

51705

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ VE SANAT TARİHİ (SANAT TARİHİ)
ANABİLİM DALI

1900 - 1930 YILLARI ARASINDA KONYA'DA TÜRK
MİMARİSİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. M. OLUŞ ARIK

HAZIRLAYAN
NURCAN FIRAT

ANKARA, 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

KISALTMA LİSTESİ

I - GİRİŞ 1-7

A - Konunun önemi ve amacı

B - Yöntem

C - Yayınlar

II - 1900 - 1930 YILLARI ARASINDAKİ TÜRK MİMARİSİ VE BUNU HAZIRLAYAN NEDENLER 8-14

III - 1900 - 1930 YILLARI ARASINDA KONYA'DA TESBİT EDİLEN YAPILARIN LİSTESİ 15-16

A-EĞİTİM YAPILARI

-İl Özel İdare Binası / Eski Sanayi Mektebi (1900-1901)

-Meram Kız Ortaokulu (1910)

-Gazi Lisesi / Eski Dar-ül Muallimin (1917)

-Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası / Eski Dar-ül Muallimat
(1924)

-Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1926-1927)

-İsmet Paşa İlkokulu (1926-1927)

-Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu / Eski Hakimet-i Milliye
İlkokulu (1926-1927)

B-DİĞER SİVİL YAPILAR

-Buğday Pazarı (1900-1901)

-Karma Ortaokulu Deposu / Eski Müze-i Hümayun Binası (1901)

-Tantavi Ambarı (1903)

-Millet Bahçesi Kapısı (1910 sonrası)

-Atatürk Müzesi (1912)

-Yapı Kredi Bankası (1913)

-Hara Binası (1918 sonrası)

-PTT Binası (1928)

-Ziraat Bankası Binası (1928)

C-ANITLAR

- Ziraat Abidesi (1915-1917)
- Şehitlik (1925)
- Atatürk Anıtı (1926)

D-DİNİ YAPILAR

- Hacı Hasan Camii (1907)
- Kilise (1910)
- Amber Reis Camii (1911)
- Tahtalı Camii (1924)
- Nakipoğlu Camii (1926)

E-ÇEŞMELER

- İhtisap Şadırvanı (1900)
- Ferit Paşa Çeşmesi (1901)
- İsmail Ağa Çeşmesi (1901)
- Su Deposu (1902)
- Şeref Şirin Camii Çeşmesi (1906-1908)
- Ovalıoğlu Çeşmesi (1907)
- Civar Çeşmesi (1909)
- Bab-ı Aksaray Camii Çeşmesi (1910)
- Dolap Battal Çeşmesi (1910)
- Mustafa Ağa Çeşmesi (1911)
- Cemre Çeşmesi (1912)
- Narinzade Çeşmesi (1914)
- Hotakzade Çeşmesi (1919)
- Sarnıç Çeşmesi (1920-1922)
- Eflaki Sokak Çeşmesi (1920-1922)
- Baba Sultan Çeşmesi (1921)
- Aziziye Camii Çeşmeleri (1921-1923)
- Şekerfuruş Çeşmesi (1921-1923)
- Şerife Çeşmesi (1921-1925)
- Hacı Mustafa Çeşmesi (1922)
- Türkmen Çıkmazı Çeşmesi (1922)
- Toraman Çeşmesi (1922)
- Ferhuniye Çeşmesi (1923)
- Zafer Çeşmesi (1924)
- Gazi İlkokulu Çeşmesi (1927)
- İsmet Paşa İlkokulu Çeşmesi (1927)
- Kayalı Park'a yeni taşınan Çeşme (1929)

IV - SEÇME KATALOG

17-190

- İl Özel İdare Binası / Eski Sanayi Mektebi (1900-1901)
- Buğday Pazarı (1900-1901)
- Karma Ortaokulu Deposu /Eski Müze-i Hümayun Binası (1901)
- Ferit Paşa Çeşmesi (1901)
- Tantavi Ambarı (1903)
- Meram Kız Ortaokulu (1910)
- Millet Bahçesi Kapısı (1910 sonrası)
- Yapı Kredi Bankası (1913)
- Narinzade Çeşmesi (1914)
- Gazi Lisesi / Eski Dar-ül Muallimin (1917)
- Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası / Eski Dar-ül Muallimat (1924)
- Zafer Çeşmesi (1924)
- Şehitlik (1925)
- Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1926-1927)
- İsmet Paşa İlkokulu (1926-1927)
- Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu / Eski Hakimet-i Milliye İlkokulu (1926-1927)
- Gazi İlkokulu Çeşmesi (1927)
- İsmet Paşa İlkokulu Çeşmesi (1927)
- PTT Binası (1928)
- Ziraat Bankası (1928)

V - DEĞERLENDİRME

191-200

A- Yapı tipleri ve Kullanım Özellikleri

B- Mimari Özellikler

1- Cephe Özellikleri

2- Plan Özellikleri

3- Süsleme Özellikleri

VI - SONUÇ

201

ÖZET

202

SUMMARY

203

KAYNAKÇA

204-217

ŞEKİL LİSTESİ

218-220

RESİM LİSTESİ

221-223

ÖNSÖZ

Türk mimarisinin 1900-1930 yılları arasında Konya’da ki örneklerini inceleyen çalışmamız, bu dönem mimarisi ve örnekleri hakkındaki bilgilerin yetersizliği nedeni ile seçilmiştir. Günümüzde de bu dönem hakkında yeterli çalışmalar yapıldığı söylenemez. Bir çoğu eski eser kapsamına dahi alınmamış olan bu dönem yapıları süratle yıkılmaktadır. Bu nedenle hiç olmazsa bir kısmı bu çalışma ile belgelenmek istenmiştir. Böylece kültür mirasımızın belli bir dönemimin mimari ürünleri tesbit edilmiş ve bu dönem Türk mimarisine katkıları ortaya konulmuştur. Yakın zamanda geride bırakacağımız 20. yüzyılın ilk 30 yılını kapsayan bu çalışma, bu yüzyıl mimarisine ışık tutması amacı ile yapılmıştır.

Dönemin diğer yerleşim merkezlerinde ki örneklerinin de bu şekilde tek tek ele alınarak detaylı bir şekilde incelenmesi, ileride 20. yüzyıl mimarisinin daha iyi değerlendirilmesine olanak tanınması açısından büyük önem taşımaktadır.

Son yıllara kadar üzerinde pek fazla bir çalışma yapılmamış olması nedeni ile karşılaştığım birtakım zorluklara rağmen, imkanlar oranında bu yakın tarihimiz hakkında ortaya koyduğum çalışmalarımın, ileride bu dönem ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutmasını dilerim.

Araştırmayı yöneten ve yönlendiren Sayın Prof. Dr. M. Oluş Arık’a, her konuda çalışmalarımı destekleyen aileme, ayrıca arşivlerini açarak yararlanmama olanak tanıyan kamu kurum ve kuruluşları ile şahıslara teşekkür ederim

Aralık 1996 Ankara

Nurcan FIRAT

KISALTMA LİSTESİ

- a. g. e. : Adı geçen Eser
- a. g. m. : Adı geçen makale
- a. g. t. : Adı geçen tez
- a. g. s. : Adı geçen seminer
- Albüm 1929 : Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden, İstanbul, 1929
- K. K. K. : Kültür Bakanlığı , Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
- TTOK : Türkiye Turing Otomobil Kurumu
- YKB : Yapı ve Kredi Bankası

I- GİRİŞ

A) KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI :

Türk Mimarisi ile ilgili araştırmalar daha çok Selçuklu ve Osmanlı dönemleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Osmanlı dönemi de genellikle 19. yüzyıl sonuna kadar ele alınmıştır. Buna karşılık, 20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devletinin yıkılış ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarını kapsayan 1900-1930 yılları arasında ki Türk Mimarisi yeterince araştırılmamıştır. Bu durum Türk Mimarlık Tarihinin gelişiminin takibi açısından, bir eksikliği ortaya koymaktadır. Bir devletin çöküşü, aradaki savaş yılları, işgal yılları ve Milli Mücadele ile yeni bir devletin kuruluşu gibi, çok yoğun siyasi gelişmelerin yaşandığı bu dönem mimarisinin örnekleri, başta İstanbul, Ankara, İzmir olmak üzere Konya, Aksaray, Sivas, Erzurum, Bursa, Afyon, Edirne ve Kastamonu gibi Anadolu'nun birçok yerinde görülmektedir. Ancak bu dönem ve ürünleri tam anlamı ile incelenmiş değildir. Bizi bu çalışmaya iten temel sebepte bu olmuştur. 20 Yüzyıl Türk Mimarisinin bilgi boşluğunun en azından bir kısmının doldurulması amaçlanmıştır.

Şehirlerin bu dönem kapsamında tek tek incelenmesi, hatta yapıların tek tek ele alınması, kısaca monografik çalışmalar, 20. yüzyılın ilk çeyreğindeki Türk Mimarisi hakkında iyi bir değerlendirme olanağı sağlayacaktır. Zaten bir devrin mimarisinin anlaşılabilmesi için, değişik merkezlerde araştırmaların yapılması ve tüm sonuçların buna göre değerlendirilmesi gereklidir.

Cami, han, hamam, türbe, medrese ve kervansaray gibi Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin önemli yapı tipleri dışında; bu dönemde istasyon, postane, banka, müze binaları, hükümet konakları, okullar, hastaneler, halk evleri, oteller, fırınlar haralar, ambarlar ve bakanlık binaları gibi değişik işlevli yapı tipleri ile karşılaşmaktadır. Toplumsal hayattaki bazı değişikliklerin doğurduğu ihtiyaçlarla birlikte ortaya çıkan bu farklı yapı tiplerinin tesbit edilerek incelenmesi ve değerlendirilmesi Türk Mimarisi hakkındaki bilgilerimizi tamamlayacaktır.

1900-1930 Yılları arasındaki Türk Mimarisi; Osmanlı Devletinin son yıllarında gelişen ve Cumhuriyetin ilk yıllarında da etkisini sürdüren bir anlayışın ürünüdür. Bu 30 yıllık sürenin örneklerini incelemeyi amaçlayan çalışmamızda merkez olarak Konya seçilmiştir. Bu dönemle ilgili zaten yetersiz olan çalışmalar, Konya'da yok denecek kadar azdır. Bu

nedenle, çok yakın zamanda geçen yüzyıl diyeceğimiz bu dönemi, Selçuklu ve Osmanlı'nın önemli bir merkezi olan Konya'da incelemeyi uygun bulduk. Amacımız geleneksel bir kültür merkezi olan ancak bu dönem için taşra diyebileceğimiz Konya'da, mimari gelişmelerin ve örneklerin nasıl olduğunu ortaya çıkarmak ve bunun o dönem Anadolu Mimarisinde ki yerini belirlemektir. Bu yüzden Konya'da yapılacak araştırmalar, bu dönem mimarisinin değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. Bu dönemin mimari gelişmeleri, merkezden uzak Konya'da nasıldır ? Bunun ortaya konması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın bir başka amacı da, Konya'da bu dönem kapsamına giren yapıların tesbit edilmesidir. Her geçen gün bu yapıların yıkılıyor olması nedeni ile, bu tür çalışmaların her şehirde süratle yapılarak bu dönem yapılarının bir an önce belgelenmesi gerekmektedir.

B - YÖNTEM :

“ 1900 - 1930 Yılları Arasında Konya'da Türk Mimarisi ” adlı çalışmamızın metin kısmı altı bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, “ Giriş ” bölümüdür. Bu bölüm, üç başlık halinde ele alınmıştır. Önce konunun önemi ve amacı vurgulanmıştır. Arkasından tezin yazım yöntemine değinilmiştir. Son olarak yayın bölümünde yararlanılan temel kaynaklar tanıtılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, 1900 - 1930 yılları arasında Türk Mimarisi'ndeki gelişmeler anlatılmıştır. Öncelikle bu dönem mimarlık anlayışını hazırlayan nedenleri ortaya koymak için 1900 öncesine gidilmiş, daha sonra konu 1930'lu yıllara bağlanmıştır. Burada dönem mimarisi hakkında genel bilgiler verilerek, I. Ulusal Mimarlık Dönemi tanıtılmıştır. Mimari gelişmeler, toplumdaki siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmelerle birlikte genel olarak verilmiştir.

Üçüncü bölümde, bu çalışma boyunca tezin kapsamı içinde kalan, tesbit edilebilmiş, mevcut eserlerin dökümü yapılmıştır. Burada, eğitim yapıları, dini yapılar, anıtlar, çeşmeler alt başlıklara ayrılmış, diğer değişik fonksiyonlu yapılar ise tek başlık altında toplanmıştır. Bu yapıların hepsi incelenmiş, ancak kataloğa hepsi alınmamış, seçme katalog hazırlanmıştır.

Dördüncü bölümde, seçme katalog listesi verilmiş ve yapıların her biri detaylı bir şekilde tek tek incelenmiştir. Burada her yapı tipinden az

örnek olduğu için ve bir gelişim çizebilmek için kronolojik bir düzen ile sıralanmıştır. Kataloğa konan eserler dönemin özelliklerini en yoğun şekilde yansıtan örneklerdir. Daha çok plan ve cephe özellikleri açısından dönem mimarisinin değerlendirilmesine katkıda bulunabilecek örnekler seçilmiştir. Örneğin, çatılı basit camiler, çalışmanın amacına ve değerlendirmeye pek fazla katkı sağlamayacağından kataloğa alınmamıştır. Çeşmelerden, dönem özelliğini en çok yansıtan örnekler seçilmiştir. Yapıların, çok fonksiyon değiştirmesi ve buna bağlı olarak değişik adlar ile anılması nedeni ile katalogda tek tek incelenen yapılara, son kullanımlarına dayanan bugünkü isimleri başlık olarak yazılmış, ancak altına ilk yapılışından bugüne kadarki en bilinen adları da kronolojik olarak sıralanmıştır. Yapı incelenmesinde en başa, yapının kimlik kartı gibi bir bölüm konulmuştur. Burada, hakkında bilgi bulunamayan maddelerin karşısı boş bırakılmıştır. Yapı incelemesinde bu bilgilerin arkasından gelen birinci bölümde yapının konumu ve bugünkü durumu anlatılmaktadır. Burada yapı çevresi ile birlikte değerlendirilmiş, bulunduğu yer açısından önemi vurgulanmış ve yapının bugünkü durumu belirtilmiştir. İkinci bölümde, yapının tarihçesi yer almaktadır. Burada yapının inşa tarihinden günümüze kadar geçen süre içinde elde edilebilen her türlü tarihi bilgiye yer verilmiştir. İnşa tarihi konusunda, kitabe esas olmak üzere çeşitli kaynak ve yayınlar göz önünde bulundurulmuştur. Yapının yeri ve orijinal fonksiyonu hakkında da gerektiği kadarı ile tarihi bilgi verilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde yapının mimari tanımına geçilmiştir. Burada yapıların mevcut hali anlatılmıştır. Orijinal durumları hakkında bilgi ve belge bulunabilmiş ise, yeri geldikçe tesbit edilebilen farklılıklar belirtilmiştir. Bu bölümde yapının genel özelliklerini anlatan kısa bir mimari tanım yapıldıktan sonra kullanılan yapı malzemesine değinilmiş, arkasından bu dönem yapılarının en önemli özelliği olan cephelerdeki pencere sıralarının ve silmelerin genel özellikleri anlatılmıştır. Bundan sonra, yapılar dıştan içe doğru ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bu dönemde daha büyük önem taşıdığı için cephelerden anlatıma başlanmıştır. Burada ön cepheden başlayarak, yan cepheler ve arka cephe şeklinde bir sıra takip edilmiştir. Çok katlı yapılarda her cephe aşağıdan yukarı doğru kat kat anlatılmıştır. Cephelerden sonra, plan anlatımına geçilmiş, önce genel plan verilmiş, daha sonra her katın planı tek tek anlatılmıştır. Mekanların kullanımı da burada belirtilmiştir. Arkasından, yapının iç ve dış süslemeleri anlatıldıktan sonra, onarımları hakkında tesbit edilebilen bilgiler kronolojik olarak sıralanmıştır. Yapının önemini vurgulayan bir cümle ile yapı incelemesi tamamlanmıştır.

Beşinci bölüm, değerlendirme bölümüdür. Dönem Mimarisi, burada yapı tipleri ve kullanım özellikleri ile mimari özellikleri açısından

değerlendirilmiştir. Mimari özellikler, Konya'daki örnekleri ile birlikte verilirken, cephe düzeni, plan tipleri, malzeme, süsleme, girişler, pencereler, silmeler, kubbeler, kuleler, balkonlar, saçaklar göz önünde bulundurulmuştur.

Altıncı bölümde, çalışmanın tümünde ortaya konulan bilgilerin sonucu yazılmıştır. Bu bölümün arkasında Türkçe ve İngilizce özet yer almaktadır.

Çalışmada yararlanılan kaynaklar ilgili bölümlerin sonunda "Notlar" başlığı altında bilimsel kriterlere uygun bir dipnot düzeni içinde verilmiştir. Notlar her bölümde ilk defa kullanılırken tam olarak açık şekilde verilmiş, daha sonraki kullanımlarda kısaltmaya gidilmiştir. Kısaltmalar tezin başında açıklanmıştır.

Kaynakça kısmında ise, topluca sunulan kaynaklar alfabetik olarak sıralanmıştır.

Tezin sonunda, yapılarla ilgili temin edilebilen kat planları, cephe çizimleri, vaziyet planları, liste halinde kaynak gösterilerek verilmiştir. Bunun arkasından yapıların fotoğraflarının listesi verilmiştir. Çizim ve fotoğraflar tezin sonunda yer almaktadır.

C - YAYINLAR :

1900 - 1930 yıllarını kapsayan dönem, Anadolu'nun siyasi ve toplumsal açıdan en karışık dönemidir. Osmanlı Devleti'nin çöküşünü, savaş yıllarını, işgal yıllarını, milli mücadele yıllarını ve yeni bir devletin kurulmasını kapsayan bu dönemin arşiv belgelerinin ve yazılı kaynaklarının bir çoğu günümüze ulaşmamıştır. Çoğu devlet eli ile yaptırılmış bu dönem yapıları ile ilgili belgeler, bu karışık dönem nedeni ile yeterince korunamamıştır. Günümüzde dahi yazışmaların on yılda bir SEKA'ya gönderilmesi ile birlikte yapılar hakkında bir çok bilgi ve belge yok olmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda yararlandığımız temel kaynaklar yayınlardır.

" 1900 -1930 Yılları Arasında Konya'da Türk Mimarisi " konulu bu çalışmada önce değişik kurum ve kuruluşların kütüphanelerinde yayın taramasına girilmiştir. Bu taramalarda hem dönem, hem de Konya göz önünde bulundurulmuştur. Ancak 20. yüzyıl başlarındaki Türk Mimarisi hakkında yeterli çalışmalar yapılmadığı, buna bağlı olarak bu dönemle

ilgili yayınların çok kısıtlı olduğu, özellikle de Konya ile ilgili bu dönem yayınlarının yok denecek kadar az olduğu, tesbit edilen yayınların da, bir kısmının bilimsel nitelik taşımadığı görülmüştür. Dönem Mimarisi ile ilgili ciddi çalışmalarda dahi Konya'yı anlatan çok az bilgi bulunmuştur. Konya ile ilgili çok fazla yayın vardır, ancak bunlar daha çok Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerini kapsamakta ve çoğu birbirinin tekrarı niteliğini taşımaktadır.

Bu nedenle Konya'nın bu dönemi kısıtlı sayıda da olsa dönemin mimarisini anlatan temel yayınlara dayanılarak incelenmiştir. Bu temel yayınların başında, Metin Sözen - Mete Tapan'ın 1973 yılında çıkan " 50 Yılın Türk Mimarisi " adlı kitabı gelmektedir. Bu kitap için, 20. yüzyılın mimarisini genel olarak anlatan bol fotoğraflı ilk yayındır denilebilir. Yine Metin Sözen'in 1984 yılında yayınlanan " Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı " adlı kitabı bu konuda en temel kaynağımız olmuştur. Burada 20. yüzyıl mimarlık anlayışı fotoğraf ve çizimlerle desteklenerek anlatılmıştır. Bu, bir önceki kitabın genişletilmiş bir örneğidir. Ancak bu yayınlarda tek yapı anlatımı söz konusu değildir. Dönem, genel olarak değerlendirilmiştir.

Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarını fotoğraf ve planları ile birlikte tek tek ele alan ilk yayın ise 1980 yılında yayınlanan İnci Aslanoğlu'nun " Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı " adlı kitabıdır. Tek yapı incelemesi dışında Dönemin mimarlık anlayışını da ortaya koyan en önemli yayınlardan biridir.

Dönemin önemli mimarı Kemalettin Bey'i tanıtan, yapılarını çizim ve fotoğrafla destekleyerek tek tek anlatan Yıldırım Yavuz'un 1981 yılında çıkan " Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi " adlı kitabı dönemin mimarlarından birini tanıtan ve dönem mimarisine ışık tutan bir yayındır.

Metin Sözen'in 1996 yılında çıkan " Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi " adlı kitabı ise, bu dönem ile ilgili ilk iki kitabının bir özeti mahiyetinde olup, çok az fotoğrafla desteklenmiş, çizimlerin yer almadığı, bu dönem için el kitabı olabilecek bir yayındır.

Bütün bu kitaplar, bu alandaki ilk ciddi çalışmaları oluşturmaktadır. Sözünü ettiğimiz bu eserler daha çok Cumhuriyet Dönemini ele alan, ancak Cumhuriyet öncesi ve sonrasını da değerlendirmeye katan yayınlardır. Dönem mimarisini genel anlamda ele almış olan bu yayınların içinde sadece İnci Aslanoğlu ve Yıldırım Yavuz, tek yapı incelemesine

girmişlerdir. Bu kitaplar içerisinde, Konya ile ilgili sadece İnci Aslanoğlu'nun kitabından iki örnek çıkmıştır. Metin Sözen'in kitaplarında ise Konya'dan bir kaç örnek sadece fotoğraf veya çizimlerle verilmiş, tanıtımı yapılmamıştır.

Bu kitaplar dışında, 20. yüzyıl başlarından özellikle Cumhuriyet Dönemi mimarisinden bahseden bazı makaleler tesbit edilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yayınlanan Mimarlık, Arkitekt, Mimar, Yapı gibi mimarlık dergilerinden dönem mimarisi hakkında yararlanılmış, ancak Konya örnekleri için yeterli bir bilgi bulunamamıştır.

Dönem mimarisini anlatan bu yayınlara ulaşmaya çalışılırken, bir yandan da direkt Konya ile ilgili yayınlar taranmıştır. Konya ile ilgili çok sayıdaki yayın elden geçirildikçe, Konya'nın 20. yüzyılının ilk çeyreğini anlatan, özellikle mimari açıdan ele alan yayınların yok denecek kadar az olduğu tesbit edilmiştir. Konya ile ilgili, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi ve eserlerini anlatan bir çok yayının yanında, rehber şeklinde ve birbirinin tekrarı olan bazı yayınlar görülmüştür. Bu yayınlarda çalışmamızın kapsamına giren yapılar eski eser sayılmadığı için tanıtılmamış, sadece şehirden bahsederken, bazen adlarına yer verilmiştir. Konya ile ilgili yararlandığımız en eski yayınlardan başında 1339 H (1920 M) tarihli Mehmet Muhlis'in " Konya ve Rehberi " adlı eseri gelmektedir. Bu dönem Konya'sı ile ilgili en önemli yayın olsa da, çalışmamızı yönlendirecek şekilde katkı sağlamamıştır. Konya ile ilgili kısıtlı yayınlar içinde en çok yararlandığımız, Mehmet Önder'in bazı kitaplarıdır. 1952 yılında yayınlanan " Konya Maarifi Tarihi " adlı kitabı Konya'daki eğitim yapıları konusunda ışık tutmuştur. 1955 yılında yayınlanan " Konya Çeşme ve Şadırvanları " adlı kitabı Konya'daki su mimarisi ile ilgili örneklerimizi çalışmamıza yardımcı olmuştur. 1962 yılında yayınlanan " Mevlana Şehri Konya " adlı kitabı ise, Konya'yı her yönü ile ele alan bir yayındır. 1964 tarihli İbrahim Hakkı Konyalı'nın " Konya Tarihi " ve Mehmet Önder'in bu kitapları, Konya Salnameleri, Şeriye sicilleri ve Vakıf kayıtları araştırılıp, dip not verilerek hazırlandığı için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Ancak, bu yayınlarda fotoğraf ve çizim yoktur. Tezin kapsamına giren örneklerin bir kısmı için bu yayınlardan faydalanılmıştır.

Metin Sözen, Osman Nuri Dülgerler'in 1978 yılında yayınlanan " Mimar Muzaffer'in Konya Öğretmen Lisesi " ve 1981 yılında yayınlanan " Konya'da Sanayi Mektebi "adlı makaleleri fotoğraf ve çizimlerle birlikte yapıları bilimsel bir şekilde detaylı olarak anlatan önemli yayınlardır.

Bu araştırma sırasında Yeni Konya, Selçuk, Meram, Babalık, Konya'nın Sesi, Anadolu'da Hamle gibi mahalli gazetelerin bulunabilen sayıları da taranarak, şehirdeki haberler arasından konumuza ışık tutabilecek bilgiler seçilmeye çalışılmıştır.

Bütün bunlar dışında, kaynakça kısmında verilen sayısız kitap, dergi, gazete, ansiklopedi gibi yayınlar üzerinde direkt ya da dolaylı olarak teze ışık tutabilecek incelemeler yapılmıştır. Ayrıca çeşitli Üniversitelerde yapılmış, tez ve seminerler arasından direkt olmasa da çalışmamıza yardımcı olabilecek bilgiler toparlanmıştır. Bunun dışında, çeşitli kurum ve kuruluşlardan konu ile ilgili bilgi ve belgeler temin edilmeye çalışılmıştır. Konya Koruma Kurulu, Konya Etnografya Müzesi, Koyunoğlu Müzesi, Konya Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü, Konya PTT Başmüdürlüğü, Konya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Yapı Dairesi, KOSKİ, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Enstitüsü, TTK, Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, Yapı Kredi Bankası Ankara Bölge Müdürlüğü ve Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi kurum ve kuruluşların arşivlerindeki yazışmalar, raporlar, fotoğraflar çeşitli notlar ve çizimler bir çok konuya açıklık getirmiştir. Özellikle yapıların çizimleri, bazı yayınlar dışında, yukarıda adı geçen arşivlerden temin edilmiştir. Belge niteliği taşıyan eski fotoğraflar konusunda ise, yukarıda adı geçen arşivlerden ve araştırmacı yazar A. Sefa Odabaşı'nın koleksiyonundan yararlanılmıştır. Tezdeki fotoğraflar tarafımdan çekilmiştir.

Yaralanılan kaynakların tümü, tezin sonunda, kaynakça kısmında alfabetik bir düzen içinde verilmiştir.

II- 1900-1930 YILLARI ARASINDAKİ TÜRK MİMARİSİ VE BUNU HAZIRLAYAN NEDENLER

1900-1930 yılları arasında gelişen Türk Mimarisi'ni değerlendirmek ve Konya'daki yansımasını görebilmek için, bu dönemdeki mimarlık anlayışının ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bunun için Klasik Osmanlı Mimarisi'nden sonra 20. yüzyıl başlarına kadar olan mimari gelişmeler incelenmelidir. Bu incelemeler sırasında mimari gelişmeler doğal olarak toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel gelişmeler ile birlikte düşünülmelidir.

16. yüzyılda Mimar Sinan'ın oluşturduğu klasik üslup, yetiştirdiği öğrenciler tarafından 17. yüzyıl sonuna kadar uygulanmıştır. 1663 yılında tamamlanan Yeni Cami, Sinan üslubu ile yetişen kuşağın son anıtsal eseri olarak görülmektedir. 16. ve 17. yüzyıl Osmanlı Mimarisi'nin 18. yüzyılda görüntüsü değişmiştir. Bu durum Osmanlı toplum yapısı ile yakından ilgilidir. 16. yüzyıl sonuna kadar gelişim gösteren Osmanlı İmparatorluğu, bu yüzyıldan sonra gerilemeye ve giderek çöküşe yönelmiştir (1). II. Viyana yenilgisi (1683) Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesinin başlangıcı olmuştur (2). Tarihçiler, genellikle gerileme devrinin 1699'daki Karlofça Anlaşması ile hızlandığını kabul etmişlerdir (3). Gerileme, yöneticilerin aldığı çeşitli tedbirlere rağmen durdurulamamış, bu nedenle daha güçlü ve ileri durumdaki batılı devletlerle ilişki kurularak batının bilgi ve tekniğinden faydalanılıp yenilikler yapılmak istenmiştir. Bu da Osmanlı toplum yapısında siyasal hayat ve idari örgütler kadar kültürel yapısında da değişmelere yol açmıştır (4). Böylece, kendi kendine yettiği süre içinde Avrupa'da olan gelişmeler ile fazla ilgilenmeyen Osmanlı Sarayı, bundan sonra Avrupa'nın hem siyasi durumu ile ilgilenmiş, hem de düşünce sisteminin, ilminin, sanatının etkisi altında kalmıştır (5). Bu etkiler sonucunda, toplum yapısında olan değişmeler hızla artmış ve toplumda yeni bir zihniyetin doğmasına neden olmuştur. 18. yüzyılda başlayıp, 19. yüzyıl boyunca devam eden, bu batıya yönelik " Batılılaşma Hareketi " şeklinde adlandırılmıştır (6). Batıdan her alanda faydalanma fikrini benimseyen Osmanlılar 18. yüzyıl boyunca batı etkilerine açık olmuşlardır. Bu dış etki 19. yüzyılda da devam etmiştir (7). 18. yüzyıldan itibaren batı, özellikle Fransa ile ilişkilerin artması ve yeni kurumların oluşması mimari alanı da etkilemiştir. Bu durum, mimariye özellikle süsleme alanında yepyeni görüşler getirmiştir. Böylece, 17. yüzyıl sonlarından başlayarak, Sinan'ın klasik üslubuna karşılık, III. Ahmet zamanında (1703-1730) yeni bir üslup doğmaya başlamıştır. Barok ve Rokoko üslubunun hakim

olduğu bu dönemde, mimari mekan açısından değil, dekoratif açıdan ele alınmıştır. Daha sonra giderek klasik devrin mukarnasları ile sade ve dengeli şekilleri, sonraki zarif lale desenleri yerini baroğun karmaşık desenlerine bırakmıştır. 18. yüzyılda, özellikle süslemede kendini yoğun şekilde gösteren Barok ve Rokoko üslubunun etkileri Nur-u Osmaniye (1748-1755) ve Laleli Cami (1759-1763)'lerinde de görülmektedir (8). 19. yüzyılın ortalarından itibaren Ampir üslup, 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında ise Neo-klasik üslup mimariye hakim olmuştur (9). 19. yüzyıl sonlarına kadar devam eden, bu batı etkisi devrin saraylarında ve Ortaköy (1853-1854), Dolmabahçe Cami (1853) gibi yapılarında izlenmektedir. Ancak, 19. yüzyıl sonlarından itibaren Neo-klasik dönemle, klasik Osmanlıya dönüş başlamıştır.

Kısaca, mimarlıkta batıya bağımlılık, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik durumun bir uzantısıdır (10). Bu durum, 16. yüzyılda Sinan'la klasik değerlerine ulaşan mimarlığın, bu değerleri yitirmeye başlaması, batılılaşma hareketlerinin mimarlığa yansımaları ve yeni batı biçimlerinin Türk Mimarisi'ne aktarılması ile oluşmuş bir anlayıştan kaynaklanmaktadır. Avrupa'da ise, 19. yüzyıl boyunca mimaride cephelerde antiğe dönüş görülmektedir (11). Endüstrideki gelişmelerin ve Fransız İhtilalinin (1789) başlattığı sınıf çatışması 19. yüzyıl Avrupa'sını etkileyerek yeni görüşlerin doğmasına neden olmuştur. Bu görüşler, 19. yüzyıl boyunca Avrupa'daki özgürlük çabalarına yön veren düşünce olarak gelişmiş ve Birinci Dünya Savaşı sonunda yeni Avrupa haritasının doğmasına neden olan ulusçuluk anlayışını oluşturmuştur. Yunan, Roma sanatına karşı duyulan hayranlığın, 19. yüzyılda tekrar canlanması, Neo-klasik üslubun yeniden doğmasına neden olmuştur. Batıdaki bütün bu hareketlerin oluşturduğu ulusçuluk düşüncesi, batıya açık olan Osmanlı Toplumuna da yansımıştır. İlk defa Abdülaziz döneminde (1861-1867) bir grup Osmanlı aydını batı etkisine karşı çıkarak, ulusçuluk anlayışını benimsemiş ve bir takım dernekler kurarak, harekete geçmişlerdir. Böylece başlayan Türk Ulusçuluk anlayışı, 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile hareketlilik kazanarak gelişme imkanını bulmuştur (12). 1912 yılında başlayan Balkan Savaşı ise Türk Ulusçuluğu'nu daha da güçlendirmiştir (13).

Bu arada mimaride 1882 yılında kurulmuş olan Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi (Devlet Güzel Sanatlar Akademisi) ile batılı anlamda mimarlar yetiştirilmeye başlandığı görülmektedir (14). Böylece, 19. yüzyıl sonlarına kadar, usta-çırak ilişkisi ile yetişen mimarlar, bu tarihten sonra batı anlamında kurulan eğitim kurumlarında yetişmeye başlamıştır (15). Sanayi-i Nefise Mektebi'ne ilk mimari hoca olarak Mimar Alexandre

Vallaury tayin edilmiş ve İstanbul'da eski eserlerimizden aldığı ilham ile Raimondo D'Aronco ile birlikte Haydarpaşa'daki eski Tıbbiye Mektebi'ni (Mekteb-i Şahane-i Tıbbiye) (1902-1903) yapmıştır. Bu yıllarda bir taraftan yerli mimarların sayısı artarken, yabancı uyruklu mimarlar da büyük ölçüde görev almışlardır (16).

20. yüzyıl başlarından itibaren başlayıp, 1930 yılına kadar süren Türk Mimarlık Tarihi'nin yaklaşık 30 yıllık döneminde, Milli Mimari Rönesansı, Milli Mimari Üslubu, Neo-klasik Üslup ve I. Ulusal Mimarlık Üslubu şeklinde değişik adlarla anılan bir akım geçerlik kazanmıştır (17). Bu dönemi sınırlayan tarihler konusunda yayınlarda, 1900-1927, 1908-1930, 1910-1927 ile Cumhuriyet dönemi için 1923-1932 ya da 1950 öncesi ve sonrası şeklinde görüşler vardır (18). Biz, bu çalışmada 1900-1930 arasını esas almayı uygun gördük. Elbetteki, bir dönem, birden bire ortaya çıkmayacağı gibi, birden bire de sonuçlanması mümkün değildir. Bu yüzden, dönemin önce ve sonrasında etkilerin devam ettiği görülmektedir. Bu dönem mimarlık anlayışının etkileri ise, 20. yüzyılın hemen öncesinde görüldüğü gibi, 1930 sonrasında da 1932/33'lere kadar devam etmiştir. Ancak, bu üslubun yoğun şekilde görüldüğü ve örneklerinin daha çok yoğunluk kazandığı yıllar, elbetteki dönemin ortalarına denk gelen 1908-1927 /28 yılları arasındır. Osmanlı toplum yapısındaki batı etkisine bir tepki olarak gelişen Türk Ulusçuluk düşüncesi bu dönemde gelişim kaydetmiştir. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilanı ile bu anlayış daha da kuvvetlenmiştir (19). Ulusal bir politika ve ekonomi yaratma çabalarının yanı sıra, yazıda dil yalınlığı, resimde yöresel konular ve yeniden eski Türk Mimarisi'nin yaratılmaya çalışılması, Ulusallık düşüncesinin ürünleri olarak ortaya çıkmıştır (20). Artık, bireyci tutum, toplumsal tutum ile yer değiştirmiştir (21). Bu dönemde mimarlıkta olduğu kadar, diğer sanat dallarında da ulusçuluk düşüncesinin ağır bastığı, bu nedenle Ömer Seyfettin gibi yazarların Türkçe kullanmaya özen gösterdikleri, Osman Hamdi gibi ressamların Osmanlı Tarihi'nden esinlenmiş konular seçtikleri, Sadettin Arel gibi bestecilerin Türk Müziği'ni yabancı etkilerden arındırmak istedikleri görülmüştür (22). Ulusçuluk, milliyetçilik anlayışının, bu dönem mimarisine büyük etkisi olmuştur. Bu nedenle I. Ulusal Mimarlık Dönemi, batılılaşma eylemine ilk tepkilerin gösterildiği, mimarının yabancı etkilerden arındırılması çabalarının harcandığı dönem olarak tanımlanabilir (23). Ziya Gökalp'le başlayan Türkçülük akımı, sanatta, özellikle mimari ürünlerin biçimlenişinde de kendini duyurmuş, bazı Türk mimarları tarafından klasik Osmanlı dinsel yapılarının dekoratif mimari elemanları kopye edilmiş, ulusal bir mimari yaratılmaya çalışılmıştır. Bu davranışlar, ülkemizdeki yabancı mimarlar tarafından da benimsenmiştir. Mimariyi, dekoratif bir

sanat eseri olarak görme, Türk Mimarisi'nin bu döneminin bir özelliğidir (24).

1908'den itibaren, klasik Türk Mimari eserlerini inceleyerek, bir rönesans dönemi yaratmaya gayret eden Türk mimarlarından, Almanya'da eğitim gören Mimar Kemalettin, Evkaf Fen Heyeti reisi olarak, yanına topladığı genç mimarlar ile bir çok eserler yaratmıştır. Fransa'da eğitim gören Mimar Vedat Tek eğitmenliği sırasında bu anlayışı öğrencilerine aşılarmış ve serbest mimar olarak da bu anlayışla bir çok eser vermiştir (25). Mimar Kemalettin, bir yandan eski eserleri tamir etmiş, bir yandan da yaptığı yeni işlere Türk ruhu vermeye çalışmıştır. Bu mimarlık hareketlerine, Balkan ve I. Dünya Savaşları ara vermiştir (26). Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, yeni bir devlet doğmuş ve başkent Ankara olmuştur. Bu dönemde, Vedat ve Kemalettin Bey'lerin dışında Arif Hikmet Koyunoğlu, Mimar Muzaffer, Mimar Halim, Mimar Ahmet Kemal, Mimar Tahsin Sermet, Mimar Ali Talat, Mimar Falih Ülkü, Mimar Mehmet Nihat, Mimar Guilio Mongeri gibi bir çok mimar çalışmıştır. Bu mimarlardan, Mimar Muzaffer ve Falih Ülkü, ayrıca Mühendis Şefik Bey'in araştırmalarımızın merkezi olan Konya'da çalıştıkları bilinmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra, mimaride daha önce var olan millileşme düşüncesi, yeni bir dinamizm ile başlatılan ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim reformları ile Türk Toplumunun yapısal özelliklerinde önemli değişiklikler doğurmuştur (27). Ulusal olma, mimarlığa, biçimsel-duygusal bir yaklaşım olarak yansımış, kalıplaşmış kütle ve süslü cephelerin plandan önce geldiği tarihe dönük bir mimarlık anlayışı hakim olmuştur (28). Kemalettin ve Vedat Bey'lerin saptadığı ilkeler çerçevesinde oluşturulan biçimleme anlayışı, imparatorluğun son ve cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Yapı Sanatı'nda etkin olmuştur (29). Mimar Kemalettin, İstanbul'da Laleli Apartmanı, Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü, IV. Vakıf Apartmanı, TCDD Merkez Binası gibi yapıları ile döneme damgasını vurmuştur. Mimar Vedat Tek'in Ankara'da II. Meclis Binası, İstanbul'da Büyük Postane, Tapu ve Kadastro Binası, Arif Hikmet Koyunoğlu'nun Ankara Etnografya Müzesi ve Türk Ocağı Merkez Binası da dönemin özelliklerini yansıtan yapılarıdır (30). Daha çok, dini yapılara uygun olan ve sivil mimaride hoşla gitmeyen sivri kemer, mukarnaslı başlık, çini kaplama ve kubbe gibi yapı elemanlarının ölçsüz şekilde kullanıldığı bu üslup, 1927/30'lara kadar devam etmiştir (31). 1927 yıllarından itibaren ülkemize eğitim ve uygulama amacı ile gelen yabancı mimarların da etkisi ile I. Ulusal Mimarlık anlayışı gerilemiş ve milli üslubun sonu gelmiştir. 1930'lardan sonra, bu yabancı mimarların etkinliğinin artması ile oluşan akıma tepki olarak daha sonra II. Ulusal Mimarlık Dönemi gelmiştir (32).

Bütün bu sosyal, politik ve ekonomik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının özelliklerine baktığımız zaman, üslubun ön plana çıktığı görülmektedir. Cepheler önem kazanırken, plan ikinci derecede düşünülmüştür. Ancak, plan açısından bu dönemde Klasik Türk Mimarisi'ne geç dönemde girmiş bazı yenilikler de söz konusudur. Gerçi, cami, türbe gibi dini yapılarda plan açısından bir yenilikle karşılaşılmaz ama, diğer kamu ve sivil yapılarda plan açısından bazı yenilikler görülmektedir. Bu yapılarda, ortada yer alan bir takım salonlar ve etrafındaki koridor üzerine dizili odalardan oluşan bir plan anlayışı hakimdir. Bu, geç devirde batıdan gelen bir anlayışının yansıması şeklinde düşünülebilir. Ancak, ortada salon şekline dönüştürülmüş bir avlu ve etrafındaki odalardan oluşmuş bir plan tipi, ya da orta sofalı Türk Evi plan tipinin biçimsel olarak gelişimi şeklinde ortaya çıkmış bir plan anlayışından da söz edilebilir. Bunların dışında, geleneksel bazı plan tiplerinin çağdaş batı mimarisinin etkisi altında geliştiği ve yeni bir yorumla ortaya çıktığı da düşünülebilir. Gerçekten de bu dönemde bir yandan Atatürk devrimlerinin, bir yandan milliyetçilik anlayışının, bir yandan da Avrupa'daki uluslararası gelişmelerin etkisi altındaki genç Türk mimarlarının yeni ve milli mimari arasında kaldıkları bilinmektedir (33).

Mimariye yeni yapı tipleri kazandıran bu dönemde, yapılarda gerek plan, gerekse cephe düzeninde tam bir simetri ile karşılaşılmalıdır. Dönemin bir diğer özelliği cephecilik anlayışıdır. Cephelere yatay ve dikey hatlarla hareket getirilmiş, kat ayrımları, değişik pencere düzenleri ve silmelerle vurgulanmaya çalışılmıştır. Rönesans yapılarındaki gibi, ön cephenin önem kazanması ve oldukça gösterişli yapılmasına karşın, diğer cephelerin daha sade olması, yine dönemin bir özelliğidir. Ön cephelerde, köşe ve giriş birimlerinin öne taşırılarak yükseltilmesi ile oluşan dışa taşkın yüzeyler dikkati çekmektedir. Taç kapı anlayışı içerisinde biçimlenen girişlerin, çıkmalarla, anıtsal merdivenlerle, kubbe, sütun ve kemer gibi mimari unsurlarla vurgulanmaya çalışılması dönemin diğer bir özelliğidir. Geniş dışa taşkın saçaklar, üçgen alınlıklar, baklavalı, mukarnaslı sütun başlıkları, kemer alınlıkları ve köşelerinde kullanılan çini panolar, rozetler, kabaralar, mermer oymacılığı, alçı tavan süslemeciliği hep Osmanlı Mimarisi'nden alıntılardır. Taş oymacılığı, alçı işçiliği, çini kullanımı, vitray ve mimari elemanlarla yapılan süslemeler cephelere canlılık getiren unsurlar arasında yer almaktadır. Klasik dönemde dini yapılarda bol miktarda kullanılan elemanlar, bu dönemde sivil mimaride fonksiyondan uzak bir şekilde kullanılmaya çalışılmıştır.

Kısaca, Türk mimarisi'ni , batıya bağımlılıktan kurtarmak amacı ile, geleneksel mimariye yönelişin bir sonucu olarak ortaya çıkan 1900 -1930

yılları arasındaki mimarlık anlayışı, bir çok şehirde olduğu gibi, Konya’da da yoğun şekilde kendini göstermiştir.

NOTLAR :

- 1 -ASLANAPA Oktay, Türk ve İslam Sanatı, İstanbul 1973, s: 108
- 2 -KUBAN Doğan, Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme, İstanbul 1954, s:5
- 3 -YAVUZ Yıldırım, “ Mimar Kemalettin ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi ” BOYUT, Kasım 1982, s:28
- 4 -CEZAR Mustafa, Sanatta Batı’ya Açılış ve Osman Hamdi, İstanbul 1972, s:1
- 5 -KUBAN Doğan, a.g.e, s:5
- 6 -CEZAR Mustafa, a.g.e, s:1
- 7 -CEZAR Mustafa, a.g.e, s:7,82
- 8 -ASLANAPA Oktay, a.g.e., s:108
 - KUBAN Doğan, a.g.e, s:5
 - CEZAR Mustafa, a.g.e, s:1
 - SÖZEN Metin, Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan, İstanbul 1975, s: 286
- 9 -ASLANAPA Oktay, a.g.e., s:109
- 10-YAVUZ Yıldırım, Mimar Kemalettin ve I. Ulusal Mimarlık Dönemi, Ankara 1981, s:78
- 11-ASLANOĞLU İnci, “ 1930’lar Türk Mimarlığında Batı Etkileri ” BEDRETTİN CÖMERT’E ARMAĞAN, Ankara 1980, s: 549
- 12-YAVUZ Yıldırım, a.g.e, s:6-7
 - YAVUZ Yıldırım, a.g.m, s:28
- 13-ASLANOĞLU İnci, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara 1980, s:13
- 14-SÖZEN Metin, TAPAN Mete, 50 Yılın Türk Mimarisi, İstanbul 1973, s:99
 - SÖZEN Metin, a.g.e, İstanbul 1975, s:339
 - KULAKSIZOĞLU Erol, “ Mimarlığımız ” MİMARLIK, 1963/6, s:1-2
- 15-SÖZEN Metin, TAPAN Mete, a.g.e., s:14
- 16-BİRKAN G, PEHLİVANLI S, “ Arif Hikmet Koyunoğlu İle Bir Söyleşi ” MİMARLIK, 1977/1, s:8-16
 - KURAN Abdullah, “ XX. Yüzyılda Batı Mimarisi İle Türk Mimarisinin Gelişimi Husunda Mukayeseli Bir Çalışma ” TÜRK SANATI TARİHİ ARAŞTIRMA VE İNCELEMELERİ, İstanbul 1963, s:419

- 17-SÖZEN Metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984, s:27
- 18-20. yüzyıl başlarının mimarlık dönemini sınırlayan tarihler, bir takım yayınlarda farklı olarak ele alınmıştır.
- I. Ulusal Mimarlık Dönemi YAVUZ Yıldırım, a.g.e, s:6-9 ve a.g.m, s:28'de 1908-1930 yılları arasında, Türkiye Ansiklopedisi, " Mimarlık " maddesi, s:1080'de 1910-1927 arasında, TEKELİ İlhan, " The Social Context of The Development of Architecture in Turkey " MODERN TURKISH ARCHITECTURE, 1984, s:10'da 1923-1927 olarak gösterilmiştir. Cumhuriyet sonrasını inceleyen ASLANOĞLU İnci, a.g.e., s:3'de 1923-1932 liberal ekonomi, 1932-1938 dönemini devletçi ekonomi olarak ele almış ve tümüne 1923-1938 yılları arasına Erken Cumhuriyet Dönemi demiştir. URAL S, " Sosyal Ekonomi ve Mimarlık " MİMARLIK, 1974/1,s:21'de ise Cumhuriyet Dönemi mimarlığı 1950 öncesi ve sonrası olarak iki dönemde incelenmiş, 1950 öncesi ise 1930 öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayrılarak incelenmiştir.
- 19-YAVUZ Yıldırım, a.g.e, s:6,7,9
- 20-KURAN Abdullah, a.g.m., s:419
- BEHÇET ve BEDRETTİN, " Türk İnkılap Mimarisi " MİMAR, İstanbul 1933/7, s:247
- Burada 1930 yıllarının mimarlık alanında fikir öncülüğünü yapan Behçet Sabri Ünsal ve Bedrettin Hamdi Uçar, bu tutumlarını şöyle anlatırlar. " Yeni harf, yeni lisan, yeni tarih gibi yeni Türk mimarlığı için bir sanat seferberliği yapmalıyız. "
- 21-SÖZEN Metin, TAPAN Mete, a.g.e.,
- 22-YAVUZ Yıldırım, a.g.e, s:6
- 23-KURAN Abdullah, a.g.m., s:419
- YAVUZ Yıldırım, a.g.e, s: 7-8
- 24-SÖZEN Metin, TAPAN Mete, a.g.e., s:99
- 25- 02.08.1981 tarihli, Arif Hikmet Koyunoğlu'nun tarafıma gönderdiği mektup
- 26-BİRKAN G, Pehlivanlı S, a.g.m., s:10-1
- 27-ASLANOĞLU İnci, a.g.e, s:13
- 28-ASLANOĞLU İnci, a.g.m, s:549
- 29-YAVUZ Yıldırım, a.g.e, s: 57
- 30- SÖZEN Metin, TAPAN Mete, a.g.e., s:100
- 31-ASLANAPA Oktay, a.g.e., s:111
- 32-ASLANOĞLU İnci, a.g.m, s:549
- SÖZEN Metin, TAPAN Mete, a.g.e., s:99
- 33- KURAN Abdullah, a.g.m., s:419

III - 1900 - 1930 YILLARI ARASINDA KONYA'DA TESBİT EDİLEN YAPILARIN LİSTESİ

A-EĞİTİM YAPILARI

- İl Özel İdare Binası / Eski Sanayi Mektebi (1900-1901)
- Meram Kız Ortaokulu (1910)
- Gazi Lisesi / Eski Dar-ül Muallimin (1917)
- Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası / Eski Dar-ül Muallimat (1924)
- Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1926-1927)
- İsmet Paşa İlkokulu (1926-1927)
- Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu / Eski Hakimet-i Milliye İlkokulu (1926-1927)

B-DİĞER SİVİL YAPILAR

- Buğday Pazarı (1900-1901)
- Karma Ortaokulu Deposu / Eski Müze-i Hümayun Binası (1901)
- Tantavi Ambarı (1903)
- Millet Parkı Kapısı (1910 sonrası)
- Atatürk Müzesi (1912)
- Yapı Kredi Bankası (1913)
- Hara Binası (1918 sonrası)
- PTT Binası (1928)
- Ziraat Bankası Binası (1928)

C-ANITLAR

- Ziraat Abidesi (1915-1917)
- Şehitlik (1925)
- Atatürk Anıtı

D-DİNİ YAPILAR

- Hacı Hasan Camii (1907)
- Kilise (1910)
- Amber Reis Camii (1911)
- Tahtalı Camii (1924)
- Nakipoğlu Camii (1926)

E-ÇEŞMELER

- İhtisap Şadırvanı (1900)
- Ferit Paşa Çeşmesi (1901)
- İsmail Ağa Çeşmesi (1901)
- Su Deposu (1902)
- Şeref Şirin Camii Çeşmesi (1906-1908)
- Ovalıoğlu Çeşmesi (1907)
- Civar Çeşmesi (1909)
- Bab-ı Aksaray Camii Çeşmesi (1910)
- Dolap Battal Çeşmesi (1910)
- Mustafa Ağa Çeşmesi (1911)
- Cemre Çeşmesi (1912)
- Narinzade Çeşmesi (1914)
- Hotakzade Çeşmesi (1919)
- Sarnıç Çeşmesi (1920-1922)
- Eflaki Sokak Çeşmesi (1920-1922)
- Baba Sultan Çeşmesi (1921)
- Aziziye Camii Çeşmeleri (1921-1923)
- Şekerfuruş Çeşmesi (1921-1923)
- Şerife Çeşmesi (1921-1925)
- Hacı Mustafa Çeşmesi (1922)
- Türkmen Çıkmazı Çeşmesi (1922)
- Toraman Çeşmesi (1922)
- Ferhuniye Çeşmesi (1923)
- Zafer Çeşmesi (1924)
- Gazi İlkokulu Çeşmesi (1927)
- İsmet Paşa İlkokulu Çeşmesi (1927)
- Kayalı Park'a yeni taşınan Çeşme (1929)

IV - SEÇME KATALOG

- 1 -İl Özel İdare Binası / Eski Sanayi Mektebi (1900-1901)
- 2 -Buğday Pazarı (1900-1901)
- 3 -Karma Ortaokulu Deposu / Eski Müze-i Hümayun Binası (1901)
- 4 -Ferit Paşa Çeşmesi (1901)
- 5 -Tantavi Ambarı (1903)
- 6 -Meram Kız Ortaokulu (1910)
- 7 -Millet Bahçesi Kapısı (1910 sonrası)
- 8 -Yapı Kredi Bankası (1913)
- 9 -Narinzade Çeşmesi (1914)
- 10-Gazi Lisesi / Eski Dar-ül Muallimin (1917)
- 11-Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası / Eski Dar-ül Muallimat (1924)
- 12-Zafer Çeşmesi (1924)
- 13-Şehitlik (1925)
- 14-Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1926-1927)
- 15-İsmet Paşa İlkokulu (1926-1927)
- 16-Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu / Eski Hakimet-i Milliye İlkokulu (1926-1927)
- 17-Gazi İlkokulu Çeşmesi (1927)
- 18-İsmet Paşa İlkokulu Çeşmesi (1927)
- 19-PTT Binası (1928)
- 20-Ziraat Bankası (1928)

İL ÖZEL İDARE BİNASI / ESKİ SANAYİ MEKTEBİ

(MEKTEB-İ SANAYİ, HAMİDİYE SANAYİ MEKTEBİ,
KONYA SANATLAR MEKTEBİ, SANAT OKULU,
ERKEK SANAT ENSTİTÜSÜ, KARATAY LİSESİ)

KATALOG NO : 1
ŞEKİL NO : 1-7
RESİM NO : 1-6

ADRES : Karatay İlçesi, Şems Mahallesi,
Şerafettin Caddesi (Sanayi Mektebi
Sokağı)
PAFTA : 104
ADA : 2677
PARSEL : 63 (1)
MÜLKİYETİ : İl Özel İdare Müdürlüğü
SORUMLU KURULUŞ : İl Özel İdare Müdürlüğü (2)
YAPIM TARİHİ : 1900-1901 M (1316 R)
YAPAN : Vilayet Ser Mühendisi Şefik Bey
YAPTIRAN : Konya Valisi Avlonyalı Mehmet Ferit
Paşa
KİTABE : Bugün mevcut değil (3)
TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski
Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun
11.6.1977 gün ve A-561 sayılı kararı ile
13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı
KORUMA GRUBU : II A-1 (4)
ORJİNAL KULLANIMI : Sanayi Mektebi
BUGÜNKÜ KULLANIMI : İl Özel İdare Binası

1- KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Sanayi Mektebi'nin güneye bakan ön cephesi, eski adı ile Şerafettin Caddesi, yeni adı ile Sanayi Mektebi Sokağına, kuzeye bakan arka cephesi Şeyh Ziya Sokağı'na açılmaktadır. Batıya bakan yan cephesi Öz İşhanı'na, doğuya bakan yan cephesi ise Merkez Bankası Binası'na bakmaktadır.

Etrafı fazla geniş olmayan bir bahçe ile çevrili olup, güneyde özellikli bir bahçe kapısından girilmektedir. Bir metre yüksekliğindeki bahçe duvarı demir parmaklıklıdır.

Yapının önünde Şerafettin Parkı ve karşısındaki Kayalı Park ile oluşan bir yeşil alan vardır. Burası Sanayi Mektebi'nin de dahil olduğu bir takım Selçuklu, Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi eserleri ile çevrilidir. Bu yeşil alanın kuzey batısında yer alan Sanayi Mektebi'nin doğusunda sıra ile; Mahkeme Hamamı (15. yy), Ali Efendi Muallimhanesi (15. yy), Şerafettin Camii (1636), Yapı Kredi Bankası (1913) Binaları ve güneyindeki Alaaddin Caddesi'nin karşı tarafında batıdan doğuya doğru sıralanan İplikçi Camii (1202 M), Ziraat Bankası (1928), PTT Binası (1928), Hacı Hasan Camii (1907), Hükümet Konağı (1882/83) Binaları vardır. Değişik dönemlere ait yapılarla bütünleşen bu alan, tarihi bir doku oluşturmakta ve mimari zenginliğimizi göstermektedir. Sanayi Mektebi Binası da bu tarihi bir çevreyi tamamlamakta ve bu yapılarla bir bütünlük arz etmektedir (5). Bu nedenle, Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 18.11.1988 gün ve 332 sayılı kararı ile yapıların tümünü “ Mevlana Tarihi Kentsel Sit Alanı ” kapsamına almıştır (6).

Sanayi Mektebi adıyla bir okul olarak inşa edilen yapı, uzun yıllar değişik isimlerle aynı amaca hizmet etmiştir. Sağlam ve bakımlı bir durumda olan yapı, 1988 yılından beri, Konya Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Binası olarak kullanılmaktadır.

2 - TARİHÇESİ :

19. yüzyılda değişen dünya şartları içinde, Osmanlı Devleti, batılılaşma yolunda yaptığı girişimler sırasında ordu ve sarayın gereksinimleri için yeni fabrikalar ve buralarda çalışacak elemanların yetişmesi için de Sanayi Mektepleri açılarak, bu konuda bir dönem başlamıştır (7).

Anadolu toprakları üzerinde ilk Sanayi Mektebinin kurulması 1869 yılına rastlar. 1869 yılında Mithat Paşa Şura-i Devlet Reisliği'nde bulunurken İstanbul'da bir Mekteb-i Sanayi'nin kurulmasına ön ayak olmuştur (8). Bundan bir yıl sonra 1870 yılında Konya Valisi Ahmet Tevfik Paşa'nın girişimi ile Konya'da bir Sanayihane açılmıştır. Bunu, 1901 yılı Eylül'ünde Konya Valisi Avlonya'lı Mehmet Ferit Paşa tarafından yaptırılan ve Sanayi Mekteplerinin Anadolu'daki ilk örneklerinden birisi olan Konya Sanayi Mektebi izlemiştir (9).

Konya Sanayi Mektebi Binası, Kanuni Sultan Süleyman Döneminde (1520-1566) yaptırılmış olan Süleymaniye Bedesteni'nin (945 H- 1538 M) (10) çevresi ile birlikte kamulaştırılarak 1900 yılında yıktırılması ile onun yerine inşa ettirilmiştir (11). Siyasal ve ekonomik güçlüklerle dolu yıllar olmasına rağmen 1900 yılında bir çok imar hareketiyle birlikte bir Sanat Okulu da yaptırmak isteyen Vali Ferit Paşa, bunun için Vilayet Ser Mühendisi Şefik Bey'i görevlendirerek, okulun inşasını başlatmıştır (12). 5 Mayıs 1901 tarihinde inşaatı yeni bitmiş olan yapıda beş hafta devam eden Halı Kilim Sergisi açılmıştır (13). Yapı, 1901 yılının Eylül'ünde Vali Ferit Paşa tarafından Sanayi Mektebi olarak hizmete açılmıştır (14).

Yapının inşa tarihi hakkındaki bilgileri destekleyen en önemli belgeler kitabeleridir. Yakın zamana kadar mevcut olan ancak bugün kaybolmuş kitabeler hakkındaki bilgiler çeşitli kaynaklardan öğrenilmektedir.

Sanayi Mektebinin yapıldığı yıllarda girişinde bulunan üçgen alınlığın içindeki kitabenin sonradan bu giriş bölümü ile birlikte kaldırıldığı yayınlardan (15) ve eski fotoğraflardan (16) anlaşılmaktadır. Bu tek revaklı giriş bölümünün üçgen alınlığı içinde bulunan çini panonun ufak bir parçasına 1986 yılında Erkek Sanat Enstitüsü Arşivi'nde rastlandığı, ve okunabilen kısmı ile “.....sı yaptı Devletlü Ferid1316 ” yazısının olduğu yayınlardan öğrenilmiştir (17). 1929 tarihli Konya Vilayet Albümü'ndeki fotoğrafta bu üçgen alınlıklı revağın olmadığı görülmektedir. Buna göre 1929 öncesinde bu giriş revağının kaldırıldığı anlaşılmaktadır (18).

Yayınlardan öğrenme olanağı bulduğumuza göre, binanın güneye bakan ön cephesinde, zemin katta üçlü pencere gruplarının ortasındaki pencere üzerinde bulunan çini kaplamalı alınlığa yerleştirilmiş kitabelerden doğudaki bilinmeyen bir tarihte kaybolmuş, batıdaki ise üzeri bir ara badana ile kapatıldığından yakın zamana kadar korunabilmiştir (19). Bu kitabede, ortada Sultan Abdülhamid (1876-1909)'in tuğrası olan Osmanlı arması, bunun altında “ Padişahım Çok Yaşa ” cümlesi ve en altta ise bir satır halinde “ Sanayi Mektebi inşaatına memur Vilayet Ser Mühendisi İzzetli Şefik Bey ” cümlesi (20) başka bir kaynakta ise “ Sanayi Mektebi inşaatına memur Vilayet Ser Mühendisi Gürün'lü Şefik Bey ” cümlesi (21), en altta ise “ 1316 ” tarihi yazılıdır. Yapının kim tarafından, hangi tarihte yapıldığının belirlenmesi açısından bu kitabe önem taşımaktadır. Kısa bir süre önce tamamen çalınmış olan bu kitabe, bugün mevcut olmasa da yayınlardan temin edilen önemli bir belgedir. Bu kitabede adına rastlanılan Mühendis Şefik Bey'in I. Ulusal Mimarlık dönemi başlarında

Konya’da çalıştığı ve Sanayi Mektebi gibi önemli bir yapıyı oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Varlığını öğrendiğimiz bir diğer kitabe ise, yapının doğuya bakan yan cephesinde, zemin katın, güney tarafındaki üçlü pencerelerden birisinin ortasında yer alan pencere alınlığındaki çini panonun bordüründedir. Bu kitabede “ Amel-i Mehmet Emin min telamiz-i Mehmed Kütahya Osmanlı Çini Fabrikası, fi sene 1318 ” şeklinde cümle yer almaktadır (22). Bu kitabeye göre bir kaynak 1318 H (1901 M) (23), başka bir kaynak 1318 R (1903 M) yılında Kütahya Osmanlı Çini Fabrikasında Mehmet Emin Tarafından tüm çinilerin bu yapı için özenle üretildiğini belgelemektedir. Bu yazılı çinilerin 30.3.1979 günü sabahı kırılarak ortadan kaldırılmak istendiği ancak suçluların yakalandığını, ele geçen 14 parça çininin Konya Etnografya Müzesi’nde koruma altına alındığı, diğer yazılı çinilerin ise 1979 yılı sonlarında tümü ile çalındığı kaynaklardan öğrenilmektedir (24).

Bazı kaynaklarda yapının inşasına 1889 yılında başlandığı yazıyorsa da (25) bu muhtemelen bir baskı hatası olmalıdır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi kitabeler açıktır. Ayrıca Sanayi Mektebi’nin yerinde bulunan Süleymaniye Bedesteninin 1898 yılında dahi ayakta olduğu yayınlardan ve bu yayınlardaki fotoğraflardan anlaşılmaktadır (26).

Sanayi Mektebi ilk açıldığında bir demir işleri atölyesi ve bir marangozhaneden oluşmuştur. 12.10 1909’da Konya Hukuk Mektebi de bu binaya taşınmış ve bir süre burada kalmıştır (27). Okulun masrafları ilk zamanlarda Konyalılarından edinilen yardımlarla karşılanmış, 1912 yılında Hususi Muhasebeler teşekkül ettiği zaman masraf ve gelirleri bu daireye devredilmiştir (28).

1915 yılında okulda kunduracılık, terzilik, fanilacılık ve çorapçılık bölümleri açılmıştır. Bu yıllarda okul ödeneği artık valilikce karşılanmaktadır. 1918 yılında okul bir ara kapatılarak eğitim durdurulmuş, fakat çok geçmeden Dar-ül Eytam öğrencileri ile birleştirilerek aynı binada yeniden açılmıştır. Bu kez yatılı öğrencilerle birlikte gündüzlü öğrenci de alınmaya başlanmıştır. 1922’de okula bir de arabacılık bölümü eklenmiş ve okul bir yıl sonra tekrar kapatılmıştır.

1924 yılında eğitime devam etmekte olan okulun sınıf sayısı artırılmıştır. 1925 yılında okulun müstemilatı yakın yıllara kadar mevcut olan ek yapılarla genişletilerek yeni tesviyehaneler ve 1926 yılında yeni marangozhaneler yapılmıştır. Okul 1927 yılında Maarif Vekaletine

(MEB) bağlanmış ve genişletilmeye devam edilmiştir (29). 1929 tarihli bir albümdeki fotoğrafta okulun faaliyetine devam ettiği ve okuldan “ Konya Sanatlar Mektebi ” diye söz edildiği görülmektedir (30).

1932 yılına kadar aralıklarla eğitimine devam eden okul, 1945 yılında teşkilat ve kadrosunu genişleterek Enstitü olmuş ve Sanat Okulu iken Erkek Sanat Enstitüsü adını almıştır. Ayrıca özel ve akşam sanat bölümleri açılmıştır (31). Cumhuriyet’le birlikte teşkilatı ve ders programı yeni baştan düzenlenen okul böylece Enstitü adını almış ve atölye adedi çoğaltılmıştır. Artık enstitüde çeşitli mesleki kurslar açılmakta, dışarıdan sipariş kabulü yapılmakta ve ziraat aletleri tamir edilmektedir (32).

1947 yılında Erkek Sanat Enstitüsü’ne gündüzlü öğrenciler alınacağını ilan eden gazete haberleri okulun enstitü olarak eğitime devam ettiğini göstermektedir (33). Enstitü 1962 yılında Akşam Tekniker Okulu’nu da bünyesine almıştır (34).

Uzun yıllar sanat eğitimine devam eden okul, 1967-68 ders yılında Erkek Sanat Enstitüsü’nün Larende Caddesi üzerindeki yeni yapısına taşınması nedeni ile bir yıllığına Konya Erkek Lisesi’ne verilmiştir (35). 1968-69’lu yıllarda yapının yangın geçirerek ahşap aksamın yandığından söz ediliyorsa da (36), bu yangından söz eden başka bir kaynağa rastlanılmamıştır. Yapının 1968-69 yıllarında Karatay Lisesi olarak öğretime açıldığı ve 1977 yılına kadar Karatay Lisesi olarak kullanıldığı kaynaklarda ifade edilmektedir. 1977 yılından sonra Karatay Lisesi’nin taşınması ile yapı bir müddet boş kalmıştır. Bu sırada, yıktırılarak yeni bir işhanı yapmak istenilmişse de Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu’nca korunmaya değer eski eser olarak tescil edilmesi nedeni ile bu girişimler sonuçsuz kalmıştır.

1978 yılında ufak bir yangın geçiren yapı, erken müdahale sonucu kurtarılmıştır. Ancak 30 Mart 1979 Cuma sabahı Çinileri kırılarak ortadan kaldırılmak istenirken suçluların yakalanmasından sonra aynı gün gece saat 22-23 sıralarında çıkan bir yangın sonucu yapı büyük zarar görmüştür. Sanayi Mektebi’nin yanması ile, yıkılıp yerine işhanı yaptırmayı arzu eden bir grup tekrar yoğun çalışmalara girmiştir. Konya’nın seçkin bir yerinde böyle bir harabenin ortadan kaldırılarak görkemli bir yapı yaptırma çabaları basın da desteği ile artmıştır. Ancak Anıtlar Yüksek Kurulu’ndan gerekli izinin alınamaması yapının restorasyonunu kaçınılmaz kılmıştır. 1982 yılında Konya İli Özel İdaresi ile Selçuk Üniversitesi Mimarlık Mühendislik Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi arasında yapılan bir protokol gereğince yapının restorasyonu için

projelerin hazırlanmasına başlanılmıştır. Bu çalışmalarda, iş ve ticaretin yoğunlaştığı bu bölgede artık eğitim yapısı olarak değil de güncel aktiviteye cevap verebilen bir fonksiyon düşünülmesi gereği göz önünde bulundurulmuştur . Bir ara yapının iki ayrı banka olarak, çatı katının ise sanat galerisi olarak düzenlenmesi düşünülmüştür. Atölyelerin ise çarşı olabileceği ileri sürülmüştür. Yapının tümünün, Bedestenin anısına çarşı olması da gündeme gelmiş ancak bu görüşler gerçekleşmemiştir (37).

Sanayi Mektebi'nin etrafındaki tek katlı atölye binaları 1981 yılına kadar mevcut olup, bir ara Maliye ve Bayındırlık Müdürlüğü'nce garaj olarak kullanılmış ve daha sonra Merkez Bankası yapılmak üzere yıkılmıştır .

Yangından sonra büyük hasar gören ve 1982 yılından itibaren restorasyon hazırlıklarına başlanan yapı, ayağa kaldırılarak 1988 yılından itibaren İl Özel İdare Müdürlüğü Hizmet Binası olarak kullanılmaya başlanmıştır (38).

3 - MİMARİ TANIMI :

I. Ulusal Mimarlık Uslubu'nun Konya'daki ilk örneklerinden olan yapı, bodrum üzerine iki kat ve çatı olmak üzere dört kattan ibarettir. Yaklaşık 20.50X32.50 m ebadında doğu-batı yönüne uzanan dikdörtgen bir plana sahip kagir yapının kırma çatısı marsilya kiremit örtülüdür. Güneye bakan ön cephede bir, kuzeye bakan arka cephede bir olmak üzere, geniş cephelerin tam ortasında aynı eksen üzerinde zemin kat hizasından iki girişi vardır. Doğu ve batıya bakan yan cephelerin ortasında aynı eksen üzerinde bodrum kata da birer giriş verilmiştir. Bodrum kat ayrıca kulelerin köşesinden birer kapı ile ön cepheye açılmaktadır.

Yapı gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Girişin iki yanındaki kulelerin öne taşınarak yükseltilmesi, kemerli açıklıklar, balkon yapının stilini belirleyici önemli cephe ve kütle özellikleri arasındadır.

Kullanılan yapı malzemesi son restorasyon çalışmaları sırasında net olarak tesbit edilebilmiştir. Yapıda malzeme olarak bodrum katta moloz taş, zemin ve birinci katlarda 13x25x5 cm ölçüsünde tuğla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle dış duvarları ile zemin kat taşıyıcı bölme duvarlarının tuğladan olduğu ve taşıyıcı sistemi kagir olan yapının dış duvarlarının kesme taş taklidi sıvandığı görülmüştür. Sıva üzerine yapılmış derz ve silmelerle taş benzer bir görüntü verilmeye çalışılmıştır.

Cephelerde sadece açıklık çevreleri, alınlık kemerleri, silmeler, balkon korkuluğu ve giriş revağı taştır. Son onarım sırasında; tuğla olan taşıyıcı bölme duvarları dışında diğer ara bölme duvarların bağdadi olduğunun gözlemlendiği ilgili yazışmalardan anlaşılmaktadır. Zaten katlar arasındaki kirişlerin, iç duvarlarda bazı ara bölmelerdeki hatılların, kapı ve pencere doğramalarının döşeme, tavan ve çatının, birinci kata ve çatıya çıkan merdivenlerin, ortadaki sütunların orijinalde ahşap olduğu bilinmektedir. Ancak son onarımda üç kollu merdiven, ahşap kirişleme üzerine ahşap kaplama olan döşemelerin tümü ve kirişlemeli ahşap tavan gibi aksam değiştirilmiştir.

Çok sayıdaki pencere sıraları cephelere büyük hareketlilik getirmiştir. Bodrum kat pencereleri basık yuvarlak kemerli küçük pencerelerdir. Zemin ve birinci katta pencereler dikdörtgen şeklinde olup, üzerinde kemerli alınlıklar vardır. Pencereler cephelerde tekli ya da üçlü gruplar halinde tasarlanmıştır. Cephelerin köşelerindeki birbirine bitişik dizilmiş üçlü gruplar halindeki pencerelerin üzerindeki alınlıklar zemin katta sivri kemerli, birinci katta basık kemerli olup, içleri çini kaplıdır. Cephelerin orta bölümlerindeki tek pencerelerin üstündeki kemerli alınlıkların içlerine ise cam takılmıştır (39). Balkonda üç adet basık kemerli açıklık vardır. Kuleler, zemin ve birinci katta tam ortaya gelecek şekilde yerleştirilmiş birer pencere, çatı katında ise sivri kemerli beş pencere ile ön cepheye açılmaktadır. İki kulenin arasındaki alınlıkta ise bir yuvarlak pencere bulunmaktadır.

Katlar arası birkaç sıra silme ile vurgulanmıştır. Kat ayrımını belirleyen bu silmeler tüm cepheleri dolaşarak süreklilik göstermektedir. Sadece arka cephenin ortasında kesintiye uğramıştır. Beden duvarları saçak hizasında birkaç sıra silme ile sonuçlanmaktadır. Saçak hizasında cepheleri dolaşan bu silmeler sadece kulelerde kesintiye uğramıştır. Yukarıda birkaç sıra silme, kuleleri külahla birleştirmektedir.

Tek revaklı yapının girişine bir bahçe kapısından ulaşılmaktadır. Bahçe kapısı dönem özelliği gösteren iki ayaktan oluşmaktadır. Dikdörtgen formlu bu ayakların yüzeyi, içbükey silmelerle enine bölünerek hareketlendirilmiştir. Ayakların içbükey, dışbükey silmelerle kademeli olarak hareketlendirilmiş ve derin bir kavisle daralan profilli başlıkları vardır. Bahçe kapısından geçtikten sonra, ana giriş kapısı merdivenlerine kadar uzanan, fazla geniş olmayan taşlık kısmı bulunmaktadır (40).

Güneye bakan ön cephe, cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak planlanmış olup, ana giriş cephesi olması nedeni ile diğer cephelere

göre daha özenle yapılmıştır. Konya'da yapılmış bu dönem eserlerinde pek fazla rastlanılmayan girişin iki yanındaki kuleler ve piramidal üst örtüleri bu cephenin en dikkat çeken elemanlarıdır.

Yaklaşık bir metre kadar bir subasman seviyesinde yükselen bodrum kat, girişin iki yanındaki birer pencere ve çıkımların köşelerinde birer kapı ile ön cepheye açılmaktadır. Cephenin köşelerinde ise, üçer adet pencere bulunmaktadır.

Ön cephede, ana giriş kapısına beş basamaklı merdivenlerle çıkılan dikdörtgen şeklinde yüksekçe bir platform üzerinde yer alan tek revaklı bir girişle ulaşılmaktadır. Ön cephenin ortasındaki kademe kademe dışarıya çıkıntı yapan bölümlerden birisi, iki yanı rampa ile bahçeye inen bu revaklı giriştir. Revaklı girişi oluşturan öndeki ikisi serbest, arkadaki ikisi duvarla birleşen sütunlar, sivri kemerlerle bağlanmıştır. En yukarıda üçgen bir alınlıkla son bulan bu mekanın üzeri marsilya kiremit örtülü çatı ile kapatılmıştır. İlk yapıldığında mevcut olan revaklı giriş sonradan kaldırılmış son onarım sırasında tekrar yapılmıştır. Girişin iki yanında üzerinde kemerli alınlıkları olan dikdörtgen şeklinde birer pencere bulunmaktadır. Alınlıkların içine cam takılarak iç mekanların ışık alması sağlanmıştır.

Ön cephenin ortasındaki ikinci çıkıntı ise, girişin hemen iki yanında ana yüzeyden çıkıntı yapan ve altta dikdörtgen bir mekan iken, üstte kule biçiminde son bulan kısımdır. Bu kuleler iki kat boyunca dikdörtgen bir formda yükselmektedir. Zemin kat hizasında kulelerin tam ortasına gelecek şekilde yerleştirilmiş, üzerinde kemerli alınlıkları olan birer pencere vardır. Ancak eski fotoğraflarda yangın öncesinde bu pencerelerin geniş kareye yakın dikdörtgen pencereler şeklinde olduğu görülmektedir. Son onarımda aslına uygun şekilde yapılmış ve alınlık kemerlerinin içine cam takılmıştır. Zemin katta ön cephenin iki köşesinde yer alan üçlü pencereler dikdörtgen şeklinde olup, üzerindeki sivri kemerli alınlıkların içleri çini kaplıdır. Zemin kat; toplam bir kapı, on pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Birinci katta girişteki üçgen alınlığın hemen üstünde iki kulenin arasında boydan boya uzanan balkon bulunmaktadır. Balkona basık kemerli bir kapı ile iki pencere açılmaktadır. Taş olan balkon korkuluğu küçük ayaklar üzerinde yuvarlak kemer sıraları şeklinde düzenlenmiştir. Cephe çiziminde görülen korkuluk üzerindeki yuvarlak formu babalar bugün yoktur. Balkonun iki yanındaki kulelerin tam ortasında üzerinde, içlerine cam takılmış kemerli alınlığı olan birer dikdörtgen pencere vardır. Bu katta iki köşede ise üzerinde çini kaplı basık kemerli alınlığı olan

dikdörtgen şeklinde üçlü pencereler bulunmaktadır. Birinci katta, zemin kat gibi bir adet kapı, on adet pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Balkon kapısının üzerinde çatının yükseltilmesi ile oluşturulan üçgen alınlığın tam ortasında ön cepheye bakan yuvarlak bir pencere bulunmaktadır. Girişin iki yanındaki çıkmalar dikdörtgen bir formda yükselirken, çatı saçağından itibaren köşeleri pahlanarak kule görünümünde beşgen mekanlara dönüşmüştür. Saçaktan itibaren başlayan bu hareket en üstte piramidal bir külahla son bulmaktadır. Kulelerin çokgen kısımları arkada çatı ile birleşirken külah çatıdan daha yukarı yükseltilmiştir. Her biri çokgen gövdenin bir yüzeyine gelecek şekilde yerleştirilmiş beşer adet sivri kemerli küçük pencerelerle, kuleler aydınlanmaktadır.

Doğu ve batıya bakan yan cepheler aynı şekilde tasarlanmış olup, yapının oldukça gösterişli olan ön cephesine karşılık daha sadedir. Her iki yan cephede de hareketliliği sağlayan, kat ayrımını belirleyen silmeler ile pencere sıralarıdır. Orta bölüm çok az dışa taşırılarak vurgulanmıştır. Yan cephelerde pencereler ortada tek, yanlarda üçerli gruplar halinde düzenlenmiştir. Ortada yer alan pencereler daha büyüktür. Bodrum katta köşelere yerleştirilen basık yuvarlak kemerli ufak pencereler üçlü gruplar halinde olup, her iki cephede de altışar adettir. Yan cephelerin tam ortasından basık kemerli bir kapı ile bodrum kata giriş verilmiştir. Bu kapılara altışar basamaklı merdivenlerle inilmektedir. Zemin ve birinci katlarda yer alan dikdörtgen pencerelerden yanlarda kalan üçlü pencerelerin alınlıkları alt katta sivri, üst katta basık kemerli olup, içleri çini kaplıdır. Ortada yer alan büyük ölçekli pencerelerin alınlıklarına cam takılarak koridorların ışık alması sağlanmıştır. Yan cephelerde zemin ve birinci katlarda toplam ondörder pencere bulunmaktadır.

Kuzeye bakan arka cephe, yan cepheler gibi ön cepheye nazaran daha sadedir. Arka cephede de orta bölümün çok az dışa taşırılması, pencere sıraları, silmeler cephenin görünümünü belirlemektedir. Bodrum kat, basık yuvarlak kemerli sekiz adet ufak pencere ile arka cepheye açılmaktadır. Zemin kat hizasındaki arka giriş kapısı cephenin tam ortasında olup, ön giriş kapısı ile aynı eksen üzerindedir. Basık kemerli bu girişe üç basamaklı bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Girişin iki yanındaki pencerelerin eski fotoğraflardan anlaşıldığına göre yangın öncesinde ön cephedeki gibi kareye yakın dikdörtgen şeklinde olduğu görülmüş, ancak son onarım sırasında orijinal haline dönüştürülerek üzerinde cam takılı kemerli alınlığı olan dikdörtgen birer pencere yapılmıştır. Cephenin iki ucunda üçlü gruplar halinde yer alan üzerinde içi çini kaplı sivri kemerli

alınıklıların olduğu pencereler vardır. Zemin kat bir adet kapı ve sekiz adet pencere ile arka cepheye açılmaktadır.

Arka giriş kapısı üzerine isabet eden ve kat silmesini keserek aşağı doğru inmiş üçlü pencere sistemi bu cephede değişik bir görünüm oluşturmuştur. Bu üç pencere kemer biçimi ve boyutlarıyla diğer pencerelerden ayrılmaktadır. Yapının tüm pencerelerinden daha büyük olan bu pencereler basık kemerlidir. Arka cephede merdiven boşluğunu aydınlatan bu üç büyük boyutlu pencerenin genişliğince kat ayrımını belirleyen silmelerin devamlılığı kaldırılmıştır. Merdiven boşluğunu aydınlatan bu pencerelerin iki yanında, üzerlerinde kemer alınlığına cam takılmış birer dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Diğer cephelerde olduğu gibi, birinci katta da köşelerde üzerinde içleri çini kaplı basık kemerli alınlıkları olan üçlü pencereler yer almaktadır. Birinci kat, toplam onbir pencere ile arka cepheye açılmaktadır.

Cephe özellikleri ile olduğu kadar örtü sistemi ile de oldukça ilginç bir düzenleme gösteren Sanayi Mektebi kırma çatı ile örtülüdür. Tüm yapıyı kapatan bu çatı belirli yüksekliğe kadar daralmış ve üzerine ilave olmuş dik bir çatı ile son bulmuştur. Çatının yan cephelere bakan yüzleri ışık alacak şekilde camekanla kapatılmıştır. Ahşap olan çatının üzeri marsilya kiremit ile kulelerin üzeri ise kurşun kaplı piramidal külahlarla örtülüdür. Külahlar üzerinde üçer adet ufak tepe pencereleri vardır. Çatı ise ortada bir yuvarlak iki yanda ise birer adet tepe penceresi olmak üzere üç pencere ile ön cepheye açılmaktadır. İki yandaki camekanların önünde çatı içine yerleştirilmiş ufak tepe pencereleri, rölövesinde üç tane görülürken onarım sırasında birer tane yapılmıştır. Çatı arası dört adet ufak tepe penceresi ile arka cepheden de ışık almaktadır. Çatıdaki ve külahdaki bu küçük tepe pencerelerinin üzeri beşik çatıya benzeyen bir örtü ile dışa taşırılmıştır. Bu pencereler ile yan ve arka cephe yönünde yerleştirilmiş uzun ince bacalar, örtü sistemine hareket getirmiştir (41). Ancak 1929 tarihli bir fotoğrafta yapının çatısında pencere ve bacaların, kulelerde ise piramidal külahların kaldırılmış olduğu, çatının ve kulelerin dışa taşkın ahşap saçaklı marsilya kiremit örtülü olduğu görülmektedir (42). Son onarım sırasında çatı ve külahlar orijinal haline dönüştürülmüştür.

Bodrum üzerine iki kat ve bir çatı katı olmak üzere dört kattan oluşan yapıda; katlar arasındaki geçiş, ana girişin karşısında arka girişin hemen önündeki iki kat boyunca yükselen üç kollu merdivenlerle sağlanmıştır. Zemin kattan başlayan 17 basamaklı tek merdiven ile çıkılan bir sahanlıktan sonra merdiven iki kola ayrılmakta ve onbeşer basamakla birinci kata ulaşılmaktadır. Birinci kattan 15 basamaklı tek merdiven ile

çıkılan ikinci sahanlıktan sonra merdiven tekrar iki kola ayrılmakta ve onbeşer basamakla çatı katına ulaşılmaktadır. Kulelere bu çatı katından geçilmektedir. Birinci kattan çatı katına, merdivenlerin yanındaki ufak mekanlardan verilmiş olan orijinal çıkış bugün asıl amacıyla kullanılmamaktadır.

Zaman zaman, içte ihtiyaca göre çeşitli ekler, ara bölmeler yapılmışsa da yapının orijinal planı anlaşılabilir. Girişe göre simetrik bir anlayışla planlanmış yapı doğu-batı yönünde caddeye paralel olarak uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Doğru-batı yönünde uzanan bir koridor ve bundan daha geniş olan kuzey-güney yönünde uzanan merdivenli giriş salonunun orta noktalarda kesiştiği bir plan görülmektedir. Diğer mekanlar, koridorun iki yanında sıralanmıştır.

Bodrum kata iki yan cephenin tam ortasında aynı eksen üzerinde yer alan birer kapı, ön cepheden ise girişin iki yanında çıkımların köşelerinde bulunan birer kapı olmak üzere diğer katlardan bağımsız olarak dört adet giriş verilmiştir. Bodrum girişlerine dışarıdan altışar basamaklı merdivenlerle inilmektedir. Yan girişlerin hizasında uzanan dikdörtgen koridorlardan doğudaki daha uzundur. Bu koridorların iki yanında odalar yer almaktadır. Köşelerde yer alan iki cepheli yaklaşık aynı büyüklükteki dört kare oda cephelere açılan üçer adet pencereden ışık almaktadır. Batıdaki köşe odalarından geçilen iç tarafta birer dikdörtgen oda daha mevcuttur. Doğuda yer alan içteki dikdörtgen odalara ise koridordan geçilmektedir. Bu küçük odalar cephelerine birer pencere ile açılmaktadır.

Yapının bodrum katı ilk dönemlerde depo, atölye olarak kullanılmış, sonraları batıdaki bölümleri depo, doğudaki bölümleri yemekhane ve kalorifer dairesine dönüştürülmüştür (43). Bugün de aynı şekilde kullanılmaktadır.

Zemin katta, beş basamakla çıkılan dikdörtgen platform üzerinde yer alan giriş, planda dışarıya en çok taşmış kısımdır. Başlı başına bir üniteymiş gibi kendini hissettiren bu bölüm öndeki ikisi serbest, arkadaki ikisi duvarla birleşen sütunlar arasında kalmakta olup, dıştan çatı ile örtülüdür.

Giriş hizasında kuzey-güney yönünde uzanan oldukça geniş dikdörtgen bir giriş salonu vardır. Bu giriş salonunun kuzey tarafında katlara çıkışı sağlayan merdivenler bulunmaktadır. Salonun ortasında bugün altı tane çokgen taşıyıcı sütun bulunmaktadır. Ön giriş hizasında

bulunan arka giriş kapısı merdivenlerin altında bulunmakta ve bu kapıdan üç basamak ile arka bahçeye inilmektedir.

Giriş salonu doğu-batı yönünde uzanan daha dar fakat daha uzun bir koridorla tam orta noktalarından kesişmektedir. Orta noktayı dört adet sütun belirlemektedir. Bu koridor, uç noktalarındaki birer pencereden ışık almaktadır. Koridor bugün camekanlı kapılar ile kapatılmıştır.

Bu katta, dört köşede yer alan kare planlı köşe odaları, üçer pencere ile cephelere, bir kapı ve bir pencere ile de koridora açılmaktadır. Köşe odaları ile giriş salonu arasında kalan dikdörtgen planlı küçük odalar, birer pencere ile cephelerinden ışık alırken birer kapı ve pencere ile de koridora açılmaktadır. Koridora açılan bazı pencereler son onarım sırasında yeni fonksiyon gereği kaldırılmıştır. Bu küçük ara odalardan ön girişin iki yanındakiler kule çıkıntıları nedeni ile derinliği diğer hacimlere göre daha fazla olan odalardır (44). Yapının planı Prof. Dr. Yılmaz Önge tarafından “ Bina genişliğince uzanan merkezi bir iç sofanın iki tarafında birer eyvan ile köşelere isabet edecek şekilde biri küçük, diğeri büyük ikişer odadan ibaret olan zemin katın planı Türk evinin geleneksel karniyarik şemasına uydurulmuştur. Bu simetrik şema her katta görülmektedir. ” şeklinde tanımlamıştır (45). Orijinalde zemin katta dört oda ve üst kata çıkışı sağlayan ahşap bir merdiven varken (46), okul olarak kullanıldığı yıllarda ihtiyaç nedeni ile zaman zaman çeşitli ilaveler yapılmıştır. Bu yıllarda zemin katta girişin sağında ve solundaki küçük odalar müdür ve müdür yardımcısı odaları olarak kullanılmıştır. Bunların karşısındaki arka cepheye bakan küçük odalar batıdaki müdür yardımcısı ve gece nöbetçilerinin kaldığı oda, doğudaki ise evrak odası olarak kullanılmıştır. Girişin sağında kalan mekan bir ara öğretmen odası olarak da kullanılmıştır (47). Dört köşe odası ise, sınıf olarak kullanılmıştır. İlk yıllarda güney batıdaki büyük oda yemekhane, kuzey batıdaki kiler olarak değerlendirilmişse de sonraları bunlarında sınıf olarak kullanıldığı kaynaklardan öğrenilmiştir (48). Bugün fonksiyon nedeni ile bu odalar kendi içlerinde bölüntülere uğrayarak daha fazla mekan yaratılmaya çalışılmıştır. Bugün İl Özel İdare Müdürlüğü olarak kullanılan yapıda, bu kat çeşitli hizmetlerin yapıldığı idare odaları ile bazı ihtiyaç mekanlarına ayrılmıştır.

Birinci kat planı; zemin kat planına benzemekle birlikte bazı farklılıklarda görülmektedir. Bu katta köşe odalarının zemin kattaki gibi ikişerden dört adet olduğu görülmüşse de onarım öncesi yapılan incelemelerde ara bölmelerin sonradan yapıldığı mekanların tek olarak kuzey-güney yönünde uzandığı ve yatakhane, atölye gibi işlevlerinin olduğu (49) yani koridorların daha kısa tutularak, köşe odalarının büyük

tek mekanlar oluşturacak şekilde planlandığı, bu mekanların tam ortada bir kapı ile koridora bağlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Büyük odaların arasında kalan dört küçük oda birer kapı ile koridora açılmaktadır. Giriş salonunun üstüne denk gelen mekan güneyde camekanlı bir kapı ile koridora açılan oda şeklinde olup, laboratuvar olarak kullanılmakta iken (50), bugün camekan kaldırılmış ve burası koridorla birleştirilerek zemin kata açıklığı olan galeri şeklinde düzenlenmiştir. Burası güneyde bir kapı ve iki pencere ile balkona açılmaktadır. Birinci katta diğer mekanlar plan olarak zemin kat planının tekrarı şeklinde düzenlenmiştir. Küçük odalar zaman zaman sınıf ve laboratuvar olarak kullanılmıştır. Bir ara batıdakiler dikiş ve çamaşır odası, g neydekiler gece nöbetçileri için ayrılmıştır. Merdivenin doğusunda yer alan küçük odanın içerisinden bir merdiven ile çatı katına çıkılmakta ve kulelere buradan geçilmekte iken, buraya son dönemlerde  ğretmen tuvaletleri yerleştirilmiştir (51). Bugün ise fonksiyonu olmayan bir mekandır. Zemin kattan birinci kata çıkan üç kollu merdiven son onarımda yükseltilerek devam ettirilmış ve birinci kattan çatı katına çıkış sağlanmıştır. Merdivenin çatıya kadar devam ettirilmesi ile zeminde giriş salonu, birinci katta galerili bölüm ve çatı katı arasında bir bağlantı kurulmuştur.

Bugün birinci katta güney doğudaki büyük oda Vali odası olup, kuzey-güney yönünde dikdörtgen bir plana sahiptir. Güney batıdaki ise İl Daimi Encümeni'nin odası olup, doğu-batı yönünde kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Kuzey doğudaki kareye yakın dikdörtgen planlı oda, İl Genel Meclisi Toplantı Salonu olarak kullanılmaktadır. Kuzey batıdaki oda, ara bölmeler yapılarak bir kısmı memurlar için, bir kısmı ise ihtiyaç mekanları için ayrılmıştır.

 atı katı; büyük bir salon ve iki kule odasından oluşmaktadır. Son onarımda demir ayaklar üzerine oturtulmuş olan çatının doğu ve batıya bakan iki yan cephesi en dışta camekanla kapatılmıştır. Camekanların gerisinde birer duvar vardır. Bu duvarın ortasında aynı eksen üzerinde birer kapı ile camekanlı teras görünümündeki mekanlara geçiş verilmiştir. Kapıların tam üstünde ve iki yanında birer pencere vardır. Bunlarla birlikte çatı tepe pencerelerinden de ışık almaktadır.

 atı içinden geçilen kuleler beşgen birer oda şeklinde olup,  n cepheye beşer pencere ile çatı içine birer kapı ile açılmaktadır. Mekanı  rten külah, içten ahşap kaplanmış olup, üçer pencere ile yukarıdan ışık almaktadır.

 atı katında II. Abdülhamit Döneminde (1876- 1909) Mızıkai Hümayun Mektebi'nde çalışmış olan Ali Bey'in Mızıkai Bando eğitimi

yaptırdığı kaynaklardan öğrenilmektedir (52). Çatı katı, bugün Valiliğe bağlı olup, galeri, kokteyl salonu gibi sosyal ve kültürel amaçlı kullanılmaktadır. İki yanda camekanla kapatılan teras kısmı ise, çeşitli hizmet ve servis odaları şeklinde, kulelerden doğudaki şark odası, batıdaki ise mescit olarak düzenlenmiştir.

Sanayi Mektebi'nin iç mekan açıklıkları dikdörtgen şeklinde yapılmıştır. Dıştan cephelerin köşelerinde yer alan üçlü pencereler içten tek büyük basık yuvarlak kemer içine alınmıştır. Küçük odaların ve koridorun sivri kemerli pencere alınlıklarına cam takılarak mekanların ışık almaları sağlanmıştır. Bugün odalar halı kaplı olup, diğer mekanların zemini mermerdir. Yapı kalorifer ile ısıtılmaktadır.

Çini, yapıdaki en belirgin süsleme elemanıdır. Çini süsleme dışında mimari elemanlar ile yapılmış dekoratif bir anlayış söz konusudur.

Cephelerdeki üçlü pencerelerin üzerlerindeki alınlıklar içinde yer alan çini panolar Kütahya Osmanlı Çini Fabrikaları'nda imal edilmiştir (53). 19. yy sonları ve 20. yy başlarında Osmanlı Devleti'nde onarımlar ve yeni yapılar için Kütahya'da üretim yapan çini fabrikalarında 16. yy Osmanlı Çini'lerinde yaygın kullanılan bitkisel motiflerden esinlenilmekte idi. Sanayi Mektebi'nde kullanılan çiniler de bu anlayış ile yapılmıştır. Konya'da Sanayi Mektebi dışında PTT, Yapı Kredi Bankası, Amber Reis Camii, Gazi Lisesi binaları, cephelerindeki çini süslemeler açısından önemli örneklerdir. Sanayi Mektebi cephelerinde gördüğümüz çok renkli sır tekniğinde imal edilmiş çiniler değişik kompozisyonlar göstermektedir (54). Zemin katta üçlü pencerelerin sivri kemerli alınlıklarında yer alan çiniler öncelikle kemer kavisi içinde bir çerçeve oluşturacak şekilde bir bordürle çevrelenmiş ve alt kısımda bordür daha ince tutulmuştur. Bordürde lacivert zemin üzerine beyaz, turkuaz, sarı ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Alınlığın içinde yer alan süsleme aşağıdan başlayarak yukarıya doğru daralan bitkisel kompozisyonlardan oluşmuştur. Ön cephede üçlü pencerelerden ortada kalan pencerenin alınlığındaki çini süslemenin tam ortasına, Osmanlı Arması yerleştirilmiştir.

Değişik kompozisyonlarda hazırlanmış bitkisel desenli çini panolardan üçünde yer alan kitabelerin yapının kimliği, yaptıranın ve mimarının adını, yapıldığı yılı, ayrıca çinilerin yapıldığı yılı, yeri ve ustasının adını vermesi açısından Sanayi Mektebi çinileri ayrıca önem taşımaktadır. Ancak kitabeler bugün mevcut değildir.

Birinci kattaki basık kemerli pencerelerin kemer kavisleri içinde yer alan çini süslemeler ise tam yüzeyi kaplayacak şekilde yapılmış, grift ve birbiri ardına tekrarlanan bitkisel motiflerden oluşmaktadır. Osmanlı döneminin çini süslemelerindeki tüm detayların kullanıldığı bu kompozisyonlar, beyaz zemin üzeri lacivert, turkuaz, sarı ve kırmızı renklerin uygulanması ile gerçekleştirilmiş bitkisel süslemelerdir. Kompozisyonlar kıvrık dal ve yapraklar arasında rumi ve palmetlerden meydana gelmiştir (55).

Bugün yapıda çini dışında söz edilebilecek süsleme yoktur. Eski fotoğraflardan tek revaklı giriş kısmındaki sütun başlıklarının süslemeli olduğunun anlaşıldığı, yayınlarda belirtilmiştir (56). Son onarımda yapılan bu tek revaklı giriş kısmının sütun başlıkları süslemesiz bırakılmıştır.

Tekli ve üçlü gruplar halindeki pencere sıraları, katları belirleyen ve tüm cepheleri dolaşan silmeler, kuleler, balkon gibi mimari elemanların cephede oluşturduğu hareketliliğin getirdiği, dekoratif bir anlayış vardır.

Dıştaki bu dekoratif anlayış yanında iç mekanlarda oldukça sade bir görüntü hakimdir. Orijinalinde var olan üç kollu ahşap merdiven içte bir estetik yaratmışsa da bugün merdivenler yenilenmiştir (57).

Uzun bir tarih geçmişine sahip olan Sanayi Mektebi yapıldığından itibaren bir çok ilave ve onarımlarla değişimler geçirmiştir. Özellikle içinde, ihtiyaç nedeni ile zaman zaman çeşitli ilavelerin yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sanayi Mektebi'nde ilk değişiklik yapıldığı yıllarda var olduğunu eski fotoğraflarda gördüğümüz ön cephedeki tek revaklı üçgen alınlıklı giriş kısmının kaldırılması ile olmuştur (58). Diğer değişiklik, zaman içinde kulelerin piramidal külahlarının kaldırılarak boyutları ve örtüsünün değiştirilip, kiremit kaplı ve dışa taşkın saçaklı çatı ile kapatılmasıdır. Bir diğer değişiklik ise balkon üzerinde yükseltlen üçgen çatı ile üzerindeki yuvarlak pencerenin ve çatıdaki bacaların kaldırılmasıdır (59). Daha sonra görülen bir başka değişiklik ise, kulelerin zemin kattaki pencerelerin ve cephedeki simetrisindeki pencerelerin genişletilerek alınlıklarının kaldırılmasıdır (60).

Tek revaklı giriş kısmının, piramidal külahların, balkon üstündeki yuvarlak pencere ve üçgen çatının, bacaların kaldırılması, pencerelerin genişletilmesi gibi değişikliklerin ne zaman, hangi nedenle yapıldığı tesbit edilememiştir. Ancak bazı eski fotoğraflara dayanılarak değerlendirme

yapılabilmektedir. 1929 tarihli Konya Vilayet Albümü'ndeki fotoğrafta tek revaklı giriş kısmının, piramidal külahların, balkon üstündeki üçgen çatı ve yuvarlak pencerenin kaldırılmış olduğu görülmektedir (61). Buna dayanılarak bu bölümlerin 1929 öncesinde değiştirildiği anlaşılmaktadır. Bütün bunlar 1929 öncesinde yapının büyük bir değişiklik geçirdiğini göstermektedir. 1938 tarihli bir dergideki fotoğraflarda ise aynı değişiklikler görülmekte, ancak başka değişiklikler de dikkati çekmektedir. Üçgen alınlıklı giriş revağının tekrar yapılmış olduğu ve bazı pencerelerin genişletildiği görülmektedir. Bu değişiklikler 1929-1938 yılları arasında yapılmış olmalıdır. Ancak ikinci defa yapılan üçgen alınlıklı revağın takip eden yıllarda tekrar kaldırıldığı anlaşılmaktadır (62).

Bunun dışında bazı pencerelerin kapatılması, çinilerin dökülmesi, kimilerinin üzerlerinin badana ile kapatılması gibi cephede zaman içinde değişiklikler cephe düzenini tamamen bozmamış ancak etkili görünümünü yitirmesine neden olmuştur (63).

1969 yılında Karatay Lisesi olarak hizmete açılırken dış ve iç duvarların sıva ve badanalarının yenilenmesi bazı mekanların ahşap bölmeler ile ayrılması, zemin katta merdiven altına tuvaletlerin eklenmesi gibi çeşitli değişiklik ve onarımlar yapılmıştır.

1977 yılında Karatay Lisesi'nin taşınması ile boş kalan yapının büyük bir kısmının ahşap olması nedeni ile yangına dayanıksız olduğu ileri sürülerek yıkılmak istendiği, yerine İl Özel İdaresi tarafından işhanı yapılmak istendiği, 1977 yılında yapılan yazışmalardan anlaşılmaktadır. Bu tarihten sonra yapı anıt olarak tescilli olmasına rağmen yangına karşı dayanıksızlığı zaman zaman dile getirilmiş (64), yıkılarak yerine işhanı yapılması teklif edilmiştir (65). Ancak Koruma Kurulu'nca teklif reddedilmiştir.

30 Mart 1979 tarihindeki yangında döşemeler, çatı, merdiven, kapı ve pencere doğramaları, tavan gibi ahşap aksamı tamamen yanan yapının kagir cephelerinin bazı yerleri ve çini süslemeleri de zarar görmüştür. Sıvaların ve çinilerin yer yer dökülmüş olduğu, kulelerde ve bazı duvarlardaki çatlakların tehlikeli bir durum oluşturduğu, yetkililerin yangın sonrasında yaptığı incelemelerde belgelenmiştir. Bu belgelerde, taşıyıcı elemanlarda yer yer çatlaklar meydana gelmişse de zemin ve birinci kata ait dış duvarların kısmen sağlam kaldığı belirtilmiştir. Kısaca bu yangında yapının sadece dört duvar durduğu, tüm ahşap aksamın kömür haline geldiği ve çatı örtüsünün tamamen yandığı kayıtlardan anlaşılmaktadır.

Bütün bu nedenlerden yangın sonrası yapının kaldırılarak yerine modern bir işhanı yapılması tekrar düşünülmüş, ancak tarihi bir doku içinde olması nedeni ile uygun görülmemiştir (66). Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.11.1979 gün ve A-1996 sayılı kararı ile tescilinin devam ederek onarılmasına karar verilmiştir. Yine Yüksek Kurulu'n 15.11.1979 ggün ve A-2456 sayılı karar ve 21.7.1983 gün ve A-3918 sayılı bir başka kararı yapının rölövelerinin hazırlanmasını ön görmüştür (67). 1979 yangınında bu şekilde büyük hasar gören yapının 1982 yılında Özel İdare tarafından onarılmasına karar verilmiş, bunun üzerine İl Özel İdaresi ile Selçuk Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Döner Sermayesi İşletmesi arasında yapılan protokol gereği proje hazırlığına başlanmıştır (68).

Yangın sonrasında bu şekilde bürokratik kararlar alınırken yapı da yanmış hali ile 1984 yılına kadar harap bir vaziyette kalmıştır (69). 1985-88 yılları arasında gerçekleştirilen Sanayi Mektebi onarımı (70) sırasında, inşaaından itibaren bilinen yayınlara, eski fotoğraflara, sözlü bilgilere ulaşılmaya çalışılmış, ilgililerin yangın sonrasında yaptığı saptamaları ile bu bilgilerin birleştirilmesi sonucu 1901 yılından bugüne kadar Sanayi Mektebi'nin sürekli değişiklik ve eklerle günümüze ulaştığı tesbit edilmiştir (71).

1981 yılında harap bir vaziyette bulunan yapının çevresindeki bazı atölye binaları da oldukça bakımsız durumda iken (72), bir bölümü sonradan Merkez Bankası ve Emlak Vergi Dairesi yapılmak üzere yıkılmıştır (73).

Restorasyon çalışmaları sırasında eserin öz benliğini yitirmeden çağdaş ve daha dayanıklı malzemelerin kullanılmasına dikkat edildiği, yapılan çalışmalar ile dış cephede eskiyi koruma yoluna gidildiği, içte yeni düzenlemeler yapıldığı anlaşılmıştır. İçte yer alan tüm ahşap döşemeler değiştirilmiş ve daha dayanıklı malzemeler ile yenilenmiş (74), zemin ve birinci katta küçük odaların koridorlara olan açıklıklarında yeni fonksiyon gereği değişiklikler yapılmıştır (75). Örtü sisteminde yeni çalışmalar yapıldığı anlaşılmıştır.

Dış cephede yer alan ve bir çoğu yangın sırasında harap olmuş çiniler aslına bağlı kalınarak Kütahya'da yeniden yapılmıştır (76). Yeni çinilerin Sanayi Mektebi'nin orijinal çinilerini hazırlayan Hafız Mehmet Emin Usta'nın torunlarının yönettiği Metin Çini Fabrikası'na yaptırıldığı, büyük rastlantı sonucu orijinal desenlerin fabrikanın arşivinde bulunduğu, desenlerin buradaki kalıplardan çalışıldığı öğrenilmiştir. Ancak zeminde o

eski beyazlığın sağlanamadığı, çini zemininin beyaz olması için taban üzerine astar çekilmesi istendiği fakat yaptırılmadığı, benzer sorunlarla çini boyutlarında da karşılaşıldığı, gerçek çini boyutları 20x20 cm olmasına karşın, yeni çinilerin 25x25 cm ölçüsünde yapıldığı kaynaklarda belirtilmiştir. Bunlara benzer sorunların kalıp, duvar, taş, demir, kurşun ve ahşap işçiliğinde de karşılaşıldığı restorasyon sorumluları tarafından da ifade edilmiştir. Bütün bunlara rağmen restorasyon çalışmaları sırasında cephelerin özgün biçimine kavuşturulmasına çalışılmıştır. Bunun için piramidal külâh, üçgen alınlıklı tek revaklı giriş kısmı, üstündeki üçgen alınlık ile yuvarlak pencere, bacalar yapılmış, pencereler orijinal şekline dönüştürülmüştür.

Bazı pencerelerin sivri kemerli alınlıklarına cam takılarak küçük mekanların ve koridorların ışık almalarının sağlandığı anlaşılmaktadır. Tamamlanmaya çalışılan çatının yanlardaki kalkan duvarları şeffaf bırakıldığı, bu arada 1987 yılı sonlarında restorasyona devam edilirken, yeni bulunan bazı resimlerle çatının gerçek durumu belirlendiği, ancak değiştirilemediği belirtilmiştir. Yapının 1988 yılında restorasyonu tamamlanarak yeni düzenlemelerle İl Özel İdare Binası olarak kullanıma açılmıştır (77).

Yüzyılımızın oldukça erken tarihinde yapılmış bulunan Sanayi Mektebi dönemin değerlendirilmesinde önemli bir örnektir. Konya Valisi Mehmet Ferit Paşa'nın girişimi, Mühendis Şefik Bey'in tasarımı ve uygulaması, Mehmet Emin'in çinilerle süslemesi ile oluşan Sanayi Mektebi I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin Konya'daki ilk örneğidir. Plan, cephe ve süsleme özellikleri açısından önemlidir (78). Konya'da diğer yapılarda denenmemiş, piramidal külâhlar cephenin en dikkat çekici yanıdır. Kısaca okul olarak yapılmış olsa da bugün kamuya hizmet eden bu yapının günümüze ulaşarak hala kullanılabilir olması ayrıca önem taşımaktadır.

NOTLAR :

- 1 - Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 42.00/119 no'lu dosya
Kurulun 17.6.1988 gün ve 119 sayılı ve 7.9.1990 gün ve 832 sayılı kararları ile yapının 104 pafta, 259 (tashihi 2678) ada, 1 parsel numarası değiştirilmiştir.
- 2 - K. K. K. ,a.g.d
-Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

- 3 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, “ Birinci Ulusal Mimarlık Döneminin Önemli Bir Yapısı : Konya’da Sanayi Mektebi ” DOĞUMUNUN YÜZÜNCÜ YILINDA ATATÜRK’E ARMAĞAN, İstanbul 1981, s:444-6
 - DÜLGERLER O. Nuri, “ Konya Sanayi Mektebi Restorasyonu ” ULUSLARARASI III. MİMARLAR BİRLİĞİ TÜRKİYE MİMARLAR ODASI BURSA ŞUBESİ KONGRE BİLDİRİ KİTABI, YAPI VE YAŞAM 14-19 Mayıs 1991, Bursa 1991, s:42-3
 - DÜLGERLER O. Nuri, “ Konya Sanayi Mektebi Çinileri ” ÇİNİ I. BİRİNCİ MİLLETLERARASI TÜRK ÇİNİ VE SERAMİK KONGRESİ, 6-11.7.1986 Kütahya 1986, s:14-5
 - ERDEM Semiha, Konya’da Neoklasik Eğitim Kurumları, Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, Konya 1993, s: 20
 - K. K. K. ,a.g.d
- 4 - K. K. K., a.g.d., Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 12.4.1980 gün ve A-2158 sayılı kararı ile yapının koruma grubu tesbit edilmiştir.
- 5 - Aynı konuda bkz
 - K. K. K. , a.g.d
 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:445
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s: 20
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 6 - Konya Koruma Kurulu Kayıtları
- 7 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Kütahya 1986, s:14
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 41-2
 Sanayi Mektepleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz :
 - ERGİN Osman, Türkiye Maarifi Tarihi, Cilt:1-2, İstanbul 1977, s: 627-37, 2099-100
- 8 -ÖNDER Mehmet, Konya Maarifi Tarihi, Konya 1952, s:65
 - ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:388
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:20
- 9 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Kütahya 1986, s:14
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 41-2
 - ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:65
 - ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:388
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:20
- 10- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42

- K. K. K., a.g.d
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:361
Bedesten hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz
- KONYALI İ. Hakkı, Konya Tarihi, Konya 1964, s:789,1129-30
- ÖNDER Mehmet, “ Yıkılan Bedestenlerimiz ” TÜRK KÜLTÜRÜ, Ankara 1965, s:403
Burada “ Sanayi Mektebi’nin yerinde bulunan Süleymaniye Bedesteni, Osmanlı Bedestenlerinin en büyüklerindendi. Kesme taştan yapılmış, kare planlı, dokuz kubbeli bedestenin dört yönde girişi vardı. Klasik Osmanlı Bedestenleri tipindeki yapının kapı üzerindeki, mermer kitabesinde iki satır sülüs yazı ile 945 H (1538 M) tarihi bulunmakta idi. 1900 yılına kadar mevcut olan bedesten bu yıl Vali Ferit Paşa tarafından yapılan kamulaştırma sırasında Süleymaniye Medresesi (19. yüzyıl başı) ve Süleymaniye Çeşmesi 1248 H (1842 M) ile birlikte yıkılmışve bedestenin kitabesi Konya Müzesi’ne kaldırılmıştır.
- İçinde eski silahlar, çeşitli devirlere ait kitaplar ve Yunan, Roma devrine ait eserler konularak müze haline getirilmiş olan Süleymaniye Bedesteni yıktırdıktan sonra, burada saklanan eserler Karma Ortaokulu bahçesindeki Müze-i Hümayun Binasına nakledilmiştir.” şeklinde bilgiler buluyoruz.
- 11- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42
 - ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:46,65-6
 - K. K. K. ,a.g.d
- 12- ÖNDER Mehmet, a.g.m, 1965,s:403
Vali Ferit Paşa, 22.3.1898- 17.11.1902 yılları arasında Konya’da valilik yapmıştır.
- 13-ÖNDER Mehmet, “ Konya’da Açılan İlk Halı ve Kilim Sergisi ” YENİ KONYA GAZETESİ, 5.1.1956, s:1
- 14- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:65
 - ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:388
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:20
 - K. K. K. , a.g.d
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42
- 15- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:446
Burada yapının eğitime açılmasından sonra giriş revağının üçgen alınlığında bir kitabenin bulunduğu ifade edilmiştir.
- 16- T.T.K fotoğraf arşivi O.F. Sağlam Koleksiyonu ile A.Sefa Odabaşı arşivindeki fotoğraflarda üçgen alınlıklı giriş revağı mevcuttur. Ancak fotoğrafta tarih görülmemektedir.
- 17- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 44

Bu makalede üçgen alınlıkdaki bu çini panonun 1986 yılında Erkek Sanat Enstitüsü arşivinde çok küçük parçalarının bulunabildiği ve okunabildiği kadarı ile 1316 R (1901 M) yılında Ferit Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşıldığı yazılmıştır.

18-Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden, İstanbul 1929

19- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 44

20- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:446-7

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Kütahya 1986, s:14-5

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 44-5

- K. K. K., a.g.d

21- K. K. K., a.g.d

22- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:446-7

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Kütahya 1986, s:14-5

- K. K. K., a.g.d

23- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 45

24- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:447

25- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:65

- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

26- ÖNDER Mehmet, a.g.m, 1965,s:400

27- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:78

- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:387, 1971 s:446

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42

28- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1971 s:444

29- K. K. K., a.g.d

- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444-5

- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:65-6

- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:389, 1971 s:446

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42

30- Albüm 1929

31- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:65-6

- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:389, 1971 s:446

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42

- K. K. K., a.g.d

- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444-5

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:20-1

32- K. K. K., a.g.d

- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444-5

- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:65-6

- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:389, 1971 s:446

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42

33-ANONİM “Erkek Sanat Enstitüsüne Gündüzlü Öğrenci Alınıyor ”
SELÇUK GAZETESİ, 12.9.1947, s:1

- 34- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:389
- 35- K. K. K., a.g.d
 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444-5
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:20-1
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 42-3
- 36- ERDEM Semiha, a.g.t, s:21
- 37- K. K. K., a.g.d
 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:444-5
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 43-6
- 38- K. K. K., a.g.d
- 39- Bu konuda bkz
 - K. K. K., a.g.d
 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:449
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:23-7
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 44
- 40- Bu konuda bkz
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:22
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 41- Bu konularda bkz
 - K. K. K., a.g.d
 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448-9
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:22-6
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 47
- 42- Albüm 1929
- 43- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:447
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 43
 Bu yayınlarda okulun ilk açıldığı yıllarda öğretmen olarak görev alan İbrahim Hakkı Konyalı'nın, bugün değişen hacimlerin özgün durumları konusunda aydınlatıcı bilgiler verdiği ifade edilmektedir.
- 44- Bu konularda bkz
 - K. K. K., a.g.d
 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448-9
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:21-2
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
 - DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 43
- 45- K. K. K., a.g.d
- 46- K. K. K., a.g.d
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:21-2
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 47- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:21-2
- K. K. K., a.g.d
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 43
- 48- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448
- 49- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448
- Burada İbrahim Hakkı Konyalı ve 1933 yılında müstahdem olarak girip, değişik görevlerde bulunan, bugün emekli Cemal Erktan'ın sözlü bilgilerinden yararlanıldığı ifade edilmektedir.
- 50- Okulda öğretim görmüş eski öğrencilerden Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde çalışan Mimar Mustafa Abicel tarafından ifade edilmiştir.
- 51- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448
- K. K. K., a.g.d
- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 43
- 52- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448
- İbrahim Hakkı Konyalı'nın öğretmen olduğu yıllarda, çatı katında II. Abdülhamid Döneminde Mızika-i Hümayun Mektebinde çalışmış olan Ali Bey'in mızika, bando eğitimi yaptırdığı belirtilmektedir.
- 53- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Kütahya 1986, s:15
- ERDEM Semiha, a.g.t, s:22-3
- K. K. K., a.g.d
- 54- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Kütahya 1986, s:15
- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:448-9
- 55- Aynı konuda bkz
- ERDEM Semiha, a.g.t, s:24-6
- 56- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 44
- 57-Aynı konuda bkz
- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:446-50
- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Kütahya 1986, s:15
- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 45
- 58- Aynı konuda bkz
- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:446-50
- “ Yapının eğitime açılmasından sonra çekilen fotoğraflarda giriş revağının üçgen alınlığında bir kitabenin bulunduğu görülmekte ise de, yapılan tüm araştırmalara karşın bu kitabe bulunamamıştır ” şeklinde bir yazı vardır. Ancak daha sonra, O. N. Dülgerler'in Bursa 1991 makalesinde 44. sayfada alınlıktaki bazı çini parçalarının 1986 yılında Erkek Sanat Enstitüsü arşivinde bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca 1938 tarihli Konya Illüstrasyon'u ve 1929 tarihli Konya Albümü'ndeki fotoğraflar ile T.T.K fotoğraf arşivi ve Araştırmacı yazar A. Sefa

Odabaşı'nın koleksiyonundaki eski fotoğraflardan revaklı girişin var olduğu anlaşılmaktadır.

59- Albüm 1929

- Türk Illustrasyonu Konya Fevkalade Nüshası, 23.4.1938

60- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:451-4

- Konya Illustrasyonu 1938

- Albüm 1929

61- Albüm 1929

62- Konya Illustrasyonu 1938

63- K. K. K. , a.g.d

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:21-2

- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

64- K. K. K. ,a.g.d

65- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:449

66- K. K. K. , a.g.d

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:21

67- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 45-6

68- K. K. K. ,a.g.d

69- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 45-6

70- ERDEM Semiha, a.g.t, s:23-8

71- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 45-6

72- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:447

Yapı, Karatay Lisesi olarak kullanılırken çevresindeki atölye binalarının yıkımı hakkında 1975 yılından itibaren bazı kararlar alınmıştır. Bu konuda bkz.

- ANONİM, “ Karatay Lisesi'nde Bulunan Eski Binalar Yıkılacak ” YENİ KONYA GAZETESİ, 11.4.1975, s:1 ve 12.4.1975 tarihli aynı gazetenin üçüncü sayfasında “ Bu Binalar Yakında Yıkılacak ” başlıklı yazılarda “ Mülkiyeti Özel İdare'ye ait iken Hazineye Satılan Eski Sanat Okulu bahçesindeki atölye ve binaların yıkılmasına başlanılacaktır. Bunların yıkımı ve enkazın satışı için ihale 30 Nisan'da İl İdare Encümeni'nin Salonunda yapılacaktır.” belirtilmiştir.

73- ERDEM Semiha, a.g.t, s:21

- K. K. K. ,a.g.d

74- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:446

75- ERDEM Semiha, a.g.t, s:23-8

76- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 43

77- ERDEM Semiha, a.g.t, s:23-8

78- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:447-50

- DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m., Bursa 1991, s: 44-6

BUĞDAY PAZARI

KATOLOG NO : 2
 ŞEKİL NO : 8-10
 RESİM NO : 7-9

ADRES : Meram ilçesi, Eski Buğday Pazarı Mahallesi, Doğu kapısı Karakurt Sokağı, batı kapısı Tevfik Paşa Sokağı'na açılmakta

PAFTA : 62
 ADA : 167
 PARSEL : 8
 MÜLKİYETİ : Büyükşehir Belediyesi
 SORUMLU KURULUŞ : Büyükşehir Belediyesi (1)
 YAPIM TARİHİ : 1900 M - 1901 M (1318 H - 1317 R)
 1901 M (1319 H - 1317 R)

YAPAN : -
 YAPTIRAN : Konya Valisi Mehmet Ferit Paşa (2)
 KİTABESİ : Var
 TESCİL KARARI : Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17.2.1989 gün ve 400 sayılı kararı

KORUMA GRUBU : II. grup (3)
 ORJİNAL KULLANIMI : Buğday pazarı
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Onarılmak üzere boşaltılmıştır.

1 -KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Buğday pazarı, doğuda Karakurt Sokağı, batıda Tevfik Paşa Caddesi, güneyde Buğday Pazarı Sokağı, kuzeyde Sahip Ata Caddesi ile çevrilidir. Doğu ve batıya açılan iki anıtsal kapısı bulunmaktadır. Avlunun ortasında Narinzade Çeşmesi (1914 M -1333 H) ve yapının güney doğusunda Karaaliler Camii (1959) vardır.

Yapılışından itibaren semte adını veren Buğday Pazarı Konya'nın eskiden beri ticaret merkezi olan tarihi bir çevre içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle yapı çevresi ile bir bütünlük içerisinde yer almaktadır.

Buğday Pazarı'nın, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17.2.1989 gün ve 400 sayılı kararı ile koruma alanı tesbit edilmiştir (4).

Yapı uzun yıllardır harap bir vaziyette olmasına rağmen çarşı olarak ticari amaçla kullanılmakta idi. 1994 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi, yapının aktif ticari alana dönüştürülmesi amacı ile Buğday Pazarı ve Çevre Düzenleme çalışmalarını başlatarak, dükkanları boşaltmış ve hazırlanan proje doğrultusunda tesbit edilen orijinal kısımlar korunarak, diğer kısımlar yeniden yapılmak üzere yıktırılmıştır. 1996 yılında çalışmalar hala devam etmektedir (5).

2 - TARİHÇESİ :

Eski Buğday Pazarı, daha önce Civar Mahallesi'nde Sultan Selim Camii'nin kuzeyinde, Mevlana Manzumesi'nin batısında Başarılı Caddesi'nde bulunan II. Selim İmaret'inde (16. yy) idi. Vali Avlonyalı Mehmet Ferit Paşa (22.3.1898- 17.11.1902) buradaki Buğday Pazarı'nın güneyine bir kapı açarak genişletmek istemiş, ancak Çelebi Efendi'nin buna karşı çıkması üzerine, bugünkü Buğday Pazarı'nı yaptırmıştır. Buğday Pazarı'nın 1901 yılında inşaatının tamamlanması ile II. Selim İmareti'nden buraya taşındığı kaynaklardan anlaşılmaktadır (6).

Yapının tarihi hakkındaki bilgiler Buğday Pazarı'nın doğu ve batıdaki anıtsal kapıları üzerinde yer alan kitabelerden öğrenilmektedir.

Doğu kapısındaki üç satırlık kitabede;

“ -Tacidar-ı devran El Gazi Sultan Abdülhamit Han-ı Sani Efendimiz
Hazretlerinin devr-i saltanatlarında,
-Vali-i Vilayet Devletlü Ferit Paşa Hazretlerinin semere-i himmet-i
umran pervaneleri olarak,
-Hayyızaray-ı husul müessesat-ı nafiadan biri de müceddeden inşa
olunan iş bu Buğday Pazarıdır.

1319 H - 1317 R ” yazılıdır.

Batı kapısındaki iki satırlık kitabede ise;

- “ - Tac deveran El Gazi Abdülhamit Han-ı Sani Efendimiz Hazretlerinin devr-i saltanatlarında,
 - Vali-i Vilayet Devletlü Ferit Paşa Hazretlerinin asar-ı Bergüzidelerinden biri de iş bu Buğday Pazarıdır.
 1318 H - 1317 R ” yazılıdır (7).

Bu kitabelere göre, Buğday Pazarı II. Abdülhamit Döneminde (1876 - 1909), Konya Valisi Avlonyalı Mehmet Ferit Paşa tarafından 1900-1901 M yılında yaptırılmıştır.

Buğday Pazarı'nın avlusuna yapılışından 13 yıl sonra 1333 H (1914 M) yılında Narinzade Yusuf Efendi tarafından Narinzade Çeşmesi yaptırılmıştır (8).

Buğday Pazarı'nın bir ara askeri kışla olarak kullanıldığı, ayrıca zaman içerisinde burada satılan ürünlere göre Üzüm Pazarı, Sebze Pazarı gibi değişik adlarla da anıldığı yaşlılar tarafından ifade edilmiştir (9). 1989 yılında sebze pazarı olarak kullanılırken (10), son yıllarda her türlü malın satıldığı bir çarşı durumuna dönüştürülmüş idi.

Yapılışından itibaren günümüze kadar ticari amaçla kullanılan yapının restorasyon sonrası aynı amaçla kullanılması planlanmıştır.

3 - MİMARİ TANIMI :

Düzgün olmayan, dikdörtgen planlı bir avlu etrafında yer alan dükkanlardan oluşan kagir bir yapıdır. Yapının doğu ve batısında aynı eksen üzerinde birer anıtsal kapısı vardır. Bugün güneyden de avluya geçiş verilmiştir (11). Dikdörtgen şeklinde olan dükkanların ise, hem avluya, hem sokağa açıklıkları vardır. Mekanların üzeri alaturka kiremit kaplı ahşap çatı ile örtülüdür. Çatı dışı taşkın ahşap saçaklıdır.

Yapı malzemesi olarak; taş, tuğla ve ahşap bir arada kullanılmıştır. Anıtsal kapılar, moloz taş ve tuğla örgülü olup, ön cepheleri düzgün kesme taş kaplamadır. Yapının diğer kısımları ise sıvalı ve boyalıdır. Sıva altında yer yer moloz taş duvarlarda, tuğla hatıllar görülürken, kimi duvarlarda ise ahşap hatıllarla karşılaşılmıştır. Açıklık çevreleri ise tuğla örgülüdür.

Buğday Pazarı'nın doğu ve batıda aynı eksen üzerinde bulunan 2.5 metre genişliğinde, 4 metre yüksekliğinde dikdörtgen formu anıtsal kapıları basık kemerli olup, kemerler iki yanda hafif dışı taşkın profilli üzengi taşlarına oturtulmuştur. Kapıların ortadaki kilit taşı C ve S kıvrımlı

bir kavis ile dışa taşırılmıştır. Kilit taşlarının üzerinde birinde iki, diğerinde üç satırlık enine dikdörtgen birer mermer kitabe bulunmaktadır. Kapılar en üstte, dışa taşkın profilli birer saçak silmesi ile sonuçlanmıştır. Silmelerin üstü üçgen alınlık şeklinde yükseltilmiş olup, alınlığın iki köşesi dışa taşırılarak hareketlendirilmiştir. Anıtsal girişlerin bugün çift kanatlı demir kapıları vardır. Kapıların yanlarında görebildiğimiz bir kaç kemer açıklığına dayanarak orijinal yapının dört cephesinde yer alan dükkanların iç ve dış açıklıklarının kimi yerde sivri, kimi yerde basık yuvarlak kemerli olduğu anlaşılmaktadır. Kapı ve pencere doğramaları ahşap olup, pencereler demir parmaklıklıdır.

Doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı doğudaki giriş mekanı beşik çatı ile örtülüdür. Moloz taş ve tuğla hatilla yapılmış duvarlar, kapının kemer üzengi seviyesinden itibaren ahşap olarak yükseltilmiş ve üzerine beşik çatı oluşturulmuştur. Bu yükseltilen ahşap beşik çatı kapı üzerinde üçgen bir alınlık meydana getirmiştir. Tuğla örgülü bu alınlık sıvalıdır. Anıtsal kapılar dışında yapının orijinal olarak günümüze gelen kısmı, doğu kapının güneyine ve batı kapının kuzeyine bitişik bir kaç dükkandır. Kapılarla birlikte bu dükkanlar Konya Koruma Kurulu tarafından tescil edilmiştir. Doğuda Karakurt Sokağı'na açılan cephede, kapının güneyinde günümüze gelebilmiş kemerli açıklıkları olan dükkanlar kuzey-güney yönünde uzanan tek bir ahşap beşik çatı ile örtülüdür. Dışa taşkın ahşap saçaklı çatı bugün de alaturka kiremit örtülüdür. Bu dükkanların avluya sivri kemerli, Karakurt Sokağına ise basık yuvarlak kemerli açıklıkları vardır. Avluya olan açıklıklar bir kapı, iki yanında birer pencere şeklinde olup, açıklıkların enleri sokağa bakan açıklıklardan daha dar yapılmıştır. Bugün kapının yanında sadece bir dükkan korunmuş olup, burası avluya sivri kemerli bir kapı ve yanında birer pencere ile sokağa ise basık yuvarlak kemerli iki kapı ile açılmaktadır. Anıtsal kapının kuzeyindeki özgünlüğünü yitirmiş tek eğimli çatı ile örtülü, enine dikdörtgen pencereli dükkanlar ise özgün olmadığı için yıkılmıştır.

Batıda Tevfik Paşa Caddesi'ne açılan cephede; kapının kuzeyinde günümüze gelebilmiş dokuz adet basık kemerli açıklığı olan dükkanlar ise doğu-batı yönünde uzanan dört ayrı beşik çatı ile örtülüdür. Dışa taşkın saçaklı çatı, bugün de alaturka kiremit kaplıdır. Kapının güneyindeki orijinallliğini kaybetmiş, kimisi yeniden yapılmış, dikdörtgen pencereli tek eğimli çatısı olan dükkanlar ise, bugün yıktırılmıştır.

Bugün mevcut dükkanların içi, çatalı ahşap tavanlıdır. Doğu kapının bitişiğinde bulunan, korumaya alınmış dükkanların ahşap tavanı, karşılıklı üçer ahşap destek ile duvara bağlanmıştır.

Yapıda herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır. Sadece giriş kapısının kesme taş kaplanması, C ve S kıvrımı ile kilit taşının dışa taşırılarak belirginleştirilmesi, kitabenin mermer olması ile girişlerin daha bir itinalı yapıldığı dikkati çekmektedir.

Yapılan incelemelerden uzun yıllar çarşı olarak ticari amaçla kullanılan yapının ihtiyaç nedeni ile zaman zaman onarımlar gördüğü ve bazı değişikliklere maruz kaldığı anlaşılmıştır. Ancak yapıda hangi yıllarda ne tür onarımlar, yıkımlar, değişiklikler yapıldığı tesbit edilememiştir. Kemerli dükkanların bir çoğunun pencereleri kapıya çevrilmiş, kapıları iptal edilmiş, kemer biçimleri bozulmuştur. Yıllarca yapılan onarımlar sonucunda ve bugün yapının harap vaziyette olması nedeni ile açıklıkların kimilerinin gerçek biçimlerini yansıtmadığı, kimi dükkanlarda bölüntü yapılarak iki dükkan oluşturulduğu, alaturka kiremit örtülü dükkanların örtü sistemi zaman içinde yer yer marsilya kiremitle onarıldığı görülmüştür. Bu onarım ve müdahaleler sonucu yapının anıtsal kapıları ve bitişiğindeki bazı kemerli dükkanları dışındaki kısımları orijinalliyini kaybetmiştir.

1994 yılında yapı, sıvaları dökülmüş, duvarları çatlamış, ahşabı çürümüş, dükkanların büyük bir kısmı yıkılmış, yenilenmiş ya da özelliğini yitirmiş durumda idi. Ayrıca girişin ve dükkanların önüne yığılan mallar, kasalar, variller, camekanlı büfeler gibi eklentiler ile tamamen bakımsız, sağlıksız ve harap bir görünümde idi. Bunun üzerine Konya Büyükşehir Belediyesi yapının onarılacak olarak tekrar ticari amaçlı kullanımına karar vermiş, Buğday Pazarı ve çevresi ile ilgili çalışmalar proje aşamasında başlatılmıştır. Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 7.12.1994 gün ve 2156 sayılı ve 4.5.1994 gün ve 1953 sayılı kararları ile onarım izni alınmıştır. Buna göre Buğday Pazarı'nın orijinal kapılarının ve geleneksel cephe görünümünün korunması, için yeni yapılacak dükkanların orijinal giriş kapılarının mahya kotunu aşmayacak şekilde yapılması, dış duvarlarda geleneksel taş ve ahşap malzemeye uyumlu malzemenin kullanılması gibi konuların dikkate alınarak yapının aktif ticaret alanına dönüştürülmesi amacı ile 1995 yılında çarşı boşaltılarak çalışmalar sürdürülmüştür. Orijinal kısımlar tesbit edilmiş, diğer kısımlardaki orijinal olmayan dükkanlar ile sağlamlığını yitirmiş olan dükkanlar projesine göre yeniden yapılmak üzere yıktırılmıştır. Bu projede, Buğday Pazarı ile birlikte bölgenin iyileştirilmesi, pazarın ulaşımının daha uygun bir şekilde sağlanması, yeni pazar projesi ile bütünleşmesi ve geleneksel özelliklerin korunması amaçlanmıştır.

1996 yılında hala devam eden çalışmalar sonuçlandığında Buğday Pazarı çarşı olarak yine orijinal fonksiyonuna uygun kullanılmaya devam edecektir (12).

NOTLAR :

- 1 -Kültür Bakanlığı , Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 42.00/151 no'lu dosyası
-Konya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Yapı İşleri Dairesi arşivi
- 2 -Kitabeden edinilen bilgiler ışığında isim ve tarih hakkında ayrıca bkz:
-K. K. K, a.g.d.
-KONYALI İbrahim Hakkı, Konya Tarihi, Konya 1964, s:1124
-ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:362
- 3 - K. K. K, a.g.d.
-Konya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Yapı İşleri Dairesi arşivi
K. K. K'nun 17.2.1989 gün ve 400 sayılı kararı ile koruma grubu tesbit edilmiştir.
- 4 - K. K. K, a.g.d.
- 5 - K. K. K, a.g.d.
-Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivi
- 6 -KONYALI İbrahim Hakkı, a.g.e, s:1124- 969/70
"II. Selim imareti 1319H (1901 M) yılına kadar Buğday Pazarı, daha sonra Sipahi Pazarı olarak kullanılmış,1940'larda ise belediyenin aşevi olarak hizmet görmüş,daha sonra yıkılmıştır."
- 7 - KONYALI İbrahim Hakkı,a.g.e,1964,s:11-24
-K. K. K, a.g.d.
-ÖNDER Mehmet, a.g.e, 1962,s:362
- 8 -ÖNDER Mehmet, Konya Çeşme ve Şadırvanları,Konya 1955, s:75
-ÖNDER Mehmet, a.g.e.,1962,s:224
- 9 -Buğday Pazarı esnafı ve civardaki yaşlı kişilerle 6.1994 tarihinde yapılan konuşmalardan alınmıştır.
- 10- K. K. K, a.g.d.
- 11-Buğday Pazarı'nın aslında üç kapılı olduğu yaşlılar tarafından ifade edilmiştir. Bugün güneyde bir geçiş daha vardır. Ancak anıtsal bir kapı söz konusu değildir.
- 12-Yapının mimarisi ve son yıllarda yapılan çalışmalar hakkında bkz.
- K. K. K, a.g.d.
-Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi 42.01.01/84 no'lu yazışma dosyası.

KARMA ORTAOKULU DEPOSU /
ESKİ MÜZE-İ HÜMAYUN BİNASI

(ASAR-I ATİKA MÜZESİ - İDADİ MEKTEBİ MÜZESİ -
KARMA ORTAOKULU LOJMANI)

KATALOG NO : 3
ŞEKİL NO : 11
RESİM NO : 10-12

ADRES : Karatay İlçesi, Doğanlar Mahallesi, Hapishane
Caddesi ile Ankara Caddesi köşesinde
PAFTA : 115
ADA : 892
PARSEL : 35
MÜLKİYETİ : Milli Eğitim Müdürlüğü
SORUMLU KURULUŞ : Karma Ortaokulu Müdürlüğü
YAPIM TARİHİ : 1901 M (1317 R)
YAPAN : -
YAPTIRAN : Konya Valisi Avlonyalı Mehmet Ferit Paşa
KİTABESİ : Var
TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eserler
ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 6.1.1984 gün ve
61 sayılı ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Kurulu'nun 19.2.1988 gün ve 81 sayılı
kararları
KORUMA GRUBU : II. A-2 (1)
ORJİNAL KULLANIMI : Müze
BUGÜNKÜ KULLANIMI: Boş

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Müze-i Hümayun Binası'nın doğuya bakan ön cephesi ile kuzeye bakan yan cephesi, Karma Ortaokulu bahçesine açılmaktadır. Güneye bakan yan cephesi Hapishane Caddesine, batıya bakan arka cephesi ise Ankara Caddesine bakmaktadır.

Yapı; ilk yapılışı 1900 öncesine dayanan tarihi Karma Ortaokulu Binası, biraz ilerde Ankara Caddesi üzerinde bugün Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası (1924) ve karşısında Karatay Medresesi (649 H - 1251 M) ve nihayet caddenin sonunda Alaaddin tepesi ile tarihi bir doku içinde yer almaktadır.

Karma Ortaokulu bahçesinin güney batısında bulunan yapı; bugün oldukça harap bir durumdadır. Son yıllarda Karma Ortaokulu'nun deposu olarak kullanılmış olup; camı, kapısı kırık, sıvaları boyaları dökülmüş, yer yer rutubet ve çatlaklar oluşmuş, saçakları çürümüş bir halde boş tutulmaktadır.

2 - TARİHÇESİ :

Konya'nın bilinen ilk müzesi, Alaaddin Türbesi denilen II. Kılıçaslan Türbesi (12.yy) olmuştur. Daha sonra müzecilik anlayışının belirmeye başlaması ile Sanayi Mektebi' nin (1900-1901) (Bugünkü İl Özel İdare Binası) yerinde bulunan Süleymaniye Bedesteni (945 H - 1538 M), bir müze haline getirilmiştir. Eski silahların depo edildiği bu yapıda, kitabelerle birlikte çeşitli devirlere ait eski eserler de koruma altına alınmıştır (2).

Bedestenin, 1900 yılında çevresi ile birlikte kamulaştırılarak yıktırılması üzerine içinde korunan eski eserlerin o zamanki İdadi Mektebi'nin (Karma Ortaokulu) batısındaki köşeye yapılan tek odalı müze binasına aktarılmış olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Konya'da müzecilik anlayışı içinde kurulan bu ilk müze 1901 yılında Konya Valisi Mehmet Ferit Paşa ve Milli Eğitim Müdürü Azmi Bey'in teşebbüsü ile o zamanki Konya İdadisi'ne bağlı olarak Müze-i Hümayun Konya Şubesi adı ile açılmış ve idadi tarafından idare edilmiştir (3).

Konya'da bu müzenin kurulmasından itibaren şehir içindeki ve çevresindeki eski eserler bu yapıda toplanmaya başlanmış ve toplanabilen eserler 1901-1925 yılları arasında Müze-i Hümayun Konya Şubesi'nde depo edilmiştir (4). 1924 yılında yapının kuzeyine ikinci bir yapı ilave edilmek sureti ile müze genişletilmiştir.

Yapının kapısı üzerinde 0.57X1 metre ebadında taş, kufi ile yazılmış olan bir kitabede “ Müze-i Hümayun Şubesi, Safer-ül Hayr, 1317 ” yazısının olduğu ve sonradan bu kitabenin Konya Müzesi'ne kaldırıldığı kaynaklarda belirtilmektedir.

Yapının kuzeyine yapılan ilave binanın kapısının üzerinde, bir kitabenin daha olduğu, bunun zamanla üstünün çimento ile sıvandığı, İbrahim Hakkı Konyalı'nın bunu tesbit ederek sıvasını kırıp kitabeyi açığa çıkardığı ve kitabede kufi yazı ile “ Konya Asar-ı Atika Müzesi, 1340-1317 R ” yazısının okunduğu kaynaklardan öğrenilmektedir (5). Bugün asıl yapının giriş kapısı üzerinde bulunan kitabe bu kitabedir. Gerek kaynaklardan, gerekse kapı üzerindeki kitabeden öğrendiğimiz tarihler her iki yapının inşa tarihleridir.

Cumhuriyetten sonra 1925 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Mevlana Dergahı'nın müze haline getirilmesine karar verilmiştir. Mevlana Dergahı, 11 Eylül 1926 tarihinde Mevlana Asar-ı Atika Müzesi haline getirilirken idadi bahçesindeki Müzede bulunan eski eserler de buraya nakledilmiş ve 2 Mart 1927 günü yeni müze ziyarete açılmıştır (6).

Yapı, daha sonra Karma Ortaokulu lojman binası olarak hizmet vermiş (7) ve 1960'larda yapı Ortaokul müdürlüğüne tahsis edilmiştir (8).

Uzun yıllar lojman olarak kullanılan yapı son yıllarda okulun deposu şeklinde kullanılmıştır. Bugün içinde okulun birkaç parça eşyası varsa da harap bir vaziyette boş tutulmaktadır.

Son yıllarda yapının harabiyetinden dolayı okul idaresi ve belediye tarafından yıkımı teklif edilmiş ancak Konya Koruma Kurulu'nun 24.4.2996 gün ve 2531 sayılı kararı ile teklif uygun bulunmamıştır.

3 - MİMARİ TANIMI :

Konya'da 20. yüzyıl başlarının ilk mimari örneklerinden olan ancak I. Ulusal Mimarlık Üslubu'nu yansıtmayan bu yapı, bodrum üzerine tek katlı olarak yapılmış oldukça sade bir yapıdır. Kuzey güney yönünde uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Moloz taş temel üzerine tuğladan yapılmış kagir yapı sıvalı ve boyalıdır.

Kuzeyine bitişik olarak yapılan ek bina ile yapı iki kısımdan oluşmaktadır. Her iki bölümün birbirine bitişik kırma çatısı ahşap olup, marsilya kiremit örtülüdür. Ahşap saçaklar hafif dışa taşkındır.

Yapının cephelerindeki tek hareket açıklıklardır. İlk yapının ve ek yapının birer tane olmak üzere doğu cephede iki girişi vardır. Yapı dört cephesinde sivri kemerli on adet oldukça büyük pencerelerle dışa açılmaktadır. Ancak kuzey cephedeki tek pencere örülerek kapatılmıştır.

Pencereler ahşap çerçeveli olup, demir parmaklıklıdır. Bugün bazıları demir kepenkle kapatılmıştır. İlk yapının kapısı ahşap, ek yapının ki demirdir.

Güney cephede pencerelerin hemen altından geçen dikdörtgen taş bir yatay silme vardır. Bu silmenin doğu ve batı cephelere dönüşü olmasına rağmen bu cephelerde devam etmediği görülmüştür. Saçak silmesi ahşap olup yer yer çürümüş durumdadır.

Yapının girişine; doğudan, Karma Ortaokulu'nun bahçesinden ulaşılmaktadır. İlk yapının giriş kapısı; beş basamaklı, demir korkuluklu bir merdiven ile varılan kare bir sahanlığa açılmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki bu ahşap kapının bugün hemen sağında kapıya bitişik dikdörtgen bir pencere bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerinde enine dikdörtgen taş bir kitabe vardır. İçi silmelerle dikdörtgenlere ayrılmış olup iki köşesinde bitkisel süslemeler yer almaktadır. Bunun arasında yazı ve onun altında tarih bulunmaktadır.

Giriş cephesi ek yapı ile birlikte dört adet sivri kemerli pencere ve iki kapı ile doğuya açılmaktadır. Bodrum kat ise merdivenlerin önünde bir dikdörtgen pencere ile ön cepheden ışık almaktadır. Güneye bakan yan cephede, iki adet sivri kemerli pencere ile pencerelerin biraz altından geçen taş bir silme görülmektedir. Batıdaki arka cephe, ilk yapılan binaya ait üç sivri kemerli pencere ile caddeye açılırken, ek yapının bu yönde hiç bir açıklığı yoktur. Kuzeye bakan yan cephede kapatılmış sivri kemerli bir pencere fark edilmektedir.

Bugün yapının girişinde küçük bir antre vardır. Antre, dikdörtgen bir orta mekandan camekanla ayrılmıştır. Yapıda bir orta mekan ve buraya açılan diğer mekanlardan oluşan bir plan görülmektedir. Orta mekan, girişin tam karşısında bulunan bir pencereden ışık almakta olup, güneyinde bugün camekanla bölünmüş iki oda bulunmaktadır. Bu iki oda cephelerine birer pencere ile açılmaktadır. Orta mekanın kuzeyinde içiçe birer oda ile ufak bir koridor üzerinde yer alan tuvalet, banyo ve mutfak bulunmaktadır (9). Yapıda görülen bu planın lojman olduktan sonra oluşturulduğu sanılmaktadır.

Giriş kapısı ve yanındaki pencere içten tek bir sivri kemer içine alınmıştır. Kuzeyde içiçe geçilen iki odanın ara kapısı üzerinde de sivri kemerli bir alınlık bulunmaktadır. Bunun dışında yapının içindeki geçişler dikdörtgen ahşap kapılar şeklindedir. Zemin ve tavanı ahşap olan yapının

tavanının yer yer kontrplak, zeminin ise muşamba ile kaplandığı görülmüştür.

Yapıda hiçbir süsleme unsuruna rastlanılmamaktadır. Sadece kapı üzerindeki taş kitabenin iki üst köşesinde kıvrık dallar arasında palmet ve rumilerin oluşturduğu kabartma olarak yapılmış bitkisel bir süsleme görülmektedir.

Yapının büyük değişiklikler ve onarımlar geçirdiği yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır. Ancak bu konuda herhangi bir bilgi ve belge temin edilememiştir. Muhtemelen lojman olarak kullanıldığı dönemde ihtiyaç nedeni ile çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bugün ortada yer alan mekanın ve güneyindeki iki odanın tamamen camekanla bölünmüş olması buranın tek büyük bir sergi salonu şeklinde olduğunu düşündürmektedir. Lojman olarak kullanılabilmesi için oda oluşturmak amacı ile camekanla bölüntüler yapıldığı, kuzeybatıda mutfak, banyo gibi ihtiyaç birimlerinin oluşturulduğu sanılmaktadır. Ayrıca kuzeyde kapatılan pencere, giriş kapılarındaki değişiklikler gözle görülebilen değişikliklerdir.

Yapı yüzyıl başlarında yapılmış olmasına rağmen, döneminin bir çok resmi yapısı yanında oldukça sönük kalmış olup, I. Ulusal Mimarlık anlayışını yansıtmamaktadır.

NOTLAR :

- 1- Konya Etnografya Müzesi kayıtları
 - Karma Ortaokulu Müdürlüğü kayıtları
 - Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu' nun 42.00/101 nolu dosyası
- 2- Bedesten hakkında bkz.
 - KONYALI İbrahim Hakkı, Konya Tarihi, Konya 1964 s: 1129-1131
 - ÖNDER Mehmet “ Yıkılan Bedestenlerimiz ” TÜRK KÜLTÜRÜ, Ankara 1965, s:403
 - “ Sanayi Mektebi'nin yerinde bulunan Süleymaniye Bedesteni Osmanlı bedestenlerinin en büyüklerindendir. Kesme taştan yapılmış, kare planlı, dokuz kubbeli bedestenin dört yönde girişi vardır. Klasik Osmanlı Bedesten' leri tipindeki yapının kapı üzerindeki mermer kitabesinde iki satır sülüs yazı ve 945 H (1538 M) tarihi bulunmakta idi. 1900 yılına kadar mevcut olan bedesten aynı yıl Vali Ferit Paşa tarafından yapılan

kamulaştırma sırasında yıktırılmış ve kitabesi Konya Müzesi'ne kaldırılmıştır. ”

- 3- SÖZEN Metin, DÜLGERLER Osman Nuri, “ Konya’da Sanayi Mektebi” DOĞUMUNUN YÜZÜNCÜ YILINDA ATATÜRK’E ARMAĞAN. İstanbul 1981, s:441-42
 - İNAL İbnülemin Mahmut Kemal, Osmanlı Döneminde Son Sadrazamlar, İstanbul 1949-50, s:1652
 - ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:324

Burada Türk Müzeciliği hakkında “ İlk Türk Müzesi İstanbul’da Fethi Ahmet Paşa’nın şahsi gayreti ile 1845 yılında Aya İrini Kilisesi’nde kurulmuş, 1869 yılında Maarif Nazırı Safvet Paşa’nın emri ile Müze-i Hümayun adı altında ziyarete açılmıştır. 1873 yılında Çinili Köşk’e taşınan bu müzenin müdürlüğüne 1881 yılında Osman Hamdi Bey getirilmiştir. Aynı yıl yeni bir müze binası (şimdiki Arkeoloji Müzesi) yaptırılmıştır. 1910 yılında Osman Hamdi Bey’in ölümü ile yerine Halil Ethem Bey müze müdürü olarak tayin edilmiştir. Cumhuriyetten sonra Halil Ethem Bey’in gayrtleri ile İstanbul ve Anadolu şehirlerinde yerel müzeler açılmıştır. ” şeklinde kısaca bilgi verilmektedir.
- 4- ÖNDER Mehmet, a.g.e, s:345
 - MANAZ Mustafa, Konya Müzelerine Toplu Bakış, Ankara 1980, s:25

Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi
- 5- KONYALI İbrahim Hakkı, a.g.e, s:1129-1131
- 6- ÖNDER Mehmet, a.g.e, s: 324, 386
 - KONYALI İbrahim Hakkı, a.g.e, s: 1130-31

“ Mevlana Asar-ı Atika Müzesi 1954 yılında Mevlana Müzesi adını almıştır. ”
- 7- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 8- KONYALI İbrahim Hakkı, a.g.e, s:1130-31

Aynı konularda bkz.
- 9- K.K.K, a.g.d
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

FERİT PAŞA ÇEŞMESİ

KATALOG NO : 4
 ŞEKİL NO : 12
 RESİM NO : 13

ADRES : Meram İlçesi, Mamuriye Mahallesi,
 Feridiye Caddesi ile Anıt Caddesi'nin
 köşesinde
 PAFTA : -
 ADA : -
 PARSEL : -
 MÜLKİYETİ : Konya Büyükşehir Belediyesi
 SORUMLU KURULUŞ : Konya Büyükşehir Belediyesi (1)
 YAPIM TARİHİ : 1901
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : Konya Valisi Mehmet Ferit Paşa (2)
 KİTABESİ : Var (3)
 TESCİL KARARI : -
 KORUMA GRUBU : -
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Suyu akan bir çeşme

1- KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Anıt alanında bulunan Ferit Paşa Çeşmesi, kaldırım üzerinde, biraz geride kalan, etrafı açık, tek cephesinden suyu akan bağımsız bir sokak çeşmesidir.

Ferit Paşa Çeşmesi, Gazi Lisesi'nin batı köşesinde iken daha sonra şimdiki yerine taşınmıştır (4). Bugün çeşmenin batıya bakan ön cephesi Anıt Caddesi'ne, güneye bakan yan cephesi Feridiye Caddesi'ne, doğuya bakan arka cephesi İl Halk Kütüphanesi'ne açılmaktadır. Güney doğusunda Vali Konağı vardır. Kuzeyde Atatürk Caddesi, batıda tam karşıda ise, İstasyon Caddesi yer almaktadır.

Ferit Paşa Çeşmesi, kuzeyde Gazi Lisesi (1917), kuzey batıda Amber Reis Camii (1911), batıda Ziraat Abidesi (1915-17) ve Atatürk Anıtı (1926) ile belli bir dönemi anlatan tarihi bir doku içerisinde.

Ferit Paşa Çeşmesi, bugün suyu akan sağlam ve bakımlı bir çeşmedir.

2 - TARİHÇESİ :

Çeşmenin orijinal kitabesindeki arap harfleri ile yazılı satırlarının kazınarak tamamen silindiği kaynaklardan öğrenilmiştir (5). Bugün de kitabede satırların boş olduğu görülmektedir. Çeşme üzerine daha sonra yeni harfler ile yazılmış mermerden yuvarlak formlu yeni bir kitabe yerleştirilmiştir (6). Burada üç satır halinde “ 1901 Ferit Paşa Çeşmesi ” yazılıdır. Bu kitabeden ve çeşitli kaynaklardan Ferit Paşa Çeşmesinin 1901 yılında Konya Valisi Avlonyalı Mehmet Ferit Paşa tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır (7). Çeşmenin suyu devrin valisi Ferit Paşa tarafından Konya’ya getirilen tarihi Çayırbağı suyudur (8).

3 - MİMARİ TANIMI :

Ferit Paşa Çeşmesi, klasik çeşme formundan oldukça farklı olarak yapılmıştır. Tek cephesinden suyu akan çeşme, beyaz mermerden yapılmıştır.

En altta dikdörtgen şeklinde yalak kısmı vardır. Yalağın arkasında yükselen bir kaide görünümündeki blok taşın tam ortasında lüle yeri bulunmaktadır. Ancak bugün su lülenin biraz yukarısına takılan bir musluktan akmaktadır. Bu kaide şeklindeki blok taş dört yönde dışa taşkın profilli bir korniş ile sonuçlanmıştır. Yalağın ve kaide şeklindeki blok taşın ön yüzlerinde silmelerle dikdörtgen panolar oluşturulmuştur. Kaidenin üstünde yükselen dikili taş görünümündeki gövde en altta dikdörtgen şeklinde başlamış, yumuşak hatlarla şekillendirilerek devam etmiş ve en yukarıda yarım daire şeklinde üzeri süslemeli bir taş ile sonuçlanmıştır. Gövdenin en altında etrafı bir sıra silme ile sınırlanmış dikdörtgen bir kitabe yeri vardır. Dikdörtgen kitabenin iki yanı yarım daire şeklinde dışa taşırılmış ve içine birer hilal motifi yerleştirilmiştir. Kitabenin içi üç adet silme ile dört eşit parçaya bölünerek satırlar belirlenmiştir.

Gövdenin iki yanı kitabeden itibaren yukarı doğru iç bükey ve dış bükey kavisler ile yükselmektedir. Bu kavislerin kenarına ve gövdenin ortasına bitkisel süslemeler yapılmıştır. Bunların üzerinde tam ortada yuvarlak bir form içinde tarih ve çeşmenin adı yazılmıştır. Bu yuvarlak kitabenin üzerinde süslemeler vardır. Bu süslemenin üzerinde çeşmenin

dört cephesini dolaşan dışa taşkın bir korniş görülmektedir. Çeşme en üstte yarım daire formunda blok taşla yükseltilerek sonuçlanmıştır.

Çeşmenin yan ve arka yüzleri oldukça sadedir. Sadece gövdeyi alt ve üstten sınırlayan dışa taşkın kornişlerin yan ve arka cephelerde de devam ettiği görülmektedir.

Süsleme çeşmenin sadece ön yüzünde vardır. Yalağın ve kaidenin ön yüzünde geometrik, gövdenin ön yüzünde ise, bitkisel süslemeler görülmektedir. Yalağın ön yüzü iç içe silmelerle geometrik panolara bölünerek hareketlendirilmiştir. Bu panolar iki yanda birer küçük dikine, ortada ise daha büyük enine dikdörtgenler şeklindedir. Ancak dikdörtgen panoların köşeleri pahlanarak çokgen görünüm kazandırılmıştır. Gövdenin altındaki kaide de ise iki sıra silme ile enine dikdörtgen bir pano oluşturulmuştur.

Orijinal kitabe yerinin iki yanındaki hilal, çeşmeye ayrı bir dekoratif görünüm kazandırmaktadır. Gövdedeki kavislerin iki kenarında ve ortasında birbirine bitişik, yukarı doğru uzanan yapraklardan oluşmuş, oyma ve kabartma olarak yapılmış bitkisel süslemeler vardır. Bu süslemenin tam ortasında üzeri çarkıfelek desenli ufak bir kabara bulunmaktadır. Yuvarlak kitabenin üzerinde ise geç dönemde sıkça görülen stilize perde motifi vardır. En üstteki yarım daire şeklindeki blok taş üzerinde ise, en ortada istridye kabuğu biçiminde bir motif yer almaktadır. Bunu yarım daire şeklinde iç içe iki silme çevrelemekte olup, silmelerin arasında ise bir sıra diş motifi bulunmaktadır.

Çeşme değişik tarihlerde müdahaleler görmüş ve onarımlar geçirmiştir. Çeşmenin bir kere taşındığı ve orijinal kitabesinin kazındığı, bunun üzerine latin harfleri ile yeni kitabenin eklendiği, ayrıca kullanılan çimento harçlardan çeşitli onarımlar geçirdiği yapılan incelemelerden ve kaynaklardan öğrenilmiştir. Ancak bunların kesin tarihleri tesbit edilememiştir.

Ferit Paşa Çeşmesi , günümüze farklı bir çeşme formu olarak gelmiş olan önemli ve değişik bir örnektir (9).

NOTLAR :

- 1 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- Konya Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi (KOSKİ) kayıtları
- 2 - ÖNDER Mehmet, Konya Çeşme ve Şadırvanları, Konya 1955, s:66
- ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:240
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- GÜNEŞ Fatma, Konya Çeşmeleri, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Mezuniyet Çalışması, Konya 1986, s:25-6
- AKMAYDALI Hüdavendigâr, “ Konya Çeşmeleri ” RÖLÖVE VE RESTORASYON, Ankara 1987, cilt: 6, s:140
- Çeşmeler Kurumasın, Yeni Konya Gazetesi, Seçuk Üniversitesi, Konya Büyükşehir Belediyesi İşbirliği
- 3 - ÖNDER Mehmet, “ Ferit Paşa ve Konya ” YENİ MERAM, 2.6.1952, s:2
Burada çeşmenin bir kitabesinin olduğu, bu orijinal kitabenin kazındığı, bugünkü latin harfleri ile yazılı “ 1901 Ferit Paşa Çeşmesi ” yazısının sonradan yazıldığı belirtilmektedir.
- 4 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- ÖNDER Mehmet, a.g.e ,Konya 1962, s:240
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1955, s:66
- 5 - ÖNDER Mehmet, a.g.m., s:2
- 6 - ÖNDER Mehmet, a.g.e ,Konya 1962, s:240
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1955, s:66
- 7 - ÖNDER Mehmet, a.g.e ,Konya 1962, s:240
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1955, s:66
- Çeşmeler Kurumasın, Yeni Konya Gazetesi, Selçuk Üniversitesi, Konya Büyükşehir Belediyesi İşbirliği
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- AKMAYDALI Hüdavendigâr, a.g.m, s: 140
-GÜNEŞ Fatma, a.g.mezuniyet Çalışması, Konya 1986, s:25-6
- 8 - AKMAYDALI Hüdavendigâr, a.g.m, s: 140
- 9 - Çeşme için bkz.
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- AKMAYDALI Hüdavendigâr, a.g.m, s: 140

TANTAVİ AMBARI

(GÜMRÜK AMBARI - GAZ DEPOSU)

KATALOG NO : 5
 ŞEKİL NO : 13-15
 RESİM NO : 14-16

ADRES : Meram ilçesi, Mamuriye Mahallesi,
 Berrak Sokakta
 PAFTA : 439
 ADA : 982
 PARSEL : 104
 MÜLKİYETİ : Şahıs
 SORUMLU KURULUŞ : Şahıs
 YAPIM TARİHİ : 1903 M (1319 R)
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : Tantavi Hafız Ragıp Efendi
 KİTABE : Var
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve
 Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun
 2.3.1990 gün ve 666 sayılı kararı (1)
 KORUMA GRUBU : II. grup
 ORJİNAL KULLANIMI : Ambar
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Boş

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Tantavi Ambarı'nın kuzeye bakan ön cephesi Berrak Sokağı'na, batıya bakan yan cephesi ise Emir Sadrettin Sokağı'na açılmaktadır. Dört tarafı park şeklinde düzenlenmiş olan yapının doğusunda bir çocuk bahçesi, güneyinde ise Mamuriye Camisi (1986) bulunmaktadır.

Tantavi Ambarı'nın kuzey batısında bulunan ve 20. yüzyılın hemen öncesinde yapılmış İstasyon binaları, lojmanları ve oteller ile bugün belli bir dönemi anlatan, tarihi bir doku söz konusudur.

Yapının, Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 2.3.1990 gün ve 666 sayılı kararı ile koruma alanı tesbit edilmiştir.

Bir ambar olarak ticari amaçla kullanılmak üzere inşa edilmiş olan yapı, bugün boştur. Yer yer çatısı açılmış, sıvaları dökülmüş, duvarlarda çatlaklar meydana gelmiş, içi moloz dolmuş hali ile bugün harap bir vaziyettedir.

2 - TARİHÇESİ :

1895 yılından itibaren on yıl Konya'nın ekonomik ve sosyal yaşantısında büyük değişiklikler olmuştur. 1895-1896 yıllarında Anadolu Bağdat demiryolunun Konya'ya ulaşması ticaret hayatına canlılık getirmiş ve daha önce kervanlarla yapılan taşımacılık, tren yolu ile yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle istasyon çevresinde otel ve ambar gibi bir takım tesislerin yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bunlardan biri de, Tantavi'nin ambarıdır.

Tantavi, Mısır'da bir şehir adıdır. Nazilli Müftüsü'n n oğlu Hafız Ragıp Efendi bu şehirde Kuran-ı Kerim tahsil etmiştir. Bu nedenle Tantavi Hafız Ragıp Efendi adı ile anılmıştır. Tantavi Ragıp Efendi aynı zamanda babadan kalma bir mali güce sahipti. Bu sebeple İzmir'de İncir  arşısında bir yazıhane açmış, ziraat şehri olan Konya ile ticaret yapmaya başlamıştır. İçte bu nedenle 1903 M (1319 R) yılında bu ambarı kurmuş ve Konya'da yaşayan kayınpederi Abdülaziz Mecdi Efendi'nin yardımı ile işlerini y r tm ştir. Söz konusu ambar sahibinin adından dolayı Tantavi'nin Ambarı giderek Tantavi Ambarı adı ile tanınmıştır.

Bugün yapının kuzeye bakan  n cephesinde, beşik çatının dışa taşkın saçağının tam ortasındaki ahşap süslemenin üzerinde “ 1319 ” tarihi mevcuttur. Yukarıda anlatılan tarihi olaylarla da çakışan, yapının üzerindeki bu tarih ambarın inşa tarihidir.

Uzun yıllar ambar olarak kullanılan yapının, bir ara varillerin depolandığı, Gazhane (Gaz Deposu) olarak kullanıldığı yöre halkı tarafından ifade edilmiştir. Yapı, 1965-70 arasında Zirai Donatım Kurumu tarafından depo olarak kullanılmıştır (4). Yapıda 1994 yılında yapılan inceleme sırasında ise, ön cephe duvarında görülen “ Çukurova T. A. O. Tahıl Deposu ” yazısından yapının bir ara da tahıl deposu olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Harap vaziyette, boş olarak tutulan yapının 1993 yılında onarılarak, kültürel amaçlı kullanılması önerilmiş ancak bugüne kadar gerçekleştirilememiştir.

3 - MİMARİ TANIMI :

Döneminin mimari özelliklerini taşıyan tek katlı, kagir bir yapıdır. Kuzey güney doğrultusunda uzanan 23.75 x 36.75 m ebatlarında dikdörtgen planlı yapının üzeri beşik çatı ile kapatılmıştır. Ahşap çatı, üzeri marsilya kiremit örtülü olup, dışa taşkın ahşap saçaklıdır.

Kuzeye bakan ön cephede bir, güneye bakan arka cephede bir olmak üzere dar cephelerin tam ortasında aynı eksen üzerinde iki girişi vardır. Girişe göre gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır.

Moloz taştan inşa edilmiş olan yapıda yer yer tuğla kullanılmıştır. Sadece ön cephe sıvalı ve boyalıdır. Yapının dört köşesi köşe taşlarıyla vurgulanmıştır. Açıklıkların kemer ve söveleri ile silmeler taş kaplamadır. Bazı pencere açıklıklarının çevresi ise tuğla olup, bazıları sıvalıdır. Yapının çatı ve duvarları demir porteller ile takviye edilmiştir. Çatı ve saçak ahşaptır. Giriş kapıları ve bazı pencere kepenkleri demirdir.

Yapının dört cephesi de, çok sayıda pencerelerle hareketlendirilmiştir. Pencereler tekli ya da ikili üçlü gruplar halinde yapılmıştır. Girişlerin üzerinde yer alan büyük pencereler ile küçük tepe pencereleri, basık kemerli pencereler, diğerleri ise üzerlerinde sivri kemer alınlığı olan dikdörtgen pencerelerdir. Bu pencereler ahşap çerçeveleri olup demir parmaklıklıdır. Ön girişin iki yanındaki büyük pencereler demir kepenklidir. Yuvarlak kemerli ön ve arka giriş kapıları çift kanatlı olup, oldukça büyüktür.

Bu dönemin özelliklerinden biri de cephelere hareketlilik getiren silmelerdir. Bu yapıda da profilli yatay silmeler görülmektedir.

Kuzeye bakan ön cephe, esas giriş cephesi olduğundan diğer cephelere göre daha özenli yapılmıştır. Cephenin tam ortasında yer alan yuvarlak kemerli girişe göre, simetri söz konusudur. Kapı söveleri kesme taşla şaşırtmalı olarak vurgulanmıştır. İç bükey, dış bükey silmelerle hareketlendirilmiş, yuvarlak giriş kemeri, iki yanda profilli üzengi taşına oturtulmuştur. Kilit taşı dışa taşırılmış ve üzerine kabartma olarak yapılan

akantus yaprağı ile daha da belirginleştirilmiştir. Girişte eşğin bir sıra yekpare taşla oluşturulduğu görülmektedir.

Girişin iki yanında, üzerinde sivri kemerli alınlıkları olan dikdörtgen şeklinde ikişerden dört adet pencere bulunmaktadır. Alınlık kemerleri ve pencere söveleri, şaşırtmalı olarak kesme taşla vurgulanmıştır. Giriş kapısının üzerinde ise ortadaki büyük, iki yandaki biraz daha küçük basık kemerli üç pencere vardır. Bu üç açıklığın çevresi tuğla ile örülmüş olup, üzeri sıvalıdır. Ön cephe toplam bir kapı, yedi adet pencere ile kuzeye açılmaktadır.

Cephe iki köşede şaşırtmalı olarak yerleştirilmiş düzgün kesme taş sırası ile sınırlanmıştır. Ön cephede beden duvarları boyunca üç yatay silme görülmektedir. Birincisi, cephenin en altında zemin hizasında dolaşan bir sıra silindirik ince taş silmedir. İkincisi, subasman seviyesinde pencerelerin altından geçen iç bükey, dış bükey olarak profillendirilmiş olan taş silmedir. Üçüncü silme ise, beden duvarlarının bitimi hizasında çatı başlangıcını belirleyen taş silmedir.

Ön cephede, beşik çatının dışa taşırılmış saçağının tam ortasında, iki çapraz çitanın arasına ahşap üzerine oyma süslemeler yapılmıştır.

Doğu ve batıya bakan yan cephelerde, çatıya yakın basık kemerli sekizer adet küçük tepe penceresi vardır. Yan cephelerin kuzey uçlarında, ön cephedeki alt pencerelerin tipinde büyük birer pencere bulunmaktadır. Bunlarla beraber yan cephe dokuzar adet pencere ile dışarı açılmaktadır. Küçük tepe pencerelerinin çevresi tuğla ile, büyük pencerenin çevresi ise taş malzeme ile belirginleştirilmiştir. Ön cephe kadar gösterişli olmayan yan cepheler sıvasız olup, moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Yan cephelerin tam ortasında üç tuğla sırasından oluşan yatay bir hatıl geçmektedir. Ön cephede zemin hizasından ve subasman seviyesinden geçen taş silme yan cepheleri de dolaşmaktadır.

Güneye bakan arka cephe, genel şema olarak ön cephe düzenine benziyorsa da farklılıklar dikkati çekmektedir. Bu cephe de, ön cephe gibi, girişe göre tamamen simetrik olarak planlanmıştır. Tam ortada yer alan yuvarlak kemerli giriş kapısının söveleri kesme taşla şaşırtmalı olarak vurgulanmıştır. İç bükey, dış bükey silmelerle hareketlendirilmiş, yuvarlak giriş kemeri iki yanda profilli üzengi taşına oturtulmuştur. Eşik yekpare taştır. Giriş kapısının taş kemeri üzerinde tuğladan yapılmış basık kemer şeklinde bir hafifletme kemeri dikkati çekmektedir.

Girişin iki yanında, ön cephede görülen büyük pencereler yerine, çatıya yakın, basık kemerli ikişer adet küçük tepe pencereleri bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerinde ise ön cephedeki gibi ortadaki büyük, iki yandaki biraz daha küçük basık kemerli üç pencere vardır. Bu cephede pencere açıklıklarının çevresi tuğla ile örülmüştür. Arka cephe toplam bir kapı, yedi adet pencere ile güneğe açılmaktadır. Bu cephede köşelerde düzgün kesme taşla sınırlanmıştır. Cephe sıvasız olup, moloz taş duvar örgüsüne sahiptir. Yan cephelerdeki gibi, üç tuğla sırasından oluşan yatay bir hatıl bu cephede de kapı kemerlerinin üzengi seviyesinden geçmektedir. Subasman seviyesinde ise üç tuğla sırasından oluşan yatay bir silme görülmektedir.

Dikdörtgen planlı yapı giriş eksenine göre tamamen simetrik olarak planlanmıştır. Kuzey güney yönünde uzanan dikdörtgen bir koridor ve etrafındaki odalardan oluşmaktadır. Kuzey ve güneye bakan dar cephelerin tam ortasından verilmiş olan ön ve arka giriş aynı eksen üzerindedir. Ortada bu girişlerin açıldığı 5.85 m genişliğindeki dikdörtgen koridora iki yanda yer alan mekanlar, kapı ve pencerelerle açılmaktadır. Kuzeyde esas giriş kapısının sağında bir yönetim odası bulunmaktadır. Diğerlerinden daha küçük olan bu dikdörtgen yönetim odası; bir kapı ile koridora, bir pencere ile batıya, iki pencere ile kuzeye açılmaktadır. Bu yönetim odasının dışında iki yanda farklı büyüklüklerde ambara gelen malların depolandığı büyük dikdörtgen mekanlar vardır. Bu depolar her iki yanda üçerden altı tanedir. Yönetim odasının bitişiğindeki mekan bir kapı, iki pencere ile koridora, üç pencere ile batıya açılmaktadır. Onun bitişiğinde bir kapı, bir pencere ile koridora, iki pencere ile batıya açılan daha küçük bir mekan bulunmaktadır. Güney batı köşede yer alan mekan ise, bir kapı, iki pencere ile koridora, üç pencere ile batıya , iki pencere ile güneye açılmaktadır. Esas girişin solunda, yönetim odasının karşısında yer alan mekan, oldukça büyük bir mekan olup; iki kapı, iki pencere ile koridora, dört pencere ile doğuya, iki pencere ile kuzeye açılmaktadır. Bunun bitişiğinde bir kapı, bir pencere ile koridora, iki pencere ile doğuya açılan bir mekan daha vardır. Bunun bitişiğinde bulunan güney doğudaki büyük köşe odası ise bir kapı, iki pencere ile koridora, üç pencere ile doğuya, iki pencere ile güney cepheye açılan büyük bir mekandır.

Yapının koridora açılan kapı ve pencere açıklıkları basık yuvarlak kemerlidir. Kapıların kemer ve söveleri taş olup, üzerinde tuğladan bir sıra sağır basık kemer bulunmaktadır. Pencere çevreleri tuğla örgülüdür. İçte koridor duvarlarının üstü ahşapla yükseltilerek çatı oluşturulmuştur.

Yapıda süsleme unsurları çok azdır. Göze çarpan ilk süsleme ön cephede giriş kapısı üzerindeki, ahşap saçak süslemesi ve kilit taşı üzerindeki bitkisel süslemedir. Diğer, ön cephede beşik çatının tam ortasında iki çapraz ahşap çitanın arasında, ahşap oyularak meydana getirilmiş bitkisel süslemedir. Bu saçak eteğindeki süslemenin üzerinde ahşaba oyulmuş “ 1319 ” tarihi bulunmaktadır. Kilit taşı üzerindeki süsleme, taşa kabartma olarak yapılmış tek bir akantus yaprağından oluşmaktadır.

Bunun dışında köşelerde, kemer ve sövelerde şaşırtmalı olarak taş kullanımı, silmeler, kemerli açıklıklar mimari elemanlarla cepheye getirilmiş hareketliliğin oluşturduğu dekoratif bir görüntü sergilemektedir.

Yapıda günümüze kadar gelmesini sağlayan, ancak plan ve cephe görüntüsünü bozmayan basit onarımlar yapıldığı incelemelerden anlaşılmaktadır. Fakat geçmişte yapılmış olan bu onarımlar hakkında yeterli bilgi ve belge bulunamamıştır.

Son yıllarda çok harap bir vaziyette bulunan yapının onarımı ve yeni bir fonksiyon kazanması için Konya Koruma Kurulu'na bazı teklifler götürülmüştür. 1993 yılında İl Kültür Müdürlüğü yapının kültür merkezine dönüştürülmesi için, Meram Belediyesi, yapının kütüphane gibi yine kültürel amaçlı kullanılması için Koruma Kurulu'na başvurmuşlardır. Bu arada mahalle muhtarlığı ise sağlık ocağı yapılması için teklifte bulunmuştur. Bunun üzerine Konya Koruma Kurulu 15.9.1993 gün ve 1762 sayılı kararı ile yapının onarılacak kültürel amaçlı kullanılmasına karar verilmiş, ancak onarım bugüne kadar gerçekleştirilememiştir (5).

NOTLAR :

- 1- Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 42.00/216 nolu dosyası
 - ODABAŞI A Sefa, “ Tantavi'nin Ambarı ” YENİ KONYA GAZETESİ, 30.12.1995 s:2
- 2- K.K.K, a.g.d'da, kurulun 2.3.1990 gün ve 666 sayılı kararı ile tescillenen yapının aynı karar ile koruma grubu ve koruma alanı da tesbit edilmiştir.
- 3- K.K.K a.g.d
- 4- ODABAŞI A Sefa , a.g.m, s:2
- 5-Yapının mimarisi konusunda bkz;
 - K.K.K a.g.d
 - ODABAŞI A. Sefa, a.g.m.,s:2

MERAM KIZ ORTAOKULU

(FRANSIZ KONSOLOSLUĞU, ASKERİ HASTANE,
ORDU MÜFETTİŞLİĞİ BİNASI)

KATOLOG NO : 6
ŞEKİL NO : 16-19
RESİM NO : 17-22

ADRES : Meram İlçesi, Abdülaziz Mahallesi,
Atatürk Caddesi'nde
PAFTA : 16
ADA : 345
PARSEL : 8 (1)
MÜLKİYETİ : Maliye Hazinesi (2)
SORUMLU KURULUŞ : Konya Milli Eğitim Müdürlüğü
YAPIM TARİHİ : 1910
YAPAN : -
YAPTIRAN : Yusuf Şar (3)
KİTABESİ : -
TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski
Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun
13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı ve
9.4.1983 gün ve A-4236 sayılı kararları
KORUMA GRUBU : II. grup (4)
ORJİNAL KULLANIMI : Konut (5)
BUGÜNKÜ KULLANIMI : Kız Ortaokulu

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Yapının güneye bakan ön cephesi eski adı ile Ferit Paşa Caddesi, yeni adı ile Atatürk Caddesi'ne, kuzeye bakan arka cephesi eski adı ile Doğumevi Caddesi, yeni adı ile Kazım Karabekir Caddesi'ne, doğuya bakan yan cephesi Zafer Meydanı'na açılmaktadır. Batıya bakan yan cephesi ise Atatürk Müzesi'nin bahçesine bakmaktadır.

Yapının güney ve batısındaki bahçe bir metre yüksekliğinde üzeri demir parmaklıklı duvar ile sınırlanmıştır. Bahçeye güneyden özellikli bir

kapıdan girilmektedir. Güney doğuda ise Zafer Meydanı'na açılan özelliksiz bir bahçe kapısı daha bulunmaktadır. Bahçede yapının batısına bitişik kantin, spor salonu gibi çeşitli ihtiyaçlar için sonradan yapılmış tek katlı baraka şeklinde ek tesisler vardır.

Meram Kız Ortaokulu, doğusunda Zafer Çeşmesi (1924), batısında Atatürk Müzesi (1912) ile biraz ilerisinde Gazi Lisesi (1917), Amber Reis Camii (1911), Ziraat Abidesi (1915-17) ve Atatürk Heykeli (1926)'den oluşan Anıt alanına kadar uzanan belli bir dönemi anlatan tarihi bir doku içerisinde yer almaktadır.

Yapının, Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 6.5.1992 gün ve 1298 sayılı kararı ile koruma alanı da belirlenmiştir.

Yapılışından itibaren pek çok fonksiyon değiştiren yapı, bugün Meram Kız Ortaokulu'na hizmet vermekte olup, sağlam bakımlı bir yapıdır.

2 - TARİHÇESİ :

Yapının 1910 yılında Yusuf Şar tarafından konut olarak yaptırıldığı kaynaklarda belirtilmiştir.

Yapımından dört yıl sonra 1914 yılında Fransız Konsolosluğu'na devredildiği, 1923 yılına kadar Konsolosluk Binası olarak kullanıldığı, 1923 yılından sonra Askeri Hastane olarak kullanılmaya başlandığı, ve 1941 yılına kadar hastanenin burada hizmet verdiği, daha sonra 1941-47 yıllarında Ordu Müfettişliğine devredildiği, 1947 yılında 6. Ordu Komutanlığı Binası olarak kullanıldığı, ve bu tarihte ordu mensuplarının ikamet ettiği bir yer haline geldiği, 1947 sonrasında Menzil Müfettişliği Binası olarak kullanıldığı kaynaklardan öğrenilmektedir. 1947 yılında yapının mülkiyeti Milli Emlak Dairesi'ne devredilmiştir.

Yapı, 1959 yılında bugün olduğu gibi, eğitim amacı ile kullanılmaya başlanmıştır. 1959-1965 yılları arasında Kız Lisesi olarak kullanılmış, 1965 yılından sonra Kız Ortaokulu bu binaya taşınmıştır (7). 1974 yılında bu yapıda eğitim gören Kız Ortaokulu, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “ Deneme Ortaokulu ” olarak seçilmiş ve aynı adla eğitimine devam etmiştir (8). Günümüzde ise Meram Kız Ortaokulu olarak kullanılmaktadır.

3 - MİMARİ TANIMI :

I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarından olan Meram Kız Ortaokulu, üç katlı olarak yapılmış kagir bir yapıdır. Doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı yapı, dışa taşkın geniş ahşap saçaklı marsilya kiremit kaplı kırma çatı ile örtülüdür.

Yapı gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Cephelerde kademelenmeyi sağlayan çıkmalar, pencere sıraları, silmeler, saçak ve balkon yapının üslubunu belirleyici cephe ve kütle özellikleri arasındadır.

Sokak kodu ile aynı hizada bulunan zemin kata, güney ve kuzey cepheden ikişerden dört adet, doğu ve batı yan cephelerdeki çıkmalardan da birer olmak üzere toplam altı adet giriş verilmiştir. Yapının birinci kat hizasında ise güneye bakan ön cepheden iki girişi bulunmaktadır.

Taş temel üzerine tuğla duvar örgülü yapı, sıvalı ve boyalıdır (9). Okul Müdürü ise, dış duvarların 70 cm kalınlığında taş duvar olduğunu ifade etmiştir (10). Sıvalı cephelerde açıklık çevreleri, beden duvarlarının köşeleri ve kat ayırımını belirleyen silmeler taşdır. İçte bağdadi olan ara duvarlar ile yapı malzemesine ahşap ta katılmıştır. Tavan ve döşemeleri ahşap olan yapının, ön cephesindeki çıkmaları da ahşap olup,camekanla kapatılmıştır. Balkon korkulukları ve saçaklar ahşap, merdiven korkulukları ve pencere parmaklıkları demirdir.

Çok sayıda pencere sıraları cepheye büyük hareketlilik getirmiştir. Tüm cephelere hakim olan pencereler hem iç mekanı aydınlatmak, hem de dış cephede estetik sağlamak amacı ile kullanılmıştır. Yapıda görülen dikdörtgen açıklıklara rağmen, zemin kat açıklıklarının üzeri çok hafif kavislendirilerek basık kemer görüntüsü verilmiştir. Açıklık çevreleri, taşla sınırlanmış olup, kilit taşları dışa taşırılarak belirginleştirilmiştir. Sadece yan cephelerin ikinci kat pencerelerinde kilit taşı yoktur. Pencereler zemin ve birinci katta demir parmaklıklıdır.

Cephelerde yatay ve dikey hatlar oluşturan ve özellikle kat ayırımını belirleyen silmeler, pencerelerden sonra cephelere büyük hareketlilik getirmiştir. Zemin ve birinci kat arasında dikdörtgen bir silme, birinci ve ikinci kat arasında ise profillendirilerek dışarı taşırılmış oldukça geniş bir silme dört cepheyi de dolaşmaktadır.

Yapıya ulaşmak için, güneyde Atatürk Caddesi'ne ya da güney doğuda Zafer Meydanı'na açılan birer bahçe kapısından girilmektedir. Güneydeki bahçe kapısı, dönem özelliğini yansıtan iki dikdörtgen taş ayak arasında iki kanatlı demir şebekeli kapıdan oluşmaktadır. Kare planlı bir kaide üzerinde yükselen bu ayakların yüzeyi her cephede iç bükey silmeler ile yatay olarak bölünmüş ve her birinin içine birer kartuş yerleştirilmiştir. Ayakların kademeli olarak derin bir kavisle daralan profilli başlıkları vardır. Başlıklar en üstte küresel bir form ile son bulmaktadır. Güney doğu köşedeki bahçe kapısı ise bugün özelliksiz olup, sade bir demir parmaklıklı kapıdan oluşmaktadır. Okuldan temin edilen eski bir fotoğrafta güney doğu köşedeki kapının da özellikli olduğu görülmektedir.

Güneye bakan ön cephe tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Cephedeki iki çıkma, zeminden itibaren örtü sistemine kadar yükselmektedir. Zemin ve birinci kat girişleri bu çıkmalara yerleştirilmiştir. Cephenin iki köşesi şaşırtmalı olarak dizilmiş taşlarla sınırlanmıştır.

Bu cephede çıkmalar üzerine yerleştirilmiş çift kanatlı birer ahşap kapıdan zemin kata girilmektedir. Bu kapıların iki yanında kapılara bitişik, enleri dar birer pencere bulunmaktadır. Burada bir kapı, iki pencereden oluşan üçlü bir düzenleme görülmektedir. Çıkmaların doğu ve batıya bakan dış yanları, birinci kata çıkış merdivenleri ile kapatılmış olup, iç yanları ise birer pencere ile dışa açılmaktadır. Çıkma köşeleri şaşırtmalı taş sırası ile vurgulanmıştır. Zemin katta iki çıkma arasında enleri daha geniş dört adet pencere vardır. Bu pencereler ikişer ikişer birbirine yanıştırılarak ikili grup oluşturulmuştur. Zemin kat, toplam on adet pencere, iki adet kapı ile ön cepheye açılmaktadır.

Yapının esas girişi güneyde ön cepheden birinci kat hizasından verilmiştir. Bu girişe, ön cephedeki çıkmalarla birleşen iki ayrı simetrik merdiven ile ulaşılmaktadır. Bahçeden, önce altışar basamakla bir kare merdiven sahanlığına, sonra onikişer basamak daha çıkılarak birinci kat girişine ulaşılmaktadır. Bu katta giriş mekanı olan çıkmalara dört adet taşıyıcı yerleştirilmiştir. Kare kaideler üzerinde yükselen taşıyıcılar yukarıda profilli kat silmesi ile birleşmektedir. Kat yüksekliğince uzanan bu taşıyıcıların arası alt ve üstten oldukça geniş ahşap çerçeveli pencereler ile kapatılarak, çıkmalar bu katta camekan görünümünü almıştır. Böylece çıkmaların doğu ve batıya bakan dış yanları ahşap birer giriş kapısı ile çıkış merdivenlerine, iç yanları ise birer pencere ile dışa açılmaktadır. Merdivenlerin korkulukları demir, üstü ise ahşaptır.

Çıkmaların arasında kalan yüzeyde zemin katta olduğu gibi birinci katta da ikili olarak yerleştirilmiş dört adet dikdörtgen pencere vardır. Bu katta, çıkmaların dış yanlarında, yani cephenin iki kenarında farklı pencereler görülmektedir. Bunlar oldukça geniş, enine dikdörtgen birer penceredir. Bu pencerelerin dönemin özelliğini yansıtan demir parmaklıkları vardır.

Profilli kalın bir silme ile başlayan ikinci kattaki pencere düzeni, birinci kattaki pencere düzeni ile aynıdır. Sadece birinci kattaki çıkmalarda merdiven ile ulaşılan kapılar bu katta birer pencereye dönüştürülmüştür.

Cephenin iki kenarındaki enine dikdörtgen olan pencerelerin kilit taşları yukarı ve yana doğru genişletilerek dışa taşırılmış ve daha çok belirginleştirilmiştir. Cephe en üstte dışa taşkın ahşap saçakla tamamlanmıştır. Meram Kız Ortaokulu'nda bulunan eski bir fotoğrafta, cephenin şimdiki görünümünde olduğu ancak ön cephede çıkmalar üzerinde mevcut olan birer adet tepesi alemle sonuçlanan soğan biçiminde kubbenin bulunduğu tesbit edilmiştir. Fotoğrafta çıkmaların üzerinde görülen ve yalancı kubbe olarak adlandırılan bu sembolik kubbelerin zaman içerisinde bir neden ile kalkmış olduğu anlaşılmaktadır. Dönemin özelliklerinden biri olan bu kubbeler bir örtü elemanı olarak değil, sadece estetik amaçla yapılmıştır.

Doğu ve batıya bakan yan cepheler ; birbirinin simetriği olarak tasarlanmış olup, aynı düzenlemeyi göstermektedirler. Yapıda, ön cephede iki kez tekrarlanan çıkmalarla yetinilmemiş, doğu ve batıdaki yan cephelerin kuzey köşelerine de birer çıkma yerleştirilmiştir. Çıkma köşeleri zemin ve birinci katta şaşırtmalı olarak yerleştirilmiş taşlarla daha da vurgulanmıştır. Çıkmalar ikinci katta balkona dönüştürülmüştür.

Zemin kat asıl yüzeyde üçer, çıkmalarda ise, ikişer pencere olmak üzere beşer adet pencere ile yan cephelere açılmaktadır. Bu katta çıkmalar üzerindeki ikişer pencere, diğerlerinden daha küçüktür. Çıkmaların güneyindeki birer kapı açıklığı ile zemin kata yan cephelerden de giriş verilmiştir. Bu girişler tek kanatlı ahşap birer kapı ile sağlanmıştır. Batı cephesindeki çıkmaya bitişik olarak sonradan yapılmış, zemin kat hizasında tek katlı baraka şeklindeki ek tesisler, bugün cepheyi kısmen kapatmaktadır.

Birinci kat, sistem olarak zemin katın aynıdır. Pencereler zemin kat pencereleri ile aynı hizada ve aynı sayıdadır. Zemin katta, çıkmalardaki

güneye açılan kapılarının tam üstüne bu katta birer pencere yerleştirilmiştir.

Yan cephelerde ikinci kat; biraz daha farklı tasarlanmıştır. Pencereler birinci kattakilerin hizasındadır. Ancak ikinci kat pencerelerinin kilit taşı yoktur. Pencerelerin üzerinde, pencere genişliğince profilendirilerek dışa taşırılmış birer korniş yerleştirilmiştir. Cephelerin köşelerindeki çıkmalar ikinci katta balkona dönüştürülmüştür. Ahşap korkuluklu balkona iki dikdörtgen açıklık vardır. Balkon güneye doğru daha dar olarak uzatılmış bir pencereyi daha içine almıştır. Dışa taşkın geniş ahşap saçaklı çatı balkon üzerinde beşik çatı şeklinde olup, ortasında yuvarlak birer açıklığı olan üçgen bir alınlıkla yan cephelere açılmaktadır. Balkon, köşelerde birer ahşap direk ile saçağa bağlanmakta ve bağlantı yerinde saçak hizasında ahşap oyularak yapılmış süslemeler bulunmaktadır. Bu balkonlar yapıya ayrı bir hareketlilik ve estetik katmıştır.

Kuzeye bakan arka cephe; diğer cephelere göre daha sadedir. Burada çok sayıda pencere ile hareketlendirilmiş simetrik bir cephe düzenlemesi söz konusudur. Cephenin doğu ve batısındaki ikişer pencereden sonra zeminden saçağa kadar yükselen ve cepheyi dikey olarak üç parçaya bölen iki pilastr görülmektedir.

Zemin katta, üst katlardaki pencerelerden daha küçük on adet pencere vardır. Tam ortadaki iki pencerenin doğu ve batısında birer kapı ile arka cepheden de zemin kata giriş verilmiştir. Zemin kat planında bir pencere açıklığı fazla gösterilmiştir. Bu, sonrada açılmış daha sonrada kapatılmış olmalıdır. Çünkü bir fazla pencere cephenin simetrisine de uymamaktadır. Zaten bugün böyle bir pencere yoktur.

Birinci katta oniki adet, ikinci katta ise birinci kat pencerelerinden biraz daha kısa on adet pencere bulunmaktadır. İkinci katta cephenin iki kenarında, yan cephedeki balkonların bu cepheye olan açıklığı vardır.

Doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı yapı, zemin kat üzerine iki kat olmak üzere üç katlıdır. Yapıda simetrik bir plan anlayışı söz konusudur. Kat planları genel olarak “ U ” şeklinde bir koridor etrafına sıralanmış farklı büyüklüklerdeki mekanlardan oluşmaktadır. Ön cephe girişlerinin hizasında, kuzey-güney yönüne uzanan ve ön cepheden dışa taşırılmış oldukça geniş iki koridorun, daha geride, doğu-batı yönünde uzanan ince koridor ile birleşmesiyle oluşan bu “ U ” şeklindeki koridorun etrafına yerleştirilmiş mekanlar planın esasını oluşturmaktadır.

Bazı değişiklikler olmasına rağmen her katta aynı planın tekrarlandığı görölmektedir. Farklı büyüklüklerdeki dikdörtgen mekanlardan köşelere denk gelen dört tanesi oldukça büyüktür. Ön cepheye ikişer pencere ile açılan çıkmalar arasındaki iki dikdörtgen mekan ise köşelerdekinden biraz daha küçüktür. Köşede ve arada kalan bu mekanlar sınıf ve idare odaları şeklinde kullanılmaktadırlar. İçteki merdivenler arasında kalan ve arka cepheye birer pencere ile açılan daha küçük dikdörtgen mekanlara ise zemin ve birinci katta tuvaletler yerleştirilmiştir. Bu küçük mekanlar ikinci katta ufak bürolar olarak değerlendirilmiştir.

Katlar arasında geçiş, yapının kuzeyinde arka cepheye bakan mekanların arasına yerleştirilmiş iki merdivenle sağlanmıştır. Bu merdivenler ön cephedeki zemin ve birinci kat girişleri ile aynı eksen üzerinde olup, arka cepheye bakan iki büyük köşe odalarına bitişik olarak yerleştirilmiştir. Her katta iki merdiven arasında ise ikişer ufak mekan bulunmaktadır. Zemin katta, doğudaki merdiven kaldırılmış olup, bugün sadece batıdaki merdivenle birinci kata çıkılmaktadır. Birinci kat ile ikinci kat arasındaki merdivenlerin ikisi de bugün kullanılmaktadır. Zemin kattan beş basamakla bir dikdörtgen merdiven sahanlığına çıkılmakta, buradan ondört basamak daha çıkılarak birinci kata ulaşılmaktadır. Birinci kattan önce onüç basamakla bir dikdörtgen ara sahanlığa, oradan tekrar onbir basamak daha çıkılarak ikinci kata ulaşılmaktadır. Merdiven sahanlıkları her katta ikişer dikdörtgen pencere ile aydınlanmaktadır.

Zemin kata, güneye bakan ön cepheden iki, kuzeye bakan arka cepheden iki, yan cephelerden birer olmak üzere altı adet giriş verilmiştir. Bu katta arkadaki küçük koridor bugün ortadan bölünmüştür. Koridor etrafındaki mekanlardan altı tanesi oldukça büyüktür. Güney batı ve güney doğudaki, kuzey-güney yönünde uzanan dikdörtgen planlı mekanlar oldukça büyük olup, üçer pencere ile yan cepheye birer kapı ile giriş koridoruna açılmaktadır. Kuzey batı ve kuzey doğudaki mekanlar ise, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı olup, yan cephe hizasından dışa taşırılmıştır. Yan cepheye ikişer , arka cepheye üçer pencere ile açılmakta olan, dışa taşırılmış bu iki büyük mekanın yapının içi ile bağlantısı yoktur. Güneydeki kapılar ile direkt olarak dışarıdan bağımsız birer girişi vardır.

Bu katta büyük mekanlar harita odası, daktilo odası gibi okulun çeşitli ihtiyaçları için, diğerleri ise depo olarak kullanılmak için ayrılmıştır. Kuzey batı köşede ise tuvalet ve lavabolar için ayrılan mekan yer almaktadır. Doğudaki kaldırılan merdivenin yeri depo şeklinde kullanılmaktadır.

Birinci kat, yapının esas girişinin olduğu kattır. Dışarıdan güney cephedeki iki ayrı simetrik merdivenle birinci kata çıkılmaktadır. Önce altı basamakla çıkılan bir kare sahanlıktan sonra oniki basamaklı merdivenlerle çıkımlar üzerinde yer alan dikdörtgen ufak giriş mekanına ulaşılmaktadır. Bu giriş mekanları dörder adet taşıyıcının ahşap çerçeveli camekanla kapatılması ile oluşmuştur. Bu katta da zemin kattaki gibi köşelerde büyük dikdörtgen mekanlar yer almaktadır. Güney batı ve güney doğudaki, kuzey-güney yönünde uzanan dikdörtgen mekanlar birer büyük pencere ile ön cepheye, üçer pencere ile yan cephelere, birer kapı ile de koridora açılmaktadır. Kuzey doğu ve kuzey batıdaki dikdörtgen mekanlar ise, yan cephelerin çıkımları ile genişlemiş küçük mekanlardır. Bu mekanlar ikişer pencere ile yan cepheye, üçer pencere ile arka cepheye, birer kapı ile de giriş koridoruna açılmaktadır. Bu katta çıkımlar güneye de birer pencere ile açılmaktadır.

Birinci kattaki mekanlar sınıf ve idare odaları olarak kullanılmaktadır. Güney doğudaki köşe oda öğretmen odası, karşısındaki oda müdür yardımcısı odası, bitişindeki oda ise büro olarak kullanılmaktadır. Güney batıdaki oda sınıf, kuzey batıdaki yabancı dil laboratuvarı olarak değerlendirilmiştir. Kuzey doğudaki büyük mekan ise müdür odası olarak kullanılmaktadır.

İkinci kat planı, birinci kat planının aynı gibi görünüyorsa da bazı farklılıklar vardır. Bunlardan biri doğu ve batıdaki çıkımların bu katta birer balkon şeklinde düzenlenmiş olmasıdır. Diğer fark ise, birinci kattaki girişlerin üstü bu katta geniş koridorlara katılarak, bu koridorların kapalı mekanlara dönüştürülmesidir. Bu yüzden “ U ” şeklindeki koridorun uçları bu katta kapatılarak, birer oda oluşturulmuştur. Yani birinci katta koridor olan bu dışa taşkın mekanlar, ikinci katta sınıf olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle ikinci kat planını; doğu-batı yönünde uzanan tek bir koridor üzerinde farklı büyüklüklerde mekanlar oluşturmaktadır. Koridorun iki ucu daha geniş tutulmuştur. Bu katta çıkımların iki yanında ve arasında olmak üzere toplam altı adet dikdörtgen mekan ön cepheye bakmaktadır. Güney doğu ve güney batıdaki odalar birer büyük pencere ile ön cepheye, üçer pencere ile yan cepheye açılmaktadır. Çıkımlar, birinci kattaki gibi taşıyıcılar arasının camekan ile kapatılmasıyla oluşmuştur. Kuzey doğu ve kuzey batı köşedeki dikdörtgen mekanların arka cepheye ikişer, yan cephelerdeki balkona ikişer açıklığı vardır. Bu katta mekanlar sınıf olarak kullanılmaktadır. Ön cephede, sınıf olarak kullanılan doğudaki çıkmalı odanın bitişindeki ara oda büro olarak kullanılan bir idare odasıdır. Bu katta toplam yedi adet sınıf vardır.

Yapının iç açıklıkları dikdörtgen şeklindedir. Çıtalı ahşap tavanlar, kapılar gibi ahşap aksam yağlı boya ile boyanmıştır. Giriş koridorunun ahşap tavanı geometrik desenli olup, ortasında süslemeli bir göbek bulunmaktadır. Döşemeler, zemin kat koridorlarında kenarları bitkisel desenli ortası yıldız desenli karo mozaik, diğer katlarda ise ahşaptır. Merdivenler ahşap iken yenilenerek mozaik yapılmıştır. Yapı bugün de soba ile ısıtılmaktadır (11).

Süsleme açısından oldukça sade bir yapıdır. Süsleme daha çok mimari elemanlar ile yapılmış dekoratif görüntüler ile elde edilmiştir. Köşelerin şaşırtmalı yerleştirilmiş taşlarla, açıklıkların kilit taşları ile belirginleştirilmesi, çok sayıda pencere sıraları, cephelerdeki yatay ve dikey silmeler özellikle birinci katla ikinci katı ayıran profilli korniş, simetrik yerleştirilmiş merdiven ve balkon cephelerde en dikkati çeken görüntüler olup, fonksiyonlarının yanında estetik yaratmak amacı ile de kullanılmıştır.

Doğu ve batıdaki balkonun ahşap saçaklarında oyma olarak yapılmış süslemeler vardır. Bu bitkisel süslemelerde birbiri ile bağlantılı ve aynı motiflerin tekrarlarından elde edilmiş bir görüntü hakimdir. Aralarında aşağı doğru sarkıtlar gibi uzanan motifler kompozisyonu tamamlamaktadır. Ahşap saçaklarda süsleme yoktur.

Birinci kat pencerelerindeki ve girişlerindeki demir parmaklıkta ve merdivenlerin korkuluklarında metal işçiliğinin güzel örnekleri görülmektedir. Bu metal süsleme, yapıldığı dönemin özelliklerini taşımaktadır. Merdiven korkuluklarında çubuklar arasında “ S ” kıvrımlarından oluşan geometrik bir süsleme görülmektedir.

Yapının içinde ahşap tavanlar dışında süsleme unsuru yoktur. Mekanların düz çıtalı ahşap tavanları vardır. Birinci katta giriş koridorunun tavanı da yine çıtalı ahşap tavadır. Ancak çıtaların üzeri helezon şeklinde yivlidir. Tavanın ortasında iç içe yerleştirilmiş iki göbek vardır. Birer büyük kare oluşturulmuş ve içerisine yuvarlak formu ışınsal bir göbek, onunda ortasına ikinci bir yuvarlak içine kıvrımlı bir göbek yerleştirilmiştir (12).

Yapı inşasından itibaren çok çeşitli hizmetler için kullanıldığından buna bağlı olarak da bir çok onarım geçirmiştir. Yapılan incelemede, yapının günümüze orijinalliğini koruyarak geldiği pek fazla değişikliğe uğramadığı görülmüştür. Ancak eski fotoğraflarda görülen ön cephede her

iki çıkma üzerindeki soğan biçiminde birer kubbenin günümüzde olmadığı anlaşılmıştır (13).

1949 yılında yapının harabiyetinden (14), 1974 yılında yapının eskiliğinden (15) bazı yerel gazeteler bahsetmektedir. Yapının bu durumundan dolayı zaman zaman onarımlar yapılmıştır.

Yapıda 1984 yılında boya badana gibi (16), 1992 yılında bacaların, olukların, saçakların, ahşap kısımlarının onarımı, çatı kiremitlerinin aktarılması, dış cephede boya badana gibi basit onarımların yapıldığı öğrenilmiştir (17). Onarımların büyük bir kısmının Okul Koruma Derneğince yapıldığı, okul idaresi tarafından ifade edilmiştir.

Meram Kız Ortaokulu, mimari özellikleri ile döneminin en iyi örneklerinden olup, özelliklerini yitirmeden günümüze gelebilmiş önemli bir yapıdır. Cephe özellikleri ile bugün de bulunduğu çevreye estetik katan bir yapıdır.

NOTLAR :

- 1 - Meram Kız Ortaokulu kayıtları
Ancak Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 42.00/10 no'lu dosyada parsel (1), Konya Etnografya Müzesi'nin bazı kayıtlarında ise parsel (11) olarak gösterilmiştir.
- 2 - K. K. K. a.g.d
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 3 - Meram Kız Ortaokulu kayıtları
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- ERDEM Semiha, Konyada'ki Neoklasik Eğitim Kurumları, Konya 1993, Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, s:49
- 4 - K. K. K. a.g.d
K. K. K'nun 6.5.1992 gün ve 1298 sayılı kararı ile koruma grubu tesbit edilmiştir.
- 5 - Meram Kız Ortaokulu kayıtları
- ERDEM Semiha ,a.g.t, s:49
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 6 - K. K. K. a.g.d.
- 7 - Meram Kız Ortaokulu kayıtları
- ERDEM Semiha ,a.g.t, s:49
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

Kız Ortaokulları hakkında okul kayıtlarından ve söz konusu tezden şu bilgiler alınmıştır. “ 1858 yılına kadar kız çocukları sübyan mekteplerinde okumakta idi. Bazı aileler de kızlarının eğitimi için özel öğretmenler ile yaptırmakta idi. 1858 yılında Maarif Nezareti Sadrazamlığa bir yazı göndererek kız ortaokullarının açılmasını istemiş ve 1861 yılında kız ortaokulları açılmaya başlanmıştır. Konya’da Kız Ortaokulu ilk defa 1874 yılında Mahmut Şevket Paşa İlkokulu Binası’nda eğitime başlamıştır. Kız ortaokullarının eğitim süresi altı yıl olup, üç yılı ilkokul, üç yılı ortaokula aittir. 1900 yılında Konya Valisi Ferit Paşa, Kız Ortaokulu’na büyük bir destek sağlayarak, okul içinde halıcılık kursu açmıştır. 1904 yılında eğitime devam eden okul, bu yıldan sonra İstanbul Caddesi’ndeki Tahralı Hanı’na taşınmıştır. Okul 1965 yılından sonra bugünkü binasına taşınmış ve bugüne kadar eğitimine devam etmiştir. ”

- 8 - ANONİM, “ Şehrimiz Kız Ortaokulu Deneme Ortaokulu oldu ” YENİ KONYA GAZETESİ, 2.10.1974, s: 1
- 9 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 10- Meram Kız Ortaokulu kayıtları
- 11- Yapının mimarisi için bkz.
 - Meram Kız Ortaokulu kayıtları
 - ERDEM Semiha ,a.g.t, s:51-5
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 12- Aynı konuda bkz.
 - ERDEM Semiha ,a.g.t, s:52-7
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 13- Okul kayıtlarından temin edilen tarihsiz, eski bir fotoğraftan
- 14- ANONİM, “ Ortaokul Binası’nın Hali Yürekler Acısıdır. ” SELÇUK GAZETESİ, 8.3.1949, s:1
- 15- ANONİM, a.g.m, YENİ KONYA GAZETESİ, 2.10.1974, s:1
- 16- Meram Kız Ortaokulu kayıtları
- 17- K. K. K.,a.g.d.

MİLLET BAHÇESİ GİRİŞ KAPISI

(MİLLET PARKI GİRİŞ KAPISI - MERKEZ İMAM HATİP
LİSESİ BAHÇESİ GİRİŞ KAPISI)

KATALOG NO : 7
ŞEKİL NO : -
RESİM NO : 23-24

ADRES : Karatay İlçesi, Çifte Merdiven
Mahallesi, Vali İzzet Bey Caddesi
PAFTA : 18 C II
ADA : 15798
PARSEL : 1-2
MÜLKİYETİ : Türk Anadolu Vakfı
SORUMLU KURULUŞ : Türk Anadolu Vakfı (1)
YAPIM TARİHİ : 1910 sonrası
YAPAN : -
YAPTIRAN : Belediye (2)
KİTABESİ : -
TESCİL KARARI : -
KORUMA GRUBU : -
ORJİNAL KULLANIMI : Millet Bahçesi Giriş Kapısı
BUGÜNKÜ KULLANIMI : İmam Hatip Lisesi Bahçesi Giriş Kapısı

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ KULLANIMI :

Millet bahçesinin kapısı bugün Merkez İmam Hatip Lisesi'nin bahçe kapısı olup, lisenin güneyinde yer almaktadır.

Kapının güneye bakan ön cephesi Vali İzzet Bey Caddesine açılmaktadır. Kuzeye bakan arka cephesi ile batı ve doğu yan cepheleri lisenin oldukça geniş olan bahçesine bakmaktadır.

Millet Bahçesi kapısı olarak yapılan, ancak bugün İmam Hatip Lisesi bahçe kapısı olan bu anıtsal kapı, bugün sağlam ve bakımlı bir durumdadır.

2 - TARİHÇESİ :

Yüzyıl başlarından itibaren şehirleri güzelleştirmek amacı ile resmi kurumlar tarafından bahçeler yapılmıştır. Şehirlerde bahçelerin batı tarzında düzenlenmesi II. Abdülhamit zamanında (1876-1909) başlamıştır. Konya Millet Bahçesi de bu düşüncelerden esinlenerek yapılmıştır.

Bugünkü Gazi Lisesi'nin (Dar-ül Muallimat) bulunduğu yerde Halk (Belediye) Bahçesinin bulunduğu kaynaklardan öğrenilmiştir. Halk (Belediye) Bahçesi 1910 yılında Gazi Lisesi'nin inşaatının başlatılması nedeni ile iptal edilmiştir. Bu bahçenin yerine, inşaatın tam karşısında, bugünkü Kültür Müdürlüğü, Tiyatro binası ve Meram Kız Meslek Lisesi'nin bulunduğu yerde Millet Bahçesi yaptırıldığı, bu bahçe içinde köşkler, kameriyeler, sahne ve dans pisti ve tenis kortu gibi bazı sosyal ve kültürel olanakların sağlandığı ve bahçeye anıtsal bir kapıdan girildiği kaynaklardan öğrenilmiştir. Bu bahçe uzun yıllar Konya'lılara hizmet etmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra, bahçeler isim değiştirerek park ismi ile anılmaya başlamıştır. Buna göre bahçenin 1910 yılından sonra, 1923 yılından önce yapılmış olması gerekmektedir.

Kapı,Millet Bahçesi'nin iptalinden sonra, bugünkü Merkez İmam Hatip Lisesi'nin bulunduğu yere taşınarak orada yeniden hayata geçirilmiştir (3). Okul idaresinden kapının 1960'lı yıllarda buraya taşındığı öğrenilmiştir (4).

3 - MİMARİ TANIMI :

Düzgün kesme taştan yapılmış, yuvarlak kemerli anıtsal kapı, bir taç kapı anlayışı içerisinde yapılmıştır. Dikdörtgen formundaki kapı, iki kare ayaktan oluşmaktadır.

İki kare kaide üzerinde yükselen ayakların gövde kısmı kapının güneye bakan ön yüzünde ikişer gömme sütunla hareketlendirilmiştir. Sütunlar alt ve üstte kalın birer bilezikle sınırlandırılmış olup, üst kısımlarında birer çiçek motifi bulunmaktadır. Sütunların başlık kısımları düz bir yastık şeklinde nihayetlenmiştir. Gömme sütunların üzeri birleştirilerek, ayakların başlıkları şeklinde yükseltilmiştir. Başlıklar üzerindeki ince bir silme kemer açıklığı üzerinde de devam ederek dört cepheyi de dolaşmaktadır. Bunun üzerinde, saçak silmesi görünümünde dışa taşırılmış daha kalın profilli bir silme yine dört cephede devamlılık göstermektedir. Bu silmenin üzeri, iki yanda ayaklar hizasında yukarı

doğru yükseltilmiştir. Bu yükseltileen kısım altta dört yönde yarım daire şeklinde biçimlendirilmiş ve yarım dairenin içi silmelerle profilendirilmiştir. Bunun üzeri sekizgene dönüştürülerek yükseltilmiştir. Bu yükseklik ortada bir iç bükey silme ile ikiye bölünmüş olup, tepesi basık bir çokgen külah şeklinde nihayetlenmiştir. Bu iki yükseltinin arası, saçak silmesinin üzeri dikdörtgen şeklinde birleştirilmiş olup bugün üzerinde “ İmam Hatip Lisesi 1951 ” yazısı yazan mermer bir pano bulunmaktadır. Bu panonun etrafı taşla sınırlanmış olup üzerinde mermer bir alınlık bulunmaktadır. Muhtemelen başka bir yerden getirilmiş olan alınlığın üzerinde bitkisel süslemeler vardır. Ancak Millet Bahçesi’nin kapısı iken bu alınlığın olmadığı eski fotoğraflarda görülmektedir.

Millet Bahçesi’ni gösteren eski bir fotograftan, bahçenin etrafının üzeri demir parmaklıklı duvarla çevrili olduğu, kesme taştan yapılmış yuvarlak kemerli anıtsal bir kapıdan girildiği, girişin çift kanatlı demir şebekeli kapısının olduğu, dikdörtgen kapının iki köşede taşınarak yükseltildiği ve arada dikdörtgen bir kitabe yeri bulunduğu, bugünkü mermer alınlığın olmadığı görülmüştür (5).

Kapı, bugünkü görünümü ile eski halinden pek farklı değildir. Kapının okul bahçesine bakan kuzey cephesi ve doğu-batı yan cepheleri daha sadedir. Bu cephelerde ayakların kaide üzerindeki gövdeleri düz bir şekilde yükselmekte, en üstteki silmeler ve iki uçtaki yükseklikler burada da aynı şekilde devam etmektedir. Bugünde kemer açıklığında iki kanatlı demir şebekeli bir kapı bulunmaktadır.

Kapı üzerinde önemli bir süsleme unsuru yoktur. Sadece ön cephede ayaklar üzerinde yer alan ikişer gömme sütunun üst kısımlarında kabartma ve oyma olarak yapılmış birer çiçek motifi bulunmaktadır.

Bir de bugün gördüğümüz mermer alınlık üzerinde süslemeler vardır. Kenarları dilimlendirilmiş üçgen alınlık üzerinde oyma ve kabartma olarak yapılmış kıvrık dallar arasında rumi ve palmet motiflerinden oluşan bitkisel süslemeler görülmektedir.

1960’lı yıllarda kapının Millet Bahçesi’nden İmam Hatip Lisesi’ne taşınması ve alınlık eklenmesi dışında herhangi bir onarım yada değişiklik geçirip, geçirmediği hakkında başka bir bilgi edilememiştir.

NOTLAR

- 1-Merkez İmam Hatip Lisesi ve Türk Anadolu Vakfı Kayıtları (15.10.1996 tarihinde yapılan telefon görüşmesi)
- 2- ODABAŞI A Sefa, “ Geçmişten Günümüze Konya Bahçe ve Parkları ”, KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ Yayını, Mayıs-Haziran 1996, Sayı:7 Yıl : 2, s:36-7
- 3- ODABAŞI A Sefa, a.g.m. Konya, 1996, s:36-7 ve Sn. A. Sefa Odabaşı ile 20.9.1996 tarihinde yapılan görüşmeden.
Aynı konuda, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde “ 1900 - 1924 arası Konya Medreseleri ”konulu doktora çalışması yapan Sn. Caner Arabacı ile 16.5.1996 tarihinde yapılan görüşmeden de yararlanılmıştır.
- 4- İmam Hatip Lisesi Müdür Yardımcısı, 1963 yılında bu okulda öğrenci iken kapının yeni inşa edildiğini ifade etmiştir. Ancak kesin bir belge sunmadığı ve bu konuda başka bir kesin belge bulunamadığından tarih 1960’lı yıllar olarak alınmıştır.
- 5- Araştırmacı yazar A.Sefa ODABAŞI fotoğraf arşivi

YAPI KREDİ BANKASI MERKEZ ŞUBESİ

(ESKİ OSMANLI BANKASI, ESKİ CHP BİNASI)

KATALOG NO : 8
 ŞEKİL NO : 1, 20-25
 RESİM NO : 25-30

ADRES : Karatay İlçesi, Şems Mahallesi,
 Hükümet Alanı, No :24
 PAFTA : 48
 ADA : 222
 PARSEL : 8 (1)
 MÜLKİYETİ : Yapı Kredi Bankası AŞ
 SORUMLU KURULUŞ : Yapı Kredi Bankası AŞ (2)
 YAPIM TARİHİ : 1913 M (1329 R) (3)
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : -
 KİTABE : Var
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski
 Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun
 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı
 KORUMA GRUBU : II. grup (4)
 ORJİNAL KULLANIMI : -
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Banka binası

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Yapının batıya bakan ön cephesi bugün otoprak olarak kullanılan boş bir alana açılmaktadır. Kuzey cephesi Başak Oteli ile bitişiktir. Güney cephesinde bulunan Mihçizade İşhanı ile aralarında yaklaşık üç metre kadar mesafe olmasına rağmen, güney doğu köşede iki yapı birbirine bitişiktir. Yapının doğuya bakan arka cephesi ise binalarla kapalıdır.

Üç tarafı bu şekilde kapalı olan Yapı Kredi Bankası'nın sadece ön cephesi Hükümet Meydanı olarak adlandırılan oldukça geniş bir alana açılmaktadır. Burası Şerafettin Parkı ve Kayalı Park ile birleşen geniş bir alan olup, bir takım Selçuklu, Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi

eserleri ile çevrilidir. Yapı Kredi Bankası, bu alanın doğusunda yer almaktadır. Yapının kuzey batısında sıra ile doğudan-batıya doğru; Ali Efendi Muallimhanesi (15. yy), Şerafettin Camii (1636), Mahkeme Hamamı (15. yy) ve daha ileride Sanayi Mektebi (1900-1) bulunmaktadır. Bankanın güneybatısında ise Alaaddin Caddesi'nin karşı tarafında doğudan-batıya doğru Hükümet Konağı (1882/83), Hacı Hasan Camii (1907), PTT Binası (1928), Ziraat Bankası (1928) ve İplikçi Camii (1202 M) yer almaktadır. Yapı Kredi Bankası çeşitli devirlerde yapılmış bu yapılarla birlikte tarihi bir doku içerisinde bulunmaktadır. Bu nedenle Kültür Bakanlığı Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 18.11.1988 gün ve 332 sayılı kararı ile yapıların tümünü “ Mevlana Tarihi Kentsel Sit Alanı ” kapsamına almıştır (5).

Bugün tümü ile Yapı Kredi Bankası Merkez Şubesi olarak kullanılan yapı sağlam ve bakımlı olup, hizmet veren bir iş yeri durumundadır.

2 - TARİHÇESİ :

Yapının inşa tarihi ön cephedeki çiniler üzerinde yer alan 1913 M (1329 R) tarihinden anlaşılmaktadır. Bu dönem yapılarının cephelerinde sıkça gördüğümüz çini süslemelerin genellikle yapı ile aynı tarihte yada bir yıl sonra yapıldığı göz önüne alınarak böyle bir değerlendirme yapılmıştır.

İlk defa ne olarak inşa edildiği hakkında kesin bir bilgi edinilememiştir. 1987 tarihine ait bir kaynakta orijinal kullanımının banka olduğu yazıyorsa da, aynı tarihe ait bir tapu kaydında yapının vasfı ev olarak gösterilmiştir (6). Yakın tarihe ait kayıtlarda ise yapının Çapur İşhanı olarak geçtiği yapılan araştırmalarda görülmüştür (7). Mimari açıdan incelendiği zaman yapının ev olmasının mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen bir iş yeri olarak yada banka olarak inşa edildiği sanılmaktadır.

Tarihi belli olmayan eski bir fotoğrafın arkasında yapının üst katının Telgrafhane, alt katının ise Osmanlı Bankası binası olduğu, bankaya ön taraftaki kapıdan, telgrafhaneye ise yan taraftaki kapıdan girildiği yazılıdır (8). Muhtemelen 1928 yılında PTT Binasının yapılmasından sonra üst kat boşaltılmıştır.

1947 sonlarında Konya'da Yapı Kredi Bankasının ilk defa CHP Binasının alt katında açılması planlandığı, o tarihte yayınlanan yerel gazetelerden öğrenilmektedir (9). Buradan 1947 sonlarında yapının üst

katında CHP'nin bulunduğu, alt katının ise Osmanlı Bankası tarafından boşaltılacağı yada boşalttığı anlaşılmaktadır. Burasının Yapı Kredi Bankası'ndan önce Osmanlı Bankası olarak kullanıldığı birçok kaynaktan da öğrenilmiştir. Öyleki, yapı hala resmi kayıtlarda bile “ Eski Osmanlı Bankası Binası ” adı ile geçmektedir (10). Yerel gazetelerdeki “ Konya Yapı Kredi Bankası 4 Mart 1949 Cuma günü törenle açılacaktır ” cümlesinden (11) üst katı o yıllarda CHP olarak kullanılan bu yapının alt katında Yapı Kredi Bankasının açılacağı anlaşılmaktadır.

Yapı Kredi Bankası'nın Konya'da 1949 yılından beri faaliyet gösterdiği bu binanın daha evvel Osmanlı Bankası tarafından kullanıldığı ve bankacılık hizmeti verecek şekilde dekore edilmiş olduğu banka kayıtlarından da çıkarılmıştır. Ayrıca Yapı Kredi Bankası'nın CHP binasının alt katında hizmet gördüğünü gösteren eski kaynaklar ve fotoğraflar da bu bilgileri desteklemektedir (12). 1979 yılında üst katının hala CHP tarafından kullanıldığını gösteren eski fotoğraflar görülmüştür (13).

Kısaca hangi amaçla inşa edildiği kesin olarak tesbit edilememişse de, zaman içerisinde Telgrafhane'nin bulunduğu üst kata CHP, Osmanlı Bankası'nın bulunduğu yere ise Yapı Kredi Bankası yerleşmiştir (14).

1986 yılında Hüseyin Çopur'un mülkiyetinde bulunan ve Çopur Han adı ile anılan yapının üst katı çeşitli işyerlerinde, alt katı ise Yapı Kredi Bankası'nda kirada iken Mal sahibi Yapı Kredi Bankası Müdürlüğü'ne yapının tamamını satmak istediğini 11.8.1986 tarihinde bildirmiştir. Banka şube müdürlüğü bu teklifi Ankara Bölge Müdürlüğü'ne iletmış ve teklif uygun görülerek 1987 yılında banka tarafından yapı satın alınmıştır. Bankanın mülkiyetine geçmesi ile birlikte iş yeri olarak kullanılan üst kat boşaltılmıştır. 1988 yılında başlayan ve 1989 yılında bitirilen büyük bir onarımdan sonra banka yapının tümüne yerleşmiş ve bugüne kadar hizmetini sürdürmüştür (15).

3 - MİMARİ TANIMI :

I. Ulusal Mimarlık Uslubunda tasarlanan yapı, bodrum üzerine iki katlı olup, yığma kagir olarak inşa edilmiştir. Doğu-batı yönünde uzanan kareye yakın dikdörtgen planlı bir yapıdır. Kıрма çatısı, ön cephede beden duvarının kalkın duvarı şeklinde yükseltilmiş olması nedeni ile önden görülememektedir. Çatının bir kısmı marsilya kiremit örtülü olup, onun üzeri bugün farklı bir malzeme ile yükseltilerek kapatılmıştır.

Yapıya, batıya bakan ön cephenin ortasından bir, güney doğudaki çıkıntı yapan kısımdan ön cepheye bir olmak üzere zemin kat hizasından iki giriş verilmiştir. Bodrumun güneydeki orijinal girişi bugün kapatılmış olup, güneydoğuda çıkıntı yapan kısımda bir giriş bulunmaktadır. Katlar arasındaki ulaşım içten sağlanmaktadır. Ön cephe düzeni açısından simetrik bir görünüm söz konusudur. Güneydoğudaki çıkıntı yapan kısım göz önüne alınmadığı takdirde plan açısından da girişe göre bir simetriden bahsedilebilir. Balkon, kemerli açıklıklar, pencere ve balkon korkulukları, çini ve taş kullanımı yapının uslubunu belirleyici önemli cephe ve kütle özellikleri arasındadır.

Ön cephenin tümü kesme taş kaplama olup, diğer cepheler sıvalı ve boyalıdır. Ön cephede subasman seviyesi, birinci kat pencerelerinin üzengi seviyesinden yukarısı ile cephedeki bazı yatay ve dikey hatlar düzgün kesme taşdır. Arada kalan kısımlarda taşın yüzeyi dışa taşırılarak üzeri taraklanmıştır.

Yapı, bodrum katta enine dikdörtgen, zemin katta basık, birinci katta sivri kemerli pencereler ile ön cepheye açılmaktadır. Eyvan şeklindeki giriş basık kemerlidir. Diğer cephelerdeki açıklıklar dikdörtgen şeklindedir. Ön cephede zemin ve birinci katta üst üste gelen açıklıklar iki yanda birer sütunce ile sınırlanmış olup, bu sütunceler alt ve üstü kum saati biçimindedir. Kapı ve pencere doğramaları ahşap iken bugün PVC yapılmıştır. Ön cephede zemin ve bodrum kat, yan cephede tüm kat pencereleri demir parmaklıklıdır.

Dönem özelliğini yansıtan, yatay ve dikey taş silmelerle ön cepheye hareketlilik getirilmiştir. Özellikle subasman ve saçak hizasında öne taşırılmış silmeler cepheyi sınırlamaktadır.

Batıya bakan ön cephe, girişe göre simetrik olarak tasarlanmıştır. Bodrum kat girişin iki yanında birer adet enine dikdörtgen pencere ile dışarı açılmaktadır. Subasman seviyesinde kat ayrımı, dışa taşkın kalın bir silindirik silme ile altında biri iç bükey, diğeri düz iki ince silme ile belirlenmiştir. Bu silmeler, iki yan cepheye ve eyvan şeklindeki girişe de yuvarlak bir kavisle dönmektedir.

Eyvan şeklindeki giriş; basık kemerlidir. İki yanda düzgün kesme taşla dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. İki yandaki bu düzgün kesme taşın köşeleri hafif pahlanarak alt ve üstte birer badem motifi yerleştirilmiştir. Cephenin tam ortasından verilmiş olan girişe dokuz basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Bu dikdörtgen giriş mekanı, dört

köşeden pahlanarak çokgen bir görünüm almıştır. Merdivenler, eyvan boyunca iç kapıya kadar uzanmaktadır. Merdiven sahanlığından sonra gelen içteki giriş kapısı da, basık kemerlidir Girişin iki yanındaki odalar eyvana birer basık kemerli pencere ile açılmaktadır. Giriş ve pencerelerin basık kemerlerinin üzeri birkaç sıra ince silme ile hareketlendirilmiştir. Cephenin iki yanındaki basık kemerli pencerelerin üstü silmelerle bir çerçeve içine alınarak dikdörtgen bir alınlık oluşturulmuştur. Pencerelerin altlarındaki korkuluklar ise balkon korkuluğu şeklindedir. Korkuluğun ortasına üç tane sekiz kollu yıldız yerleştirilmiştir. Yıldızların etrafı içbükey, dışbükey silmelerle bordürlenerek en dışta enine dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır.

Birinci katta tam ortada, girişin üzerine denk gelen balkon, cephenin en dikkat çekici elemanıdır. Birkaç sıra silme ile profilendirilmiş balkonun sivri kemerli bir açıklığı vardır. Yedi adet profil taşı konsol üzerine oturtulmuş balkonun taşı olan korkuluğu silmelerle eşit dikdörtgenlere ayrılarak içlerine C ve S kıvrımlı kemerleri olan yüzeysel niş sırası görünümü verilmiştir. Kemer köşelerinde ortasında birer kabara olan bitkisel desenli çini süslemeler vardır. Balkonun iki yanında alt kat pencerelerinin hizasında birer sivri kemerli pencere bulunmaktadır. Pencerelerin altında düz taşı korkulukları vardır.

Birinci kat açıklıklarının kemer üzengileri hizasında dışa taşkın birkaç sıra profil yatay silme bulunmaktadır. Bu silme ortada balkon açıklığı çevresini dolaşarak cephe boyunca bir süreklilik göstermektedir. Balkon açıklığının etrafı yatay silmeden itibaren asıl yüzeyden öne ve yukarı taşırılmış ve dış köşeleri pahlanarak hareketlendirilmiştir. Üstündeki dikdörtgen alınlık ise, biraz daha öne taşırılmış ve yukarı yükseltilmiş olup, ortasına bir kabara yerleştirilmiş ve etrafı silmelerle hareketlendirilmiştir. Alınlığın iki köşesi akroter görünümünde yükseltilmiştir.

Balkonun iki yanında yer alan pencere kemerlerinin üzerinde enine dikdörtgen, oldukça geniş bir alanın içi çini ile kaplanmıştır. Bu çini panoda tarih vardır.

Yapının güneydoğu köşesindeki dışa taşırılmış kısmında, yedi basamaklı merdivenle çıkılan bir yan giriş söz konusudur. Bu yan giriş ve yanındaki pahlanmış köşede yer alan pencere dikdörtgen şeklindedir. Bu pencerenin altında bodruma giriş verilmiştir. Yan girişin üzeri teras şeklinde düzenlenmiş olup, terasa batıdan iki, güneyden bir dikdörtgen

açıklık verilmiştir. Bu cephe, çıkıntı yapan teraslı kısımla yandaki Mihçızade İşhanına bitleştirilmiştir.

Güneye bakan yan cephe; ön cephenin bütün gösterişine karşın oldukça sade bir cephe. Sıvalı ve boyalı olan bu cephe sadece dikdörtgen şeklindeki pencere sıraları ile hareketlendirilmiştir. Bugün bodrum katta sadece iki enine dikdörtgen pencere vardır. Daha önce var olan bodrum girişi sonradan kapatılmıştır. Ön cephedeki subasman seviyesinde görülen silindirik taş silme bu cephede dikdörtgen şeklinde devam etmektedir. Zemin kat ve birinci kat, altışar dikdörtgen pencere olmak üzere, oniki pencere ile bu cepheye açılmaktadır.

Kuzeye bakan yan cephe Başak Oteli ile bitişiktir. Ancak arkaya doğru, yapının bu cephedeki pencere açıklıklarının baktığı çok az bir aralık verilmiştir.

Doğuya bakan arka cephe ise değişik yapılar ile kapalı olduğu için görüntü alınamamıştır. Ancak yapılarla aralarında pencerelerin açıldığı bir boşluk bırakılmıştır.

Bodrum üzerine iki katlı olan yapıda katlar arasındaki geçiş yapının güney doğusundaki çıkıntı bölümde yer alan merdivenlerle sağlanmakta iken, bugün üç kat arasındaki ulaşım güney batı köşedeki mekana yeni yapılan merdivenlerle sağlanmaktadır. Bu merdivenlerden, zemin kattan bodrum kata 19 basamakla inilirken, zemin kattan birinci kata gene 19 basamakla çıkılmaktadır. Orijinalde bodrum kata giriş yapının güney cephesinde bulunan iki kapı ile sağlanmakta iken bugün kapatılmıştır.

Yapıda bazı farklılıklara rağmen her katta aynı planın varlığından söz edilebilir. Bodrum kat planı, girişin altına denk gelen üç mekan ile gerisinde doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen bir salon ve doğuda ufak bir koridor üzerindeki küçük mekanlardan oluşmaktadır. Kuzeyde üçü serbest bir duvara dayalı haçvari ayaklar, bu büyük salonu üç sahna ayırmıştır. Zaman içerisinde ayakların araları kapatılarak bazı mekanlar oluşturulmuştur.

Bodrum kat, batıya bakan ön cepheye iki, kuzey yan cepheye üç, doğuya bakan arka cepheye dört pencere ile açılmaktadır. Güneydeki yan cepheye ise çıkıntı yapan kısım da dahil iki pencere, üç kapı ile açılmakta iken bu kapılardan ikisi kapatılmıştır.

Bodrum katın bir kısmı kazan dairesi gibi ısınma amacı ile kullanılırken diğer kısımları kömürlük, depo, arşiv, mutfak gibi işler için kullanılmıştır. Bugünde bankanın değişik hizmetleri için kullanılmaktadır.

Zemin kat planı; genel olarak bodrum kat planı ile aynıdır. Batıda dokuz basamakla çıkılan köşeleri pahlanmış dikdörtgen bir giriş eyvanının önünde ikinci bir giriş mekanı ve iki yanında birer dikdörtgen oda bulunmaktadır. Bu odalar ön cepheye birer, giriş eyvanına birer pencere ile açılırken, güneydeki oda bir pencere ile de yan cepheye açılmaktadır. Bu odalardan kuzeydeki daha önce müdür odası, güneydeki ise, idare odalarından biri iken bugün kuzeydeki otomatik para ödeme makinasının (ATM) yerleştirildiği bir mekan, güneydeki ise katlar arasındaki geçişi sağlayan merdivenlerin yerleştirildiği merdiven boşluğu şeklinde düzenlenmiştir. Otomatik para makinasının bulunduğu odanın salona açılan kapısı ile, merdivenlerin yerleştirildiği odanın ikinci giriş mekanına açılan kapısı bugün kullanılmamaktadır. Bu ara giriş mekanından giriş eksenindeki bir kapı ile de içteki salona geçilmektedir. Bodrum kattaki gibi aynı şekilde dizilmiş ayaklarla üç sahına ayrılmış olan zemin kattaki salonda ayaklar kare şeklindedir. Bu salon kuzeyde ve güneyde pencere ile aydınlanmaktadır. Doğuda ufak bir koridor üzerindeki mekanlar tuvalet gibi ihtiyaçlar için ayrılmış olup, dört pencere ile arka cepheden ışık almaktadır.

Salonun orta sahını müşteriler için, iki yanda bankaların gerisi ise servisler için ayrılmış iken, son onarımla birlikte, bankalar geride kuzey-güney yönünde yerleştirilmiş, ön taraf tamamen müşteriler için düzenlenmiştir. Geride bankaların arasında bulunan bir kapı ile arkadaki koridora geçilmektedir.

Bugün birinci kat planı oldukça değiştirilmiştir. Daha önce koridorumsu geniş bir dikdörtgen salona açılan odalardan oluşan bir plan söz konusu olup, ortadaki mekan camekanlı tavandan ışık almakta iken, daha sonra bu ışıklık ve birçok odanın bölme duvarları kaldırılmıştır. Bugün kuzeydeki müdür ve şef odaları dışında diğer bölümler açık tek bir salon şeklinde düzenlenmiştir. Ara duvarların kaldırılması nedeni ile alt kattaki taşıyıcılar gibi bu salona da ayaklar yerleştirilmiştir. Geri planda doğuda yine bankanın servis ihtiyaçları için ufak mekanlar görülmektedir. Salon ortada balkona çıkılan bir kapı ile ön cepheden ışık almaktadır. Kuzeybatıda müdür odası ve güneybatıdaki merdiven boşluğu da birer pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Salon kuzeyde ve güneyde beşer pencere ile de yan cephelerden ışık almaktadır. Güneyde bir kapı ile terasa

çıkış vardır. Terasa bir kapı ve pencere açıklığı da doğudan verilmiştir. Arkadaki mekanlar beş pencere ile doğudan ışık almaktadır.

Yapının içinde orijinalde döşeme kaplamalarının, tavanın, doğramalarının ahşap olduğu, tavanın ortasında bir camekanlı ışıklık bulunduğu, bunların 1988/89 onarımında yenilendiği ve ışıklığın kaldırıldığı, daha sonra tavanın kartonpiyerlerle hareketlendirildiği, yerlerin mermer ve karo mozaik olduğu öğrenilmiştir. Son onarımlardan sonra bugün düz tavan görülmektedir. İçteki açıklıklar PVC olup, dikdörtgen şeklindedir. Yapı bugün kalorifer ile ısıtılmaktadır.

Yapıda çini, taş ve mimari elemanlarla yapılan ancak sadece ön cephede görülen bir süsleme söz konusudur. Ön cephenin üst kısmında cepheyi kaplayan çiniler yapıya ayrı bir önem kazandırmaktadır. Ortada balkon açıklığının iki köşesinde yer alan çini süslemeler bitkisel desenlidir. Kıvrık dal ve yapraklar arasında yer alan rumi vr palmetlerden oluşan bir kompozisyon söz konusudur. İki köşede kompozisyonun tam ortasında birer çini kabara yer almaktadır. Bu dönemde yoğun şekilde karşılaştığımız gibi burada da Klasik Osmanlı Çinileri'ndeki renk ve desenler kullanılmıştır. Bu süslemelerde beyaz, lacivert, turkuaz, kırmızı, yeşil renkler görülmektedir. Balkon açıklığının kemer köşelerinde turkuaz zemin üzerinde beyaz, mavi, kırmızı renklerle yapılmış bitkisel motifler vardır. Kompozisyonun etrafı bir sıra ince mavi çini şeridi ile üçgen şeklinde sınırlanmıştır. Tam ortada yeşil çini kaplı birer kabara bulunmaktadır. Birinci kattaki balkonun iki yanındaki pencerelerin üzerinde enine dikdörtgen oldukça geniş bir alan çini kaplıdır. Burada turkuaz zeminin etrafı bir sıra lacivert çini şeridi ile sınırlanmıştır. Bu çini panonun dört köşesinde mavi zemin üzerine beyaz, lacivert, kırmızı renklerle bitkisel desenli küçük çini panolar yerleştirilmiştir. Ortada ise “ 1329 ” tarihi ve altında “ maşallah ” yazılı birer küçük çini pano bulunmaktadır. Bu tarih ve yazı turkuaz üzerine beyaz olarak yapılmış olup, iki köşesine mavi, turkuaz, beyaz, kırmızı renkli bitkisel desenler yerleştirilmiştir.

Yapıda çini dışında önemli bir süsleme yoktur. Balkon korkuluğunun yüzeysel niş sırası şeklinde hareketlendirilmesi, yıldızlı pencere korkulukları, balkonun oturduğu konsollar, cephedeki silmeler, sütunceler, kemerli açıklıklar, ortadaki dikdörtgen alınlık ön cephede taştan yapılmış dekoratif bir görüntü oluşturan mimari elemanlardır.

Ön cephedeki bu süsleme elemanları dışında diğer cephelerde ve binanın içinde başka süsleme elemanlarına rastlanmaktadır.

Zaman zaman onarım gören yapı, fonksiyona bağılı olarak değişiklikler geirmiştiir. Onarım hakkında, edinebildiğimiz en erken bilgi 1969 yılındandır. Bu yıl boya, badana, çatı aktarımı gibi basit onarım yapıldığı, 1971/72 yıllarında ise dış sıva yapıldığı, elektrik tesisatının onarıldığı, tavan, masa, sandalye, bölme kapı gibi ahşap aksamın onarıldığı, sinek teli tamirinin, cila işlemlerinin yapıldığı, bunun yanında aydınlatma, möble, aspiratör gibi yenilikler getirildiğı kayıtlardan öğrenilmektedir. 1985 yılında yine basit onarım niteliğinde yapılacak olan çalışmalar için bir ihale söz konusu olmuştur. 1987 yılında banka olarak kullanılmakta olan alt katın iyi durumda olduğı, iş yeri olarak kullanılan üst katın harap vaziyette olduğı, bodrum katın ise sadece bir kısmının ısınma amacı ile kullanıldığı, diğeri kısımların boş durduğı tesbit edilmiştir. Tüm yapının bankanın mülkiyetine geçmesi ile üst kat boşaltılmış ve yapı 1988 yılında tamamen büyük onarıma alınmıştır. Bu onarımda banka fonksiyonuna uygun değişiklik yapılırken plan değişikliğine de gidilmiştir. Yapı II. sınıf bir tarihi eser olduğı için değişiklikler sadece iç kısımda yapılabilmektedir.

1988 yılındaki onarım öncesinde yapının zemin ahşap döşemelerinin yer yer parçalanmış, duvar sıvalarının dökülmüş, doğramalarının bozulmuş, orta tavanda mevcut eskimiş ve çürümüş olan ışıklığın camlarının kırılmış olduğı bu yüzden yağın yağmur ve kar sularının kırık camlardan içeri girerek binayı tahrip etmekte olduğı tesbit edilmiş ve büyük bir onarım için çalışmalara başlanmıştır. Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 2.12.1988 gün ve 346 sayılı kararı ile onarım izni alınmıştır. Ancak Kurul üst katta mevcut kasetli tavan ışıklığının aynen ihyasına ve çatı kaplamasının buna uygun olarak düşünülmesine karar vermiştir.

1988 yılında başlayan onarımda önce zemin katından kullanıma yeni açılacak bodrum ve birinci katlara ulaşım için girişin sağına yerleştirilen merdivenlerle katlar arasında bağlantı sağlanmıştır. Dıştaki bodrum girişi örölerek kapatılmıştır.

Kullanılmayan geniş bir hacim olan bodrum katta ısı merkezinde onarım yapılmış, bunun dışında kalan bölümleri malzeme ve fonksiyon yönünden bankaya uygun kullanıma dönüştürölerek bankanın arşiv gibi bazı birimleri buraya indirilmiştir. Bir kısmı da sosyal alan olarak değerlendirilen bodrum katın eskimiş şap olan döşeme kaplamaları karo mozaığe dönüştürölerek bakımlı hale getirilmiştir.

Birinci katta bölme duvarlarının bir kısmının kaldırılması nedeni ile döşeme ve tavanda sağlam kullanımı sağlamak amacı ile statik onarım düşünülmüştür. Bu kattaki fonksiyonların gereği olarak plan değişikliğine gidildiğinden yeni yapılacak çelik karkas takviyeli hafif betonlu tavanın taşınabilmesi için zemin kattaki taşıyıcı ayaklar üst katta da devam ettirilmiştir. Olta tavan olarak isimlendirilen ve ray demirleri üzerinde ahşap karkas taşıyıcı ve döşeme kaplaması ile oluşturulmuş döşemenin çürümüş halde olan ahşap bölmeleri alınarak döşenecek ölü kalıp üzerine hasır demir takviyeli hafif beton atılıp, fonksiyonuna uygun; müşteri holüne mermer, servis bölümüne şap üzeri halı, ıslak zeminlere ise karo mozaik döşenmiştir.

Tavanda mevcut eskimiş ve çürümüş olan ahşap karkas ışıklık yeni projede kaldırılmıştır. Bütün tavanda yapılacak kartonpiyerler arasında kullanıma daha uygun ve fonksiyonel bir suni ışık kaynağı oluşturulmuştur.

Arka bölmedeki tuvalet ve lavabo birimleri daha çağdaş bir çözümle yenilenmiş, birinci kattaki teras karo mozaik döşenmiştir.

İçte yapılan tüm onarımlara rağmen yapının dışında gerek ön gerekse yan cepheler aynen korunmuştur. İç ve dış ahşap doğramalar ve sıvalar yenilenmiştir. Ön cephedeki yer yer dökülmüş olan çini parçaları aslına uygun olarak onarılmıştır. Yapının arka ve yan cephelerinin yüzeyi kaleterasit ile sıvanmıştır. 1988/89 yılında yapılan bütün bu onarımlar hakkındaki bilgiler yapılan arşiv araştırmalarından tesbit edilmiştir. Bu onarım 1989 yılında tamamlanmıştır. Onarım sırasında proje esas alınarak sadık kalındığı, sadece giriş kapısının projesinde olduğu gibi ahşap doğrama olarak değil fırın boyalı alüminyum profil şeklinde yapıldığı, ışıklığın kaldırıldığı tesbit edilmiştir (16).

Yapıdaki son onarım, bankanın Türkiyede'ki bütün şubelerinde yaptığı imaj değişikliği kapsamında 1995 yılında yapılmıştır. Bu onarım sırasında yine açık banko sisteminin devam ettirildiği görülmüştür. Boya, badana gibi basit onarım sırasında bütün açıklık doğramaları alt katta mavi, üst katta beyaz PVC olarak yenilenmiştir. Binadan çok binanın içinde renk ve dekorasyon açısından değişiklikler yapılmıştır.

NOTLAR :

- 1 - Yapı Kredi Bankası, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü
- K. K. K , 4200/141 no'lu Dosya ve K. K. K 'nun 2.12.1988 gün ve 346 sayılı kararı
- 2 - K. K. K , a.g.d. dan 1987 tarihli Tapu senedi ve yazışmalar
“ Bina 1987 ortalarına kadar Çopur Ailesine aitti. Şahıs mülkiyetindeki bina mal sahipleri tarafından bankaya satılmıştır. Bu yüzden Etnografya Müzesi 1987 tarihli Tescil Fişinde bina şahıs adına kayıtlı görülmektedir.”
- 3 - Ön cephede görülen çini süslemeler üzerindeki tarih esas alınmıştır.
Metin Sözen'in 1984 yılında yayınlanan Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı adlı kitabında, yapının tarihi 1910 olarak belirtilmiştir. Ancak, kaynak gösterilmemiştir.
- 4 - K. K. K , a.g.d.
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 2.12.1988 gün ve 346 sayılı kararı ile koruma grubu tesbit edilmiştir.
- 5 - K. K. K , a.g.d.
- 6 - K. K. K , a.g.d.
- 7 - Yapı Kredi Bankası, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü
- 8 - T.T.K Fotograf Arşivi, Uluğ İğdemir Koleksiyonu
- 9 - ANONİM, “ Yapı Kredi ilk CHP binasının alt katında açılması planlanıyor ”, SELÇUK GAZETESİ 30.12.1947.s:1
- 10- K. K. K , a.g.d.
- SURAL Mahmut, “ 50 Yıl Önceden Bu Yana - Her Şeyi İle Konya ”, YENİ KONYA GAZETESİ 15.08.1975, s:3
- ES Selçuk , “ Konya Ansiklopedisi ”, YENİ KONYA GAZETESİ 10.12.1974, s:3
- Yapı Kredi Bankası, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü
- 11-ANONİM, “ Yapı Kredi Bankası Açılıyor ”, SELÇUK GAZETESİ 1.03.1949, s:1
- 12- Yapı Kredi Bankası, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü
- 13- Araştırmacı Yazar A.Sefa ODABAŞI Fotograf arşivi
- 14- SURAL Mahmut, a.g.m, s:3
- 15- Yapı Kredi Bankası, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü
- 16- K. K. K , a.g.d.
-Yapı Kredi Bankası, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü

NARİNZADE ÇEŞMESİ

KATOLOG NO : 9
 ŞEKİL NO : 26
 RESİM NO : 31-33

ADRES : Meram İlçesi, Eski Buğday Pazarı Mahallesi, Tevfik Paşa Sokağı ile Karakurt Sokağı arasındaki Buğday Pazarı avlusunda

PAFTA : 62
 ADA : 167
 PARSEL : 8
 MÜLKİYETİ : Konya Büyükşehir Belediyesi
 SORUMLU KURULUŞ : Konya Büyükşehir Belediyesi (1)
 YAPIM TARİHİ : 1914 M (1333 H)
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : Narinzade Yusuf Efendi (2)
 KİTABESİ : Var
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 20.4.1994 gün ve 1942 sayılı kararı

KORUMA GRUBU : III. grup (3)
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Kuru bir çeşme

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Çeşme, doğusunda Karakurt Sokağı, batısında Tevfik Paşa Caddesi, güneyinde Buğday Pazarı Sokağı, kuzeyinde Sahip Ata Caddesi ile çevrili tarihi Buğday Pazarı (1900-1901) avlusu içinde yer almaktadır. Avlu ortasında bağımsız bir çeşme durumundaki Narinzade Çeşmesi'nin ön cephesi kuzeye bakmaktadır.

Çeşme, Buğday Pazarı ile bir bütünlük içinde olup, eskiden beri ticaret merkezi olan tarihi bir çevre içinde yer almaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17.2.1989 gün ve 400 sayılı kararı ile koruma alanı tesbit

edilen Buğday Pazarı'nın içindeki Narinzade Çeşmesi de aynı koruma alanı kapsamındadır (4).

Narinzade çeşmesi, bugün onarıma ihtiyacı olan kuru bir çeşmedir. Buğday Pazarı ve Çevre Düzenleme Projesi kapsamında, onararak sağlam bakımlı ve suyu akan bir çeşme olarak kullanılacaktır.

2 - TARİHÇESİ :

Çeşme hakkındaki tarihi bilgi talik yazı ile yazılmış üç satırlık kitabesinden öğrenilmektedir.

Kitabede , “ - İş bu çeşme bin üç yüz otuz
- Üç sene-i hicriyesinde Narinzade
- Yusuf Efendi tarafından inşa edilmiştir.

1333 ” yazılıdır.

Buradan, çeşmenin 1914 M (1333 H) yılında Narinzade Yusuf Efendi tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır (5).

Narinzade Yusuf Efendi, Konya tüccarlarından. 1917 yılında Vilayet Encümeni Azalığı ve Belediye Azalığı yapmış olan bu kişi, 1923'den sonra işlerini İstanbul'a nakletmiş ve 1925-30 yılları arasında ölmüştür (6).

3 - MİMARİ TANIMI :

Narinzade Çeşmesi, klasik çeşme formunda yapılmıştır. Dikdörtgen şeklindeki çeşme tek cepheli olup, bir avlu ortasında yer alan etrafı açık bağımsız bir çeşmedir. Bugün üzerinde dışa taşkın, oldukça geniş saçaklı bir beşik çatısı vardır.

Ön cephesi yalaktan itibaren saçak silmesine kadar tamamen taş kaplama olan çeşmenin diğer cepheleri sıvalıdır. Çatısı ahşap, kitabesi mermerdir.

Çeşme sivri kemerli yüzeysel bir nişden oluşmaktadır. Çeşme nişini iki yanda birer ayak sınırlamaktadır. Kemer ayaklar üzerindeki C ve S kıvrımları ile profilli üzengi taşlarına oturtulmuştur. Ayakların dışa taşırılmış kaideleri vardır. Sivri kemer dıştan dikdörtgen bir çerçeve içine alınarak en üstte dışa taşkın profilli bir taş silme ile sonuçlanmıştır.

Kemer aynasının ortasında kareye yakın enine dikdörtgen bir kitabe vardır. Kitabenin her satırı kartuş içine alınmıştır. Kartuşların köşeleri içbükey kavisler halinde oyularak hareketlendirilmiştir. Kitabenin altında kaş kemerli bir ufak niş bulunmaktadır. Nişin altında yer alan lülenin yerinde bugün yeni takılmış bir musluk bulunmaktadır. Lülenin etrafı iç içe bir dış bükey, bir iç bükey iki yuvarlak silme ile çevrelenmiştir. En altta yuvarlak taş bir yalak vardır. Yalağın iki yanında, yalak hizasından yüksek yapılmış birer blok taş bulunmaktadır. Su bu yalaktan öne doğru devam eden ince bir kanalla dikdörtgen şeklinde oldukça derin ikinci bir yalağa akmaktadır.

Çeşmenin üstünde dışa taşkın geniş ahşap saçaklı kuzey-güney yönünde bir beşik çatı bulunmaktadır. Çatı ön ve arka cephesinde üçgen alınlık oluşturmaktadır. Öne doğru oldukça fazla taşırılmış olan ahşap çatının tavanında süslemeler vardır. Ahşap tavan ince çıtalarla hareketlendirilmiş ve ortasına ışınsal bir göbek yerleştirilmiştir. Çatı dıştan saç kaplıdır.

Çeşmede, lülenin etrafındaki yuvarlak silmeler, kitabedeki kartuşlar ve tavandaki göbek dışında göze çarpan bir süsleme unsuru yoktur.

Çeşme, 1994 yılında suyu akan, sağlam, bakımlı bir çeşme olarak incelenmiş ve pazar esnafı tarafından çeşmenin özellikle çatısının yakın tarihte onarıldığı ifade edilmiştir. 1991 yılında “ Çeşmeler Kurumasın ” kampanyası kapsamında bu çeşmenin onarılarak bakımlı bir hale getirildiği ve üstündeki çatının onarılarak ortasındaki ışınsal süslemeli göbeğin yenilendiği öğrenilmiştir.

Buğday Pazarı ve Çevre Düzenlemesi Projesi çerçevesinde pazarın boşaltılması ile 1996 yılında çeşmenin de tekrar bakımsız kuru bir çeşme haline geldiği görülmüştür. Buğday Pazarı ile birlikte çeşme de, restorasyon sonunda aktif bir çeşme haline getirilecektir.

NOTLAR :

- 1- Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 4200/151 No'lu dosya
-Konya Büyükşehir Belediyesi İmar ve Yapı İ leri Dairesi kayıtları
- 2- ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya1962 s:244
-ÖNDER Mehmet, Konya  e me ve Şadırvanları , Konya 1955 s:75
-  e meler Kurumasın, Yeni Konya Gazetesi, Selçuk Üniversitesi, Konya Büyükşehir Belediyesi İşbirliği, Konya 1991
- Konya Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi (KOSKİ) kayıtları
- 3- K. K. K, a.g.d.
- 4- K. K. K, a.g.d.
- 5- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya1962 s:244
-ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1955 s:75
-  e meler Kurumasın, Yeni Konya Gazetesi, Selçuk Üniversitesi, Konya Büyükşehir Belediyesi İşbirliği, Konya 1991
- Konya Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi (KOSKİ) kayıtları
- 6- ES Selçuk, Konya Ansiklopedisi, YENİ KONYA GAZETESİ, 14.1.1975, s:4

GAZİ LİSESİ

(DAR-ÜL MUALLİMİN, ASKERİ RÜŞTİYE, ERKEK MUALLİM
MEKTEBİ, ERKEK ÖĞRETMEN OKULU, KONYA SULTANISI,
KONYA ERKEK LİSESİ, GAZİ LİSESİ)

KATOLOG NO : 10
ŞEKİL NO : 27-32
RESİM NO : 34-45

ADRES : Meram İlçesi, Abdülaziz Mahallesi ,
Atatürk Caddesi No:50
PAFTA : 3
ADA : 564
PARSEL : 9
MÜLKİYETİ : Maliye Hazinesi
SORUMLU KURULUŞ : Milli Eğitim Bakanlığı (1)
YAPIM TARİHİ : 1917 M (1333 R)
YAPAN : Mimar Muzaffer Bey (1881-1920)
YAPTIRAN : Konya Valisi Hüsnü Bey (2)
KİTABESİ : Var
TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski
Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun
3.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı
KORUMA GRUBU : II. A.2 (3)
ORJİNAL KULLANIMI : Öğretmen Okulu
BUGÜNKÜ KULLANIMI : Gazi Lisesi

1- KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Konya Gazi Lisesi, güneyde eski adı ile Ferit Paşa Caddesi, bugünkü adı ile Atatürk Caddesi ile batıda Amber Reis Caddesi'nin kesiştiği köşededir. Kuzeyinde Muzaffer Hamit Sokağı, doğusunda ise Hayat Sokağı ile çevrilidir.

Oldukça geniş bir bahçe ile çevrili olan Gazi Lisesi'nin güneye bakan ön cephesi ile batıya bakan yan cephesi park şeklinde düzenlenmiştir. Okulun kuzeye bakan arka cephesi ve doğuya bakan yan

cephesinde ise bahçe daha geniş olup, buraya bazı ek tesisler yapılmıştır. Bugün bahçenin kuzeyinde bulunan 1960'lı yılların sonlarında yapılmış ikinci binada Meram Gazi Lisesi eğitim vermektedir. Bahçenin doğusunda ise spor salonu, fizik ve kimya laboratuvarı gibi ek tesisler yer almaktadır.

Anıt alanında bulunan Gazi Lisesi; batısında Amber Reis Camii (1911) güney batısındaki Ziraat Abidesi (1917) ve Atatürk Anıtı (1926) , güneyindeki Ferit Paşa Çeşmesi (1901) ile belirli bir dönemi anlatan tarihi bir doku oluşturmaktadır. Bu neden ile Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23.6.1989 gün ve 501 sayılı kararı ile Gazi Lisesi'nin koruma alanı tesbit edilmiştir.

Dar-ül Muallimin adı ile erkek öğretmen okulu olarak yapılmış olan bina, bugün Gazi Lisesi adı ile karma bir okul olarak eğitim vermektedir. Sağlam ve bakımlı bir yapı olmasına rağmen onarıma ihtiyacı vardır.

2 - TARİHÇESİ :

1856 İslahat Fermanı'ndan bir yıl sonra kurulan Maarif-i Umumiye Nezareti, 1869 yılında “ Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ” adı altında bir nizamname hazırlayarak bazı okulların açılmasına karar vermiştir. Bu okullardan birisi de öğretmen yetiştirmek amacı ile kurulması ön görülen Dar-ül Muallimin'ler idi. O zaman Dar-ül Muallimin Osmanlı sınırları içinde yalnızca İstanbul'da varken, 1875 yılında da Girit'te, Bosna'da ve Konya'da açılmıştır. Dar-ül Muallimin Konyada ilk defa Nizamiye Medresesi civarında bir binada açılarak eğitime başlamıştır. Vali Ferit Paşa (22.3.1898 - 17.11.1902) tarafından 1901 yılında ihya edilen okul, 1910 yılında Mevlana Türbesi civarında bir binaya taşınmıştır (5).

19. yüzyıl sonlarında var olduğu anlaşılan Konya Kalesi Kapıları'ndan, Yapılı Kapı (Eski Kapı) (6) ile yüzyıl başlarında (1910 öncesi) mevcut olan ve Halk Bahçesi (Belediye Bahçesi) olarak anılan bahçenin (7) bugünkü Gazi Lisesi'nin bulunduğu yerde olduğu ve okulun inşaatının başlaması ile bunların iptal edildiği kaynaklardan öğrenilmiştir (8).

Bugünkü Gazi Lisesi'nin yapımına 1910 yılında Dar-ül Muallimin için başlandığı ve 1913 yılına kadar ancak temel kısmının yapılabildiği (9) ve bir kısmı başlamış olan bu binayı tamamlanması için 1914 yılında Konya Valisi Hüsnü Bey (3.10.1913 -3.8.1914) tarafından Mimar Muzaffer Bey'in Konya'ya davet edildiği ve aynı yıl uygulamaya başlanarak yapının 1917 yılında tamamlandığı anlaşılmıştır (10).

Bu bilgileri yapının güney batıdaki giriş revağının doğu duvarında pencere üzerinde yer alan kitabe desteklemektedir. Kitabede kufi yazı ile “ Mimar Muzaffer- 1333 ” yazılıdır. Buradan yapının 1333 R (1917 M) yılında Mimar Muzaffer tarafından yapıldığı kesin olarak anlaşılmaktadır (11).

Dönemin padişahı Sultan Reşat (V. Mehmet , 1909-1918) zamanında yapılan ve Mimar Muzaffer’in Konya’daki ilk yapılarından olan Dar-ül Muallimin binası (12) mütareke sonrasında (Mondros - 30.10.1918) kısa bir süre İngiliz, sonra İtalyan işgal kuvvetlerinin karargahı olmuştur (13). Daha sonra bir ara Askeri Rüştîye olarak kullanılmıştır (14). Cumhuriyetten sonra, 1923’den 1934’e kadar bu binada eğitim veren Dar-ül Muallimin bu dönemde Konya Muallim Mektebi, Konya Erkek Öğretmen Okulu olarak adlandırılmış ve 1934 yılına kadar şimdiki yapıda kalmıştır (15). 1929 tarihli bir Vilayet Albümünde okulun adı Erkek Muallim Mektebi olarak geçmektedir (16). Erkek Muallim Mektebi’nin (Erkek Öğretmen Okulu) 1934 yılında Adana’ya nakledilmesi üzerine (17), yapı, Konya Erkek Lisesi’ne verilmiştir (18). 1934’ten 1971/72 yılına kadar Konya Erkek Lisesi burada eğitim görmüş, 1972 yılından sonra günümüze kadar da Gazi Lisesi adı ile eğitimine devam etmiştir (19). Bu nedenle okulun kapısında bugün “ Konya Gazi Lisesi 1971 ” yazılıdır. Ayrıca okulun kapısında Konya Lisesi’nin İdadi olarak kuruluş tarihi olan 1889 tarihi yazılıdır.

1974 yılında, Y.Mimar Kamil Uğurlu tarafından hazırlanan projeye göre Atatürk Büstü yapılmıştır (20).

Kısaca önce öğretmen okulu ve daha sonra lise olarak, iki önemli eğitim kurumu bu yapıda hizmet vermiştir.

3 - MİMARİ TANIMI :

I. Ulusal Mimarlık Uslubu’nun önemli örneklerinden olan yapı, bodrum üzerine üç kat olmak üzere dört katlı olarak yapılmış kagir bir binadır. Doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı yapının üzeri ahşap kırma çatı ile örtülüdür. Dışa taşkın geniş ahşap saçaklı çatı marsilya kiremit kaplıdır. Yapının güneye bakan ön cephesinin iki kenarında zemin kat hizasında iki girişi vardır. Bu iki giriş birbirinin simetriği olup, aynı şekilde tasarlanmış ve en üstte bir balkon ile son bulmuştur. Doğu ve batıya bakan yan cephelerin ortasında aynı eksen üzerinde ise, bodrum kata birer giriş verilmiştir.

Yapı gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Revaklı girişler, cephe üzerinde kademelendirmeyi sağlayan çıkmalar, pencere sıraları, saçaklar, balkon yapının uslubunu belirleyici cephe ve kütle özellikleri arasındadır.

Kagir binanın ön cephesi ile yan cephelerin bir kısmı düzgün kesme taş olup, diğer kısımlar sıvalı ve boyalıdır. İçerde sonradan yapılan ara bölmelerde tuğla kullanılmıştır. Döşemeler karo mozaik, merdivenler putrel üzeri taşdır. Yapının orijinalde tavanları ahşap iken, bir kısmı sonradan değiştirilmiştir. Ancak, bugün de merdiven boşluğunun tavanı ve ikinci katın tavanı ahşap olup, yağlıboyalıdır. Girişteki sütunlar mermerdir. Kapı ve pencere doğramaları ahşaptır (21).

Çok sayıda pencere sıraları cephelere büyük hareketlilik getirmiştir. Tüm cephelere hakim olan pencereler; hem iç mekanı aydınlatmak, hem de dış cephede estetik yaratmak amacı ile kullanılmıştır. Her katta ayrı bir pencere formu yapıya değişik bir görünüm katmıştır. Bodrum kat pencereleri klasik kemer formlarından farklı olarak biçimlendirilmiştir. Bir dikdörtgenin üst iki kenarının C ve S kıvrımları ile profilendirilerek köşelerden daraltılması ile oluşmuş bir kemer biçimi ile karşılaşılmaktadır. Ancak bodrum katın yan cephe açıklıkları basık kemerlidir. Pencereler zemin katta basık kemerli, birinci katta aynalı kemer, ikinci katta ise sivri kemerlidir. Revaklı girişlere açılan dikdörtgen şeklinde pencereler de görülmektedir. Cephelerde bolca kullanılan büyük boyutlu pencereler bodrum hariç her katta aynı hizada olup, ön ve arka cephede eşit sayılarda tamamen simetrik olarak yerleştirilmiştir. Zemin ve ikinci kat pencere kemerlerinde iki renkli taş kullanılmıştır.

Katlar arası silmelerle belirlenmiştir. Ön ve arka cephelerde cephe boyunca devam eden, kat ayrımını belirleyen bu silmeler, ön cephede her iki tarafta yer alan girişlere kadar, arka cephede ise, iki yan cepheye kadar uzanmaktadır. Silmeler, yan cephelerin ortasındaki köşeleri pahlı kule görünümlü çıkmalarda kullanılmamıştır. Dört cephede de süreklilik gösteren silmeler subasman seviyesinde ve saçak hizasındaki silmelerdir.

Yapının güneşe bakan ön cephesinin iki kapı ile açıldığı bahçeye Atatürk Caddesi'nden iki bahçe kapısı ile girilmektedir. İki dikdörtgen kalın taş ayaktan oluşan bu girişler yapının girişleri ile aynı hizadadır. Dışa taşkın kare kaidesi ve ince kare bir başlığı olan ayaklar arasında demir şebekeli bir kapı bulunmaktadır. Bahçeyi çevreleyen taş duvarların üzerinde demir parmaklıklar vardır.

Güneye bakan ön cephe; tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Ana giriş cephesi olması nedeni ile diğer cephelere göre hem mimari, hem de süsleme açısından daha gösterişli yapılmıştır. Cephe ortada kalan geniş yüzey ile iki yanında daha dar ancak dışa taşırılmış ve yükseltilmiş olan çıkmalı yüzeyden oluşmaktadır. İki yanda çıkmalara bitişik olan ancak ortadaki ana duvar ile aynı hizada kalan daha alçak bir bölüm vardır. Altta girişin olduğu bu bölüm, üstte balkonla son bulmuştur. Çıkmaların köşelerinde beyaz taşlarla dikey hatlar oluşturarak köşeler daha çok vurgulanmıştır. Ortasında ince bir çini bordürü olan bu beyaz taşlar çıkmaların dış köşelerinde şaşırtmalı olarak yerleştirilmiştir. Kat ayrımını belirleyen silmeler de cephede yatay hatlar oluşturmuştur. Cephede hareketi sağlayan pencere sıraları ile bu silmelerdir. Bodrum katta ortada ikili gruplar halinde dizilmiş on dört adet, çıkmalarda altışardan oniki adet olmak üzere değişik formlu toplam 26 adet küçük pencere vardır. Ayrıca iki yan cephedeki çıkmalar bodrum katta birer basık kemerli pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Zemin kat ortada yedi adet, çıkmalarda üç adet olmak üzere toplam on üç adet basık kemerli pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Bu pencere kemerleri iki renkli taş kullanılarak daha çok vurgulanmıştır. Çıkmaların iki yanında, sivri kemerli tek revaklı girişler bulunmaktadır. Bahçeden bu revaklı girişlere beş basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Bu kare şeklindeki merdiven sahanlığını bir tarafta çıkmanın duvarı, bir tarafta giriş kapısı sınırlamakta, diğer iki yanı ise bahçeye açılmaktadır. Bu sahanlık, pendentifler ile geçilen onikigen ince bir kasnağa oturmuş kubbe ile örtülüdür. Kubbeyi taşıyan sivri kemerler, kaide ve başlık kısmı süslemeli bir mermer sütun ile, duvarlar üzerine oturtulmuştur. Kemerlerin birisi duvara dayalı sağır kemer şeklinde, diğeri kapı açıklığı şeklindedir. Diğer iki kemer ise bahçeye açılmaktadır. Merdivene dayalı kare sütun kaidelerinin üç köşesi pahlanarak mukarnasla süslenmiştir. Silindirik gövdenin alt ve üstüne metal bilezik yerleştirilmiştir. Mukarnaslı sütun başlığı ise, zengin bir süsleme göstermektedir. Duvarlarda kemerlerin oturduğu C ve S kıvrımları ile profillendirilerek dışa taşırılmış ve altına süslemeler yapılmış konsollar vardır. Bu tek revaklı kubbeli girişlere çıkmalar 2x2 metre boyutlarında birer kare pencere ile açılmaktadır.

Birinci katta; zemin kattaki gibi, ortada yedi, çıkmalarda üçer olmak üzere toplam on üç pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Tek revaklı girişlerin üstüne denk gelen kapalı mekan da birer pencere ile cepheye açılmaktadır. Bu katta aynalı kemer formunun değişik bir uygulaması görülmekte olup, kemer kavisinin ortası kemer köşelerini sınırlayan

hatlarla birlikte dışa taşırılmıştır. Cephenin en dış kenarında bulunan basık kemerli birer pencere ise yan cephedeki çıkmanın ön cepheye açılan penceresidir. Bukatta pencere cephelerinde çini ve taş süslemeler bulunmaktadır.

İkinci kat; zemin ve birinci kattaki gibi ortada yedi, çıkmalarda üçer olmak üzere onüç adet sivri kemerli pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Pencere kemerleri iki renkli taş kullanılarak daha çok vurgulanmıştır. Bu katta da pencere çevrelerinde çini süslemeler vardır. Saçak hizasında ise taş süsleme görülmektedir. Tek revaklı giriş mekanı üzerinde yer alan birinci kattaki kapalı mekan, bu katta balkona dönüştürülmüştür. Balkonun etrafı taş bir korkuluk ile çevrilidir. Korkuluklar sekiz kollu yıldız motifleri ile süslenmiştir. Balkona sivri kemerli iki açıklık vardır. Cephenin en dış kenarlarında balkonların yanında birer sivri kemerli pencere bulunmaktadır.

Doğu ve batıya bakan yan cepheler; birbirinin simetriği olarak aynı şekilde tasarlanmıştır. Bu cepheler başlı başına bir cephe olma niteliğinden ziyade daha çok kuzey-güney cephelerin etkisinde, onların devamı gibidir. Güneyde ön cephedeki revaklı girişlerin yan cephelere kayması ile, ön cephenin kademeli olarak yan cephelere bağlantısını sağlamıştır. Yan cepheler ortada köşeleri pahlanarak kulevari bir görünüm verilmiş dışa taşkın bir kısım ile, iki yanda geriye çekilmiş kısımlardan oluşmaktadır. Bunlardan güneydekine en üstte balkonla sonuçlanan revaklı giriş kısmı, kuzeydekine ise, her katta kapalı mekanlar yerleştirilmiştir. Ortadaki dışa taşkın kısım ise katlar arasında geçişi sağlayan merdiven boşluğudur. Burası bodrum katta dikdörtgen olarak başlar, subasman seviyesindeki silmelerin hemen üstünden köşeleri pahlanarak yukarı doğru çokgen olarak kulevari bir görünümde yükselir. Yukarıda dışa taşkın geniş ahşap saçaklı bir çatı ile örtülüdür. Pahlanan köşelere piramidal destekler yapılmıştır. Yan cephelerin tam ortasında, aynı eksen üzerinde basık kemerli birer kapı ile bodrum kata giriş verilmiştir.

Ön cephedekilere göre yan cephelerde daha farklı bir pencere sistemi uygulanmıştır. Ortadaki çıkmalı kısım üzerindeki pencere formu dikkat çekicidir. Bu pencerelerden cephenin ortasındakiler oldukça büyük boyutludur. En üstte eşit tutulmuş sivri kemerli pencerelerden biri daha aşağı indirilmiştir. Bunun altında iki basık kemerli pencere daha vardır. Bunlardan biri daha yukarıya, biri daha aşağıya kademeli olarak yerleştirilmiştir. Alttaki pencereler daha kısadır. Alt ve üstteki pencereler aynı yöne kademelendirilerek bir ahenk yaratılmıştır. Orta çıkmanın iki yanı , ön ve arka cephelere; bodrum, zemin ve birinci katta basık kemerli,

ikinci katta ise sivri kemerli birer pencere ile açılmaktadır. Bu pencerelerin hepsi merdiven boşluğunu aydınlatmaktadır. Sütunlu tek revaklı girişin doğu ve batı yan cepheye bakan kısımlarında zemin katta sivri kemerli bir revak açıklığı, birinci katta aynalı kemer formunda bir pencere bulunmaktadır. Yan cephelerde çıkmanın kuzeyinde, geride kalan kısımda ise, her katta değişik kemerli, enleri oldukça dar küçük pencereler vardır. Her katta üçer adet olan bu pencereler, bodrumda ve zemin katta basık kemerlidir. Ancak, zemin kattakilerin eni oldukça dar fakat yüksekliği fazla olup, pencerelerden en içteki diğer ikisinden daha uzundur. Birinci katta aynalı kemerli, ikinci katta ise sivri kemerli aynı büyüklükte üçer pencere görülmekte olup, kemerleri birleştirilerek üçlü pencereler şeklinde cephe üzerinde daha belirginleştirilmiştir.

Yapının kuzeye bakan arka cephesi; diğer cephelere nazaran daha sadedir. Ortada dışa taşırılmış geniş yüzey yanlardan içe doğru çekilerek doğu ve batıda yan cepheler ile birleştirilmiştir. Ön cephede görülen tüm pencere formları bu cephede de görülmektedir. Ancak ön cephedeki süslemelere bu cephede yer verilmemiştir. Ortadaki geniş yüzey bodrum katta oniki adet basık kemerli, diğer katlar onbeşer adet zemin katta basık kemerli, birinci katta aynalı kemerli, ikinci kat sivri kemerli pencere ile arka cepheye açılmaktadır. İki köşede girinti yapan kısım ise her katta birer pencere ile bu cepheye açılmakta olup, kemer biçimleri geniş yüzeydeki gibidir. Kuzeyde, arka cepheye bitişik 1968 yılında yapılan tek katlı ek bina 1993 yılında yıkılarak, kaldırılmıştır.

Her çıkmanın üzerindeki çatı, ana çatıdan farklı yükseklikte olup, Marsilya kiremit örtülü, dışa taşkın geniş ahşap saçaklıdır. Gazi Lisesi'nin geometrik desenli saçak süslemesi, devrin özelliklerinden birini yansıtmaktadır. Orijinalde baca gözleri pencereler gibi kemerli iken bugün çoğu yenilenmiştir.

Yapı, doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Plan, doğu ve batıda koridorun iki başında merdiven boşluğunun yer aldığı giriş mekanı ve ortada dikdörtgen şeklindeki ince uzun bir koridorun kuzey ve güneyindeki uzun kenarlar boyunca sıralanan büyüklü küçüklü dikdörtgen odalardan oluşmaktadır. Kullanım amacına uygun bu plan yapının her katında tekrarlanmıştır. Yapıya giriş, güneydeki ön cephenin iki kenarından ve zemin kat hizasından verilmiştir. Ayrıca doğu ve batı cephelerinin ortasından bodrum kat hizasından yapıya giriş vardır. Yapı içindeki mekanlar büyüklüklerine göre değişik pencereler ile dışarıdan ışık almaktadır. Ön cephede çıkmalar her katta birer büyük oda şeklinde yapılmış olup, bodrumda altışar ufak pencere, diğer katlarda ise daha

büyük üçer pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Kuzey batı köşede, cephelerden geri çekilmiş mekanlar her katta tuvaletler için ayrılmıştır.

Katlar arasında geçişi sağlayan merdivenler yapının doğu ve batı yan cephelerinin ortasında çıkıntı yapan mekana yerleştirilmiştir. Tek revaklı girişle ulaşılan zemin kattaki bu mekanlar dikdörtgen planlı olup, dış köşeleri pahlanmıştır. Zemin kattan başlayan merdivenlerin altından bodrum kata da iniş verilmiştir. Zemin kattan dört basamakla inilerek bir merdiven sahanlığına, oradan da ondört basamakla bodruma inilmektedir. Zemin kattan, önce on basamakla bir merdiven sahanlığına, sonra dokuz basamakla ikinci bir sahanlığa ve tekrar on basamakla birinci kata ulaşılmaktadır. Toplam yirmidokuz basamakla birinci kata çıkılmaktadır. Merdiven sahanlıkları kare şeklinde olup, birer köşesi pahlanmıştır. Birinci katta ikinci kata da aynı sayıda ve aynı biçimde merdiven ile ulaşılmaktadır. Çatı katına ise, ikinci katta koridorun batı tarafındaki sonradan betonarme olarak yapılan onbeş basamaklı merdiven ile çıkılmaktadır.

Her katta aynı plan söz konusu olsa da bazı ufak farklılıklar da göze çarpmaktadır. Bodrum katın doğu ve batıdaki yan cephelerin tam ortasında aynı eksen üzerine yerleştirilmiş, dışarıdan bir basamakla inilen bağımsız bir girişi vardır. İçte zemin kattan da bodrum kata iniş verilmiştir. Yapının iki ucundaki bu giriş mekanı dikdörtgen şeklinde olup, ortasında iki basamakla inilen bir seviye oluşturulmuştur. Zemin kattaki giriş revağının altına denk gelen kısım dolgudur.

Bodrum kat hep, yemekhane, kiler, depo, hizmetli odaları şeklinde kullanılmıştır. Arkaya bakan yemekhane hacmi, üstteki üç sınıfın kapladığı alan genişliğinde olup, zemin kattaki sürekli taşıyıcılar burada ayaklara dönüşmüştür. Bugün bodrumda ön cepheye bakan mekanlar depo olarak kullanılırken, arka cepheye bakan mekanlar kantin, depo, kalorifer dairesi ve tuvaletler için ayrılmıştır. Bu kattaki tuvaletler üstteki tuvaletlerin hizasında olup, kız öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.

Zemin katta en dikkati çeken fark yapının girişleridir. Bunlar güneye bakan ön cephenin doğu ve batı kenarlarına yerleştirilmiştir. Bahçeden beş basamakla dikdörtgen bir giriş sahanlığına çıkılmaktadır. Çıkımlar birer pencere ile buraya açılmaktadır. Merdivenlerin yanında birer sütun vardır. Bu giriş sahanlığından sonra altı basamak daha çıkılarak giriş kapısına ulaşılmakta ve buradan bodrum ve birinci kat merdivenlerinin bulunduğu mekana girilmektedir.

Giriş kapılarının karşısındaki mekanlardan kuzey doğudaki santral odası olarak, güney batıdaki öğretmen tuvaletleri olarak kullanılmaktadır. Ortadaki koridorun kuzey ve güneyinde her katta olduğu gibi değişik büyüklükte odalar yer almaktadır. Güneyde ön cepheye bakan odalar; müdür, müdür yardımcısı ve öğretmenler odası gibi yönetici odaları ve kütüphaneye ayrılmış olup, kuzeydekiler de bir kısmı sınıf, bir kısmı idare odaları şeklinde değerlendirilmiştir.

Birinci kat planı; zemin kat planı ile aynı olup, revaklı girişlerin üstü bu katta kapalı bir mekana dönüştürülerek oda olarak tasarlanmıştır. Ortadaki koridorun iki yanında yer alan odalar bu katta sınıf olarak değerlendirilmiştir. Ancak bugün güney batıdaki büyük oda bilgisayar odası şekline dönüştürülmüştür. Girişin üstüne denk gelen odalarla, kuzey doğudaki oda bugün müdür yardımcısı odası olarak kullanılmaktadır. Kuzey batı köşede ise, her katta olduğu gibi, tuvaletler vardır. İhtiyaç nedeni ile en çok değişiklik yapılan kat burasıdır.

İkinci kat planı zemin ve birinci kat planları ile aynı olup, revaklı girişlerin en üstü, bu katta balkon şeklinde sonuçlanmıştır. Balkon kare şeklinde olup, iki cephelidir. Ortadaki koridor üzerindeki mekanlar okulda yatılı bölüm olduğu zamanlarda yatakhane olarak kullanılmış iken, bugün sınıf olarak kullanılmaktadır. Bu katta da kuzey batı köşedeki mekan tuvalet olarak ayrılmıştır. Kuzeydoğu köşedeki ise mescit olarak kullanılmaktadır. Koridorun güney batı tarafında çatıya çıkışı sağlayan sonradan betonarme olarak yapılmış merdivenler vardır. Çatı arası hizmetliler için dinlenme katı olarak planlanmış olup, bugün depo olarak kullanılmaktadır.

Yapıda iç mekan açıklıkları basık ve sivri kemerlidir. Merdiven altından bodruma iniş aynalı kemerli bir açıklıkla sağlanmıştır. İçte sonradan yapılan kapı açıklıkları dikdörtgen şeklindedir. Mekanların yüksek olması, bol sayıda büyük pencerelerin olması ile yapıda ferah ve aydınlık mekanlar yaratılmıştır. Merdivenler taş olup, diğer mekanların döşemeleri karo mozaiktir. Genellikle yıldız desenli olan karo mozaikler yer yer yenilenmiştir. Ancak zemin kat merdiven başı döşemelerinin ortasında geometrik ve bitkisel desenli karolar da vardır. Merdiven boşluğu tavanı ile ikinci kat tavanı çitallı ahşap tavan olup, bugün yağlı boya ile boyalıdır. Diğer katlarda tavanlar değiştirilerek beton hatıllar atılmıştır. Merdivenler demir korkuluklu olup, üzerleri ahşaptır. Kalın taş duvarlı olması sebebi ile yapının iyi ısınması sağlanmıştır. Ancak bugün 1983 yılında yapılan kalorifer ile ısıtılmaktadır (22).

Gazi Lisesi, mimari özellikleri ile olduğu kadar süsleme özellikleri ile de önemli bir yapıdır. Mimari elemanlarla yapılan süslemeler dışında çini, ahşap ve taş işçiliğinin güzel örnekleri görülmektedir. Dönemin diğer yapılarında da olduğu gibi süsleme güneşe bakan ön cephede toplanmıştır.

Ön cepheye bir bütün olarak bakıldığı zaman, hem çıkmalar üzerinde, hem de binanın ara yüzeyi üzerinde aynı unsurların kullanıldığı görülüyorsa da detaylarda çıkmalar üzerinde daha zengin bir süslemenin olduğu görülmektedir. Yapıda ön cephe dışında çini kullanılmamıştır. Her iki çıkmanın köşelerinde beyaz kesme taş kullanılarak dikey bir hat oluşturulmuştur. Bu taşlar çıkmaların iç kenarlarında şaşırtmalı olarak yerleştirilmiştir. Bu taş bordürün ön yüzünün tam ortasına zeminden daha derine ince bir çini bordür yerleştirilmiştir. Bu bordür zemin kattan, son katın bitimine kadar uzanır. Bordür kareye yakın dikdörtgen çini panoların üst üste sıralanması ile oluşturulmuştur. Kenarlardaki iki yan bordürde turkuaz, ortada lacivert, motiflerde ise beyaz, kırmızı, yeşil, sarı, mavi renkler kullanılmıştır. Renk ve desen Osmanlı Çini süslemelerini hatırlatmaktadır. Kıvrık dallar arasında rumi ve palmetlerden oluşan bitkisel süsleme söz konusudur. Birbirinin tekrarı şeklinde devam eden simetrik bir kompozisyon görülmektedir.

Ön cephede çıkmalar üzerinde yer alan pencerelerin arasında zemin katla, birinci kat ayırımını belirleyen silmelerden bağlantılı olarak aşağı doğru sarkan ince bir şerit halindeki çini süsleme, ucunda bir palmet motifi ile sonuçlanmıştır. Tek renk olan bu çini süslemelerde turkuaz kullanılmıştır. Ancak palmetin hemen üstünde lacivert renkli çini bir kabara vardır.

Birinci katta, pencere kemerinin ortası turkuaz çini ile kaplanmıştır. Pencerelerin arasında kenarları ince şerit halinde turkuaz çiniler ile belirlenmiş dikdörtgenler yer almaktadır. Bu dikdörtgenlerin içinde ikişer tane küçük kare çini parçası yerleştirilmiştir. Pencereler üzengiler seviyesinde yatay olarak ince bir çini şerit ile birleştirilmiştir.

İkinci katta, pencere kemerleri kemer kavisleri boyunca devam eden ince bir çini bordür ile çevrelenmiş olup, bu çini şerit üzengiler seviyesinde birleşerek pencereleri de birbirine bağlamıştır. Her iki pencere arasında turkuaz renkli ince şeritlerin oluşturduğu üç daire içine birer tane lacivert renkli çini kabara yerleştirilmiştir. Üçlü gruplar halinde oluşturulan bu süsleme ikinci katta geniş cephede olduğu gibi çıkmalarda da uygulanmıştır. Saçak hizasında ise, ince bir turkuaz çini bordür cephe boyunca yatay bir hat oluşturmaktadır.

Çini, çıkmaların tek revaklı girişlere açılan pencerelerinin çevresinde de görülmektedir. Burada palmete benzer stilize bir motifin tekrarlandığı bir süsleme vardır. Bu süsleme, turkuaz renkli iki ince bordürle sınırlanmıştır. Ortada mavi zemin üzerinde kırmızı, turkuaz renkler kullanılmıştır.

Ön cephede taş üzerinde oyma ya da kabartma olarak yapılmış süslemeler de vardır. Bu süslemenin en yoğun olduğu yer tek revaklı girişlerdir. Burada palmet rumi ve mukarnaslarla yapılmış taş işçiliğinin güzel örnekleri görülmektedir. Sütun kaidesinin üç köşesi pahlanarak mukarnaslarla kademelendirilmiş ve süslenmiştir. Sütun başlığı üç sıra mukarnas ile hareketlendirilmiştir. Sütun başlıklarının en altında kemer formu verilmiş ve içlerine birer gülbezek motifi yerleştirilmiştir. Başlıkların en üstünde ise mukarnaslar arasına dik eksenlerde ikişer dikdörtgen pano yerleştirilmiştir. Bu panoların üzeri, kıvrık dallar arasında rumi ve palmetlerden oluşan bitkisel süslemeler ile doldurulmuştur.

Giriş kısmında yer alan bir diğer süsleme de kemerlerin duvar ile birleştiği kısımda içbükey, dışbükey profilli konsolların altında kabartma ve oyma olarak yapılmış bir sıra bitkisel süslemedir. Taş işçiliğinin güzel bir örneğini yansıtan bu süsleme palmet ve lotus motiflerinde oluşmaktadır.

En üstü balkon şeklinde sonuçlanmış olan girişte görülen süslemelere, balkon korkulukları da katılmaktadır. Taş korkuluklar alt ve üstte yatay silmeler ile hareketlendirilmiştir. Dikey silmelerle de korkuluklar karelere bölünerek her bir karenin içine sekiz kollu yıldızlar yerleştirilmiştir. Korkulukların birleştiği köşelerde korkuluk piramidal bir şekilde yükseltilmiştir..

Kat ayrımını belirleyen kalın silmeler ile açıklık çevrelerindeki ince silmeler cephelere büyük hareketlilik getirmiştir. Birinci katta kemer köşelerini oluşturan dikdörtgen çerçevelerin ortası kilit taşı hizasında yukarı taşınmış, kemer köşelerini oluşturan üçgenler içine ise kabartma ve oyma olarak yuvarlak hatlı taş süslemeler yapılmıştır. Bu katta pencere aralarındaki dikdörtgen çini süslemeler üzerinde de taşınan kabartma olarak yapılmış, bir süsleme sırası bulunmaktadır. Bu katta çıkmalardaki pencereleri sınırlayan dikdörtgen çerçeveler zemin katla birinci kat arasındaki silmeyi keserek, aşağı doğru kaydırılmış ve uçları iç bükey kavis yaparak sivri bir şekilde sonuçlanmış ve en uçlarına da çini yerleştirilmiştir.

İkinci kat pencerelerinin sivri kemerleri çini ile birlikte ince bir sıra taş silme ile çevrelenmiştir. Pencerelerin hemen üzerinde saçak hizasında prizmatik üçgenlerden oluşan bir bordür bulunmaktadır. Bu süsleme sadece ön cephe boyunca devam etmektedir. Diğer cephelerde bu saçak silmesi süslemeli değildir.

Batıdaki giriş mekanının doğu duvarında, pencerenin üzerinde ter alan mermer kitabeldeki kufi yazı da dekoratif bir görünümündedir.

Yapının diğer cephelerinde ön cephedeki yoğun süsleme ile karşılaşmamaktadır. Yan ve arka cephelerde sadece mimari elemanlar ile yapılan süslemeler vardır. Kat ayrımını belirleyen silmeler, pencere sıraları, her katta denenmiş olan farklı pencere kemerleri, iki renkli taşın kullanımı, saçaklar bu cephelere de dekoratif bir görünüm kazandırmıştır. Bu mimari elemanlar özellikle sıvalı ve boyalı olan arka cephede daha da belirgindir.

Dönem özelliği gösteren çatının dışa taşkın geniş ahşap saçağı geometrik desenlidir. Ahşap işçiliğinin güzel bir örneğini yansıtan saçaklar iki renkli olarak boyanarak daha da belirginleştirilmiştir. Özellikle ön cephede çıkmaların saçakları daha farklı olarak ele alınmıştır. Çıkma saçaklarının köşelerinde oluşturulan kareler içine Selçuklu Yıldızı denilen sekiz kollu yıldızdan çıkan ve sonsuza açılan geometrik süslemeler yerleştirilmiştir. İçinde yıldız olan kare panoların hemen yanında içinde birer kartuş olan ikişer dikdörtgen pano vardır. Çıkma köşelerindeki yıldızlı ve kartuşlu süslemelerin arası ise ince çitalardan oluşmuş dikdörtgenlerden meydana gelen sade bir görünüm içerisinde. Çıkmaların köşesinde içinde birer kartuş bulunan iki dikdörtgenin ortasında hem saçağı desteklemek amacı ile, hem de dekoratif amaçla yapılmış saçaktan çıkma köşelerindeki çini bordüre kadar uzanan ikişer ahşap destek vardır. Saçakların çıkmaların dışında kalan kısımları ise, yan yana sıralanmış profilli kalın çitalarla biçimlendirilmiştir.

Yapının içinde süsleme sayılabilecek önemli bir unsur yoktur. Ancak merdiven boşluğunun geometrik desenli ahşap tavanı, açıklık kemerleri ve zemin mozaiklerinin oluşturduğu dekoratif bir görünümünden söz edilebilir. Merdiven boşluğunun tavanındaki ince çitalardan oluşturulmuş her bir karenin içi, tekrar ufak karelere bölünmüştür. Tavan eteği ise, ucunda baklava motifi olan üçgenlerden oluşan adete stilize palmet görünümünde bir bordür ile çevrelenmiştir. Zemindeki karo mozaikler genellikle yıldız şeklinde geometrik desenlidir. Zemin katta giriş mekanının ortasında bitkisel desenli olan karolar da vardır (23).

Yapı değişik tarihlerde onarım görmüştür. Mekanların ihtiyaç nedeni ile esas plandan farklı olarak bölünmüş ya da birleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Yapı 1953 yılında büyük bir onarım geçirmiş, bu onarımda mekanlarda bölünmeler, malzemede değişiklik, çatı arasının kullanımı için bir takım ilaveler yapılmıştır. İkinci katta bazı sınıflarda tahtanın paralelindeki arka duvar üzerinde kemer izleri vardır. Bu boşlukların önceden kapı olarak kullanılırken sonradan tuğla ile örülerek kapatıldığı, yumuşak ve iri gözenekli taş olan merdivenlerin çok yıprandığı, putrellerin yer yer ortaya çıktığı ve üzerlerin, in kapatıldığı, 1953 onarımında çalışmış işçilerden edinilen bilgilere dayanan kaynaklardan öğrenilmektedir (24).

1963 yılında kalorifer tesisatı yapılmış (25) ve kalorifer bacalarının eklenmesi ve mevcut bacaların aslına uygun onarılması söz konusu olmuştur (26). 1964 yılındaki onarımda sınıflar ve ikinci katta yatakhaneler, 1967 yılında ise bodrumdaki mutfak kısmı ile yine ikinci katta bazı mekanlar onarılmıştır (27). 1968 yılında kuzeye bakan arka cepheye ek bina yapılmıştır (28). 1983 yılında yapının tekrar onarıma ihtiyacı olduğu tesbit edilmiştir. Yapılan incelemede çatıda değişik zamanlarda yapılan onarımlarda farklı kiremitlerin kullanılması ve bunların zamanla kırılması, eksik su oluklarının görevini yapamaz olması ve bu neden ile su akıntılarının meydana gelmesi, orijinal saçaklar ve tavanın kısmen çürümüş ve dökülmüş olması gibi nedenlerle yapıda üst örtüden kaynaklanan nem ve çatlakların olduğu ilgililer tarafından görülmüştür. Yapının bodrum katının, şehir kanalizasyon şebekesi kotundan aşağıda kalması nedeni ile zaman zaman su baskınlarına maruz kaldığı, nemden dolayı duvar ve temellerde çürümeler olduğu, bodrum ve zemin kat pencere kemerlerinin bazılarının çatladığı tesbit edilmiştir (29). Bu nedenle 1985 yılında Kültür Bakanlığı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 4.9.1985 gün ve 1401 sayılı kararı ile onarım izni alınarak yeni bir onarım başlatılmıştır (30). Bu tarihten sonra zaman zaman yapıda basit onarım niteliğinde onarımlar yapılmıştır. 1993 yılında yapının kuzeye bakan arka cephesine bitişik ek bina kaldırılmıştır (31).

Gazi Lisesi gerek mimari özellikleri, gerekse süsleme özellikleri ile I. Ulusal Mimarlık Uslubu'nun Konya'daki önemli bir örneğidir.

NOTLAR :

- 1 - Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 42.00/36 no'lu dosya
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
 - Gazi Lisesi Müdürlüğü Kayıtları
- 2 - SÖZEN Metin, Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı, Ankara 1994, s:39
 - ERDEM Semiha, Konya'daki Neoklasik Eğitim Kurumları, Konya 1993, Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, s:31
 - ÇİFTÇİ  iğdem, "Bir Eğitim Yapısı Olarak Gazi Lisesi " Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Semineri, Konya 1990, s:5
 - K. K. K. a. g. d.
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
 - KöROğLU Hüseyin, " Konya Lisesi ve Mimar Muzaffer " YENİ KONYA GAZETESİ 4.1.1958, s:2
- 3 - K. K. K. a. g. d.
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 4.9.1985 gün ve 1401 sayılı kararı ile koruma grubu tesbit edilmiştir.
- 4 - K. K. K. a. g. d.
 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 5 - ÖNDER Mehmet, Konya Maarifi Tarihi, Konya 1952, s:54,67
 - ÖNDER Mehmet, Mevlana şehri Konya, Konya 1962, s:387-8, Konya 1971, s:444-5
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:29-30

Daha geniş bilgi için bkz.

 - ERđİN Osman, Türkiye Maarifi Tarihi cilt:2, s:323
 - KIZIL  TE Z, İstanbul'da I. Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarında Gözlemler, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Lisans Tezi, İstanbul 1980,
- 6 - KONYALI İbrahim Hakkı, Konya Tarihi, Konya 1964, s:150
 - ES Selçuk, " Konya Ansiklopedisi ", YENİ KONYA GAZETESİ, 1.1.1975, s:3

Bu kaynaklarda Konya Kalesi kapılarından biri olan Yapılı kapının Ziraat Abidesi'nin, Amber Reis Camii'nin karşı tarafında Lise'nin bulunduğu yerde olduğu, kapının güney batıya açıldığı, daha sonra kapatıldığı için Eski kapı diye anıldığı, 19.yy sonlarında mevcut olduğu ve uzun yıllar semte adını verdiği belirtilmektedir.

- 7 - Araştırmacı yazar A. Sefa ODABAŞI ile yapılan görüşmelerden (Eylül 1996)
- 8 - ODABAŞI A. Sefa, “Geçmişten Günümüze Konya Bahçe ve Parkları ” KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ , Mayıs-Haziran 1996, sayı 7, Yıl :2 s:36-7
Burada Gazi Lisesi’nin yapımı 1912 olarak alınmıştır.
- 9 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:30-1
- KÖROĞLU Hüseyin, Konya Lisesi Tarihi, Konya 1989, s:55-9
Burada “ Belediye bahçesi karşısında iki üç yıl önce inşaatına başlanmış ve yalnız temelleri yapılmış Dar-ül Muallimin, tüm inşaatı 180000 kr bedel üzerinden ihaleye çıkarılmıştır. Bundan anlaşılacağı üzerine emanet yönetiminden vazgeçilmiş, bina yapımı ihaleye çıkarılmıştır. 1910 yılında inşaatına başlanmış ve 1913 yılına kadar ancak temel kısmı (subasman) yapılabilmektedir. Temelin taşla doldurulan kuyular üzerine oturtulduğu bilenlerden öğrenilmiştir ” bilgilerini buluyoruz.
- 10- SÖZEN Metin, DÜLGERLER Osman Nuri, “ Mimar Muzaffer’in Konya Öğretmen Lisesi ” ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ, Cilt:4, Sayı:1, Bahar 1978, s: 121
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:385-90
- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:7
- 11- SÖZEN Metin, a.g.e, s:39-69
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- ERDEM Semiha, a.g.t, s:31
- 12- ÖNDER Mehmet, a.g.e, s:385-90
- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:7
- 13- ERDEM Semiha, a.g.t, s:32
- 14- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:7
- 15- ERDEM Semiha, a.g.t, s:32
- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:7
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:67
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:388
- 16- Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden İstanbul, 1929
- 17- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:388
- ERDEM Semiha, a.g.t, s:30
- 18- ERDEM Semiha, a.g.t, s:30-1
- 19- ERDEM Semiha, a.g.t, s:29-32
- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:7
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:67
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:386-7
İdadiler (Sultani, Lise) hakkında bkz.
- ERGİN Osman, a.g.e, s:323
- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:60

Burada “ 1867 yılında Sultan Abdülaziz (1861-1876) Fransa seyahati dönüşünde, 15 Şubat 1284 (1868 M) tarihli bir teskere ile memleketin bir çok köşesinde idadi okullarının açılmasına karar vermiş, aynı yıl ilk olarak İstanbul Galatasaray Binası’nda eğitim başlamıştır. 1884 yılından itibaren Vilayet merkezlerinde açılmaya başlayan idadilerin adı daha sonra sultani olmuştur.

Konya’da idadi ilk kez Nizamiye Medresesi’nde 1 Eylül 1889 yılında açılmıştır. Daha sonra sınıf sayısı artırılarak, 1891 yılında bugünkü Karma Ortaokulu’nun bulunduğu binaya taşınmıştır. 1893 yılında yatılı kısım ilave olmuştur. Okul, Konya İdadisi adı ile anılmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Konya Lisesi adını alan idadi/sultani 1933/34 yıllarında bugünkü Gazi Lisesi Binasına taşınmıştır. 23 yıl Konya İdadisi olarak anılan okul, 10 yıl Konya Sultanisi, 49 yıl Konya Lisesi, 1971/72 yılından beri de Gazi Lisesi adı ile değişik binalarda ikamet etmiştir. ” bilgilerini buluyoruz.

20- ANONİM, “Gazi Lisesi Atatürk Büstüne Kavuşuyor ” YENİ KONYA GAZETESİ , 7-8. 8.1974, s:1

Aynı konuda bkz.

- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:28

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:34

- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

22- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:9,11,28

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:33-40

- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

- K.K.K. a.g.d,

- KÖROĞLU Hüseyin, a.g.m, s:2

23- Süslemeler için bkz.

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:33-40

- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

24- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:15-28, 38

25- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

26- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:10

27- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

28- ÇİFTÇİ Çiğdem, a.g.s, s:12

29- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları

30- K.K.K. a.g.d,

31- Konya Gazi Lisesi Müdürlüğü Kayıtları

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜK BİNASI

(DAR-ÜL MUALLİMAT, KIZ MUALLİM MEKTEBİ,
KIZ ÖĞRETMEN OKULU, KIZ ÖĞRETMEN LİSESİ,
KIZ SANAT YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULU)

KATALOG NO : 11
ŞEKİL NO : 33-41
RESİM NO : 46-54

ADRES : Karatay İlçesi, Çifte Merd,ven Mahallesi, Vali İzzet Bey Caddesi No: 15
PAFTA : 24
ADA : 909
PARSEL : 143
MÜLKİYETİ : Selçuk Üniversitesi
SORUMLU KURULUŞ : Selçuk Üniversitesi
YAPIM TARİHİ : 1924 (1)
YAPAN : Mimar Muzaffer Bey (1881-1920)
YAPTIRAN : Konya Valiliği
KİTABESİ : -
TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı
KORUMA GRUBU : -
ORİJİNAL KULLANIMI : Dar-ül Muallimat (Kız Öğretmen Okulu)
BUGÜNKÜ KULLANIMI : Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Bugün yapının doğusunda Vali İzzet Bey Caddesi, batısında Ankara Caddesi vardır. Dört yönde geniş bir bahçe ile çevrili yapıya doğuda dönemin özelliğini yansıtan bir bahçe kapısından ulaşılmaktadır. Ancak bugün sonradan yapılan batıdaki özelliksiz bahçe kapısı kullanılmaktadır. Doğudaki bahçe kapısının güneyinde bahçe duvarına dayalı üst kısmı yıkılmış, kitabesiz bir çeşme yer almaktadır. Yapının kuzeyinde, bahçe içinde ise Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi bulunmaktadır.

Alaaddin Tepesi'nin kuzey doğusunda yer alan yapı, batısındaki Karatay Medresesi (Müzesi) (649 H - 1251 M) ile bir üçgen oluşturmakta ve tarihi bir çevre içerisinde yer almaktadır.

Dar-ül Muallimat adı ile Kız Öğretmen Okulu olarak yapılmış olan bina, bugün Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası olarak kullanılan, sağlam ve bakımlı bir yapıdır.

2 - TARİHÇESİ :

1913 yılında yayınlanan Tedrisat-ı İbtidaiye geçici kanununda kız ilkokullarına muallime yetiştirmek üzere İstanbul'da ve diğer şehirlerde Dar-ül Muallimat'ların oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Konya'da ilk defa Dar-ül Muallimat 1915 yılında Mevlana Müzesi civarında Hacı Fasihzade Memduh'un evinde öğretime açılmıştır. İlkokul mezunu kız öğrencilerin alındığı bu okul daha sonra Memduh Halim Çelebi ve Botsalı'nın evlerinde eğitimini sürdürmüştür. 1924 yılına kadar değişik yerlerde eğitim veren okul (2), 1924 yılında bugün Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası olan yeni binasına taşınarak Dar-ül Muallimat (Kız Muallim Mektebi) olarak eğitimini sürdürmüştür .

1914 yılında Konya Valisi Hüsnü Bey (3.10.1913- 3.8.1914)'in çağrısı üzerine Konya'ya gelen Mimar Muzaffer Bey'in, temelleri atılmış olan Dar-ül Muallimin ve Dar-ül Muallimat yapıları için çalışmalara başladığı, bunun için gerekli kişilerin yetiştirilmesine giriştiği, 1917 yılında Dar-ül Muallimin (Gazi Lisesi) tamamlanmasından sonra yarım bırakılan Dar-ül Muallimat'ın yapımını başlattığı, kaynaklardan öğrenilmektedir. Mimar Muzaffer Bey diğer çalışmalarında olduğu gibi, bu yapıda da en küçük ayrıntılara kadar çizimleri tamamlamış ve ölümüne kadar uygulamaların başında bulunmuştur. 26.3.1920'de ölen Mimar Muzaffer yapının tamamlanışını görememiştir. Ölümünden sonra yapının tamamlanması ve 1924 yılında öğretime açılması Mimar Muzaffer'in yetiştirdiği ve yardımcısı olan Mimar Falih Ülkü'nün çalışmaları ile olmuştur.

Yayınlarda, yapının Kemaliye (Küçük Karatay) Medresesi'nin (13. yy.) arsasında yer aldığı ifade edilmektedir. Ancak, Mimar Muzaffer'in ustalarından Duvarcı Ustası Mustafa Yapıcı ve marangoz Küçük Mustafa (Derbent)'nin Dar-ül Muallimat'ın bulunduğu yerde eskiden bir Ermeni Mektebinin temellerinin yer aldığını ifade ettiklerini belirten kaynaklar da bulunmaktadır (3). İhtiyaç duyuldukça yapının çevresi genişletilmiştir. 1932 yılında Akıncı / Aslantaş Mescidi (607 H -

1201 M) (4) ile üç dükkan, dört ev satın alınarak bahçeye eklenmiştir. İzleyen yıllarda ahımlar sürmüş, okul bugünkü geniş sınırlarına ulaşmıştır (5).

Cumhuriyetten sonra okulun adı, 1929 tarihli Vilayet albümünde de yazılı olduğu gibi Kız Muallim Mektebi olarak geçmektedir (6). Giderek sınıf sayısı arttırılan okulun büyümesi ile orta kısmı 1949 yılında Karma Ortaokuluna taşınmıştır. 1962 yılından sonra gündüzlü öğrenciler ile birlikte parasız yatılı öğrenciler de okula kabul edilmeye başlanmıştır. Buradan mezun olan öğrenciler ilkokul öğretmenleri olmuşlardır (7).

Yapının 11.7.1976 tarihinde geçirdiği bir yangınla çatısı ve kısmen birinci kat pencereleri yanmıştır (8). Kız öğretmen Lisesi tarihi binasının üçüncü katının bir saat içinde yanarak kül haline geldiği, yangının elektrik kontağından çıkmış olduğu, yerel gazetelerde yazılmıştır (9). Yapı kısa süre içinde onarılarak 1977-78 öğretim yılında tekrar kullanıma açılmıştır. 1978 yılında Öğretmen Lisesi olarak anılmaya başlanmıştır (10). Daha sonra çeşitli üniversite ve yüksek okulların açılması ile öğretmen okulları görevlerini bu okullara bıraktığından (11), 1981 yılında Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulu'na dönüştürülmüştür (12). Yıllarca öğretmen yetiştiren bir eğitim kurumuna hizmet veren yapı, bugün Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'ne hizmet vermektedir.

3 - MİMARİ TANIMI :

I. Ulusal Mimarlık Üslubu'nun önemli örneklerinden olan yapı bodrum üzerine iki kat olmak üzere üç katlı olarak yapılmıştır. Doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı yapı, yığma olarak yapılmış ve üzeri ahşap kırma çatı ile örtülmüştür. Dışa taşkın geniş ahşap saçaklı çatı marsilya kiremit kaplıdır.

Yapı gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından simetrik olarak tasarlanmıştır. Cephe üzerindeki çıkmalar, kemerli açıklıklar, silmeler, saçak, balkon yapının üslubunu belirleyici cephe ve kütle özellikleri arasındadır. Cephelerde seçmeci bir anlayış izlenmektedir. Dönemin ve Mimar Muzaffer'in bir çok yapısında olduğu gibi yapının esas girişi geniş cepheden değil, dar cepheden verilmiştir. Yapının doğuya bakan ön cephesi ile batıya bakan arka cephesinden, aynı eksen üzerinde zemin kata birer giriş verilmiştir. Hafif meyilli bir arazide yer alan yapının ön ve arka cepheleri arasında 75 cm'lik kot farkı vardır. Kat yükseklikleri her katta farklıdır. Bodrum kat 330 cm, zemin kat 475 cm, birinci kat ise 450 cm yüksekliktedir.

Kullanılan yapı malzemesi 1976 yangınından sonra yapılan restorasyon çalışmaları sırasında net olarak tesbit edilmiş ve yayınlara geçmiştir. Yapı malzemesi olarak taş, tuğla, ahşap ve bağlayıcı malzeme olarak da kireç harç kullanılmıştır. Yapının köşelerinde, açıklık çevrelerinde ve silmelerde kullanılan kesme taşların arasında kalan kısımlar sıvalı ve boyalıdır. Kesme taşların arasındaki duvarların yuva şekline getirildiği, kireç veya çimentonun şerbet yapılarak bu noktalardan kesme taşın yüzeyine çıkıncaya kadar akıtıldığı, yapının yığma duvarlardan oluştuğu, duvarlarda malzeme olarak moloz taş kullanıldığı ve bu bilgilerin yapı ustalarından öğrenildiği yayınlarda belirtilmektedir. Orijinalinde çatı katı döşemelerinin tümüyle ahşap kirişleme üzerine ahşap kaplama olduğu, çıkmalardaki büyük köşe odalarının tavan döşemesinde ise doğu-batı yönünde çelik putrellerin atıldığı yangın sonrasında anlaşılmış ve yayınlarda belirtilmiştir (13). Ancak orijinalde ahşap olan tüm döşemeler yenilenerek betonarme yapılmıştır.

Yapıda bölgesel malzemeler kullanılmıştır. Renkli kesme taşlardan kırmızımtrak olanının Sille'den, beyaz olanının Gödene'den getirildiği, tuğlanın Konya içindeki Zindankale'den ve Konya'nın yakın çevresindeki tuğla ocaklarından sağlandığı (14), ahşap ihtiyacının Kızılören ve Beyşehir çevresinden karşılandığı, kirecin de ahşapla aynı bölgelerden temin edildiği ve bu bilgilerin yapıda çalışmış ustalardan öğrenildiği yayınlarda belirtilmiştir (15).

Çok sayıda pencere sıraları cephelere büyük hareketlilik getirmiştir. Tüm cephelere hakim olan pencereler hem iç mekanları aydınlatmak, hem de cephede estetik yaratmak amacı ile kullanılmıştır. Her katta ayrı bir pencere formu, yapıya değişik bir görünüm katmıştır. Pencere kemerlerinin çevreleri taş kaplama yapılmıştır. Değişik fomların denendiği pencereler, her katta aynı hizada terleştirilmiş olup, çerçeveleri ahşaptır. Bodrum katın küçük ölçekli pencereleri altta dörtgen şeklinde düz olarak başlamış, yukarda C ve S kıvrımları ile kademe kademe daralarak üstte bası kemer şeklinde yuvarlatılmış bir hatla son bulmuştur. Diğer kat pencereleri ile biçim farklılığı gösteren bodrum kat pencereleri tüm cephelerde aynen tekrarlanmış olup, hepsi demir parmaklıklıdır.

Çıkmalı ana giriş bölümünün ve arka bölümün üçer cephesindeki zemin kat pencerelerinde aynalı kemer formunun bir uygulaması görülmektedir. C ve S kıvrımları ile profillendirilmiş kemer üzengileri üzerinde yükselen, kemer kavislerinin birleştiği kısım daha yüksek tutulmuş ve profillendirilmiştir. Bu kemerlerin kilit taşının beyaza boyanarak ve yukarı doğru taşınarak bir sıra da üçgen yerleştirilmesi ile

daha çok vurgulandığı görülmektedir. Bu bölümün birinci kat pencerelerinde ise, zemin kat pencerelerinin yuvarlak hatları kesin ve dik hatlara dönüşerek değişik bir uygulama sergilenmiştir. Adeta alttaki pencerelerin stilize edilmesi ile oluşmuştur. Bu pencerelerin arasında kesme taşların arası sıvalı bırakılarak dörtgen alanlar oluşturulmuştur.

İki yan cephenin ortasında zemin ve birinci katlarda kemerleri at nalı kemer biçiminde olan pencereler vardır. Zemin kattakiler sivri, birinci kattakiler ise yuvarlak at nalı biçimindedir.

Cephelerde kat ayrımları taş silmeler ile belirlenmiştir. Bodrum ve zemin kat arasında dikdörtgen bir silme, zemin ve birinci kat arasında ise dışa taşırılarak profillendirilmiş bir silme görülmektedir. Saçak hizasında da bir sıra taş silme cepheleri dolaşmaktadır. Ancak yan cephelerin orta bölümünde saçak hizasında taş silmenin devam etmediği görülmektedir. Bu silmeler dışında, pencerelerin taş olan lentoları da birleştirilerek yatay hatlar oluşturulmuştur.

Yapının doğuya bakan ön cephesine ulaşmak için, doğudaki Vali İzzet Bey Caddesi'nden, yapının girişi hizasında yer alan özellikli bir bahçe kapısından girilmektedir. Dönem özelliği yansıtan bu kapı, taştan yapılmış, kare planlı iki ayak arasındaki çift kanatlı demir kapıdan oluşmaktadır. Kare planlı bir kaide üzerinde dikdörtgen şeklinde yükselen bu ayakların yüzeyi her cephede iç bükey silmelerle, yatay olarak sekiz dikdörtgen panoya bölünmüş ve her biri içine bir kartuş yerleştirilmiştir. Ayakların kademeli olarak derin bir kavis ile daralan profilli başlıkları yukarıya doğru incelmıştır. Başlıklar en üste yerleştirilen birer küre ile son bulmuştur. Batı da ise, Ankara Caddesi'ne açılan, sonradan yapılmış, özelliği olmayan demir parmaklıklı bir bahçe kapısı bulunmaktadır.

Yapının cephelerinin hepsi özenli yapılmıştır. Bu yapıda dönemin yapılarının özelliği olan ön cepheye göre diğer cephelerin daha sade yapılması kuralı bozulmuş gibidir. Çünkü yapının her cephesi ayrı bir titizlikle ele alınmıştır.

Doğuya bakan ön cephe, ana girişin yer aldığı cephe olup, girişe göre tamamen simetrik olarak planlanmıştır. Giriş cephesinin arka cepheye göre, kuzey ve güneye 175 cm'lik çıkmaları vardır. Bu yüzden ön cephe arka cepheden daha geniştir. Cephenin tam ortasında yer alan zemin kat hizasından verilmiş giriş basık yuvarlak kemerlidir. Giriş, Sille ve Gödene taşının yani iki renkli taşın alması olarak yerleştirilmesi ile vurgulanmıştır. Giriş üzerindeki; stilize aynalı kemerli, balkon ve üstünün

alınlık şeklinde yükseltilmesi ile giriş daha da dikkat çekici olmuştur. Orijinalde sekiz basamaklı merdiven ile ulaşılan eyvan şeklindeki bu girişe, bugün on basamaklı, daha geniş ve üç taraflı yeni merdiven ile ulaşılmaktadır.

Bodrum kat; girişin iki yanında dörder pencere ile ön cepheye açılmakta iken, giriş merdivenlerinin yükseltilip, büyütülmesi ile merdivenin iki yanındaki birer pencere kapanmıştır. Bu yüzden merdivenin iki yanında bugün üçer pencere vardır. İnşaatin yeni bittiği yıllardan kalma eski bir fotoğrafta henüz merdivenlerin genişletilmediği ve girişin iki yanında, bodrum katın dörder penceresinin olduğu görülmektedir.

Zemin kat hizasından verilmiş olan girişin iki yanında dörder adet pencere yer almaktadır. Ortada yer alan giriş eyvanından, yapıya basık kemerli çift kanatlı ahşap bir kapıdan girilmektedir.

Birinci katta, girişin üstü balkon şeklindedir. Dikdörtgen şeklindeki bu gömme balkona birinci kat pencerelerinin kemerleri formunda bir kapı açıklığı verilmiştir. Balkon korkuluğu düz taş olup, bugün üzerine “ T.C. Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü ” yazan bir mermer levha yerleştirilmiştir. Balkonun iki yanında yine dörder adet pencere yer almaktadır.

Kuzey ve güneye bakan yan cepheler; yapının geniş cephelerini oluşturmaktadır. Cephelerin doğu yanları ana yüzeyden ayrılarak öne taşırılmış ve birer çıkıntı oluşturulmuştur. Çıkma yapan kısımlarda yüzeyler ön cephede girişin yanındaki yüzeyler gibi tasarlanmış olup, ön cephede görülen pencere sistemi her katta aynı şekilde uygulanmıştır. Çıkmaların her katında dörder adet pencere vardır.

Yan cephelerin bodrum kat pencereleri diğer cephelerdeki bodrum kat pencereleri ile aynı tip olup, çıkmalar da dahil yan cephelerde onbeşer adet pencere vardır. Ancak kot farkından dolayı çıkmalardaki dört pencere diğerlerine göre daha kısadır. Her iki yan cephede de çıkmalardan sonraki ilk bodrum pencereleri bugün kapıya dönüştürülmüştür. Bu kapılardan kuzeydeki biçimini korumuş, güneydeki genişletilerek dikdörtgen şeklinde bir kapıya dönüştürülmüştür.

Yan cephelerin asıl beden duvarları dikey hatlarla üç bölüme ayrılmıştır. Zemin ve birinci katta ortadaki bölümde at nalı kemer biçimindeki dokuzar adet pencere ile yan cepheler dışa açılmaktadır. Bu pencerelerin profilli üzengi taşına oturan kemerlerinde iki renkli taş kullanılmış olup, kemerler ince bir silme ile sınırlanmış ve birbirine

bağlanmışır. Kuzey cephe bu at nalı kemerlerin iki yanındaki birer pencere, çıkmalardaki kat pencereleri ile aynı formda yapılmıştır. Kuzey cephe toplam onbir adet pencere ile dışa açılmaktadır. Güney cephe bu at nalı kemerlerin batısındaki birer adet olan zemin ve birinci kat pencereleri, çıkmalardaki kat pencereleri ile aynı biçimdedir. At nalı kemerli pencerelerin doğusunda, zemin katta iki tane ince uzun dikdörtgen pencere vardır. bu pencerelerin üzerinde kenarları dışa taşırılmış bir sıra renkli taş bulunmaktadır. Bu bölümün birinci katındaki pencere bir tane olup, kemeri çıkmalardaki birinci kat pencerelerinkine gibidir. Ancak zemin katla, birinci katı ayıran kat silmesinin bu pencerenin altında zemin kata doğru bir girinti yaparak aşağıya doğru kaydırılması ile bu pencere de zemin kata doğru indirilmiş ve bu yüzden oldukça büyük bir pencere meydana gelmiştir. Bu büyük pencere ile altındaki iki dikdörtgen pencere, yapı içindeki katlar arasında geçişi sağlayan merdiveni aydınlatmaktadır.

Batıya bakan arka cephe; çeşitli zamanlarda yapılan ekler nedeni ile kapanmış ve görünümü bozulmuştur. Yapının giderek eğitim için gerekli ihtiyaca cevap verememesi sonucu 1930'lu yıllardan sonra, cephenin sağ ve soluna ilave yapılar yapılmıştır. Betonarme olan bu yapıların üzeri düz çatı ile örtülmüş ve düz pencereler kullanılmıştır (16). Cepheye bitişik iki kat yüksekliğindeki bu yapılar, birinci kat hizasında bağlanmışır. Hiç bir mimari özelliği olmayan bu yapıların eklenmesi ile asıl yapının bu cephesi yeniden düzenlenmiştir.

Yayınlarda orijinal batı cephesini gösteren çizimlere göre (17), bu cephenin genel anlamda doğu cepheye benzediği anlaşılmaktadır. Ortada kalan dikdörtgen bölüm, doğu cephe bu gibi yükseltilmiş ancak doğu cephenin aksine dışa taşırılmışır. Ayrıca bu orta bölüm zemin ve birinci katlarda ortada kapı , iki yanda birer pencere şeklinde üçlü sistem ile düzenlenmiştir. İki dikdörtgen ayağın oluşturduğu bu üçlü kemer sisteminde, kemer üzengileri C ve S kıvrımları ile profillendirilerek hareketlendirilmiştir. Zemin katta bu açıklıklar ortada aynalı kemer, iki yanda sivri kemerlidir. Aynalı kemerin kilit taşı, diğer cephelerdeki aynalı kemerlerdeki gibi bir sıra üçgenle süslenmiş ve dışa taşırılmışır. Birinci katta ise bu üçlü sistem balkona dönüştürülerek tekrarlanmıştır. Ancak buradaki açıklık kemerleri, doğu cephe bu birinci kat pencereleri şeklindedir.

Batı cephenin iki yanında yer alan pencereler her katta üçer tane olup, burada doğu cephe bu pencere şekilleri tekrarlanmıştır. Batıya bitişik yapılan ek binalar bu cepheyi kapatmış ve bu nedenle batı cephe, önemini yitirmiştir.

1976 yangınından önce yapının çatısının dışa taşkın geniş ahşap saçaklı olduğu, çitalarla geometrik bir düzen içinde süslendiği yayınlardan öğrenilmiştir. Saçak köşelerindeki sekiz kollu yıldız motifinin, dekoratif ahşap desteklerin saçığın görünümünü kuvvetlendirdiği anlaşılmaktadır. Saçaklar bugün düz betondur. Cephede ahşap desteklerin oturduğu taş konsollar bugün de görülmektedir.

1976 yangınında büyük hasar gören ve yenilenen bacaların silmeli şapkaları pencereleri hatırlatan at nalı kemer biçimindeki duman çıkış delikleri yapının görünümünü tamamlayacak şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Yapı, bodrum üzerine iki kat olmak üzere üç katlıdır. Doğu batı yönünde dikdörtgen planlı yapıda, simetrik bir düzenleme söz konusudur. Yapının planı, ortada doğu-batı yönünde uzanan bir koridor ve iki yanında yer alan mekanlardan oluşmaktadır. Ufak değişikliklerle her katta bu plan tekrarlanmıştır. Bir eğitim kurumu olarak inşa edilen yapıda plan, kullanım amacına uygun düzenlenmiştir.

Katlar arasında geçişi sağlayan merdiven, yapının güney doğu köşesindeki mekana bitişik yerleştirilmiştir. Bugün bodrumdan onbeş basamaklı merdivenle zemin kata çıkılmaktadır. Zemin kattan ondokuz basamaklı merdivenle dikdörtgen bir sahanlığa buradan dokuz basamak daha çıkılarak birinci kata ulaşılmaktadır. Birinci kattan çatı katına ise yirmi basamakla ikinci bir dikdörtgen sahanlığa çıkılmakta buradan onüç basamak daha çıkılarak çatı katına ulaşılmaktadır. Yapının güney batı köşesine yerleştirilen merdiven ise, bugün arkada servis merdiveni olarak kullanılmaktadır.

Bodrum kat planında mekanlar ortada yer alan koridora açılmaktadır. Güney doğu ve kuzey doğuda yer alan ve yan cepheleri dışa taşırılmış büyük kare mekanlar ön ve yan cephelere dörder adet pencere ile açılmaktadır. Güney doğu köşedeki mekanın ortasına taşıyıcı duvar yükünü almak amacı ile iki ayak yerleştirilmiştir. Bu ayaklardan birinin hizasından bir ara duvar ile bölme yapılarak iki mekan oluşturulmuştur. Güney doğudaki bu mekanın bitişiğinde, merdivenlerin yerleştirildiği dikdörtgen mekan bulunmaktadır. Burası bir pencere ile dışa açılırken bugün genişletilerek kapıya çevrilmiş ve dışarıdan bodruma direkt giriş verilmiştir. Merdivenlerin tam karşısında yer alan mekan da aynı şekilde bir pencere ile kuzeye açılırken, bugün burası da kapıya dönüştürülmüştür. Bu iki küçük dikdörtgen mekanın bitişiğinde koridor ve yan mekanlar ayrılmamış, tek bir mekan şeklinde düşünülmüştür. Ancak, bu büyük

mekanın, ortasında üstten gelen duvar yükünü alacak şekilde her iki yönde yuvarlak kemerlerle bağlanan dört adet büyük ayaklar bulunmaktadır. Bu geniş mekan altışar adet pencere ile yan cephelerden ışık almaktadır. Batıya doğru bunun bitişiğindeki karşılıklı iki dikdörtgen mekan ise üçer pencere ile yan cephelere açılmaktadır. Batıda, iki köşede yer alan dikdörtgen mekanlar ise, birer pencere ile yan cephelerden, üçer pencere ile arka cepheden ışık almaktadır. Bunlardan güney batıdaki, tuvaletler için ayrılmıştır. Bodrum kat, yemekhane ve buna bağlı mutfak, kiler, depo gibi birimler için kullanılmıştır. Bugün de aynı amaçla kullanılmaktadır. Ortada kemerlerle birleşen ayakların olduğu bölüm yemek salonu olarak değerlendirilmiştir.

Zemin kat, planı bir koridor üzerine dizilmiş mekanlardan oluşmaktadır. Doğu cephenin tam ortasından sekiz basamak çıkılarak doğu-batı yönünde uzanan koridora girilmektedir. Koridorun iki yanındaki odalar, yani yapının güney doğu ve kuzey doğu köşelerindeki yan cephelere taşırılmış kare odalar, katın en büyük mekanları olup ön ve yan cephelere dörder adet pencere ile açılmaktadır. Güney doğudaki bu büyük mekan ara duvarlarla kendi içinde bölünmüştür. Bu mekanın bitişiğinde, bir yuvarlak kemerle koridora açılan kat merdivenleri bulunmaktadır. Burası iki pencere ile güney cepheye açılmaktadır. Merdivenlerin tam karşısında bir pencere ile kuzeye açılan dikdörtgen küçük bir mekan vardır. Merdivenin ve bu mekanların bitişiğinde, batıya doğru koridorun iki yanında aynı büyüklükte yan yana sıralanmış üçerden altı adet dikdörtgen mekan yer almaktadır. Bu mekanlar üçer adet pencere ile yan cephelere açılmaktadır. Batıda, köşelerde yer alan dikdörtgen mekanlar birer pencere ile yan cepheye, üçer pencere ile de arka cepheye açılmıştır. Koridor, batıda ortada bir kapı iki yanda birer pencere açıklığı ile arka giriş mekanına bağlanmıştır. Bu mekan dışa taşırılarak aynı şekilde üçlü kemer sistemi ile dışa açılmıştır.

Zemin kat, orijinalde işlevi gereği sınıf ve idare odalarına ayrılmıştır. Kuzey doğu ve güney doğu odaları, idare odası arada kalan mekanlar sınıf, güney batıdaki mekan tuvalet, karşısındaki köşe odası ise yine idare odası şeklinde kullanılmıştır. Bir dönem kuzey doğudaki büyük oda konferans salonu şeklinde, bitişiğindeki küçük mekan da sahne olarak düzenlenmiştir. Bugün, güney doğu köşedeki büyük kare mekan kendi içinde üçe bölünmüştür. Fonksiyonu gereği, bu kat bugün tamamen idare odalarından oluşmakta, batıdaki ufak mekanlar ise tuvalet, çay ocağı şeklinde düzenlenmiştir. Kuzey batıya yerleştirilen merdivenlerle bodruma iniş, birinci kata çıkış sağlanmıştır.

Birinci kat planı, yapının genel planı ile aynıdır. Zemin kattaki girişin üzeri bu katta balkona dönüştürülmüş olup, koridorun balkona bir kapı açıklığı vardır. Balkonun iki yanındaki kuzey doğu ve güney doğudaki çıkmalı kare köşe odaları bu katta hiç bölüntüye uğratılmamış ve alt katlar gibi ön ve yan cephelere dört pencere ile açılmıştır. Güney doğudaki büyük odanın bitişiğinde yine kat merdiveni yer almaktadır. Batıdaki köşe odaları hariç, ortada kalan mekanlarda kuzey-güney yönünde dikdörtgen 50x200 cm boyutlarında ayaklar vardır. Birinci kat, ortada bu ayaklar üzerinde yükselmekte olup, dıştan diğer katlarda olduğu gibi bol pencereli yığma duvarlar ile sınırlanmıştır. Bu ayaklar üstte 40x40 cm kesitinde ahşap kirişler ile bağlanmış, ayaklar arası 9x19cm kalınlığında tuğla duvar ile örülmüş iken, yangın sırasında taşıyıcılığını arttırmak amacı ile ayakların arası tümü ile doldurulmuş olup, bugün 50 cm'lik sürekli duvar niteliğini almıştır. Merdivenin karşısında bir pencere ile kuzeye açılan dikdörtgen bir mekan vardır. Diğer katlarda olduğu gibi ortada koridorun iki yanında yine aynı büyüklükte üçerden altı adet dikdörtgen mekan yer almaktadır. Bunlar üçer adet pencere ile yan cepheye açılmaktadırlar. Batıda, iki köşede yer alan dikdörtgen mekanlar birer pencere ile yan cepheden, üçer pencere ile arka cepheden ışık almaktadırlar. Koridor, bu katta da batıda bir kapı ve iki pencere ile arkada çıkma oluşturan balkona açılmaktadır. Bu katta, koridor doğu ve batıdaki balkon ile birleşmiş gibidir (18).

Bu kat, kullanım açısından zemin katın kullanım amacına yakın düzenlenmiştir. Güney doğudaki büyük mekanın kitaplık olarak, kuzey batıda köşedeki mekanın öğrenci lokali olarak, diğer mekanların ise sınıf, eliş odası, müzik odası ve idare odası şeklinde kullanıldığı öğrenilmiştir. Güney batıdaki mekan, yine her katta olduğu gibi tuvaletlere ayrılmıştır. Bugün, birinci kat rektör ve yardımcıları ile diğer idarecilerin oturduğu idare odaları olarak kullanılmaktadır. Kuzey doğudaki oda, rektör ve sekreter odası, kuzey batıdaki oda ise toplantı salonu olarak değerlendirilmiştir.

Yapı içindeki ana merdivenler ile bodrumdan, çatı katına kadar çıkış verilmiştir. Çatı katı, son onarımlarla tamamen yenilenmiştir. Tavanına beton hatıllar atılan bu kat, hatıllar arasındaki pencereler ile çatıdan ışık almaktadır. Çatı arası, bir ara öğrenci yatakhane olarak kullanılmıştır. Bugün ise rektörlüğün basın, hukuk ve personel dairesi gibi bazı idare birimlerine ayrılmıştır.

Yapının iç mekan açıklıkları; bodrum katta basık kemerli ya da dikdörtgen şeklindedir. Zemin ve birinci katta ise sivri ya da yuvarlak

kemerlidir. Üzerleri sivri kemerli olan oda kapıları ahşap olup, çift kanatlıdır. Mekanların yüksek olması, çok sayıda büyük pencerelerin bulunması ile yapıda ferah ve aydınlık mekanlar yaratılmıştır. Ahşap döşeme ve tavanlar yenilenerek , beton hatıllar atılmıştır. Orijinalinde ahşap olan merdivenler de yenilenmiş, korkulukları ahşap lambri kaplanmıştır. Yapı bugün kalorifer ile ısıtılmaktadır.

Cephelerde kemer biçimleri, renkli taş kullanımı gibi mimari elemanlar ile yapılmış dekoratif bir görünüm dikkati çekmektedir. Sıvalı yüzeylerdeki açıklık çevrelerinde, cephe köşelerinde ve kat ayrımlarında kullanılan taş malzemenin oluşturduğu yatay ve dikey hatlar cephelere hareket getirmiştir. Cephelerde süsleme, malzemedeki renk farklılığı ile de sağlanmaya çalışılmıştır. Renkli taşın ve değişik formlu kemerlerin cephe yüzeyine yayılması sonucu oluşan bir süsleme anlayışı görülmektedir. Giriş kemerinde ve pencerelerin at nalı kemerlerinde alması olarak kullanılan iki renkli taş, aynalı kemerin kilit taşının ortasında kullanılan beyaz taş ve buraya yerleştirilen Türk üçgeni cephede görülen süsleme unsurlarıdır. Açıklıklar arasında bırakılan dörtgen sıva boşlukları da geometrik bir düzen içinde verilmiştir.

Renkli taş kullanımı, kemer biçimleri dışında, bugün olmayan saçaklar da yapının süsleme elemanları arasında yer almakta idi. Yapının orijinal ahşap saçakları çitalar ile geometrik bir düzen içerisinde düzenlenmişti. Buradaki süsleme , köşelerde sekizgen yıldızlar, aralarda ise yatay ve dikey dikdörtgenlerden oluşmakta idi. Duvarlardaki taş konsollara oturan dekoratif ahşap destekler ise, saçığın görünümünü kuvvetlendirmekte idi. Kemerli duman çıkışları ve silmeli şapkaları ile bacalar da yapının görünümüne estetik katmıştır.

Dış cephelerdeki süslemeler dışında, iç mekanlarda herhangi bir süslemeye rastlanmamıştır. İçte sadece kemerli kapı ve pencere açıklıkları yapıya bir hareket kazandırmıştır. Bugün betonarme olan orijinal ahşap merdivenin ne şekilde olduğu bilinmemektedir (19).

Yapı, inşasından itibaren zaman içerisinde çeşitli onarımlar ve ilaveler görmüştür. Okul olarak kullanılan yapıda sınıf sayısını arttırmak ve yeni mekanlar elde etmek için bölüntüler yapılmıştır. İçte yapılan bu değişiklikler yanında 1930'lu yıllardan sonra batı cephesine iki kat boyunca yükselen düz çatı ile örtülü, betonarme yapılar eklenmiştir. Bitişik olarak yapılan bu yapılar nedeni ile batı cephesi en çok değişikliğe uğrayan cephedir (20).

Orijinal döşemeleri ahşap olan yapının zemin kat döşemesi 1958 yılında, birinci kat döşemesi ise 1959 yılında betonarmeye dönüştürülmüştür.

1976 yılında geçirdiği yangın ile çatısı ve birinci kat pencereleri kısmen yanan yapı, kısa süre içerisinde onarılarak, 1977/78 yılında tekrar öğretime açılmıştır. Bu yangın sonrası yapılan onarımda, yapı tümü ile elden geçirilerek döşemelerin hepsi betonarmeye dönüştürülmüştür. Bu onarımda betonarme saçakların aslından 35 cm kısa ve 20cm yüksek yapıldığı yayınlarda belirtilmektedir (21).

Cumhuriyet Dönemi öncesinde başlanıp, sonrasında biten ve günümüze orijinalliğinden pek fazla bir şey kaybetmeden gelmiş bu anıtsal yapı, cephe ve plan özellikleri ile yüzyıl başlarının önemli mimari örneklerinden birisidir.

NOTLAR :

- 1 - SÖZEN Metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984, s:39
-SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, “ Mimar Muzaffer’in Konya Öğretmen Lisesi ” ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ, cilt:4 sayı:1, Bahar 1978, s: 122
- 2 -ÖNDER Mehmet, Konya Maarifi Tarihi, Konya 1952, s:70
-ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1971 (1962), s:446
-SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:121-3
-ERDEM Semiha, Konya’daki Neoklasik Eğitim Kurumları, Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi AnaBilim Dalı, Lisans Tezi, Konya 1993, s:41
- ANONİM, Konya İl Yıllığı 1967, Ankara 1969, s:256-7
- ANONİM, Konya İl Yıllığı 1973, Konya 1973, s:196
- 3 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:121-3
- 4 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:121
-KONYALI İ. Hakkı, Konya Tarihi, Konya 1964, s:287
-ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:72
- 5 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:122
- 6 -Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden, İstanbul 1929
- 7 -ERDEM Semiha, a.g.t, s:41
- 8 - SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:122
- 9 -ANONİM, “ Kız Öğretmen Lisesi Binası Yandı ” KONYA’NIN SESİ GAZETESİ, 12.7.1976, s:1 Ayrıca Aynı gazetenin 13 ve 17.7.1976

tarihli nüshalarında yangın haberlerine yer verilmiş ve bir an önce onarılmasını isteyen haberler yazılmıştır.

10- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:122

11- ERDEM Semiha, a.g.t, s:41

12-IŞIK Kemal, KILCIGİL İsmail, KILCIGİL Mustafa, Konya İli Kitabı, Konya 1981, s:28

13- Bu konuda bkz.

- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:124-6

Burada, bu bilgilerin Mimar Muzaffer ile bu yapıda çalışmış duvarcı ustası Sille'li Mustafa Yapıcı ve İsmail Yapıcı'dan alındığından bahsedilmektedir.

14- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:126-7

Burada, Sille'nin, Konya'nın kuzey doğusunda, sekiz km uzaklıkta yer alan, erken hristiyanlık devri yapıları, duvarcı ustaları, yapı malzemeleri ile ünlü bir yerleşim merkezi olduğu, Gödene'nin ise Konya'nın güneyinde Hatip Bucağı'na bağlı bir köy olduğu belirtilmiş ve Zindankale'nin ise, Alaaddin Tepesi'nin batısındaki Eski Konya Kalesi'nin zindanı olarak kullanılan kalenin adını verdiği mahalle olduğu ifade edilmiştir.

15- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:127

Bu bilgilerin, Duvarcı ustası Sille'li Mustafa Yapıcı ve İsmail Yapıcı ile marangoz ustası Küçük mustafa Derbent'ten alındığı ifade edilmektedir.

16- ERDEM Semiha, a.g.t, s:45

17- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:143

- SÖZEN Metin, a.g.e, s:72

18-Mimarisi hakkında bkz

- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:124-8

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:42-8

19- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:127-8

20- ERDEM Semiha, a.g.t, s:41-8

21- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, a.g.m, s:126

ZAFER ÇEŞMESİ

KATOLOG NO : 12
 ŞEKİL NO : 16
 RESİM NO : 55-56

ADRES : Meram İlçesi, Abdülaziz Mahallesi, Atatürk Caddesi ile Kazım Karabekir Caddesi arasındaki Zafer Meydanı'nda

PAFTA : -
 ADA : -
 PARSEL : -
 MÜLKİYETİ : Konya Büyükşehir Belediyesi
 SORUMLU KURULUŞ : Konya Büyükşehir Belediyesi
 YAPIM TARİHİ : 1924 M (1340 R)
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : Konya Belediyesi
 KİTABESİ : Var
 TESCİL KARARI : -
 KORUMA GRUBU : -
 BUGÜNkü KULLANIMI : Suyu akan bir çeşme

1- KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Zafer meydanında bulunan çeşme, etrafı açık, tek cephesinden suyu akan bağımsız bir sokak çeşmesidir. Bugün ön cephesi doğuya bakmakta olup, Alaaddin Tepesine kadar önü açıktır. Çeşmenin kuzeyinde eski adı ile Doğumevi, yeni adı ile Kazım Karabekir Caddesi, güneyinde eski adı ile Ferit Paşa Caddesi, yeni adı ile Atatürk Caddesi, batısında Meram Kız Ortaokulu bulunmaktadır. İlk yapıldığında da bu meydanda yer alan çeşme uzun yıllar semte adını vermiştir. Ancak çeşmenin ilk yapıldığında meydanın neresinde olduğu tesbit edilememiştir.

Zafer Çeşmesi, batısında bulunan Meram Kız Ortaokulu (1910), onun yanında Atatürk Müzesi (1912), daha ileride Gazi Lisesi (1917) ve Anıt Alanına kadar uzanırsa Amber Reis Camii (1911), Ziraat Abidesi (1915-17), Atatürk Anıtı (1926), Ferit Paşa Çeşmesi (1901)

hatta İstasyona kadar giden bir hat oluşturan belli bir dönemin yapıları ile birlikte tarihi bir doku içerisinde yer almaktadır.

Zafer çeşmesi bugün suyu akan sağlam ve bakımlı bir çeşmedir.

2 - TARİHÇESİ :

Çeşmenin arap harfleri ile yazılmış üç satırlık kitabesinde;

“ - Zafer Çeşmesi
-İstiklal harbi şehitlerinin ervahına
-İthafen Belediyece inşa ettirilmiştir
1340 ” yazılıdır.

Bu kitabeye ve çeşitli kaynaklardan edinilen bilgiye göre, çeşmenin 1340 R (1924 M) tarihinde İstiklal Savaşı şehitlerinin anısına Belediye tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır (1). 1923-1927 yıllarındaki Konya Belediye Meclisi tarafından yaptırılan çeşme, uzun yıllar kullanılmış ve semte adını vermiştir. 1972 yılında meydanın yeniden tanzimi ve yeşil alan haline getirilmesi çalışmaları sırasında sökülerek kaldırıldığı, kitabesinin bir müddet Konya Fuarında kaldığı, sonra oradan da bir depoya kaldırıldığı bazı yayın organları ve resmi yazışmalardan öğrenilmiştir. Zafer Çeşmesi, daha sonra Zafer Meydanı'na eski kitabesi ile birlikte tekrar yapılmıştır. 1975 yılında henüz yapılmadığı tesbit edilen çeşmenin kesin olarak hangi tarihte yeniden yapıldığı öğrenilememiştir (2).

3 - MİMARİ TANIMI :

Zafer Çeşmesi, Ferit Paşa Çeşmesi (1901) Gazi İlkokulu Çeşmesi (1927) gibi klasik çeşme formundan oldukça farklı olarak tasarlanmıştır.

Mermer çeşme, en altta sonradan betondan yapılmış kademeli olarak küçülen iki dikdörtgen kaide üzerinde yer almaktadır. Dikdörtgen şeklindeki birinci kaidenin üzerinde yer alan daha küçük ikinci kaidenin ortasında mermerden yuvarlak formlu bir yalak yerleştirilmiştir. Yüksek bir platform oluşturan bu kademeli kaidenin üzerinde yükselen asıl çeşme; altta bir kaide, onun üstünde lülenin olduğu bölüm, onun üstünde kitabenin olduğu bölüm ve en üstte alınlık olmak üzere dört bölüm halindedir. En alttaki yüksekliği fazla olmayan dikdörtgen kaide profilli silmeler ile dört yönde kademelendirilmiştir. Lülenin olduğu bölüm, yüksekliği oldukça fazla dikdörtgen bir kütle olarak yukarı doğru devam etmektedir. Lüle yerine bugün bir musluk takılmıştır. Musluğun etrafına

ışınsal bir süsleme yapılmış ve bu süsleme beşgen bir formla sınırlanmıştır. Bu bölümün üzerine, kitabenin yer aldığı daha yüksek, ancak daha dar ikinci bir kütle yerleştirilmiştir. Bu iki kütle arasında bir kaç sıra dışa taşkın profilli silme ile belirlenmiş ve iki yan yüze birer akantus yaprağı yerleştirilmiştir. Dikili taş şeklinde yükselen kitabeli bölüm çeşmenin gövdesini oluşturmaktadır. Gövdenin ön yüzünde üç satır halinde kabartma olarak arap harfleri ile yazılmış bir kitabe bulunmaktadır. Çeşme en üstte üçgen alınlıkla sonuçlanmış olup, alınlığın köşeleri akroter şeklinde yükseltilerek hareketlendirilmiştir. Üçgen alınlığın çevresi saçak silmesi oluşturacak şekilde dışa taşkın profilli silmeler ile kademelendirilmiştir. Çeşmenin arka yüzü oldukça sadedir. Her bir bölümün ayırımını belirleyen profilli dışa taşkın silmeler dört cephede de devam etmektedir. Çeşmenin oyma ve kabartma olarak yapılan yan yüzlerindeki akantus yaprakları, ön yüzde lülenin etrafındaki ışınsal süsleme, üçgen alınlık ve köşelerindeki yükseklikler çeşmenin başlıca süsleme öğeleridir. Kabartma olarak yapılmış kitabenin en üstte çeşmenin isminin yazıldığı birinci satır dikdörtgen içine alınmıştır. Onun altındaki iki satır ise ayrı bir dikdörtgen içine alınmıştır. En altta yer alan tarih ise ufak bir dikdörtgenle sınırlanmıştır. Bu üç dikdörtgenin köşeleri ufak kavislerle pahlanarak köşeleri yumuşatılmıştır.

Çeşmenin yapılışından sonra 1972 yılında Belediye tarafından sökülmesi ve daha sonra tekrar yapılması dışında geçirdiği onarımlar hakkında bilgi edinilememiştir.

Zafer Çeşmesi farklı bir çeşme formu olarak günümüze gelmiş önemli ve değişik bir örnektir.

NOTLAR :

- 1 - ÖNDER Mehmet, Konya Çeşme ve Şadırvanları, Konya 1955, s:78
 - ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s: 246
 - ES Selçuk, “ Konya Ansiklopedisi- Zafer Çeşmesi ”, YENİ KONYA GAZETESİ, 20.2.1975,s:3
 Bu yayınlardan alınan kitabelerde düzeltmeler yapılmıştır.
- 2 - ES Selçuk, “ Zafer Çeşmesi ”, YENİ KONYA GAZETESİ, 7.8.1972 ve 7.7.1972 , s: 2,5
 - Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 42.00/33 no’lu dosyası
 - ES Selçuk, a.g.m., s:3

ŞEHİTLİK

(ALAVARDI ŞEHİTLİĞİ)

KATALOG NO : 13
 ŞEKİL NO : 42
 RESİM NO : 57-58

ADRES : Meram İlçesi, Alavardı Mahallesi,
 Hoca Fakih Caddesinin demiryolu ile
 kesiştiği köşede

PAFTA : 198
 ADA : 1345
 PARSEL : 7
 MÜLKİYETİ : Meram Belediyesi
 SORUMLU KURULUŞ : Meram Belediyesi
 YAPIM TARİHİ : 1925 M (1341 R)
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : Konya 5. Kolordu Komutanlığı
 KİTABESİ : Var
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve
 Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun
 4.11.1988 gün ve 311 sayılı kararı

KORUMA GRUBU : -
 ORJİNAL KULLANIMI : Şehitlik
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Şehitlik (1)

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Şehitlik, Hoca Fakih Caddesi'nin demiryolu ile kesiştiği yerin beş metre batısında bulunmaktadır. Doğuya bakan ön cephesi demiryoluna, güneye bakan yan cephesi Hoca Fakih Caddesi'ne bakmaktadır. Kuzeyden ve batıdan Şeker Fabrikası'nın bahçesine bitişiktir.

Şehitlik olarak yapılmış olan bu anıt, kareye yakın dikdörtgen bir bahçenin ortasındadır. Anıtın batısında iki mermer mezar bulunmaktadır. Bahçe yaklaşık bir metre yüksekliğinde demir parmaklıklı bir duvar ile çevrilidir.

Şehitliğin güneyinde bulunan ve 20. yüzyılın hemen öncesinde yapılmış İstasyon binaları, lojmanları ve oteller ile burada belli bir dönemi anlatan tarihi bir doku söz konusudur.

Bugün anıt ve çevresi sağlam ve bakımlı bir durumdadır.

2 - TARİHÇESİ :

Şehitlik olarak yaptırılan anıtın doğuya bakan ön cephesindeki on satırlık Osmanlıca kitabesinde;;

“ - 2 Teşrin evvel sene 336
 - Vaka-i irticaiyesinde
 - asiler tarafından
 - tüfenk dipçigiyle darp
 - ve şehit edilen
 - Teyyareci mülazım evvel
 - İbrahim Ethem Efendi
 - ve Abdullah Çavuş
 - burada meftundur.
 - 5.... inşaatı 1341 ” yazılıdır.

Bu kitabeden, 2 Ekim 1920 tarihinde Konya'daki isyan olaylarında isyankarlar tarafından dipçikle öldürülen Hv. Üsteğmen İbrahim Ethem ve Başçvş Abdullah'ın, anılarına izafeten 1341 R (1925 M) yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

1984 yılına kadar mevcut olan sac bir levha üzerine yazılmış Türkçe kitabede ise “ 2 Ekim 1920 irtica vakasında asiler tarafından tüfek ve dipçikle vurularak öldürülen Hv. Üsteğmen İbrahim Ethem ve Başçvş Abdullah burada yatar ” yazılı iken bu levha kaldırılmıştır. Bugün bahçe kapısı üzerinde, 1991 yılında koyulduğu anlaşılan “ Üsteğmen İbrahim Ethem ve Başçvş Abdullah Şehitliği, 1991 Haziran ” yazılı bir levha vardır.

3 - MİMARİ TANIMI :

Anıta giriş doğudan, demir parmaklıklı iki kanatlı bir kapıdan verilmiştir. Bahçenin tam ortasında yer alan anıt, dört cepheli olup, en altta kare şeklinde üç kademeli bir kaide üzerinde yükselmektedir. Üç basamaktan oluşan bu kaide kısmının bugün mermer kaplama olduğu görülmüştür. Ancak kayıtlardan kaidenin daha önce düzgün kesme taş olduğu öğrenilmiştir. Dikili taş şeklindeki anıtın asıl kaidesi ise, köşeleri

içbükey dışbükey kavislerle hareketlendirilmiş, kare bir kaidedir. Bu kaidenin ön yüzünde iki yana açılmış kanatlar ve ortasında ayyıldızın olduğu metalden askeri bir arma yerleştirilmiştir.

Anıtın mermer olan gövde kısmı kare planlı olup yukarıya doğru biraz daralmakta ve en üstte piramidal bir şekilde sonuçlanmaktadır. Dikdörtgenler prizması şeklinde yükselen dikilitaş görünümündeki anıtın doğuya bakan ön cephesinde boydan boya on satırlık kitabe yer almaktadır. Her satır dikdörtgen, tarihin bulunduğu en alt satır oval bir kartuş içine alınmıştır.

Anıtın hemen arkasında mermerden yapılmış iki adet tek katlı mezar bulunmaktadır.

Anıtta hiçbir süsleme unsuru yoktur. Ön cephede yer alan kitabe satırlarının kartuş içine alınması, kaide kısmının profillendirilmiş olması, anıt üzerinde görülebilen dekoratif hareketlerdir.

Anıtın; kayıtlardan ve eski fotoğraflardan ufak değişiklikler geçirdiği anlaşılmaktadır. Kesme taş olan kaidenin mermer kaplanması, mermer olan dikili taş ve kitabenin boyanması, sac levha üzerindeki Türkçe kitabenin kaldırılması, 1991 yılında yapılan düzenlemeler sırasında gerçekleşmiş olmalıdır (1).

NOTLAR :

- 1 -Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 42.00/129 nolu Dosya ile yerinde yapılan incelemeler

GAZİ MUSTAFA KEMAL İLKOKULU

(GAZİ PAŞA MEKTEBİ - GAZİ İLKOKULU)

KATALOG NO : 14
 ŞEKİL NO : 43-46
 RESİM NO : 59-65

ADRES : Karatay ilçesi, Şems Mahallesi,
 Alaaddin Bulvarı
 PAFTA : 105
 ADA : 2653
 PARSEL : 21 (1)
 MÜLKİYET : Milli Eğitim Müdürlüğü
 SORUMLU KURULUŞ : Milli Eğitim Müdürlüğü (2)
 YAPIM TARİHİ : 1926-1927 (3)
 YAPAN : Leno Şirketi
 YAPTIRAN : Vali Mehmet İzzet Bey
 KİTABESİ : Yok
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski
 Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun
 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı
 KORUMA GRUBU : II. grup (4)
 ORJİNAL KULLANIMI : İlkokul
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : İlkokul ve Meslek Lisesi

1- KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Cumhuriyet alanında yer alan Gazi İlkokulu'nun batıya bakan ön cephesi Alaaddin Caddesine, kuzeye bakan yan cephesi ile doğuya bakan arka cephesi Mazhar Babalık Sokağına açılmaktadır. Güney cephesinde ise, Emlak Kredi Bankası bulunmaktadır.

Söz konusu yapı, şehrin en önemli tarihi merkezi olan Alaaddin tepesi'nin doğusunda yer almaktadır.

Gazi İlkokulu dört yönde oldukça geniş bir bahçe ile çevrelenmiştir. Bugün, bahçede okulun güneyinde sonradan yapılmış Öğretmen evlerine ait ek tesisler, kuzeyinde ise okulun tuvalet ve lavaboları vardır. Okulun doğudaki arka bahçe kapısının hemen kuzey tarafında, 1927 tarihli, bir yüzü bahçeye, bir yüzü Mazhar Babalık Sokağına bakan değişik formlu bir çeşme bulunmaktadır.

Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu' nun 23.11.1990 gün ve 890 sayılı kararıyla okulun koruma alanı tesbit edilmiştir (5).

Yapılışından itibaren aynı kurum tarafından kullanılmış ve aynı amaca hizmet etmiş olan Gazi İlkokulu bugünde aynı isimle aynı fonksiyonunu devam ettirmektedir. Ancak 1995/96 öğretim yılında bodrum katı Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi'nin hizmetine verilmiş ve hazırlık sınıfı eğitime başlamıştır (6). Sağlam ve bakımlı bir yapıdır.

II - TARİHÇESİ :

Cumhuriyet döneminde medrese eğitimi kaldırıldıktan sonra (1924), hızla yeni okul binalarının yapımına başlanmıştır. 1924 yılında Ankara'da Gazi ve Latife okullarının yapımından sonra diğer bazı kentlerde, bu arada Konya'da da aynı adla ilkokul binaları yapılmıştır. I. Ulusal Mimarlık üslubunda tasarlanan Cumhuriyet Dönemi okullarının öncülüğünü yapan örneklerden biri de Konya Gazi İlkokulu'dur (7).

Gazi İlkokulu, geçmişi Karamanoğulları dönemine kadar indirilen Kazanlı Medresesi'nin yerine yaptırılmıştır (8). Kazanlı Medresesi 1923 yılına kadar faaliyet göstermiş olduğuna göre (9), 1924 yılında medreselerin kapatılmasından sonra yıkılmış veya yıktırılmış olmalıdır. Çünkü Gazi İlkokulu'nun inşasına 1926 yılında başlanmıştır.

Konya Valilerinden Mehmet İzzet Bey (25.04.1925-21.05.1932) tarafından, 15 Ağustos 1926 'da okulun temeli atılarak inşasına başlanmıştır. Dönemin Milli Eğitim Müdürü Osman Nuri Bey'in de katkılarıyla okulun yapımı Almanlar tarafından kurulmuş Leno Şirketine verilmiştir. 40 000 TL'sına mal olan okulun yapımı sırasında İtalyan ustalar da çalışmıştır. O dönemde aynı şirket tarafından aynı plan tipinde İsmet Paşa ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulları olmak üzere, iki ilkokul daha yaptırılmıştır (10). Yayınlarda okulun yapım tarihi olarak, 1926-1928 yılları (11) ve 1929 yılı (12) gösterilmişse de, okul 1927/28 öğretim yılında

eğitime başladığına göre (13), 1927 yılında inşaatın tamamlanmış olması gerekmektedir.

Yapıldığından itibaren ilkokul olarak kullanılan yapı, 1929 yılında eğitim ve öğretimini “ Konya Gazi Paşa Mektebi ” adı ile sürdürdüğü eski kayıtlardan anlaşılmaktadır (14). 1947 yılında Sıtma Savaşı Memur Yetiştirme Kursu’nun bu okulda açıldığı (15), aynı yıl İlköğretim Müfettişleri Dairesi ve Milli Eğitim Bürosunun da bu okulda vazife gördüğü bilinmektedir (16).

III- MİMARİ TANIMI :

Birinci Ulusal Mimarlık Üslubunda tasarlanan yapı, bodrum üzerine iki katlı olup, yığma kagir olarak inşa edilmiştir. Kuzey-güney yönünde uzanan dikdörtgen bir plana sahip yapının; geniş saçaklı çatısı marsilya kiremit örtülüdür .Batıya bakan ön cephede bir, doğuya bakan arka cephede bir olmak üzere geniş cephelerin tam ortasında aynı eksen üzerinde zemin kat hizasında iki girişi vardır.

Yapı, gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Yanlarda koyu renkli Sille taşı ile belirtilen, üç cepheli köşe çıkmalarının orta hacimden yükseltilerek, dışa taşırılması, geniş saçaklı çatı, kemerli açıklıklar yapının üslubunu belirleyici önemli cephe ve kütle özellikleri arasındadır. Çıkmalar zeminden başlayarak örtü sistemine kadar kendini hissettirmektedir.

Köşe çıkmalarının her bir kenarı bir sıra düzgün kesme taşla sınırlanmıştır. Sıvalı cephelerde açıklıkların çevresi, köşe çıkmalarının düşey şeritleri, yatay silmeler, koyu renkli düzgün kesme taşdır. (17). Bu taş Konya’da sıkça kullanılan Sille taşıdır (18). Bahçe kapısının iki yanındaki ayaklar da bu taştan yapılmıştır . Yapıda döşemeler çelik putrel arası taş olarak inşa edilmiştir (19). Orijinalinde örtü sisteminde ahşap malzeme kullanılmıştır (20). Ancak bugün örtü sistemi betonarmedir.

Yapının her katı dört cephede de, çok sayıda pencere sıraları ile hareketlendirilmiştir. Bodrum katta dikdörtgen, zemin katta basık, birinci katta ise sivri kemerli pencereler vardır. Pencerelerin köşe taşları dışarı doğru taşırılarak daha çok belirginleştirilmiştir. Pencereler cephelerde ikili, üçlü yada tekli gruplar halinde tasarlanmıştır. Çıkmalarda ön ve arka cepheye bakan pencereler, birbirlerine yakın olarak yapılmış ve pencere çevresindeki taş kaplama köşelerde dışarı taşırılarak birleştirilmiş, böylece

üçüz pencere görünümü verilmiştir. Pencere çerçeveleri ahşaptır. Bodrum kat pencereleri demir parmaklıdır.

Bu dönemin en sık görülen özelliklerinden biri de, cephelere hareketlilik getiren silmelerdir. Bu yapıda da pencere kemerleri, kat ayrımları ve saçak hizası bir kaç sıra silme ile vurgulanmıştır. Özellikle birinci kat pencerelerinde sivri kemerlerin üzeri bir sıra silme ile daha da belirginleştirilmiştir. Bodrum kat ayrımını belirleyen dikdörtgen şeklindeki yatay silme tüm cepheyi dolaşırken, zemin ve birinci kat ayrımını vurgulayan profilli silme sadece girişlerin iki yanındaki ara bölgelerde görülmekte olup, köşe çıkmalarının hiçbir cephesinde kullanılmamıştır. Beden duvarlarının saçakla birleştiği hizada da, bir sıra yatay silme dolaşmakta ve tüm cephede bir süreklilik göstermektedir. Bu saçak silmesinin üzerinde kırık çizgilerden oluşan ve baklava dilimi şeklinde biçimlendirilmiş süsleme kuşağı saçak altında bir bordür oluşturmaktadır. Bu bordür, çıkmaların her cephesinde, saçak hizasında kullanılmış olup, girişin iki yanındaki ara kısımlarda görülmemektedir .

Etrafı bir metre yüksekliğinde demir parmaklıklı bahçe duvarı ile çevrili olan yapının batısında, ön bahçeye girişi sağlayan ve iki kalın ayaktan oluşan bahçe kapısı vardır. Köşeli ve kademeli olarak yükselen iki dikdörtgen ayak arasında yer alan bu bahçe kapısı, demir parmaklıklıdır. Ayaklar sille taşından yapılmıştır. Kare planlı kaidesi kübik bir form göstermektedir. Kare planlı gövde, daha ince ve uzun tutulmuştur. Ayakların başlık ve kaide kısımları dışarı taşırılarak belirginleştirilmiştir. Başlık kısmı iki kademeli olarak yükselmiş ve köşeleri pahlanarak kübik bir formla son bulmuştur. Bu iki ayak üzerinde süslemeler vardır. Yapının doğusunda arka bahçeye girişi sağlayan, öğrencilerin kullandığı, özelliği olmayan, demirden bir bahçe kapısı daha bulunmaktadır. Batıdaki bahçe kapısından geçtikten sonra yapının ana giriş kapısı merdivenlerine kadar uzanan ve fazla geniş olmayan taşlık kısmı bulunmaktadır .

Batıya bakan ön cephe; ana giriş cephesi olduğundan diğer cephelere göre daha özenli yapılmış olup, girişe göre tamamen simetrik planlanmıştır. Bu cephe, her iki köşede cepheden dışa doğru taşma yapan köşe çıkmaları ile dönem özelliği yansıtan bir cephe anlayışı içinde tasarlanmıştır.

Yaklaşık bir metre kadar bir subasman seviyesinde yükselen bodrum kat, girişin iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere dikdörtgen formu 10 adet pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Ön cephede, zemin kat hizasından verilmiş ana girişe sekiz basamaktan oluşan üç taraflı merdivenle ulaşılmaktadır. Taç kapı anlayışı içinde vurgulanmaya çalışılan giriş, cephenin tam ortasında yer almakta olup, çok az bir derinlikle öne taşırılmıştır. Taş malzemenin kullanıldığı, dikdörtgen şeklindeki giriş; içbükey, dışbükey silmelerle bordürlenmiştir. Kademe kademe derinleşen bordürler içte basık bir kemerle son bulmuştur. Ortada yer alan çift kanatlı demir kapı yenidir. Girişin hemen üstünde yer alan pencere girişle bütünleşen bir görünüm içerisinde. Bu pencerenin iki yanında ve kemer köşelerinde süslemeler vardır. İki yandaki süslemelerin bulunduğu kısım yuvarlak hatlarla dışarı taşırılarak girişle, üstündekipencereyi kaynaştırmıştır. Bu pencere kemerinin her iki köşesine iç içe oyulmuş üçgenler yerleştirilmiştir.

Ön cephenin, zemin katında girişin her iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere on adet basık kemerli pencere vardır. Birinci kat; girişin üstünde bir, iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere onbir adet sivri kemerli pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Ön cephede, köşe çıkmalarındaki, zemin ve birinci kat pencereleri üçlü gruplar halinde yerleştirilmiş ve girişin iki yanında yer alan pencerelerden daha dar düşünülmüştür. Girişin üstünde ve iki yanındaki toplam dokuz adet pencere yapının her cephesinde yer alan diğer pencerelerden daha geniştir.

Kısaca tam ortadan verilmiş olan girişe göre, simetrik bir cephe anlayışı içinde biçimlendirilmiş ve diğer cephelerden daha çok vurgulanmış ön cephe, dönem özelliklerini bünyesinde toplamıştır. Çıkmalar, pencere sıraları, silmeler, üç taraflı giriş merdivenleri ön cephede dönem özelliklerini yansıtan elemanlardır.

Kuzey ve güneye bakan yan cepheler; ön ve arka cepheye nazaran çıkmaları ve girişleri olmayan, sadece pencere sıraları ile hareketlendirilmiş, daha sade cephelerdir. Dikdörtgen planlı yapının dar cephelerini oluşturan yan cepheler, bodrum katta dörder adet dikdörtgen pencere ile, zemin ve birinci katlarda ise ortada üçer adet ve bu üçlü grubun iki yanında birer adet olmak üzere beşerden onar adet eşit boyutta pencerelerle dışa açılmaktadır.

Doğuya bakan arka cephe; tam ortasında bulunan girişe göre tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Bu cephede bodrum kat; çıkmalarda ve girişin her iki yanında üçer olmak üzere oniki adet dikdörtgen pencere ile dışa açılmaktadır. Cephenin tam ortasında yer alan girişe; sekiz basamaklı tek yönlü bir merdivenle ulaşılmaktadır. Öğrenci girişi olarak kullanılan bu arka giriş, ön cephedeki girişe göre daha küçük

olup, basık kemerlidir. Giriş üzerinde süsleme yoktur. Kapının üzerinde ince uzun bir şekilde yükselen sivri kemerli bir pencere bulunmaktadır. İçte, birinci kata çıkışı sağlayan merdivenler boyunca yükselen ve merdiven boşluğunu aydınlatan bu pencere, yaklaşık bir buçuk kat yüksekliğindedir. Ön cephedeki gibi, burada da giriş ve üzerindeki pencere, bir bütünlük içerisinde düşünülmüş ve cepheden çok az bir derinlikle öne taşırılmıştır. Zemin ve birinci kat, girişin iki yanında ve çıkmalarda üçlü gruplar halinde olmak üzere toplam 24 adet pencere ile arka cepheye açılmaktadır.

Arka cephe düzeni, genel olarak ön cephe düzeni ile aynı görünümde olsa da, girişin biçimlenişi, çıkmaların derinlikleri, pencere sıraları ve boyutları gibi farklılıklar da göze çarpmaktadır.

Orijinalinde, dışa taşkın geniş ahşap saçaklı marsilya kiremit örtülü olan çatı, bugün de dışa taşkın saçaklı, marsilya kiremit örtülüdür. Ancak betonarme olarak yenilenmiştir.

Bodrum üzerine iki katlı olan yapıda katlar arasında geçişi sağlayan merdiven; ana girişin karşısında olup, koridorun tam ortasında, arka cepheye bakan iki büyük sınıfın arasındadır. Bu merdivenden 16 basamakla zemin kattan bodrum kata inilmektedir. Zemin kattan birinci kata çıkarken önce 14 basamakla bir sahanlığa çıkılmakta, buradan tekrar on basamak daha çıkarak birinci kata ulaşılmaktadır. Merdiven bugün karo mozaik olup, korkulukları demir, üzeri ahşaptır.

Dikdörtgen planlı yapının doğu ve batıya bakan geniş cephelerinin zemin kat hizasında tam ortasında olmak üzere iki girişi vardır. Girişe göre son derece simetrik olan bu plan her katta aynıdır. İhtiyaç nedeni ile kuzeydeki mekanlarda bir değişiklik yapılmışsa da orijinal plan bozulmamıştır. Plan, aynı koridora açılan ve arka cepheye bakan dört büyük, ön cepheye bakan iki küçük odadan oluşmaktadır. Cephelerden dışa taşırılmış olan köşe odalarının yan cephelere de açıklıkları vardır. Kısaca plan, dikdörtgen bir koridorun bir uzun, iki kısa kenarı olmak üzere üç tarafına dizilmiş odalardan oluşmaktadır. Koridorun dördüncü kenarı direkt batıya bakan ön cepheye açılmaktadır. Yapının arka cepheye bakan büyük odaları sınıf, ön cepheye bakan küçük odaları ise idare odaları şeklinde düşünülmüştür.

Sınıf ve idare odaları çok sayıda pencere ile cephelere açılmaktadır. Köşelerdeki büyük sınıflar arka cephede üçer, yan cephelerde dörder olmak üzere toplam yedişer pencere ile aydınlanırken, arka cepheye bakan

ara sınıflar üçer pencere ile aydınlanmaktadır. Küçük idare odalarının ise, ön cepheye üçer, yan cepheye birer olmak üzere dörder penceresi vardır. Koridorlar; bodrum katta dört pencere, zemin katta bir kapı ve dört pencere, birinci katta ise , beş pencere ile sadece ön cepheden ışık almaktadır. Zemin kat koridorunun arka cepheye de bir kapı açıklığı vardır. Koridor pencereleri diğer oda ve sınıf pencerelerine göre daha geniş tutulmuşlardır.

İhtiyaç nedeni ile, kuzeydeki odalarda bazı değişiklikler yapılmıştır (21). Yapıldığından itibaren sınıf olarak kullanılan odalar dışında, diğer odalar hep müdür, müdür yardımcısı, öğretmen ve hizmetli odaları gibi idare odaları olarak kullanılmıştır. Bodrum katta ise odalar; arşiv, depo, atölye, kalorifer dairesi şeklinde kullanılmış, zaman zaman ihtiyaç halinde bodrum katta da sınıf ve idare odaları oluşturulmuştur. Kuzey doğudaki büyük sınıf ile kuzey batıdaki idare odasının ortak duvarı kaydırılarak ortalanmış, bu iki odanın açıldığı bir de ufak koridor oluşturulmuştur. Önce birinci katta yapılan bu değişiklik zamanla her katta yapılmıştır. Bu nedenle kuzeyde, zemin ve birinci kattaki bu odaların pencere sayısı değişmiştir. Bugün iki odada da beşer pencere ile aydınlanmaktadır. Çünkü cephenin tam ortasına gelen pencere kaydırılan duvar hizasında kalmıştır. Bu durum dışarıdan farkedilmediği için, cephe görüntüsünü bozmamıştır. Bu odalar bugün birinci katta sınıf olarak kullanılırken, zemin katta, biri öğretmen odası, diğeri sınıf olarak kullanılmaktadır. Bodrum kat, bir dönem okulun ana sınıfı ve özürlü çocukların alındığı özel sınıf ile tesisat birimlerine ayrılmış iken (22), bugün meslek lisesi olarak kullanılan bu katta; sınıflar, müdür ve müdür yardımcısı odaları ile yine tesisat birimleri yer almaktadır

Gazi İlkokulu, çok sayıda pencere ile aydınlanan, ferah mekanlara sahip bir yapıdır. Özellikle köşe odaları gibi iki cepheye açılan, pencereler ile aydınlık mekanlar yaratılmıştır. Cephelerdeki basık ve sivri kemerli açıklıklara karşın iç mekanlarda oda kapıları dikdörtgen şeklinde yapılmıştır. Bugün yerler karo mozaik olup, tavan betondur. Okul, kalorifer ile ısıtılmaktadır.

Gazi İlkokulu süsleme açısından pek zengin değildir. Cephelerdeki bazı süslemelere karşın, içeride hiç bir süsleme unsuru yoktur. Bahçe kapısı ve binanın ana giriş kapısında görülen taş süsleme dışında, cephelerde mimari elemanlarla yapılan, dekoratif bir görüntü oluşturan süsleme anlayışı vardır.

Gazi İlkokulu'nun ana giriş ve bahçe kapısı; İsmet Paşa ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulları'nın ana giriş ve bahçe kapıları ile aynı düzenleme içerisinde olup, ortak süsleme özellikleri yansıtmaktadır. Bahçe kapısını oluşturan iki ayak üzerinde görülen taş süsleme, bitkisel ve geometrik unsurların hakim olduğu bir kompozisyon meydana getirmiştir. Ayakların gövdeleri üzerindeki kabartma ve oyma olarak yapılan bu süslemelerin esasını; rozet şeklinde vurgulanmış bir dairenin içindeki palmet ve kıvrımları oluşturmaktadır. Bu daireden aşağıya doğru uzanan üç dal yukardaki süslemenin devamıdır. Bu dallardan ortadaki, diğerlerinden daha uzun tutulmuş ve ucuna büyükçe bir palmet motifi yerleştirilmiştir. Motife estetik katan yapraklar incelik ile işlenmiştir. Yanlarda kalan dalların ucuna iç içe geçmiş daireler yerleştirilmiştir. Bu süslemeler ayakların sokağa bakan yüzlerinde vardır. Bahçeye bakan yüzlerinde yapılmamıştır.

Yapının batıdaki ana giriş kapısının hemen üzerinde de stilize bitki motiflerinin oluşturduğu süslemeler vardır. Giriş kapısının hemen üzerinde bulunan pencerenin iki yanındaki bu rumi süslemenin yer aldığı kısımlar, yuvarlak hatlarla dışarı taşırılmıştır. Kıvrık dal ve yaprakların oluşturduğu bu taş süsleme oldukça yüzeyseldir. Yukarıda pencere kemerinin her iki köşesinde görülen iç içe üçgenler girişte görülen geometrik desenli başka bir süsleme unsurudur.

Saçak hizasında tüm cepheyi dolaşan silmelerin üzeri, köşe çıkmalarında baklava dilimi şeklinde süslenmiştir. Bu motif saçak altında geometrik desenli bir süsleme bordürü oluşturmuştur. Yapıda açıklık çevrelerinde ve yatay, düşey hatları belirleyen silmelerde koyu renk taş kullanımı cephelerde dekoratif bir görüntü yansıtmaktadır. Silmeler, pencere sıraları, açıklık kemerleri, üç taraflı giriş merdiveni, çıkmalar hep mimari elemanlarla yapılmış, cepheye hareketlilik getiren ve dekoratif bir görünüm kazandıran unsurlardır. Bunlar dönemin, cephe ve süsleme özellikleridir.

Yapıda zaman zaman onarımlar, bölüntüler ve eklemeler yapılmıştır. Basit onarım niteliğindeki bu onarımlar, yapının planını ve cephe görüntüsünü bozmamıştır. Yapılışından sonra, aradan geçen uzun yıllar, okulda, özellikle ahşap örtü sisteminde büyük onarımların yapılması gereğini doğurmuştur. Yapının ve dönemin en belirgin özelliği olan geniş saçaklı ahşap çatının, bu özelliğini yitirmesi, 1980'li yıllarda yapılan onarımlara rastlar. Orijinalinde ahşap çatılı olan yapının 1980 yılı onarımında tabliye betonu atılarak, çatısının yenilenmiş olduğu okul kayıtlarından öğrenilmiştir (23). Başka bir kayıta ise, 1982/83 yıllarında

Milli Eğitim Bakanlığı'na onarıma alınmış olduğu, bir yıl süren bu onarım sırasında çatının yenilendiği, son kattaki ahşap kısımların betonarme olarak yeniden inşa edildiği belirtilmektedir. Bu onarımda saçak silmesi yükseltilerek, beton çatı yapılmıştır . Kalorifer binaya daha sonra eklenmiştir.

İhtiyaç nedeni ile değişik zamanlarda, özellikle bodrum katta bazı bölüntüler yapılarak, yeni mekanlar yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca birinci katta kuzeydeki arka cepheye bakan büyük oda ile, ön cepheye bakan küçük odanın ortak duvarı kaydırılarak, ortalanmıştır. Bu iki odanın açıldığı birde ufak koridor oluşturulmuştur. Önce birinci katta yapılan bu değişiklik zamanla her katta yapılmış, böylece küçük odalar biraz büyütülmüştür. Ancak yapılan bu onarımın yılları tespit edilmemiştir (24).

1993 yılında, Milli Eğitim Müdürlüğü'nce, yapının ticari iş merkezi olarak ve bahçesindeki öğretmen evi ve ek tesislerinin fonksiyonunu devam ettirerek, bahçenin otopark olarak kullanılması için Konya Koruma Kurulu'na teklifte bulunulmuştur. Ancak Konya Koruma Kurulu'nun 18.5 1993 gün ve 1659 sayılı kararında; söz konusu okulun Cumhuriyet döneminde eğitim amacıyla yapılan ilkokullardan olması nedeni ile yapıya verilmek istenen yeni ticari amaçlı fonksiyonun uygun olmadığı ve yapım amacına ters düştüğü belirtilmiştir. Teklif yapının orijinal kullanım amacına uygun olmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir (26).

I. Ulusal Mimarlık Üslubu'nda tasarlanan Gazi Mustafa Kemal İlkokulu, aynı şirket tarafından yapılan Hakimet-i Milliye ve İsmet Paşa İlkokulları ile plan ve cephe düzeni açısından ortak üslup özellikleri göstermektedir. Cumhuriyet döneminde eğitim amacı ile yapılan ilk örnek okullardan olan bu üç okul da, hem plan, hem de cephe özellikleri açısından günümüze kadar orijinallikinden fazla bir şey kaybetmeden gelmiştir.

NOTLAR :

- 1 -Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 42.00/461 no'lu dosya
Daha önce 105 pafta, 253 ada, 36 parsel iken, Konya Koruma Kurulu'nun 16.6.1993 gün ve 1678 sayılı kararı ile kadastral durum değiştirilmiştir.
- 2 - Gazi İlkokulu evrak kayıtları
- Konya Etnografya Müzesi

- 3 - K. K. K., a.g.d.
 - Gazi İlkokulu evrak kayıtları
 - ERDEM Semiha, Konyada'ki Neoklasik Eğitim Kurumları, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji- Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi AnaBilim Dalı Lisans Tezi, Konya 1993, s:59-60
- 4 - K. K. K., a.g.d.

K. K. K'nun 18.5.1993 gün ve 1659 sayılı kararı ile yapının koruma grubu tesbit edilmiştir.
- 5 - K. K. K., a.g.d.
- 6 - Gazi İlkokulu evrak kayıtları
- 7 - ASLANOĞLU İnci, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara 1980, s: 18
- 8 - Konya Etnografya Müzesi
 - K. K. K., a.g.d.
 - Gazi İlkokulu evrak kayıtları
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:60
- 9 - Medrese hakkında ayrıntılı bilgi için;.

ARABACI Caner'in " 1900-1924 arası Konya Medreseleri " konulu Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlamakta olduğu, Doktora Tezi Hakkında 16.5.1996 tarihinde kendisi ile yapılan görüşmeden aşağıdaki notlar alınmıştır.

" Gazi İlkokulu yerinde Karamanoğulları Devrine ait Kazanlı Medresesi bulunmakta idi. Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından değişik işlevli bazı yapılar ile birlikte 1464 yılında Karamanoğlu İbrahim Bey Medresesi yaptırılmıştır. Daha sonra etrafına un satılan bazı dükkanlar yaptırılmış (Dakiki : içinde un bulunan, Kapan : dükkan), bu yüzden 1882-1883 yıllarında Medrese Dakikkapanı Medresesi adı ile anılırken, sonradan Unkapanı Medresesi olarak anılmaya başlanmıştır. Daha sonra medresede hoca olarak Kazanlı Mehmet Efendi çalışmıştır. Bu dönemde Medrese Kazanlı Medresesi olarak anılmıştır. Kazanlı Mehmet Efendi 1901 yılında ölmüştür. Kayıtlara göre medresenin 1923 yılında mevcut olduğu ve faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bu medrese alanından 1926-1933 yılları arasında 8 parselin satışının yapıldığı da kayıtlardan anlaşılmaktadır. Bugün medresenin yerinde Gazi İlkokulu vardır. "

Eski kayıtlara dayanan Caner Arabacı'nın verdiği bu bilgilere göre; Medreseler 1924 yılında kapatıldığından ve okulun yapımına 1926 yılında başlandığından, medrese 1924 sonrasında yıkılmış ya da yıktırılmış olmalıdır.

Ayrıca, ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:167

" Karamanoğlu İmareti, 15. yüzyılda Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından Alaaddin Tepesi'nin doğu yönünde, bugünkü Gazi Mustafa Kemal Paşa İlkokulu civarında yaptırılmıştır. Ayrıca bir mescit ve

medresesi vardır. Bunlar Unkapanı ve Kazanlı adı ile de tanınmıştır. ” şeklinde bilgi buluyoruz.

- SURAL Mahmut, “ Her Yönüyle Konya ” YENİ KONYA GAZETESİ, 5.8.1975, s: 3’de

“ Kazanlı (Dakik-kapanı) Medresesi Gazi Mustafa Kemal Paşa İlkokulu’nun bulunduğu yerde idi. Müderrisi Kazanlı Mehmet Efendi’dir.” şeklinde yazmaktadır.

- ES Selçuk, “ Konya Ansiklopedisi ” YENİ KONYA GAZETESİ, 1.11.1974, s:3’de

“ Unkapanı Medresesi: Bugünkü Gazi İlkokulu’nun bulunduğu yerde evvelce Unkapanı Medresesi vardı. Bu hususta geniş bilgi Kazanlı Medresesi Maddesinde verilmiştir. ” yazılıdır.

10- Konya Etnografya Müzesi

- K. K. K., a.g.d.

- Gazi İlkokulu evrak kayıtları

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:59-60

11-ANONİM, Konya İl Yıllığı 1967, Ankara 1969, s: 259

-ASLANOĞLU İnci, a.g.e, s:93

12- ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s: 381

13- Gazi İlkokulu evrak kayıtları

14- Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden, İstanbul 1929,

15- ANONİM, “ Şehir Haberleri ” SELÇUK GAZETESİ, 6.6.1947, s: 1

16- ANONİM, “ Şehir Haberleri ” SELÇUK GAZETESİ, 15.8.1947, s: 1

17- Aynı konuda bkz.

- ERDEM Semiha, a.g.t, s:60

- ASLANOĞLU İnci, a.g.e, s:93

18- ERDEM Semiha, a.g.t, , s:60

19- ASLANOĞLU İnci, a.g.e, s:93

20- ERDEM Semiha, a.g.t, s:64

21- ERDEM Semiha, a.g.t, s:64

22- Konya Etnografya Müzesi

23- Gazi İlkokulu evrak Kayıtları

24- ERDEM Semiha, a.g.t, s:64

- Konya Etnografya Müzesi

25- ERDEM Semiha, a.g.t, s:64

26- K. K. K., a.g.d.

İSMET PAŞA İLKOKULU

(İSMET PAŞA MEKTEBİ)

KATALOG NO : 15
 ŞEKİL NO : 47-50
 RESİM NO : 66-71

ADRES : Karatay İlçesi, Sırçalı Mescit Mahallesi,
 İstanbul Caddesi, No : 246

PAFTA : 12
 ADA : 515
 PARSEL : 62-63
 MÜLKİYET : Özel İdare Müdürlüğü
 SORUMLU KURULUŞ : Milli Eğitim Bakanlığı (1)
 YAPIM TARİHİ : 1926-1927
 YAPAN : Leno Şirketi (2)
 YAPTIRAN : Vali Mehmet İzzet Bey (3)
 KİTABESİ : -
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı

KORUMA GRUBU : II. Grup (4)
 ORJİNAL KULLANIMI : İlkokul
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : İlkokul

I - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

İsmet Paşa İlkokulu'nun batıya bakan ön cephesi, eski adı ile Hapishane Caddesi (5), yeni adı ile İstanbul Caddesine, güneye bakan yan cephesi Ahi Evren Sokağı'na, kuzeye bakan yan cephesi Ezelizade Sokağı'na, doğuya bakan arka cephesi ise, Sarı Hafızlar Sokağı'na açılmaktadır. Söz konusu yapı şehrin en kalabalık ve önemli ticaret merkezi içerisinde yer almaktadır.

Okul dört yönde oldukça geniş bir cadde ile çevrelenmiştir. Bahçenin bir batıda, bir de doğuda olmak üzere aynı tip iki anıtsal kapısı bulunmaktadır. Bugün bahçenin kuzey doğusunda sonradan yapılmış

arşiv, depo ile tuvalet ve lavaboların yer aldığı tek katlı binalar vardır. Bahçenin güney batı köşesinde ise III. grup yapı olarak tescilli bir çeşme bulunmaktadır. Kültür Bakanlığı Konya Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Kurulu' nun 18.5.1993 gün ve 1660 sayılı kararı ile okulun koruma alanı ve grubu belirlenmiştir (6).

Yapılışından itibaren aynı kurum tarafından kullanılmış ve aynı amaca hizmet etmiş olan İsmet Paşa İlkokulu, bugün de aynı isimle, aynı fonksiyonunu devam ettirmektedir. Bakımsız olan okulun onarıma ihtiyacı vardır.

II - TARİHÇESİ :

Cumhuriyet döneminde medrese eğitimi kaldırıldıktan sonra (1924), hızla yeni okul binalarının yapımına başlanmıştır. Ankara başta olmak üzere, diğer bazı kentlerde, özellikle de Konya'da nüfusun kalabalık olduğu semtlerde ilkokul binalarının yapıldığı bilinmektedir (7). I. Ulusal Mimarlık Uslubu'nda tasarlanan Cumhuriyet Dönemi okullarının öncülüğünü yapan örneklerden biri de Konya İsmet Paşa İlkokulu'dur.

Oldukça geniş bir alana yayılan İsmet Paşa İlkokulu, son dönem Osmanlı medreselerinden Feyziye (Kavaklı) Medresesi arsası üzerine kurulmuştur. 1924 yılına kadar faaliyet gösteren medrese (8), bu yıdan sonra medreselerin kapatılmasıyla yıkılmış veya yıktırılmış olmalıdır. Çünkü İsmet Paşa İlkokulu'nun inşasına 1926 yılında başlanmıştır.

Konya valilerinden Mehmet İzzet Bey (25.4 1925- 21.5.1932) tarafından, 1926 yılında temeli atılarak inşasına başlanmıştır. Dönemin Milli Eğitim Müdürü Osman Nuri Bey'in de katkıları ile okulun yapımı Almanlar tarafından kurulmuş olan Leno Şirketine verilmiştir. Okulun yapımı sırasında, inşaatta İtalyan ustalar da çalışmıştır. O dönemde aynı şirket tarafından, aynı plan tipinde Gazi İlkokulu ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulu olmak üzere iki okul daha yapılmış ve böylece Konya'da ilkokul sayısı arttırılmaya çalışılmıştır (9). Bir kayıta okulun eğitim ve öğretime 10 Eylül 1927 tarihinde (10), başka bir kayıta ise 1.12.1927 tarihinde başladığı belirtilmektedir (11).

Kimi yayınlarda okulun yapım tarihi olarak 1929 (12), kimilerinde ise 1930 yılı (13) gösterilmişse de, okul 1927 öğretim yılında eğitime başladığına göre 1927 yılında inşaatın tamamlanmış olması gerekmektedir (14). Ayrıca 1929 yılına ait bir kaynakta, okulun varlığı “ İsmet Paşa Mektebi ” adı altında fotoğrafı ile birlikte gösterilmektedir (15).

İsmet Paşa İlkokulu, 1945 yılında Kız Sanat Enstitüsü'ne tahsis edilmiş olduğundan, okulun öğretmen ve öğrencileri bugünkü Karma Ortaokulu binasına taşınarak orta okulla birlikte eğitime devam etmiştir (16). 1958 yılında yayınlanan yerel gazetelerde İsmet Paşa İlkokulu binasının Kız Enstitüsü olarak kullanıldığına dair yazı ve fotoğraflar bulunmaktadır (17). 25 Aralık 1961 tarihinde Kız Enstitüsü'nün bugünkü kendi binasına taşınmasından sonra yani 16 yıl aradan sonra İsmet Paşa İlkokulu tekrar kendi binasına geri dönmüştür. Bir dönem Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin bir kısmı, ihtiyaç nedeni ile iki yıllığına İsmet Paşa İlkokulu'nun bir bölümünde eğitim ve öğretimlerini sürdürmüşlerdir. 1971-72 öğretim yılında ise Karma Ortaokulu öğrencilerinin bir kısmı da yer darlığı nedeni ile bu okulda öğretim görmüştür.

1927-71 yılları arasında normal eğitimini sürdüren İsmet Paşa İlkokulu 1971-72 öğretim yılından itibaren çift eğitime geçmiştir. 1974-75 öğretim yılında Akif Paşa İlkokulu'ndaki inşaat nedeni ile İsmet Paşa İlkokulu'nda bir yıl süre ile üçlü eğitim uygulanmıştır (18).

III - MİMARİ TANIM :

Birinci Ulusal Mimarlık Uslubu'nda tasarlanan yapı, bodrum üzerine iki katlı olup, yığma kagir olarak inşa edilmiştir. Kuzey güney yönünde uzanan dikdörtgen bir plana sahip yapının geniş saçaklı çatısı marsilya kiremit örtülüdür. Batıya bakan ön cephede bir, doğuya bakan arka cephede bir olmak üzere geniş cephelerin tam ortasında aynı eksen üzerinde iki girişi vardır.

Yapı, gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Yanlarda koyu renkli sille taşı ile belirtilen, üç cepheli köşe çıkmalarının orta hacimden yükseltilerek, dışa taşırılması, geniş saçaklı çatı, kemerli açıklıklar yapının stilini belirleyici önemli cephe ve kütle özellikleri arasındadır. Çıkmalar zeminden başlayarak örtü sistemine kadar kendini hissettirmektedir.

Köşe çıkmalarının her bir kenarı, bir sıra düzgün kesme taşla sınırlanmıştır. Sadece çıkma köşeleri ile pencere, kapı çevreleri taş olup, yapının bunun dışında kalan diğer yüzeyleri sıvalı ve boyalıdır. Sıvalı cephelerde açıklıkların çevresi, köşe çıkmalarının düşey şeritleri, yatay silmeler koyu renkli düzgün kesme taşdır. Bu taş, Konya'da sıkça kullanılan Sille Taşı'dır. Bahçe kapılarının iki yanındaki ayaklar da bu taştan yapılmıştır. Orijinalde örtü sisteminde ahşap malzeme kullanılmıştır (19). Ancak bugün örtü sistemi betonarmedir.

Yapının her katı dört cephede de, çok sayıda pencere sıraları ile hareketlendirilmiştir. Bodrum katta dikdörtgen, zemin katta basık, birinci katta ise sivri kemerli pencereler vardır. Pencerelerin köşe taşları dışarıya doğru hafif taşırılarak daha çok belirginleştirilmiştir. Pencereler ikili, üçlü yada tekli gruplar halinde tasarlanmıştır. Çıkmalarda ön ve arka cepheye bakan pencereler, birbirine yakın olarak yapılmış ve pencere çevresindeki taş kaplama köşelerde dışa taşırılarak birleştirilmiş ve üçüz pencere görünümü verilmiştir. Pencere çerçeveleri ahşaptır. Bodrum kat pencereleri demir parmaklıklıdır.

Bu dönemin en sık görülen özelliklerinden biri de, cephelere hareketlilik getiren silmelerdir. Bu yapıda da pencere kemerleri, kat ayrımları ve saçak hizası bir kaç sıra silme ile vurgulanmıştır. Özellikle birinci kat pencerelerinde sivri kemerlerin üzeri bir sıra silme ile daha da belirginleştirilmiştir. Bodrum kat ayrımını belirleyen dikdörtgen şeklindeki yatay silme tüm cepheyi dolaşırken, zemin ve birinci kat ayrımını vurgulayan profilli silme sadece girişlerin iki yanındaki ara bölmelerde görülmekte olup, köşe çıkmalarının hiç bir cephesinde kullanılmamıştır. Beden duvarlarının saçakla birleştiği hizada da bir sıra taş silme dolanmakta ve tüm cephede süreklilik göstermektedir. Bu saçak silmesinin üzerinde kırık çizgilerden oluşan ve baklava dilimi şeklinde biçimlendirilmiş süsleme kuşağı saçak altında bir bordür oluşturmaktadır. Bu bordür, çıkmaların her cephesinde saçak hizasında kullanılmış olup, girişin iki yanındaki ara kısımlarda görülmemektedir.

Etrafı bir metre yüksekliğinde demir parmaklıklı bahçe duvarı ile çevrili olan yapının batısında bir, doğusunda bir olmak üzere ön ve arka bahçeye girişi sağlayan aynı tip iki bahçe kapısı vardır. Köşeli ve kademeli olarak yükselen iki kalın dikdörtgen ayak arasında yer alan bu özellikli bahçe kapıları, demir parmaklıklıdır. Ayaklar sille aşından yapılmıştır. Kare planlı kaide kübik bir form göstermektedir. Kare planlı gövde daha ince ve uzun tutulmuştur. Ayakların başlık ve kaide kısımları dışarı taşırılarak belirginleştirilmiştir. Başlık kısmı, iki kademeli olarak yükselmiş ve köşeleri pahlanarak kübik bir formla son bulmuştur. Ayaklar üzerinde süslemeler vardır. Yapının doğusundaki arka bahçeye girişi sağlayan bahçe kapısını öğrenciler kullanmaktadır. Batıdaki bahçe kapısından geçtikten sonra yapının ana giriş kapısı merdivenlerine kadar uzanan ve kamulaştırmalar nedeni ile bugün oldukça dar olan taşlık kısmı bulunmaktadır.

Batıya bakan ön cephe; ana giriş cephesi olduğundan, diğer cephelere göre daha özenli yapılmış olup, girişe göre tamamen simetrik

olarak planlanmıştır. Bu cephe her iki köşede cepheden dışa doğru taşma yapan köşe çıkmaları ile dönem özelliği yansıtan bir cephe anlayışı içinde tasarlanmıştır.

Yaklaşık bir metre kadar bir subasman seviyesinde yükselen bodrum kat, girişin iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere dikdörtgen formlu on adet pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Ön cephede, zemin kat hizasından verilmiş olan ana girişe; sekiz basamaktan oluşan üç taraflı merdivenle ulaşılmaktadır. Taç kapı anlayışı içinde vurgulanmaya çalışılan giriş, cephenin tam ortasında yer almakta olup, çok az bir derinlikle öne taşırılmıştır. Taş malzemenin kullanıldığı, dikdörtgen şeklindeki giriş iç bükey dış bükey silmelerle bordürlenmiştir. Kademe kademe derinleşen bordürler içte basık bir kemerle son bulmuştur. Ortada bulunan çift taraflı kapı, ahşaptır. Girişin hemen üstünde yer alan pencere girişle bütünleşen bir görünüm içindedir. Bu pencerenin iki yanında ve kemer köşelerinde süslemeler vardır. İki yandaki süslemelerin bulunduğu kısım yuvarlak hatlarla dışarı taşırılarak giriş ile üzerindeki pencereyi kaynaştırmaktadır. Bu pencere kemerinin her iki köşesindeki iç içe yerleştirilmiş iki yuvarlaktan çıkan ışınsal bir süsleme görülmektedir.

Ön cephenin zemin katında girişin her iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere on adet basık kemerli pencere vardır. Birinci kat; girişin üstünde bir,iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere onbir adet sivri kemerli pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Ön cephede, köşe çıkmalarındaki; zemin ve birinci kat pencereleri üçlü gruplar halinde yerleştirilmiş ve girişin iki yanında yer alan pencerelerden daha dar düşünülmüştür. Girişin üstünde ve iki yanındaki toplam dokuz adet pencere yapının her cephesinde yer alan diğer pencerelerden daha geniştir.

Kısaca tam ortadan verilmiş olan girişe göre, simetrik bir cephe anlayışı içinde biçimlendirilmiş ve diğer cephelerden daha çok vurgulanmış ön cephe, dönem özelliklerini bünyesinde toplamıştır. Çıkmalar, pencere sıraları, silmeler, üç cephede dönem özelliklerini yansıtan elemanlardır.

Kuzey ve güneye bakan yan cepheler; ön ve arka cepheye nazaran çıkmaları ve girişleri olmayan, sadece pencere sıraları ile biçimlendirilmiş daha sade cephelerdir. Dikdörtgen planlı yapının dar cephelerini oluşturan yan cepheler bodrum kata dörder adet dikdörtgen pencere ile, zemin ve birinci katlarda ise, ortada üçer adet ve bu üçlü grubun iki yanında birer

adet olmak üzere beşerden onar adet eşit boyutta pencere ile dışarı açılmaktadır.

Doğuya bakan arka cephe ön cephe gibi, cephenin tam ortasında bulunan girişe göre tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Bu cephede bodrum kat, çıkmalarda ve girişin iki yanında üçer olmak üzere oniki adet dikdörtgen pencere ile dışa açılmaktadır. Cephenin tam ortasında yer alan girişe on basamaklı tek yönlü merdivenle ulaşılmaktadır. Öğrenci girişi olarak kullanılan bu arka giriş ön cephedeki girişe göre daha küçük olup, basık kemerlidir. Giriş üzerinde süsleme yoktur. Kapının üzerinde ince uzun bir şekilde yükselen sivri kemerli bir pencere bulunmaktadır. İçte birinci kata çıkışı sağlayan merdivenler boyunca yükselen ve merdiven boşluğunu aydınlatan bu pencere yaklaşık bir buçuk kat yüksekliğindedir. Ön cephedeki gibi, burada da giriş ve üzerindeki pencere bir bütünlük içerisinde düşünülmüş ve cepheden çok az bir derinlikle öne taşırılmıştır.

Zemin ve birinci kat; girişin iki yanında ve çıkmalarda üçlü gruplar halinde olmak üzere toplam 24 adet pencere ile arka cepheye açılmaktadır.

Arka cephe düzeni, genel olarak ön cephe düzeni ile aynı görünümde olsa da, girişin biçimlenişi, çıkmaların derinlikleri, pencere sıraları ve pencere boyutları gibi farklılıklarda göze çarpmaktadır.

Orijinalde dışa taşkın geniş ahşap saçaklı marsilya kiremit örtülü olan çatı, bugün de dışa taşkın saçaklı, marsilya kiremit örtülüdür. Ancak betonarme olarak yenilenmiştir.

Bodrum üzerine iki katlı olan yapıda katlar arasında geçişi sağlayan merdiven; ana girişin karşısında olup, koridorun tam ortasında, arka cepheye bakan iki büyük sınıfın arasındadır. Bu merdivenden 15 basamakla zemin kattan bodrum kata inilmektedir. Zemin kattan birinci kata çıkarken 14 basamakla bir sahanlığa çıkılmakta, buradan tekrar on basamak daha çıkılarak birinci kata ulaşılmaktadır. Merdiven, bugün karo mozaik olup, korkulukları demir, üzerleri ahşaptır.

Dikdörtgen planlı yapının, doğu ve batıya bakan geniş cephelerinin tam ortasında olmak üzere zemin kat hizasında iki girişi vardır. Yapının planı girişe göre son derece simetrik olup, her katta aynıdır. İhtiyaç nedeni ile kuzeydeki mekanlarda bir değişiklik yapılmışsa da orijinal plan bozulmamıştır. Plan aynı koridora açılan ve arka cepheye bakan dört büyük, ön cepheye bakan iki küçük odadan oluşmaktadır. Cephelerden dışa taşırılmış olan köşe odalarının, yan cephelere de açıklıkları vardır.

Kısaca plan, dikdörtgen bir koridorun bir uzun iki kısa kenarı olmak üzere üç tarafına dizilmiş odalardan oluşmaktadır. Koridorun dördüncü kenarı direkt olarak batıya bakan ön cepheye açılmaktadır. Yapının arka cepheye bakan büyük odaları sınıf, ön cepheye bakan küçük odalar ise idare odaları şeklinde düşünülmüştür.

Sınıf ve idare odaları çok sayıda pencere ile cephelere açılmaktadır. Bu şekilde aydınlık ve ferah mekanlar yaratılmıştır. Köşelerdeki büyük sınıflar arka cephede üçer, yan cephede dörder olmak üzere toplam yedişer pencere ile aydınlanırken, arka cepheye bakan ara sınıflar üçer pencere ile aydınlanmaktadır. Küçük idare odalarının ise, ön cepheye üçer, yan cepheye ise birer olmak üzere toplam dörder penceresi vardır. Koridorlar; bodrum katta dört pencere, zemin katta bir kapı, dört pencere, birinci katta ise beş pencere ile sadece ön cepheden ışık almaktadır. Zemin kat koridorunun arka cepheye de bir kapı açıklığı vardır. Koridor pencereleri, diğer cephelerdeki oda ve sınıf pencerelerine göre daha geniş tutulmuşlardır.

İhtiyaç nedeni ile kuzeydeki odalarda bazı değişiklikler yapılmıştır. Kuzey doğudaki büyük sınıf ile, kuzey batıdaki küçük idare odasının ortak duvarı kaydırılarak ortalanmıştır. Bu iki odanın açıldığı bir de ufak koridor meydana getirilmiştir. Önce birinci katta yapılan bu değişiklik, zamanla her katta yapılmıştır. Bu nedenle, kuzeyde zemin ve birinci kattaki bu odaların pencere sayısı değişmiştir. Bugün bu iki köşe odası iki cephede toplam beşer pencere ile aydınlanmaktadır. Çünkü cephenin tam ortasına gelen pencere kaydırılan duvar hizasında kalmıştır. Bu durum dışarıdan farkedilmediği için cephe görüntüsünü bozmamıştır. Yapıldığından itibaren sınıf olarak kullanılan odalar dışında, diğer odalar; müdür, müdür yardımcısı, öğretmen ve hizmetli odaları gibi idare odaları olarak, bodrum katta ise odalar; arşiv, depo, atölye olarak kullanılmıştır. Zaman zaman ihtiyaç nedeni ile bodrum katta da sınıf ve idare odaları oluşturulmuştur (20).

Cephelerdeki basık ve sivri kemerli açıklıklara karşın iç mekanlarda açıklıklar dikdörtgen şekilde yapılmıştır. Bugün oda kapıları ahşap, yerler karo mozaik, tavan betondur. Okul soba ile ısıtılmaktadır.

İsmet Paşa İlkokulu süsleme açısından pek zengin değildir. Cephelerdeki bazı süslemelere karşın, içerde hiç bir süsleme unsuru yoktur. Bahçe kapısı ve yapının ana giriş kapısında görülen taş süsleme dışında, cephelerde mimari elemanlarla yapılan dekoratif bir görüntü oluşturan süsleme anlayışı vardır.

İsmet Paşa İlkokulu'nun ana giriş kapısı ve bahçe kapıları Gazi ve Hakimiyet-i Milliye İlkokullarının ana giriş kapıları ve bahçe kapıları ile aynı düzenleme içerisinde olup, ortak süsleme özellikleri yansıtmaktadır.

Ön ve arka bahçe kapılarını oluşturan ayaklar üzerinde görülen taş süsleme, bitkisel ve geometrik unsurların hakim olduğu bir kompozisyon meydana getirmiştir. Ayakların gövdeleri üzerindeki kabartma ve oyma olarak yapılan bu süslemenin esasını; rozet şeklinde vurgulanmış bir dairenin içindeki palmet ve kıvrımları oluşturmaktadır. Bu daireden aşağıya doğru uzanan üç dal yukarıdaki süslemenin devamıdır. Bu dallardan ortadaki diğerlerinden daha uzun tutulmuş ve ucuna büyükçe bir palmet motifi yerleştirilmiştir. Motife estetik katan yapraklar incelikle işlenmiştir. Yanlarda kalan dalların ucuna iç içe geçmiş daireler yerleştirilmiştir. Bu süslemeler ayakların sokağa bakan yüzlerinde vardır. Bahçeye bakan yüzlerine yapılmamıştır.

Yapının batıdaki ana giriş kapısının hemen üzerinde de stilize bitki motiflerinin oluşturduğu süslemeler vardır. Giriş kapısının hemen üzerinde bulunan pencerenin iki yanındaki bu rumi süslemelerin yer aldığı kısımlar, yuvarlak hatlarla dışarı taşınmıştır. Kıvrık dal ve yaprakların oluşturduğu bu taş süsleme oldukça yüzeyseldir. Yukarıda pencere kemerinin her iki köşesinde görülen iç içe yerleştirilmiş iki yuvarlaktan çıkan ışınal süsleme ise girişte görülen başka bir süsleme unsurudur.

Saçak hizasında tüm cepheyi dolaşan silmelerin üzeri, köşe çıkmalarında baklava dilimi şeklinde süslendirilmiştir. Bu motif saçak altında geometrik desenli bir süsleme bordürü oluşturulmuştur. Bir başka süsleme unsuru da, yapının orijinalinde saçakların kasetli ahşap saçaklar şeklinde olması idi (21). Ancak bugün üst örtü betonarme olduğundan bu saçaklar mevcut değildir. Yapıda açıklık çevrelerinde, yatay ve düşey hatları belirleyen silmelerde koyu renk taş kullanımı da cephelerde dekoratif bir görüntü yansıtmaktadır. Silmeler, pencere sıraları, açıklık kemerleri, üç taraflı giriş merdiveni, çıkmalar hep mimari elemanlarla yapılmış cepheye hareketlilik getiren ve dekoratif bir görünüm kazandıran unsurlardır. Bunlar dönemin cephe ve süsleme özellikleridir.

Yapıda zaman zaman onarımlar, bölüntüler ve eklemeler yapılmıştır. Basit onarım niteliğindeki bu onarımlar yapının planını ve cephe görüntüsünü bozmamıştır.

Okulun onarımı ile ilgili öğrenebildiğimiz en erken tarih 1949 yılıdır. Bu yıl, okulun onarıma ihtiyacı olduğu ve bunun için 943 TL'si

ödenek ayrıldığı yerel gazetelerde yazılmıştır (22). 1964 yılında okul bahçesi yol geçmesi nedeni ile bir kamulaştırma geçirmiştir (23).

Yapının bazı özelliklerinin değişmesine neden olan en büyük ve köklü onarım 1978 yılında yapılmıştır. Yapılışından sonra, aradan geçen uzun yıllar, okulun özellikle ahşap örtü sisteminde büyük onarımlara neden olmuştur. Yapının ve dönemin en belirgin özelliği olan geniş saçaklı ahşap çatının bu özelliğini yitirmesi bu 1978 yılında yapılan onarıma rastlar. Çatıda akıntılar, tavanlarda çökmeler olması nedeni ile okul onarım inşaatı 15.6.1978 tarihinde ihale edilmiştir. 1.7.1978 yılında onarımına başlanılan İsmet Paşa İlkokulu'nun kiremitle kaplı olan ahşap çatısı, kısaca, son kattaki ahşap kısımlar tamamen sökülmüş, betonarme olarak yeniden inşa edilmiştir. Böylece, onarımda saçak silmesi yükseltilerek beton çatı yapılmış ve kasetli ahşap saçaklar betonarme olmuştur. Ayrıca okulun elektrik tesisatı da tamamen yenilenmiştir. Onarım 15.1.1979 tarihine kadar sürmüştür.

1981 yılında Atatürk'ün doğumunun 100.yılında okulun ön bahçesine Atatürk Büstü yaptırılmıştır. Karayolları Bölge Müdürlüğü kaide kısmını yapmış, 2. Ord Komutanlığı Ağır bakım ayölyesi'nden de büst temin edilmiştir. 10.12.1981 tarihinde okulda yapılan bir törenle Atatürk Büstü açılmıştır. 15.7.1983 tarihinde okul bahçesinin bir kısmı Karayolları Bölge Müdürlüğü'nce asfaltlanmıştır (24).

Okul bahçesinde 1964 yılında yapılan kamulaştırmadan sonra (25) , ikinci kamulaştırma 1985 yılında yapılmıştır. Belediyenin yol genişletme çalışmaları sırasında okul bahçesinin İstanbul Caddesi tarafındaki ön bahçe duvarı kamulaştırma sahasına girmiş ve bahçe duvarı yıkılarak altı metre içeriye çekilmiştir. Yapılan bu kamulaştırma nedeni ile 20.8.1985 tarihinde Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından tekrar bir inşaat başlatılmış ve Atatürk Büstü de kamulaştırma sahasına girdiği için aynı plan ve projesine göre okulun arka bahçesine, bugünkü yerine taşınmıştır. İnşaat, duvar ve büst onarımları 30.12.1985 tarihinde tamamlanmıştır. Bu kamulaştırma ile bahçe 3843 m² iken 3100 m²'ye düşmüştür (26).

İhtiyaç nedeni ile değişik zamanlarda özellikle bodrum katta bazı bölüntüler yapılarak yeni mekanlar yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca birinci katta kuzeydeki arka cepheye bakan büyük oda ile ön cepheye bakan küçük odanın ortak duvarı kaydırılmış, bu iki odanın açıldığı ufak bir de koridor oluşturulmuştur. Sınıfların ihtiyaca cevap vermemesi nedeni ile önce birinci katta yapılan bu değişiklik zamanla her katta yapılmış,

böylece küçük odalar biraz büyütülerek sınıf ya da öğretmen odası olarak kullanılmıştır (27). Ancak yapılan bu tadilatların yılı tesbit edilememiştir.

Ticari bir merkezde bulunan İsmet Paşa İlkokulu Binası'nın ticaret merkezi olarak, bahçesinin de otopark olarak kullanılması için 1993 yılında Valilik tarafından Konya Koruma Kurulu'na bir teklifte bulunulmuştur. Ancak söz konusu kurul binanın Cumhuriyet döneminde eğitim amaçlı ilk örnek okullardan olması nedeni ile, binaya verilmek istenilen ticaret merkezi fonksiyonunun uygun olmadığı, binanın yapım amacına ters düşeceği görüşü ile teklifi reddeden bir karar almıştır (28).

Okulun bugün de onarıma ihtiyacı vardır. Kapı ve pencere çerçeveleri ile sıralar gibi ahşap aksam dışında kötü durumdaki zemin ve saçaklarla, sıvaların onarılması gerekmektedir.

İsmet Paşa İlkokulu, aynı şirket tarafından yapılan Gazi ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulları ile plan ve cephe düzeni açısından ortak özellikleri göstermektedir. Cumhuriyet döneminde eğitim amacı ile yapılan ilk örnek okullardan olan bu üç ilkokul, hem plan hem de cephe özellikleri açısından günümüze kadar orijinalliğinden fazla birşey kaybetmeden gelmiştir.

NOTLAR :

- 1 - Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 42.00/460 no'lu dosya
- 2- ERDEM Semiha, Konya'daki Neoklasik Eğitim Kurumları, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi AnaBilim Dalı, Lisans Tezi, Konya 1993, s: 59-60
- K. K. K., a.g.d
- İsmet Paşa İlkokulu evrak kayıtları
- 3 - K. K. K. , a.g.d
- 4 - K. K. K., a.g.d
Konya Koruma Kurulu'nun 18.5.1993 gün ve 1660 sayılı kararı ile koruma grubu tesbit edilmiştir.
- 5 - ÖNDER Mehmet, Konya Maarifi Tarihi, Konya 1952, s:76
-ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:382
- 6 - K. K. K., a.g.d.
- 7 - ASLANOĞLU İnci, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara 1980, s: 18
- 8 - İsmet Paşa İlkokulu evrak kayıtları

- K. K. K. , a.g.d

Caner ARABACI'nın " 1900-1924 arası Konya Medreseleri " konulu Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlamakta olduğu doktora tezi hakkında 16.5.1996 tarihinde kendisi ile yapılan görüşmelerden medrese ile ilgili aşağıdaki notlar alınmıştır.

" İsmet Paşa İlkokulu'nun geniş bir alana yayıldığı, bugün okulun olduğu yerde Feyziye Medresesi'nin , güney tarafında Özdemirli Medresesi'nin, kuzey tarafında ise, Zaferiye Medresesi'nin bulunduğu ifade edilmiştir. Daha sonra, Feyziye Medresesi'ne Kavaklı Mevlut Efendi'nin hoca olması ile medresenin Kavaklı Medresesi adı ile anıldığı, en son Dar-ül Hilafe Medresesi olarak da adlandırıldığı, ayrıca dericilerin yoğun olduğu bu bölgeye Tabakhane mevki denildiği için, mevki adından dolayı buradaki medreselerin Tabakhane Medresesi adı ile de anılmış olabileceği belirtilmiştir. "

-ÖNDER Mehmet, a.g.e., Konya 1952, s:53 " Dar-ül Hilafe Medresesi Konya Şubesi'nin, bugünkü İsmet Paşa Okulunun yerinde evvelce bulunan Zaferiye, Özdemir ve Feyziye Medreselerinde eğitim verdiği ve bu medresenin 1924 yılında kapandığı " belirtilmektedir. Buna göre Feyziye Medresesi'nin 1924 yılına kadar faaliyet gösterdiği, 1924 yılı sonrasında yıkılmış ya da yıktırılmış olabileceği düşünülmektedir.

-SURAL Mahmut, " Her yönüyle Konya " YENİ KONYA GAZETESİ, 4.8.1975, s:3 ve ÖNDER Mehmet, a.g.e. Konya 1962, s:190 " Sırçalı Mahallesinde bulunan Feyziye Medresesi'nin 1294 H (1877 M) yılında Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırıldığı ve İsmet Paşa İlkokulu'nun yerinde olduğu " belirtilmektedir. Ancak ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1952, s:49'da medresenin 1865 yılında yaptırıldığından bahsedilmektedir.

9 - K. K. K., a.g.d

-ERDEM Semiha, a.g.t, s:59-60

10-İsmet Paşa İlkokulu Evrak kayıtları

11- K. K. K. a.g.d.

12- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:381

13- ÖNDER Mehmet, a.g.e, Konya 1962, s:190

-ALP Suat, Osmanlılar Döneminde Konya, Hacettepe Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Bölge Araştırmaları Semineri, Ankara 1992, Tablo:5

14- İsmet Paşa İlkokulu Evrak kayıtları

- K. K. K. a.g.d.

15- Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden, İstanbul 1929

16- K. K. K: ,a.g.d

17- CUDİTEPE Emine, " Çamaşır Defilesi " YENİ KONYA GAZETESİ, 8.5.1958, s:1

- 18- İsmet Paşa İlkokulu Evrak kayıtları
- 19- K. K. K., a.g.d
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:60-64
- 20-Yapının mimarisi hakkında bkz.
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:60-64
 - İsmet Paşa İlkokulu Evrak kayıtları
- 21- Albüm, İstanbul 1929, Ayrıca okulda çekilmiş öğretmen ve öğrencilere ait fotoğraf albümlerinde de bu saçaklar görülmektedir
- 22-ANONİM, “ İsmet Paşa Okulu ” SELÇUK GAZETESİ, 4.11.1949, s:1
- 23- İsmet Paşa İlkokulu Evrak kayıtları
- 24-İsmet Paşa İlkokulu Evrak kayıtları
 - K. K. K., a.g.d
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:64
- 25- İsmet Paşa İlkokulu Evrak kayıtları
- 26- K. K. K. , a.g.d
- 27- Aynı konuda bkz.
 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:64
- 28- K. K. K., a.g.d., Konya Koruma Kurulu’nun 18.5.1993 gün ve 1660 sayılı kararı

MEHMET AKİF ERSOY İLKÖĞRETİM OKULU

(ESKİ HAKİMİYET-İ MİLLİYE İLKOKULU,
HAKİMİYET-İ MİLLİYE DEVRİM İLKÖĞRETİM OKULU)

KATOLOG NO : 16
ŞEKİL NO : 51-54
RESİM NO : 72-77

ADRES : Karatay ilçesi , Akbaş Mahallesi, Eski
Garaj Caddesi ile Şaşmaz Sokak Köşesi,
PAFTA : 57
ADA : 554
PARSEL : 46
MÜLKİYET : Özel İdare Müdürlüğü
SORUMLU KURULUŞ : Milli Eğitim Bakanlığı (1)
YAPIM TARİHİ : 1926-1927
YAPAN : Leno Şirketi
YAPTIRAN : Vali Mehmet İzzet Bey (2)
KİTABESİ : -
TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski
Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun
13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı
KORUMA GRUBU : -
ORJİNAL KULLANIMI : İlkokul
BUGÜNKÜ KULLANIMI : İlköğretim okulu

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Eski Garaj civarında yer alan Eski Hakimiyet-i Milliye İlkokulu'nun kuzeye bakan ön cephesi Şaşmaz Sokağına, batıya bakan yan cephesi Karaman (Uluırmak) Caddesine, doğuya bakan yan cephesi Eski Garaj Caddesine, güneye bakan arka cephesi, Devrim Ortaokulu'nun önündeki Kudümlü Sokağına açılmaktadır.

Söz konusu yapı, şehrin en kalabalık merkezlerinden birinde olup, tarihi mahallelerin arasında yer almaktadır. Dört yönde oldukça geniş bir bahçe ile çevrelenmiştir. Bahçenin bir kuzeyde, bir doğuda, bir de batıda

olmak üzere üç adet aynı tip anıtsal kapısı bulunmaktadır. Bahçe ile birlikte 17 000 m²'lik bir alan üzerine kurulmuş olan Hakimiyet-i Milliye İlkokulu'nun, 7 000 m²'si, 1961/62 eğitim yılında hizmete giren Devrim Ortaokulu'na devredilmiştir (3). Bugün bahçede okulun güneyinde sonradan yapılan bu okul binası ve ek tesisleri ile doğusunda tuvalet-lavabo ve depoların olduğu ufak binalar vardır. Gazi ve İsmet Paşa İlkokulları ile birlikte bu üç okulun ortak özelliklerinden birisi de bahçelerine yapılmış çeşmelerdir. Ancak Hakimiyet-i Milliye İlkokulu bahçesinin güneydoğu köşesinde bulunan çeşme, Devrim Ortaokulu'nun yapımı sırasında yıkıldığı için bugün mevcut değildir (4).

Yapılışından itibaren aynı kurum tarafından kullanılmış ve aynı amaca hizmet etmiş olan Eski Hakimiyet-i Milliye İlkokulu bugün Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu'nun ilkokul kısmı olarak aynı fonksiyonunu devam ettirmektedir. Ayrıca bugün Akşam Lisesi de bu okulda hizmet görmektedir. 1996 yılında bir onarım geçiren yapı, sağlam ve bakımlıdır.

II - TARİHÇESİ :

Cumhuriyet döneminde medrese eğitimi kaldırıldıktan sonra (1924) hızla yeni okul binalarının yapımına başlanmıştır. 1924 yılında Ankara başta olmak üzere diğer bazı kentlerde, bu arada Konya'da da nüfusun kalabalık olduğu semtlerde ilkokul binalarının yapıldığı bilinmektedir (5).

Hakimiyet-i Milliye İlkokulu, Eski Yağlı Taş Mezarlığı üzerine yapılmıştır (6). Okul yapılmadan önce, bu çevrede Sarı Yakup, Şehit Asım ve Alemdar Mustafa Paşa İlkokulları kiralık, küçük ve elverişsiz binalarda ayrı ayrı eğitim ve öğretim görmektedirken, ihtiyaç nedeni ile 1926 yılında Konya valilerinden Mehmet İzzet Bey (25.04.1925 -21.05.1932) yapılacak ilkokullardan birini de bu semte ayırmıştır (7). Diğer okullarla birlikte 1926'da temeli atılan okulun, yapımı dönemin Milli Eğitim Müdürü Osman Bey'in de katkılarıyla Almanlar tarafından kurulmuş Leno Şirketi'ne verilmiştir. Okulun yapımı sırasında inşaatta İtalyan ustalar da görev almıştır. Okulun inşaatı 1927 yılında tamamlanarak aynı yıl eğitim, öğretime başlanmıştır (8). Okulun 1929 yılında eğitim ve öğretimini " Konya Hakimiyet-i Milliye Mektebi " adı ile sürdürdüğü eski kayıtlardan anlaşılmaktadır (9).

1947 yılında okulun önünün bataklık olduğu, bunun kurutularak pazar yeri yapılacağı gibi, okulun çevresi ile ilgili yerel gazetelerde bazı bilgiler bulunmaktadır (10).1958 yılında yerel gazetede " Hakimiyet-i

Milliye İlkokulu bahçesinde yapımına karar verilen ve geçen yıl temeli atılan Konya'nın ikinci ortaokulunun inşasına birkaç güne kadar tekrar başlanacaktır. ” (11) ifadesinden, okulun bahçesinde 1957 yılında temeli atılan , 1958 yılında inşası devam eden bir orta okulun yapıldığı anlaşılmaktadır. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu'nun bahçesinin güney tarafında yapılan bu ortaokul, 1960-61 yılında yapımı tamamlanan Devrim Ortaokulu'dur (12).

1983-84 öğretim yılında Hakimiyet-i Milliye İlkokulu ve Devrim Ortaokulu birleştirilerek Hakimiyet-i Milliye Devrim İlköğretim Okulu adı ile anılmaya başlanmış (13), daha sonra Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu adını alarak bugüne kadar gelmiştir. Böylece eğitim, öğretim sekiz yıllık olarak uygulamaya konmuştur. 1987-88 öğretim yılında ilköğretim okulunun bu binasına bir de ana sınıfı açılmıştır (14).

III - MİMARİ TANIM :

Birinci Ulusal Mimarlık Üslubunda tasarlanan yapı, bodrum üzerine iki katlı olup, yığma kagir olarak inşa edilmiştir. Doğu, batı yönünde uzanan dikdörtgen bir plana sahip yapının geniş saçaklı çatısı marsilya kiremit örtülüdür. Kuzeye bakan ön cephede bir, güneye bakan arka cephede bir olmak üzere geniş cephelerin tam ortasında aynı aks üzerinde iki girişi vardır.

Yapı, gerek plan, gerekse cephe düzeni açısından tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Yanlarda koyu renkli Sille Taşı ile belirtilen üç cepheli köşe çıkmalarının orta hacimden yükseltilerek dışa taşınması, geniş saçaklı çatı, kemerli açıklıklar yapının üslubunu belirleyici önemli cephe ve kütle özellikleri arasındadır. Çıkmalar, zeminden başlayarak örtü sistemine kadar kendini hissettirmektedir.

Köşe çıkmalarının her bir kenarı bir sıra düzgün kesme taşla sınırlanmıştır. Sadece çıkma köşeleri ile pencere, kapı çevreleri taş olup, yapının bunun dışında kalan diğer yüzeyleri sıvalı ve boyalıdır. Sıvalı cephelerde açıklıkların çevresi, köşe çıkmalarının düşey şeritleri, yatay silmeler koyu renkli düzgün kesme taşdır. Bu taş Konya'da sıkça kullanılan Sille Taşı'dır. Bahçe kapılarının iki yanındaki ayaklar da bu taştan yapılmıştır. Orijinalde örtü sisteminde ahşap malzeme kullanılmıştır (15). Ancak bugün örtü sistemi betonarmedir.

Yapının her katı dört cephede de çok sayıda pencere sıraları ile hareketlendirilmiştir. Bodrum katta dikdörtgen, zemin katta basık, birinci

katta ise sivri kemerli pencereler vardır. Pencerelerin köşe taşları dışarıya doğru hafif taşırılarak daha çok belirginleştirilmiştir. Pencereler cephelerde tekli, ikili yada üçlü gruplar halinde tasarlanmıştır. Çıkmalarda ön ve arka cepheye bakan pencereler, birbirine yakın olarak yapılmış ve pencere çevresindeki taş kaplama köşelerde dışa taşırılarak birleştirilmiş ve üçüz pencere görünümü verilmiştir. Pencere çerçeveleri ahşaptır. Bodrum kat pencereleri demir parmaklıdır.

Bu dönemin en sık görülen özelliklerinden biri de cephelere hareketlilik getiren silmelerdir. Bu yapıda da, pencere kemerleri, kat ayrımları ve saçak hizası bir kaç sıra silme ile vurgulanmıştır. Özellikle birinci kat pencerelerinde sivri kemerlerin üzeri bir sıra silme ile daha da belirginleştirilmiştir. Bodrum kat ayrımını belirleyen dikdörtgen şeklindeki yatay silme tüm cepheyi dolaşırken zemin ve birinci kat ayrımını vurgulayan profilli silme sadece girişlerin iki yanındaki ara bölmede görülmekte olup, köşe çıkmalarının hiçbir cephesinde kullanılmamıştır. Beden duvarlarının saçakla birleştiği hizada da bir sıra yatay silme dolaşmakta ve tüm cephede bir süreklilik göstermektedir. Bu saçak silmesinin üzerinde kırık çizgilerden oluşan ve baklava dilimi şeklinde biçimlendirilmiş süsleme kuşağı saçak altında bir bordür oluşturmaktadır. Bu bordür, çıkmaların her cephesinde, saçak hizasında kullanılmış olup, girişin iki yanındaki ara bölmelerde görülmemektedir .

Etrafı bir metre yüksekliğinde demir parmaklıklı bahçe duvarı ile çevrili olan yapının, biri kuzeyinde, biri doğusunda ve diğeri batısında olmak üzere üç adet taştan yapılmış, ön ve yan bahçelere girişi sağlayan aynı tip özellikli bahçe kapısı vardır . Okulun 1946'da üç bahçe kapısının olduğu eski yerel gazetelerde de belirtilmiştir (16). Köşeli ve kademeli olarak yükselen iki dikdörtgen kalın ayak arasında yer alan bu bahçe kapıları, demir parmaklıklıdır. Ayaklar sille taşından yapılmıştır. Kare planlı kaidesi kübik bir form göstermektedir. Kare planlı gövde, daha ince ve uzun tutulmuştur. Ayakların başlık ve kaide kısımları dışarı taşırılarak belirginleştirilmiştir. Başlık kısmı iki kademeli olarak yükselmiş ve köşeleri pahlanarak, kübik bir formla son bulmuştur. Ayaklar üzerinde süslemeler vardır. Yapının güneyinde ve doğusunda arka bahçeye girişi sağlayan, öğrencilerin kullandığı iki bahçe kapısı daha vardır. Kuzeyde ön bahçe kapısından geçtikten sonra, yapının ana giriş kapısı merdivenlerine kadar uzanan oldukça geniş bir taşlık kısmı bulunmaktadır .

Kuzeye bakan ön cephe; ana giriş cephesi olduğundan diğer cephelere göre daha özenli yapılmış olup girişe göre tamamen simetrik olarak planlanmıştır. Bu cephe her iki köşede cepheden dışa doğru taşma

tapan köşe çıkmaları ile dönem özelliği yansıtan bir cephe anlayışı içinde tasarlanmıştır. Yaklaşık bir metre kadar bir subasman seviyesinde yükselen bodrum kat, girişin iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere dikdörtgen formlu on adet pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Ön cephede, zemin kat hizasından verilmiş olan ana giriş dokuz basamaktan oluşan üç taraflı merdivenle ulaşılmaktadır. Taç kapı anlayışı içinde vurgulanmaya çalışılan giriş, cephenin tam ortasında olup, çok az bir derinlikle öne taşırılmıştır. Taş malzemenin kullanıldığı, dikdörtgen şeklindeki giriş, içbükey dışbükey silmelerle bordürlenmiştir. Kademe kademe derinleşen bordürler içte basık bir kemerle son bulmuştur. Ortada yer alan çift kanatlı demir kapı yenidir. Girişin hemen üstünde yer alan pencere, girişle bütünleşen bir görünüm içindedir. Bu pencerenin iki yanında ve kemer köşelerinde süslemeler vardır. İki yandaki süslemelerin bulunduğu kısım, yuvarlak hatlarla dışarı taşırılarak girişle üstündeki pencereyi kaynaştırmıştır. Bu pencere kemerinin her iki köşesinde iç içe oyulmuş üçgenler oluşan bir süsleme görülmektedir.

Ön cephenin zemin katında girişin her iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere on adet basık kemerli pencere vardır. Birinci kat; girişin üstünde bir, iki yanında ikişer, çıkmalarda üçer olmak üzere onbir adet sivri kemerli pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Ön cephede, köşe çıkmalarındaki; zemin ve birinci kat pencereleri üçlü gruplar halinde yerleştirilmiş ve girişin iki yanında yer alan pencerelerden daha dar düşünülmüştür. Girişin üstünde ve iki yanındaki toplam dokuz adet pencere yapının her cephesinde yer alan diğer pencerelerden daha geniştir.

Kısaca tam ortadan verilmiş olan girişe göre, simetrik bir cephe anlayışı içinde biçimlendirilmiş ve diğer cephelerden daha çok vurgulanmış ön cephe dönem özelliklerini bünyesinde toplamıştır. Çıkmalar, pencere sıraları, silmeler, üç taraflı giriş merdivenleri ön cephede dönem özelliklerini yansıtan elemanlardır.

Doğu ve batıya bakan yan cepheler; ön ve arka cepheye nazaran çıkmaları ve girişleri olmayan, sadece pencere sıraları ile biçimlendirilmiş daha sade cephelerdir. Dikdörtgen planlı yapının, dar cephelerini oluşturan yan cepheler, bodrum katta dörder adet dikdörtgen pencere ile dışarı açılmaktadır. Zemin ve birinci katlarda ise, ortada üçer adet ve bu üçlü grubun yanında birer adet olmak üzere beşerden onar adet eşit boyutta pencerelerle dışa açılmaktadır.

Güneye bakan arka cephe; cephenin tam ortasında bulunan girişe göre, tamamen simetrik olarak tasarlanmıştır. Bu cephe de bodrum kat; çıkmalarda üçer, girişin her iki yanında üçer olmak üzere 12 adet dikdörtgen pencere ile dışa açılmaktadır. Cephenin tam ortasında yer alan girişe, bugün iki yanda dokuzar basamaktan oluşan çift taraflı merdivenlerle ulaşılmaktadır. Giriş kapısı önündeki merdiven sahanlığı oldukça geniş tutularak balkonsu bir görüntü oluşturulmuştur. Okuldan temin edilen zemin kat planında arka giriş merdivenleri iki kademe olarak gösterilmiş olduğuna göre, bugünkü giriş sonradan yapılmış olmalıdır. Öğrenci girişi olarak kullanılan bu arka giriş, ön cephedeki girişe göre daha küçük olup, basık kemerlidir. Giriş üzerinde süsleme yoktur. Kapının üzerinde ince uzun bir şekilde yükselen sivri kemerli bir pencere bulunmaktadır. İçte, birinci kata çıkışı sağlayan merdivenler boyunca yükselen ve merdiven kovanını aydınlatan bu pencere yaklaşık birbuçuk kat yüksekliğindedir. Ön cephedeki gibi, burada da giriş ve üzerindeki pencere bir bütünlük içerisinde düşünülmüş ve cepheden çok az bir derinlikle öne taşırılmıştır.

Zemin ve birinci kat, girişin iki yanında ve çıkmalarda üçlü gruplar halinde olmak üzere toplam 24 adet pencere ile arka cepheye açılmaktadır.

Arka cephe düzeni, genel olarak ön cephe düzeni ile aynı görünümde olsa da, girişin biçimlenişi, çıkmaların derinlikleri, pencere sıraları ve pencere boyutları gibi farklılıklar da göze çarpmaktadır.

Orijinalde dışa taşkın geniş ahşap saçaklı marsilya kiremit örtülü olan çatı, bugünde dışa taşkın saçaklı, marsilya kiremit örtülüdür. Ancak betonarme olarak yenilenmiştir.

Bodrum üzerine iki katlı olan yapıda katlar arasında geçişi sağlayan merdivenler, ana girişin karşısında olup, koridorun tam ortasında, arka cepheye bakan iki büyük sınıfın arasındadır. Bu merdivenlerden 15 basamakla zemin kattan bodrum kata inilmektedir. Zemin kattan birinci kata çıkarkan önce 14 basamakla bir sahanlığa çıkılmakta, buradan tekrar on basamak daha çıkılarak birinci kata ulaşılmaktadır. Merdivenler, bugün karo mozaik olup, korkulukları demir, üstleri ahşaptır.

Dikdörtgen planlı yapının, kuzey ve güneye bakan geniş cephelerinin tam ortasında olmak üzere iki girişi vardır. Girişe göre son derece simetrik olan bu plan şeması her katta aynıdır. Yapının içinde ihtiyaç neden ile bir değişikli yapılmışsa da orijinal plan şeması bozulmamıştır. Plan, aynı koridora açılan ve arka cepheye bakan dört

büyük, ön cepheye bakan iki küçük odadan oluşmaktadır. Cephelerden dışa taşırılmış olan köşe odalarının yan cephelere de açıklıkları vardır. Kısaca plan dikdörtgen bir koridorun bir uzun, iki kısa kenarı olmak üzere üç tarafına dizilmiş odalardan oluşmaktadır. Koridorun dördüncü kenarı direkt kuzeye bakan ön cepheye açılmaktadır.

Yapının arka cepheye bakan büyük odaları sınıf, ön cepheye bakan küçük odaları ise idare odaları şeklinde düşünülmüştür. Bu odalar, çok sayıda pencere ile cephelere açılmaktadır. Köşelerdeki büyük sınıflar arka cepheye üçer, yan cepheye dörder olmak üzere toplam yedişer pencere ile aydınlanırken, arka cepheye bakan ara sınıflar üçer pencere ile aydınlanmaktadır. Küçük idare odalarının ise, ön cepheye üçer, yan cepheye birer olmak üzere toplam dörder penceresi vardır. Sadece ön cepheye açılan koridorlar, bodrum katta dört pencere, zemin katta; bir kapı, dört pencere, birinci katta ise, beş pencere ile ışık almaktadır. Zemin kat koridorunun arka cepheye de bir kapı açıklığı vardır. Koridor pencereleri diğer cephelerdeki oda ve sınıf pencerelerine göre daha geniş tutulmuştur. Bodrum kattaki tek fark büyük köşe odaların yan cephelere üçer pencere ile açılmasıdır.

İhtiyaç nedeni ile doğudaki odalarda bazı değişiklikler yapılmıştır (17). Birinci katta, güneydoğudaki büyük sınıf ile kuzeydoğudaki küçük idare odasının duvarı kaydırılarak ortalanmıştır. Bu iki odanın açıldığı bir de ufak koridor oluşturulmuştur. Bu değişiklik zemin katta yapılmamıştır. Birinci kattaki bu değişiklik ile, odaların pencere sayısında değişiklik oluşmuştur. Bugün iki oda da beşer pencere ile aydınlanmaktadır. Çünkü cephenin tam ortasına gelen pencere kaydırılan duvar hizasında kalmaktadır. Bu durum dışarıdan fark edilmediği için cephe görüntüsünü bozmamaktadır. Bu odalar bugün birinci katta sınıf olarak kullanılırken, zemin katta biri öğretmen odası, diğeri sınıf olarak kullanılmaktadır. Bodrum katta ise, odalar depo, arşiv, kalorifer kazan dairesi, kömür deposu gibi ihtiyaca göre kullanılmıştır. Yapıldığından itibaren sınıf olarak kullanılan odalar dışında, diğer odalar müdür, müdür yardımcısı, öğretmen ve hizmetli odaları gibi idare odaları olarak kullanılmıştır. Bodrum katta ise, genellikle odalar arşiv, depo, atölye, kalorifer dairesi şeklinde kullanılmış, zaman zaman ihtiyaç nedeni ile bodrum katta da sınıf ve idare odaları oluşturulmuştur. Bugün birinci kattaki bazı sınıflar Akşam Lisesi olarak kullanılmaktadır (18).

Çok sayıda pencere ile aydınlanan, ferah mekanlara sahip bir yapıdır. Özellikle köşe odaları gibi iki cepheye de açılan pencerelerle aydınlık mekanlar yaratılmıştır.

Cephelerdeki basık ve sivri kemerli açıklıklara karşın iç mekanlarda oda kapıları dikdörtgen şeklinde yapılmıştır. Bugün yerler karo mozaik olup, tavan betondur.

Hakimiyet-i Milliye İlkokulu, süsleme açısından pek zengin değildir. Cephelerdeki bazı süslemeler karşın içeride hiç bir süsleme unsuru yoktur. Bahçe kapısı ve yapının ana giriş kapısında görülen taş süsleme dışında, cephelerde mimari elemanlarla yapılan ve dekoratif bir görüntü oluşturan bir süsleme anlayışı vardır.

Hakimiyet-i Milliye İlkokulu'nun ana giriş kapısı ve bahçe kapıları, Gazi ve İsmet Paşa İlkokulları'nın ana giriş kapıları ve bahçe kapıları ile aynı düzenleme içerisinde olup, ortak süsleme özelliklerini yansıtmaktadır.

Bahçe kapılarını oluşturan iki ayak üzerinde görülen taş süsleme, bitkisel ve geometrik unsurların hakim olduğu bir kompozisyonla meydana gelmiştir. Ayakların gövdeleri üzerindeki kabartma ve oyma olarak yapılan bu süslemenin esasını rozet şeklinde vurgulanmış bir dairenin içindeki palmet ve kıvrımları oluşturmaktadır. Bu daireden aşağıya doğru uzanan üç dal yukarıdaki süslemenin devamıdır. Bu dallardan ortadaki diğerlerinden daha uzun tutulmuş ve ucuna büyükçe bir palmet motifi yerleştirilmiştir. Motife estetik katan yapraklar incelikle işlenmiştir. Yanlarda kalan dalların ucuna iç içe geçmiş daireler yerleştirilmiştir. Bu süslemeler ayakların sokağa bakan yüzlerinde vardır. Bahçeye bakan yüzlerine yapılmamıştır.

Yapının kuzeydeki ana giriş kapısının hemen üzerinde de stilize bitki motiflerinin oluşturduğu süslemeler vardır. Giriş kapısının hemen üzerinde bulunan pencerenin iki yanındaki rumi süslemenin yer aldığı kısımlar yuvarlak hatlarla dışarı taşırılmıştır. Kıvrık dal ve yaprakların oluşturduğu bu taş süsleme oldukça yüzeyseldir. Yukarıda pencere kemerinin her iki köşesinde görülen iç içe üçgenler girişte görülen süslemenin başka bir elemanıdır.

Saçak hizasında tüm cepheyi dolaşan silmelerin üzeri, köşe çıkmalarında baklava dilimi şeklinde süslenmiştir. Bu motif saçak altında geometrik desenli bir süsleme bordürü oluşturmuştur.

Yapıda açıklık çevrelerinde ve yatay, düşey hatları belirleyen silmelerde koyu renkli taş kullanımı da, cephelerde dekoratif bir görüntü yansıtmaktadır. Silmeler, pencere sıraları, açıklık kemerleri, üç taraflı giriş merdiveni, çıkmalar hep mimari elemanlarla yapılmış, cepheye hareketlilik

getiren ve dekoratif bir görünüm kazandıran unsurlardır. Bunlar aynı zamanda dönemin cephe ve süsleme özellikleridir.

Yapıda zaman zaman onarımlar, bölüntüler ve eklemeler yapılmıştır. Basit onarım niteliğindeki bu onarımlar yapının planını ve cephe görüntüsünü bozmamıştır.

Hakimiyet-i Milliye İlkokulu'nun güneyinde bahçeye 1957-58 yıllarında temeli atılan ve 1960-61 yılında tamamlanarak 1961/62 yılında hizmete giren Devrim Ortaokulu'nun yapılması nedeni ile iki okulu birbirinden ayıran ve üzerinde demir parmaklık bulunan basık bir bahçe duvarı yapılmıştır. Ortaokulun yapımı sırasında Eski Hakimiyet-i Milliye İlkokulunda'da boya badana şeklinde basit onarım niteliğinde onarılmıştır. 17 000 m²'lik bir alan üzerinde bulunan okulun 7 000 m²'si sonradan yapılan bu Devrim Ortaokulu'na verilmiştir.

1968-69 yılında okula kalorifer yapılmıştır. Kalorifer kazanı ve kömür deposu okulun bodrum katındadır (19).

Yapılışından sonra, aradan geçen uzun yıllar okulun özellikle ahşap örtü sisteminde büyük onarımlara neden olmuştur. Yapının ve dönemin en belirgin özelliği olan geniş saçaklı ahşap çatının bu özelliğini yitirmesi 1983-84 yılında yapılan onarımlara rastlar. Milli Eğitim Bakanlığı'nca 1983 yılında onarıma alınan Eski Hakimiyet-i Milliye İlkokulu'nun bir yıl süren bu onarımı sırasında çatısı yenilenerek son katındaki ahşap kısımlar betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Bu onarımda saçak silmesi yükseltilerek beton çatı yapılmıştır. Bugün, tavanlar beton, zeminler karodur.

İhtiyaç nedeni ile değişik zamanlarda özellikle bodrum katta bazı bölüntüler yapılarak yeni mekanlar yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca birinci katta doğudaki arka cepheye bakan büyük oda ile ön cepheye bakan küçük odanın ortak duvarı kaydırılarak ortalanmıştır. Bu iki odanın açıldığı bir de koridor meydana getirilmiştir. Ancak yapılan bu değişikliğin yılı tespit edilememiştir.

Okulda son onarıma Temmuz 1996'da başlanmıştır. İskele kurulup, dış duvarda sıva raspası yapılmış ve yeniden sıvalanmıştır. Basit onarım niteliğinde sıva ile birlikte boya badana da yapılmıştır. Bu onarım sırasında Konya Koruma Kurulu'nun 28.8.1996 gün ve 2680 sayılı kararı ile cephelerdeki kesme taşların üzerine yapılan boyanın temizlenmesi istenmiştir (20).

I. Ulusal Mimari Üslubu'nda tasarlanan Hakimiyet-i Milliye İlkokulu, aynı şirket tarafından yapılan Gazi ve İsmat Paşa İlkokulları ile plan ve cephe düzeni açısından ortak üslup özellikleri göstermektedir. Cumhuriyet döneminde eğitim amacı ile yapılan ilk örnek okullardan olan bu üç okul da, hem plan, hem de cephe özellikleri açısından günümüze kadar orijinallikinden fazla bir şey kaybetmeden gelmiştir.

NOTLAR :

- 1 - Konya Etnografya Müzesi
- Hakimiyet-i Milliye İlkokulu kayıtları
- 2 - Konya Etnografya Müzesi
- ERDEM Semiha, Konya'daki Neoklasik Eğitim Kurumları, Konya 1993, Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi AnaBilim Dalı, Lisans Tezi, s: 59-60
- 3 - Hakimiyet-i Milliye İlkokulu kayıtları
- ERDEM Semiha, a.g.t, s: 60
- 4 - ERDEM Semiha, a.g.t, s: 65
- 5 - ASLANOĞLU İnci, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara 1980, s: 18
- 6 - ERDEM Semiha, a.g.t, s: 59-60
- Konya Etnografya Müzesi
Yağlıtaş Medresesi ve Kabristanı hakkında bkz.
-ES Selçuk, "Konya Ansiklopedisi " YENİ KONYA GAZETESİ, 10.12.1974, s: 3
" Bugün Hakimiyet-i Milliye İlkokulu batısında ve Ulurmak Caddesi üzerinde bulunan Köşe Han'ın olduğu yerde, eskiden Yağlıtaş Medresesi vardı. Esasen bu medresenin kuzey batısına gelen mevkide Yağlıtaş Kabristanı mevcuttu. Bu medrese 1320 H (1902 M) senesinde Müderris merhum Çumralı Hüseyin Efendi tarafından yapılmıştır. Medrese yeri satılmış, yerine han inşa edilmiştir. " Ayrıca bkz ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:191,409
- 7 - Hakimiyet-i Milliye İlkokulu kayıtları
- 8 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:59-60
- Konya Etnografya Müzesi
- 9 - Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden, İstanbul 1929
- 10-ANONİM, " Yeni Pazar Yeri İhaleye Konuyor " SELÇUK GAZETESİ, 25.2.1947, 18.3.1947, s:2
-ANONİM, "Belediyenin Bir yıllık Mesai Hülasası " SELÇUK GAZETESİ, 6.6.1947, s:1

- 11-ANONİM, “ Konya’nın İkinci Ortaokul Binası İnşası Başlıyor ” YENİ KONYA GAZETESİ, 29.4.1958, s:1
- 12- Konya Etnografya Müzesi
- 13- ERDEM Semiha, a.g.t, s:60
- 14- Hakimiyet-i Milliye İlkokulu kayıtları
- 15- ERDEM Semiha, a.g.t, s:64
- 16-ANONİM, “ Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Önündeki Göl ” SELÇUK GAZETESİ, 6.2.1946, s:1
Burada, üç kapılı okulun arka kapısının kullanıldığı, onun da önünde çamurlu bir gölün olduğu, çocukların okula bata çıka, düşe kalka girebildiği, çözüm gerektiği, öbür kapıların niye kullanılmadığı ifade edilmektedir.
- 17- ERDEM Semiha, a.g.t, s:64
- 18- Mimarisi hakkında bkz.
- Konya Etnografya Müzesi
- ERDEM Semiha, a.g.t, s:64
- Hakimiyet-i Milliye İlkokulu kayıtları
- 19- Aynı konuda bkz.
- Konya Etnografya Müzesi
- ERDEM Semiha, a.g.t, s:60-64
- Hakimiyet-i Milliye İlkokulu kayıtları
- 20- Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun 42.00/665 no’lu dosya

GAZİ İLKOKULU ÇEŞMESİ

KATALOG NO : 17
 ŞEKİL NO : 43,55
 RESİM NO : 78-80

ADRES : Karatay ilçesi, Şems Mahallesi, Mazhar Babalık Sokağı
 PAFTA : 105
 PARSEL : 21 (1)
 MÜLKİYET : Milli Eğitim Müdürlüğü
 SORUMLU KURULUŞ : Konya Büyükşehir Belediyesi
 YAPIM TARİHİ : 1927 (2)
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : -
 KİTABESİ : Var
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Taşınmaz Kültür ve Tabiatları Varlıkları Koruma Kurulu'nun 20.6.1986 gün ve 64 sayılı kararı (3)
 KORUMA GRUBU : -
 BUGÜNKÜ DURUMU : Suyu akan bir çeşme

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Alaaddin Tepesinin doğusundaki Cumhuriyet Alanında yer alan Gazi İlkokulu Çeşmesi, İlkokul binasının doğusundaki arka bahçe kapısının hemen kuzey tarafında, bahçe duvarı arasına yerleştirilmiştir. İki cepheli olan çeşmenin bir cephesi okul bahçesine, diğer cephesi ise Mazhar Babalık Sokağına bakmaktadır.

Gazi ilkokulu ile bir bütünlük içerisinde yer alan çeşme; Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 23.11.1980 gün ve 890 sayılı kararı ile belirlenen Gazi İlkokulu Kouma Alanı içinde kalmaktadır (4).

Günümüze kadar gelmiş olan iki cepheli çeşmenin bugün sadece sokağa bakan cephesi kullanılmaktadır. Bugün, tek cepheden suyu akan bir çeşmedir.

II - TARİHÇESİ :

Konya’da Cumhuriyet sonrasında yapılan okulların bahçelerinin bir köşesinde yapılmış, çeşmelerde ayrı önem taşımaktadır. Bunlardan birisi de Gazi İlkokulu bahçesindeki çeşmedir. Çeşmenin güney cephesinin üst kısmında arapça rakamlarla yazılmış “1927” tarihinden, çeşmenin okulun yapıldığı yıl inşa edildiği anlaşılmaktadır (5). Başka bir kaynakta çeşmenin 1955-60 yılları arasında yıkılan eski çeşmenin yerine yapıldığı belirtilmektedir (6). Ancak taş üzerinde halen 1927 tarihinin mevcut olması ve süslemelerin İsmet Paşa İlkokulu Çeşmesi’nin süslemelerinin kompozisyon düzeni ile benzerlik göstermesi, çeşmenin muhtemelen bu yıllarda yeniden yapıldığına onarılmış olduğunu düşündürmektedir.

Çeşmenin, 1986 yılında suyu akmayan, çalışmaz durumda olduğu bilinmektedir. Ancak 1986 yılında Konya İlinde başlatılan “ Çeşmeler Kurumunun Kampanyası ” kapsamında çeşmenin bahçenin başka bir yerine taşınarak tekrar yaptırılması düşünülmüş, fakat Konya Koruma Kurulu’ndan Çeşmenin yerinde korunarak, orijinaline uygun onarılması için karar alınmıştır (7). Böylece yeri değiştirilmeyen çeşme, Müze ve Rölöve Anıtlar Müdürlüğü’nün denetiminde Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından onarılarak suyu bağlanmış, akan bir çeşme haline getirilmiştir.

III - MİMARİ TANIM :

Düzgün kesme taştan yapılmış çeşme form itibarıyla oldukça ilginç bir örnektir. Klasik çeşme formu dışında planlanmıştır. İki cepheli olan çeşmenin her iki cephesi de aynı şekilde tasarlanmıştır.

Çeşme en altta; kademeli olarak küçülen iki dikdörtgen kaide üzerinde yer almaktadır. Onun üzerinde dikdörtgen şeklindeki üçüncü bir kaide oluşturulmuş ve ortasına yuvarlak formu bir yalak yerleştirilmiştir. Yalağın hemen iki yanından yükselen çok kısa gömme ayaklar at nalı biçiminde yuvarlak kavisli bir kemerle birleştirilmiştir. Bu kemer çeşmenin ayna taşını belirlemiştir. Ayna taşının tam ortasında çeşmenin lüle yeri bulunmaktadır. Sokağa bakan cephede lüle yerine yeni bir musluk takılmıştır ve suyu akmaktadır. Ancak okul bahçesine bakan cephede lüle yeri boş olup, bu cephe çeşme olarak kullanılmamaktadır. Her iki cephede

de lülenin etrafı yarım küre şeklinde kabartma olarak yapılmış, üzeri bitkisel motiflerle süslenmiş olup, bir kabara görünümündedir.

Kemer kavsinin hemen üzerinde kavisin tam ortasından başlayan ve yukarı doğru biraz daralan dikdörtgenler prizması şeklinde bir dikilitaş yükselmektedir. Bu dikilitaşın doğu ve batı yüzlerinin ortasında taşın yüksekliğince uzanan bitkisel motifli bir bordür yer almaktadır. Dikili taşın güney tarafında en üst kısmında “ 1927 ” tarihi kabartma olarak yazılmıştır. Dikilitaş yukarıda köşeleri pahlanarak, yuvarlatılmış, kenarları dişlendirilmiş kubbemsi bir formla sonuçlanmaktadır. Bahçe duvarı üzerindeki demir korkuluk, çeşmenin kuzey ve güney yanlarıyla birleşmektedir.

Lülenin etrafındaki kabara biçimli küresel kabartma üzerindeki bitkisel motifli süsleme dışında, dikilitaşın iki yüzünde zengin süslemeler vardır. Oyma ve kabartma olarak yapılmış bu süslemeler bitkisel ağırlıklıdır. Bir merkezden çıkan, kıvrık dal ve yaprakların arasında rumilerin oluşturduğu birbirini takip eden bir kompozisyon görülmektedir. Bu kompozisyon alt ve üstte bir palmetle sınırlandırılmıştır. Değişik formlu çeşmede, klasik süsleme motifleri dikkati çekmektedir. Çeşmedeki süsleme iki cephede de simetrik olarak yapılmıştır.

Çeşme 1955-60 yıllarında yeniden yapılrçasına onarılmış olmasına rağmen (8) 1980’li yıllarda yalak kısmının olmadığı, suyunun akmadığı kaynaklardan öğrenilmektedir. 1986 yılında suyu akmayan, yalağı tahrip olmuş ve yola bakan kısmı tretuarla kapatılmış, bahçe yönündeki kısmı toprak altında kalmış hali ile harap durumda iken; Konya Koruma Kurulu’nca 20.6.1986 gün ve 64 sayılı karar doğrultusunda çeşmenin yerinde korunarak orijinaline uygun bir şekilde Müze ve Rölöve Anıtlar Müdürlüğü denetiminde Büyükşehir Belediyesi tarafından onarılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine çeşmenin su yolları onarılmış, çürüyen boruları değiştirilmiş, yalak ortaya çıkarılmış, musluk takılmıştır. Çeşmenin sağlam olan gövde kısmı ve üzerindeki bezemeleri temizlenerek özelliği korunmuştur (9).

NOTLAR :

- 1 - Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 42.00/461 no’lu dosya
- 2 - Çeşme’de 1927 tarihi, Osmanlıca rakamlarla yazılmış, ancak Semiha Erdem’in Konya’da Neoklasik Eğitim Kurumları adlı 1993 tarihli

tezinin 65. sayfasında kaynak gösterilmeden, 1955-60 yılları arasında yıkılan çeşmenin yerine yapıldığından bahsedilmektedir.

- 3 - K. K. K. ,42.00/50 no'lu dosya
- 4 - Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- K. K. K., 42.00/461 no'lu dosya
- 5 - Aynı konuda bkz.
- K. K. K. ,42.00/50 no'lu dosya
- Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
- 6 - ERDEM Semiha, Konya'da Neoklasik Eğitim Kurumları, Konya 1993, Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi AnaBilim Dalı, Lisans Tezi, s: 65
- 7 - K. K. K. , 42.00/50 no'lu dosya
K. K. K.'nun 20.6.1986 gün ve 64 no'lu kararı
- 8 - ERDEM Semiha, a.g.t, s:65
- 9 - K. K. K., 42.00/50 no'lu dosya
-Konya Etnografya Müzesi Kayıtları
-ERDEM Semiha, a.g.t., s:66

İSMET PAŞA İLKOKULU ÇEŞMESİ

KATALOG NO : 18
 ŞEKİL NO : 47
 RESİM NO : 81-82

ADRES : Karatay İlçesi, Sırçalı Mescit Mahallesi,
 İstanbul Caddesi
 PAFTA : 12
 ADA : 515
 PARSEL : 62-63
 MÜLKİYET : Hazine
 SORUMLU KURULUŞ : Konya Büyükşehir Belediyesi
 YAPIM TARİHİ : 1927
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : -
 KİTABESİ : -
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve
 Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun
 18.5.1993 gün ve 1660 sayılı kararı
 KORUMA GRUBU : III. Grup (1)
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Suyu akan bir çeşme

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

İsmet Paşa İlkokulu'nun güney batısında bulunan çeşme, İstanbul Caddesi ile Ahi Evran Sokağı'nın kesiştiği köşededir. Okulun bahçe duvarına yerleştirilmiş olan iki cepheli çeşmenin bir cephesi okul bahçesine, diğer cephesi yola açılmaktadır. İsmet Paşa İlkokulu ile bir bütünlük içerisinde yer alan çeşme, Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 18.5.1993 gün ve 1660 sayılı kararı ile okulun koruma alanında kalmış ve aynı karar ile koruma grubu belirlenmiştir (2).

Çeşmenin bugün sokağa bakan cephesi kullanılmaktadır. Bugün, tek cephesinden suyu akan sağlam bir çeşmedir.

2 - TARİHÇESİ :

Konya'da Cumhuriyet sonrasında yapılan ilkokulların bahçelerinin bir köşesinde yapılmış çeşmeler de ayrı bir önem taşımaktadır. Bunlardan birisi de İsmet Paşa İlkokulu bahçesindeki çeşmedir.

Bugün çeşmede herhangi bir kitabe ve tarih yoktur. Muhtemelen İstanbul Caddesi tarafında yapılan kamulaştırmalar sırasında çeşmenin taşınması sonucu kaybolmuş olmalıdır. Bu dönemde okullarla birlikte çeşmelerin de yapıldığı kaynaklarda belirtildiği için, çeşmenin okul yapımı ile aynı tarihli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çeşmenin iki yanındaki süslemenin kompozisyon düzeni 1927 tarihli Gazi İlkokulu Çeşmesi'ndeki süslemenin kompozisyon düzeni ile benzerlik göstermesi de bu düşüncüyü desteklemektedir.

3 - MİMARİ TANIMI :

İsmet Paşa İlkokulu Çeşmesi, klasik çeşme formundan farklı olarak planlanmıştır. Her iki cephesinde de lülesi olan ancak bugün sadece tek cephesinden su akan bir çeşmedir. Her iki cephesi de aynı şekilde tasarlanmış olan çeşme dikdörtgen şeklindedir. Çeşmede iki renkli taş kullanılmıştır.

Bugün çeşmenin sokağa bakan cephesinde en altta betondan dikdörtgen şeklinde oldukça geniş bir yalağı vardır Bahçeye bakan cephesinde ise yalak gömülü vaziyettedir. Çeşme köşeleri pahlanmış dikdörtgen şeklindeki, derinliği çok az olan nişten oluşmaktadır. Bu niş çeşmenin ayna taşını oluşturmaktadır. Çeşmenin ayna taşının tam ortasında yer alan lüle kısmına sokağa bakan cephede yeni bir musluk takılmış olup, buradan su akmaktadır. Ancak okul bahçesine bakan cephede lüle iptal edilmiş ve öndeki musluğun borusu geçirilmiştir. Bu yüzden çeşme olarak kullanılmamaktadır. Her iki cephede de lülenin etrafı yarım küre şeklinde kabartma olarak yapılmış, üzeri bitkisel motifler ile süslenmiştir. Bir kabara görünümündeki bu küresel kabartma her iki cephede de tahrip olmuştur. Çeşme, iki yanda 165 cm yüksekliğinde kare planlı ayaklarla sınırlanmıştır. Ayaklar üçgen alınlık hizasına kadar yükselmekte olup, uçları üçgen şekilde sonuçlanmıştır. Bu ayaklarda beyaz, diğer kısımlarda koyu renkli taş kullanılmıştır.

Lülenin etrafındaki kabara biçimli küresel kabartma üzerindeki süsleme dışında ayna taşı süslemesiz bırakılmıştır. Ancak iki yandaki ayaklar üzerinde her iki cephede de aşağıdan yukarıya doğru dikey olarak

uzanan dikdörtgen bir bordür içinde oyma ve kabartma olarak yapılmış zengin bitkisel süslemeler vardır. Bir noktadan çıkan kıvrık dal ve yaprakların arasında palmet ve rumilerin oluşturduğu birbirini takip eden bir kompozisyon görülmektedir (3). Gazi İlkokulu Çeşmesindeki gibi, burada da klasik süsleme motifleri kullanılmıştır.

Okul görevlilerinin de ifade ettikleri gibi, çeşmenin yerinin değiştirildiği bilinmektedir. Çeşme taşlarında gözle görülen oynamalar, çimento, harç ve kötü onarım bu yer değişikliği sırasında meydana gelmiş olmalıdır. Yer değişikliğinin kesin tarihi, tebit edilememişse de, muhtemelen 1964 ve 1985 yıllarında yapılan kamulaştırma çalışmaları sırasında olmalıdır.

NOTLAR :

- 1- Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 42.00/460 no'lu dosya
- K. K. K'nun 18.5.1993 gün ve 1660 sayılı kararı
- 2 - K. K. K.,a.g.d.
- 3 - Aynı Konuda bkz.
- ERDEM Semiha, Konya'daki Neoklasik Eğitim Kurumları, Konya 1993, Selçuk Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Lisans tezi, s:65-6

PTT BİNASI

(PTT ÇARŞI MERKEZ MÜDÜRLÜĞÜ BİNASI)

KATALOG NO : 19
 ŞEKİL NO : 1, 56-59
 RESİM NO : 83-91

ADRESİ : Meram ilçesi, Kalecik (Kürkçü)
 Mahallesi, Vali Muammer Bey Caddesi
 No :6

PAFTA : 108
 ADA : 876
 PARSEL : 41
 MÜLKİYET : PTT Genel Müdürlüğü
 SORUMLU KURULUŞ : PTT Genel Müdürlüğü
 YAPIM TARİHİ : 1928
 YAPAN : Mimar Falih Ülkü
 YAPTIRAN : PTT Genel Müdürlüğü
 KİTABE : Var
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski
 Eserler ve Anıtlar Yüksek
 Kurulu'nun 11.6.1977 gün ve A-561
 sayılı, 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı
 kararları

KORUMA GRUBU : I. grup
 ORJİNAL KULLANIMI : PTT Binası
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : PTT Binası (1)

1 - KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Kayalı park mevkii ya da Hükümet Meydanı diye anılan alanda yer alan PTT Binasının, kuzeye bakan ön cephesi Vali Muammer Bey Caddesi'ne, güneye bakan arka cephesi Altınbay Sokağı'na açılmaktadır. Batı yan cephesi PTT ek binasına dayalı olup, doğu yan cephesi ise

arzuhalci kulübelerinin yer aldığı bir alan ile çevrilidir. Ön cephesi direkt caddeye açılırken, arkasında ufak bir bahçesi vardır.

Yapının önündeki Kayalı park ve karşısındaki Şerafettin parkı ile oluşan geniş alan, Hükümet Meydanı olarak da adlandırılmaktadır. Bu alan, PTT Binasının da dahil olduğu bir takım Selçuklu, Osmanlı, Erken Cumhuriyet Dönemi eserleri ile çevrilidir. PTT Binası, doğuda Hacı Hasan Camii (1907), ve Hükümet Konağı (1882/83), batıda Ziraat Bankası (1928) ve İplikçi Camii (1202) ile, kuzeydeki Alaaddin Caddesi'nin karşı tarafında batıdan doğuya doğru sıralanan; Sanayi Mektebi (1900-1), Mahkeme Hamamı (15. yy), Ali Efendi Muallimhanesi (15. yy), Şerafettin Camii (1636) ve Yapı Kredi Bankası (1913) binaları ile tarihi bir doku içersinde yer almaktadır. Değişik dönemlere ait yapılarla bütünleşen bu alan, mimari zenginliğimizi göstermektedir. Bu nedenle, Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 18.11.1988 gün ve 332 sayılı kararı ile burası “ Mevlana Tarihi Sit Alanı ” kapsamına almıştır (2).

Yapı inşaaından itibaren, aynı kurum tarafından kullanılmış ve aynı amaca hizmet etmiştir. PTT Çarşı Merkez Müdürlüğü Binası olarak kullanılan yapının alt katı, bugün aynı hizmeti görürken, üst katı bir yıldır, Karatay Türk Telekom Müdürlüğü hizmetine verilmiştir. Sağlam ve bakımlı bir yapıdır.

2-TARİHÇESİ :

PTT Binası, son dönem Osmanlı Medreselerinden Karahafız (Fethiye) Medresesinin yüz yıl başlarında yıktırılmasından sonra, bu medresenin yerine yaptırılan binalardan biridir (3).

Binanın kuzeye bakan ön cephesinde, batıdaki çıkmanın girişine bakan iç köşesinde büyük harflerle “ MİMAR-FALİH-1928 ” yazılı bir kitabe bulunmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki metal bir levha görünümündeki taşta gömülü bu kitabe alt alta yazılmış üç satır halinde olup etrafı düzensiz bir kartuş şeklinde hareketlendirilmiştir.

Kayıtlardan alınan bilgiye göre, Özel İdare'ye ait 539 m²'lik bir arsanın PTT idaresince satın alınmasından hemen sonra idarece, 1928 yılında binanın inşasına başlanmıştır. 68 230 TL. inşa bedeli ile bitirilen yapıya, idare 1928 yılında yerleşmiştir (4).

Yayınlarda 1926 yılında yapıldığı belirtilen PTT Binası (5), yukarıda da ifade edildiği gibi kitabesine ve kayıtlara göre, 1928 yılında yapılmıştır.

3- MİMARİ TANIMI :

Birinci Ulusal Mimarlık Üslubunda tasarlanan yapı bodrum üzerine iki katlı olup, yığma kagir olarak inşa edilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen planlı yapının eğimli ahşap çatısı marsilya kiremit örtülü olup, dışa taşkın geniş ahşap saçaklıdır. Kuzeye bakan ön cephede bir, doğuya bakan yan cephede bir olmak üzere zemin kata iki girişi vardır. Güneye bakan arka cepheden ise, bodrum kata iki giriş verilmiştir.

Yapı gerek plan, gerekse ön cephe düzeni açısından simetrik olarak tasarlanmıştır. Köşe çıkmaları orta bölümden dışa taşırılmış ve yükseltilmiş olup, her bir kenarı birer sıra düzgün kesme taşla sınırlanmıştır. Yapının köşeleri ve açıklık çevreleri dışında kalan yerleri sıvalı ve boyalıdır. Kagir yapının döşemeleri çelik putrel arası taş olarak hazırlanmıştır (6).

Dört cephede yer alan çok sayıda ve büyük boyutlu pencere sıraları cepheye büyük hareketlilik getirmiştir. Bodrum katta enine dikdörtgen, zemin katta, basık yuvarlak kemerli, birinci katta ise, sivri kemerli pencereler görülmektedir. Bu pencereler cephelerde tekli, ikili ya da üçlü gruplar halinde düşünülmüştür. Pencere çerçeveleri ahşaptır. Bodrum ve zemin kat pencereleri demir parmaklıklıdır.

Pencere çevreleri ve kemerler, birkaç sıra silme ile belirginleştirilirken, katlar arası da bir kaç sıra silme ile vurgulanmıştır. Kat ayrımlarını belirleyen ve pencere kemerlerini dolaşarak pencereleri üzengiler düzeyinde birbirine bağlayan bu silmeler dört cephede de bir süreklilik göstermektedir. Beden duvarlarının saçakla birleştiği yerde görülen bir sıra dış motif ve bir sıra silme dört cepheyi de dolaşmaktadır.

Kuzeye bakan ön cephe tamamen simetrik olarak planlanmıştır. Yaklaşık bir metre kadar bir subasman seviyesinde yükselen bodrum kat, girişin altında ve çıkmalarda ikişer olmak üzere altı enine dikdörtgen pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Ön cephenin tam ortasından zemin kat hizasından verilen ana girişe, çift taraflı merdivenlerle çıkılmaktadır. İki taraftan dörder basamakla bir ara sahanlığa, ikişer basamakla da giriş sahanlığına ulaşılmaktadır. Bugün, iki basık kemerli taş pencerenin gizlediği merdiven başı camekanlıdır. Ancak elimize geçen orijinal ön cephe çiziminde merdiven başının açık

olduğu görülmektedir (7). 1938 yılına ait kaynaklardan, bu yıllarda girişin, iki sütun arası demir korkuluklu, iki taraftan çıkışı olan balkon görünümünde olduğu anlaşılmaktadır (8). 1974-75 yıllarında ise iki çıkma arasını kaplayan giriş merdivenlerinin boydan boya camekanla kapalı olduğu bilinmektedir (9). Merdiven başına açılan orijinal giriş kapısı oldukça geniş olup, basık kemerlidir. Girişin iki yanında ikişer basık yuvarlak kemerli pencere vardır. Köşe çıkmaları, bu girişe birer küçük ve ön cepheye daha geniş birer büyük basık kemerli pencere ile açılmaktadır. Çıkmalarda ön cepheye bakan bu pencerelerin üzerinde çini süslemeler vardır. Ön cephenin zemin katta toplam sekiz pencere ile bir kapı açıklığı bulunmaktadır.

Girişin hemen üstünde iki çıkma arasında boydan boya uzanan balkon, birinci katın ön cephedeki en önemli elemanıdır. Balkon korkulukları delikli taş parmaklıdır. Birinci katın balkona yedi adet açıklığı vardır. Bunlardan ortadaki basık kemerli olup, daha geniştir. Diğerleri aynı boyutlarda olup, sivri kemerli pencerelerdir. Köşe çıkmaları bu balkona birer küçük ve ön cepheye daha geniş birer büyük sivri kemerli pencere ile açılmaktadır. Çıkmalardaki ön cepheye bakan bu büyük pencerelerin altı balkon korkuluğuna benzer şekilde yapılmıştır. Ön cephede yer alan dokuz adet açıklığın üzerleri, kemer üzengi seviyesinden itibaren kemer köşeleri de dahil olmak üzere çini süslemelidir. Batı cepheye bitişik olarak yapılan tek katlı ek yapının ön cepheye bakan basık kemerli, üzeri çinili iki penceresi, esas yapının ön cephesinde zemin kat çıkmalarındaki pencerelerin biçiminde yapılmış ve aynı görüntü verilmeye çalışılmıştır.

Ön cephede çıkmalar, dışa taşkın, ahşap saçakların yer aldığı marsilya kiremit örtülü çatı ile, orta bölüm ise balkon korkulukları görünümünde sonuçlanmaktadır. Orta bölümde çatı kısmı balkon korkuluğuna benzer bir sistemle yükseltilmiş ve ortasına kenarı C ve S kıvrımı ile hareketlendirilmiş bir üçgen alınlık yerleştirilmiştir. Alınlığın tepe noktasında bir saat mevcuttur. Oysa orijinal cephe çiziminde orta bölüm aynı şekilde yükseltilmiş ancak ortaya yarım daire şeklinde bir alınlık yapılmış ve bunun ortasına da bir saat yerleştirilmiştir (10). 1938 yılında alınlık görünümünün aynen bugünkü gibi olduğu yayınlardaki fotoğraflardan anlaşılmaktadır (11). 1979 yılına ait fotoğraflarda ise saat yerinde “ PTT ” yazısının mevcut olduğu, alınlık içinin çiçek motifleri ile süslendiği görülmektedir (12). Elimize geçen bu cephe çiziminin, bugünkü yapının cephe görünümünden; giriş ve alınlık kısımları dışında hiç bir farkı yoktur. Giriş ve alınlığın, bina inşa edilirken projeden farklı, bugünkü gibi mi yapıldığı, yoksa projenin aynısının uygulanıp, bu kısımların sonradan mı değiştirildiği konusunda bir bilgi edinilememiştir.

Kısaca, simetrik bir cephe anlayışı içinde biçimlendirilen ve diğer cephelerden daha çok vurgulanan ön cephe, dönem özelliklerini yoğun şekilde bünyesinde toplamıştır. Çıkmalara, pencere sıraları, çift taraflı giriş, balkon, alınlık, kasetli ahşap saçaklar, çini panolar, silmeler bunu yansıtan elemanlardır.

Yapının oldukça gösterişli olan ön cephesine karşılık yan cepheleri daha sadedir. Doğuya bakan yan cephede, bodrum kat, yedi adet enine dikdörtgen pencere ile dışa açılmaktadır. Zemin kat hizasında yer alan doğudaki yan giriş, personel girişi olarak kullanılmaktadır. Basık kemerli bu yan girişe, altışar basamaklı çift taraflı merdivenler ile ulaşılmaktadır. Girişin kuzeyinde dört, güneyinde üç olmak üzere zemin kat yan cepheye yedi basık kemerli pencere ile açılmaktadır. Birinci katta girişin üstüne denk gelen balkon yan cephenin en dikkati çeken mimari elemanıdır. Ön cephedeki balkondan daha küçük olan bu balkonun korkulukları da delikli taş parmaklıklıdır. Balkona açılan kapı sivri kemerlidir. Balkonun kuzeyinde dört, güneyinde üç olmak üzere birinci kat yedi adet sivri kemerli pencere ile doğuya açılmaktadır. Kat ve saçak silmeleri bu cephede de devam etmektedir. Bu cephe, giriş ve balkon dışında çıkmaları olmayan düz bir cephedir. Ancak pencere sıraları, silmeler, balkon ve giriş cepheye hareketlilik getirmiştir.

Batıya bakan yan cephe , 1974-75 yılında (13) yapılan ek bina ile bugün kapalıdır. Ek bina bu cephenin bodrum ve zemin kat pencerelerini tamamen, birinci kat pencerelerini ise kısmen kapatmıştır. Zemin katta kapatılan pencereler içeriden dolap şekline dönüştürülmüştür. Bugün birinci kat pencereleri diğer cephelerde olduğu gibi sivri kemerli olup, ek binanın çatısına bakmaktadır. A. Sefa Odabaşı arşivindeki yan cephenin açık halini gösteren eski fotograftan, bodrum katta altı, zemin ve birinci katlarda yedişer pencere olduğu görülmektedir. Güneybatı köşede tuvalet ve lavabolar olduğundan cephenin güney tarafındaki pencerelerin küçük olduğu, tam ortadaki pencerelerin ise daha büyük yapılmış olduğu bu fotograftan anlaşılmaktadır (14).

Güneye bakan arka cephe, cephe düzeni açısından, köşe çıkmaları ve orta bölümü ile genel anlamda ön cephe görünümündedir. Ancak daha sade olarak tasarlanmış olup, girişlerde ve pencere düzeninde ön cepheye göre bazı farklılıklar vardır. Arka cephede bodrum katdan yapıya iki adet servis girişi verilmiştir. Biri batıdaki çıkmanın iç köşesinden, diğeri ise orta bölümün doğu köşesinden verilmiş olan bu girişlere dokuzar basamaklı merdivenlerle inilerek ulaşılmaktadır. Girişler basık kemerlidir. Doğudaki

çıkma da iki, batıdaki çıkma da üç, orta bölümde ise üç olmak üzere toplam sekiz adet enine dikdörtgen pencere ile bodrum kat arka cepheye açılmaktadır. Bu cephede simetriyi bozan zemin ve birinci kattaki pencere sayısı ile pencere düzenidir. Doğu çıkma da; zemin katta basık, birinci katta sivri kemerli ikişer, batı çıkma da ise zemin ve birinci katta üçer pencere vardır. Simetriyi bozan bir diğer görünüm ise, batı çıkma da ki pencerelerin boyutları ve kemer şekilleridir. Batıdaki çıkma da yer alan üçer pencerelerden ikişer tanesi tuvalet ve lavabolara ait pencereler olduğu için ufak ve basık kemerlidir. Büyük olan diğer üçüncü pencereden alttaki basık, üstteki ise sivri kemerlidir. Çıkma lar, orta bölüme, zemin ve birinci katta birer pencere ile açılmaktadır. Orta bölüm ise zemin ve birinci katta dörder adet pencere ile arka cepheye açılmakta olup, zemin kat pencereleri basık, birinci kat pencereleri ise sivri kemerlidir.

İnce çıtalarla karelere bölünmüş ahşap saçaklar, geometrik desenlidir. Çıtalar ve zemini farklı renkte boyanmış bu ahşap saçaklar, dönemin en belirgin özelliğini yansıtmaktadır.

Bodrum üzerine iki katlı olan yapıda katlar arasındaki geçiş batıdaki yan girişle ulaşılan koridorun hemen başında sağda yer alan kesme taştan yapılmış merdivenlerle sağlanmaktadır. Merdiven korkulukları demir parmaklıklıdır.

Yapının içinde ihtiyaca göre zaman zaman ara bölmeler yapılmışsa da orijinal plan bozulmamıştır. Yapının, yan giriş hizasında doğu batı yönünde yapıyı tam ortadan ikiye bölen koridora göre simetrik olarak planlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Plan, doğu batı yönünde yapıyı tam ortadan ikiye ayıran koridor ile, dört köşede yer alan dışa taşkın dikdörtgen şeklindeki büyük odalar ve arada kalan daha küçük odalar şeklinde değerlendirilebilir. Kısaca, yapının planı, ince uzun dikdörtgen şeklinde bir koridorun iki yanında yer alan değişik boyutlu odalardan oluşmaktadır. Dört köşede olan dışa taşkın odalar oldukça büyük olup, güney batı köşedeki oda kendi içinde bölünerek tuvalet ve lavabolar ile çay ocağı gibi servis bölümlerinin açıldığı ufak bir koridor şeklinde düşünülmüştür. Arada kalan bölümler ise ihtiyaca göre büyüklü küçüklü odalar şeklinde değerlendirilmiştir. Genel olarak plan bodrum dahil her katta ufak tefek farklılıklarla aynıdır.

Bodrum kata, yapının içinden, zemin kattan iniş verildiği gibi, dışarıdan arka cepheden de iki ayrı giriş verilmiştir. Bodrum katta bugün mutfak, yemekhane , depo, fotokopi odası, kalorifer dairesi gibi birimler vardır. Arka girişler ufak birer koridora açılmakta ve buradan ana

koridora bağlanmaktadır. En büyük mekan yemekhaneye ayrılmıştır. Bodrum katın batı tarafından ek binaya geçiş verilmiştir.

Zemin kat hizasından verilen ana girişin yer aldığı ön cepheye açılan orta bölüm, müşteri salonu olarak planlanmıştır. Burada, gişe ve bankolar vardır. Gişe ve bankoların gerisinde yer alan iki kapı ile arkadaki koridora geçilmektedir. Müşteri salonunun iki yanındaki odalardan doğudaki abone kutularına ayrılmış, batıdaki ise, müşteri hizmetlerine verilmiştir. Arka cepheye bakan ve koridora birer kapı ile açılan irili ufaklı odalar ise müdür ve memur odaları gibi idare odaları olarak kullanılmaktadır. Koridorun doğu ucundaki giriş personel girişidir. Koridorun batı ucu arkaya doğru uzanan ufak bir koridor şeklinde olup, bu koridora tuvalet ve lavabo gibi ihtiyaç birimleri açılmaktadır.

Birinci kata, zemin katta, hemen koridorun başında bulunan merdivenlerden çıkılmaktadır. Burası da bir koridor üzerinde yer alan odalardan oluşmaktadır. Birinci kat planı, zemin kat planının aynı gibi görünmekte ise de, müşteri salonunun üstüne denk gelen mekan iki oda şeklinde olup, iki yanı ufak birer koridordur. Bugün ön balkona çıkış batıdaki bu ufak koridordan sağlanmaktadır. Ana koridorun batı ucu da arkaya doğru uzatılarak tıpkı zemin katta olduğu gibi güney batıdaki köşe oda, tuvalet ve lavaboların açıldığı ufak bir koridor şekline dönüştürülmüştür. Merdiven çıkışında, birinci katta hemen koridorun başında doğuya bakan yan balkona çıkış verilmiştir. Birinci kat odaları da bugün Türk Telekom Müdürlüğü'nün hizmet odaları ile müdür ve memur odaları şeklinde kullanılmaktadır.

Büyük ve çok sayıdaki pencerelerle aydınlık ve ferah mekanların yaratıldığı bir yapıdır. Müşteri salonundan iki yan odaya ve arka koridora geçişleri sağlayan kapılar basık kemerlidir. Yapıdaki diğer tüm oda kapıları ise dikdörtgen şeklindedir. Bugün zemini desenli karo mozaik olan yapının 1952 yılında oda döşemelerinin ahşap olduğu kayıtlardan anlaşılmaktadır (15). Müşteri salonunun düz tavanları alçı süslemelerle hareketlendirilmeye çalışılmıştır.

Yapıda çini ve alçı ile yapılmış bitkisel süslemeler dışında, mimari elemanlarla yapılmış süslemeler söz konusudur.

Ön cephede, açıklıkların üzerinde, kemer köşelerinde görülen bitkisel motifli çini panolar, üzeri çini kaplı kabaralar dış cephenin en önemli süsleme unsurlarıdır. Çinilerde mavi, yeşil, kırmızı, beyaz renkler görülmektedir. Rumi ve palmetlerden oluşan bitkisel motifli, renkli

Kütahya çinileri bu dönemin önemli bir özelliği olup, cephelerde yoğun şekilde kullanılmıştır. 16. yüzyıl Klasik Osmanlı Çinileri ile benzerlik gösteren bu çinilerde bir merkezden çıkan kıvrık dal ve yaprakların oluşturduğu dairevi bir kompozisyon söz konusu olup, simetrik bir program izlenmektedir. Çıkmalarda zemin kat pencerelerinin üzerindeki çinilerin ortasında birer çini kabara vardır. Birinci kat pencerelerinin üzerindeki çinilerde ise aynı kabara pencere kemerinin iki köşesinde birer tane olarak yapılmıştır. Bu kabalar çini kompozisyonun tam ortasında yer almaktadır.

Müşteri salonunun tavanında görülen alçı süslemeler, içte görebildiğimiz tek süsleme olup, bitkisel desenlidir. Üç bölüme ayrılmış olan tavanın, her bölümün dört köşesini de bir sıra mukarnas ve bir sıra bademli kuşak şeridi dolaşmaktadır. Ayrıca kıvrık dallar arasında bitkisel motiflerinin değişik uygulamalarının yer aldığı alçı süslemeler, avizelerin tavan ile bağlantı yerlerinde görülmektedir.

Giriş açıklıklarının camına sonradan boya ile yapılan geometrik desenli süslemeler bugün de mevcuttur.

Çini ve alçı süslemeler dışında, cepheleri dolaşan bir sıra dış motifi, birkaç sıra silme, kasetli ahşap saçak, alınlık, pencere sıraları, balkonlar, çift taraflı giriş, çıkmalar ve açıklık kemerleri gibi mimari elemanlarla yapılan hareketlilik de yapıya dekoratif bir görüntü kazandırmaktadır.

Yapıda değişik tarihlerde ihtiyaca göre onarımlar, bölüntüler ve eklemeler yapılmıştır. Tesbit edebildiğimiz en erken onarım 1940 sonrasıdır. Elimize geçen 1941 yılında yapılan onarıma ait mukaveleden, yapının bu yıllarda genel bir onarım geçirdiği anlaşılmaktadır (16).

Yerel gazetelerdeki “ PTT Başmüdürlüğü teşkilatı yeni yapılan binaya taşınmıştır. Bu suretle sıkışık vaziyetten kurtulan eski binada muhasebe salonunun genişletilmesine imkan hasıl olmuştur ” ifadelerinden bugün binanın batısında yer alan PTT Santral Binasına 1947 yılında taşındığı öğrenilmektedir. Buradan eski binada kullanım ihtiyacına dayalı bazı değişikliklerin yapıldığı anlaşılmaktadır (17). Daha sonra, 1949 yılında ve 1950/51 yıllarında onarımlar yapıldığı öğrenilmiştir .

Yapıldığından itibaren soba ile ısıtılan Merkez PTT Binasına kalorifer yapımı 1952 yılından itibaren istenmişse de, tesisatın yapımına ancak 1958 yılında başlanmıştır (18).

1962 yılında yapı içinde ihtiyaç nedeni ile bazı bölünmeler yapıldığı, 1967 yılında yapının gişelerinin, çürümüş ve kırılmış taban döşemelerinin değiştirildiği, 1969 yılında yine ihtiyaç nedeni ile yapının içindeki bazı mekanlarda bölünmeler yapıldığı, 1970 yılında temizlik mahiyetinde boya badana gibi basit onarım yapıldığı, 1971 yılında bozulan mevcut üst kat pencerelerinin ispanyoletlerinin ve zemin mozaığının onarıldığı, bodrumda camekanla ilaveler yapıldığı, sıva ve tesisat ta dahil olmak üzere genel bir onarım yapıldığı, 1974 yılında çatı onarımının yapıldığı kayıtlardan anlaşılmıştır (19).

PTT Merkez Binası ile, 1947 yılında yapılan Santral Binası'nın arasının açık olduğu yine 1949 yılına ait yerel yayınlardaki ve arşivlerdeki fotoğraflardan anlaşılmaktadır (20). Bugün mevcut olan bu iki binanın arasını birleştiren eklenti binanın 1974/75 yıllarında yapıldığı kayıtlardan öğrenilmektedir (21). Zaten eklenti binanın sonradan yapıldığı bugün PTT Merkez Binasının batı cephede kısmen kapatılmış olan pencerelerinden de anlaşılmaktadır. Bu eklenti binanın cephesi yapının ön cephesine benzetilmek istenmişse de ihtiyaç nedeni ile sonradan eklendiği açıktır. Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 18.10.1975 gün ve 8652 sayılı kararı ile bu eklentinin yıktırılması için karar alınmışsa da yıkım gerçekleştirilmemiştir (22).

1983-84 yılı onarımında akan çatı aktarılıp, eksik kiremitler tamamlanmış dış cephede düşen çiniler orijinaline uygun imal edilerek yenilenmiş, iklim şartları nedeniyle bina cephesinde meydana gelen tahribatlar giderilerek iç ve dış boya badana yapılmış, elektrik tesisatı yenilenerek sıva içine alınmış, arızalı bulunan sıhhi tesisat değiştirilmiş, kırık olan tuvalet taşları ve lavabolar yenilenmiş, yapı içinde aşınan karosimonlar yeniden dökülmüş kullanım sırasında ihtiyaç nedeni ile yıkılan zemin kattaki iki duvar yeniden örülmüştür. Ön cephede girişte sonradan monte edilen ahşap camekan orijinalinde olmadığı için sökülmüş, (23) daha sonra tekrar yapılmıştır, bugün de mevcuttur.

Kısaca, I. Ulusal Mimarlık üslubunda biçimlenmiş bu yapı, bir çok onarım ve eklentilere rağmen, Konya'da gerek cephe, gerekse plan olarak özgünlüğünü koruyabilmiş ayrıca hep orijinal fonksiyonunda kullanılmış ve kullanılmakta olan önemli yapılardan biridir.

NOTLAR :

1. Konya PTT Başmüdürlüğü, Yapı İşleri Dairesi, PTT Merkez Binası Dosyası
-Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, 42.00 /280 no'lu dosya
2. K.K.K. kayıtları
3. ALKAN Ahmet, Konya'daki Tarihi Çevre ve Merkez Araştırmaları , İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehircilik Anabilim Dalı Bitirme Tezi, İstanbul 1978, s:58
-ALP Suat, Osmanlılar Döneminde Konya, Hacettepe Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Bölge Araştırmaları Semineri, Ankara 1992, Tablo:5
-ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:189
-SURAL Mahmut “ Her Yönüyle Konya : Karahafız (Fethiye) Medresesi”, YENİ KONYA GAZETESİ, 4.8.1975, s:3
Medrese hakkında kısaca aşağıdaki bilgi edinilmiştir. “ Hükümet Konağı'nın batısında bulunan 1839 yılında Konya'lı Hacı Hasan tarafından yaptırılan Fethiye Medresesi harap bir halde iken Konya Müftüsü Karahafız Hacı Mustafa Efendi (vefat : 1870) tarafından onarılarak yenilenmiş ve bundan sonra Karahafız Medresesi olarak anılmaya başlanmıştır. Medresenin yüzyıl başlarında yıkılması ile yerine yaptırılan binalardan biri bugünkü PTT Merkez binasıdır. ” Bu bilgiler “ 1900- 1924 arası Konya Medreseleri ” konulu Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doktora tezi hazırlamakta olan Caner Arabacı ile 16.5.1996 tarihinde yapılan görüşmede de ifade edilmiştir.
4. Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d.
5. ASLANOĞLU İnci, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara 1980, s:110-1
-SÖZEN Metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984, s:140
6. ASLANOĞLU İ., a.g.e, s:111
7. Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d, orijinal cephe çizimi
8. Türk İllustrasyonu Konya Fevkalade Nüshası, 23.4.1938, no:67/1
9. Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d
-Anonim, “ Telefon abone sayısı onbine çıkarılıyor ” YENİ KONYA GAZETESİ, 12.12.1974 s:1
- 10.Konya PTT Başmüdürlüğü a.g.d, orijinal cephe çizimi
- 11.Türk İllustrasyonu, 23.4.1938
12. A.Sefa ODABAŞI fotoğraf arşivi
- 13.Anonim, a.g.m, YENİ KONYA GAZETESİ 12.12.1974 s:1

Burada PTT eski binası ile Telefon Santrali binasının arasında bulunan boşlukta inşasına başlanılan yeni binanın yakında biteceği belirtilmekte ve inşaatın iskele kurulu fotoğrafı bulunmaktadır.

14.A.Sefa ODABAŞI fotoğraf arşivi

15.Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d

16.Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d

17.Anonim “ PTT Başmüdürlüğü yeni binasına taşındı. ” SELÇUK GAZETESİ, 4.7.1947, s:2

18.Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d

-Anonim “ PTT merkez binasına kalorifer yapılacak ” YENİ KONYA GAZETESİ, 29.4.1958, s:1

-Anonim “ PTT binasına kalorifer inşası bugünlerde başlayacak ” YENİ KONYA GAZETESİ, 16.5.1958, s:1

19.Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d

20.Anonim “ Şehrimiz otomatik telefonu törenle açıldı ” SELÇUK GAZETESİ, 1.11.1949, s:1

-Konya PTT Başmüdürlüğü, a.g.d

-A.Sefa ODABAŞI fotoğraf arşivi

21.Anonim a.g.m , YENİ KONYA GAZETESİ, 12.12.1974, s:1

Bu yazıda PTT eski binası ile telefon santrali binasının arasında bulunan boşlukta inşaatına başlanılan yeni binanın yakında bitirileceği belirtilmektedir. Bu gazetede ki fotoğraftan bir kat yüksekliğinde yapılmış olan inşaatın tuğla duvar örgülü olduğu, henüz sıva yapılmadığı anlaşılmaktadır. Aynı konuda ABANAZIR Suad “ Nedir bu PTT’nin hali ” YENİ KONYA GAZETESİ, 11.4.1975, s:1 ’de “ Aradan birsüre geçmiş,bina yeterli olmaktan çıkmıştır. 30 yıl kadar önce ikinci bina yapılmıştır. İhtiyaç giderek artınca genişleyen PTT için üçüncü bina iki bina arasına oturtulmuştur. Bu üçüncü bina şimdi tamamlanmak üzeredir. Öyle sanıyoruzki bu bina kaçak yapılmıştır. Buna engel olunmalıdır.” şeklinde ifadeler vardır.

22.K.K.K ,a.g.d

- Konya PTT Başmüdürlüğü a.g.d

23.Konya Etnografya Müzesi yazışma dosyası

- K.K.K, a.g.d

ZİRAAT BANKASI MERKEZ ŞUBESİ

KATOLOG NO : 20
 ŞEKİL NO : 1, 60-62
 RESİM NO : 92-97

ADRES : Meram İlçesi, Kalecik (Kürkçü) Mahallesi, Vali Muammer Bey Caddesi No : 2
 PAFTA : 170
 ADA : 876
 PARSEL : 21
 MÜLKİYETİ : TC Ziraat Bankası
 SORUMLU KURULUŞ : TC Ziraat Bankası
 YAPIM TARİHİ : 1928
 YAPAN : -
 YAPTIRAN : TC Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü
 KİTABE : -
 TESCİL KARARI : Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 11.6.1977 gün ve A-561 sayılı kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararları
 KORUMA GRUBU : I. grup
 ORJİNAL KULLANIMI : Ziraat Bankası (1)
 BUGÜNKÜ KULLANIMI : Ziraat Bankası

I- YAPININ KONUMU VE BUGÜNKÜ DURUMU :

Kayalıpark mevkii diye anılan yerde bulunan Ziraat Bankası Binasının kuzeye bakan ön cephesi Vali Muammer Bey Caddesi'ne, güneye bakan arka cephesi Altınbay Sokağı'na açılmaktadır. Doğu yan cephesi PTT binasının bahçesine bakmaktadır. Batısında bulunan İplikçi Camii ile aralarında Dizdarlar Sokağı bulunmaktadır. Ön cephesi direkt caddeye, batı yan cephesi direkt sokağa açılırken, doğusunda ve güneyinde ufak bir bahçesi vardır.

Yapının önündeki Kayalı Park ve karşısındaki Şerafettin Parkı ile oluşan geniş alan, Hükümet Meydanı olarak da adlandırılmaktadır. Bu alan Ziraat Bankası binasının da dahil olduğu bir takım Selçuklu, Osmanlı, Erken Cumhuriyet Dönemi eserleri ile çevrilidir. Ziraat Bankası'nın doğusunda sıra ile; PTT Binası (1928), Hacı Hasan Camii (1907), Hükümet Konağı (1882/83), batısında ise İplikçi Camii (1202) bulunmaktadır. Kuzeyde Alaaddin Caddesinin karşı tarafında ise, batıdan doğuya doğru sıra ile Sanayi Mektebi (1900-1), Mahkeme Hamamı (15. yy), Ali Efendi Muallimhanesi (15.yy), Şerafettin Camii (1636) ve Yapı Kredi Bankası (1913) binaları vardır. Ziraat Bankası, değişik dönemlere ait bu yapılarla tarihi bir doku içerisinde yer almaktadır. Bu eserler, mimari zenginliğimizi göstermektedir. Bu nedenle, Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 18.11.1988 gün ve 332 sayılı kararı ile tümü “ Mevlana Tarihi Kentsel Sit Alanı ” kapsamına alınmıştır.

Yapılışından itibaren aynı kurum tarafından kullanılmış ve aynı amaca hizmet etmiş olan yapı, bugün de banka binası olarak kullanılan sağlam ve bakımlı bir yapıdır.

2- TARİHÇESİ :

Hükümet Alanında bulunan Yapı Kredi Bankası'nın önünde bugünkü otoparkın yerinde tek katlı bir Ziraat Bankası binası bulunmakta idi (2). Bugünkü Ziraat Bankası yerinde ise Yağmuroğlu Medresesi vardı (3). 1770 tarihli vakfiyesine göre İbrahimoğlu Şeyh Mehmet tarafından yaptırılmış, 18. yüzyıl Osmanlı Medreselerinden biri olan Yağmuroğlu Medresesi 1923 yılında kamulaştırılarak yıktırılmıştır (4). 1926 yılında Ziraat Bankası Yönetim Kurulu yıktırılan medresenin arsasının satın alınmasına karar vermiştir. 1928 yılında satın alınan arsada aynı yıl inşaaat başlanılarak bugünkü Ziraat Bankası binası yaptırılmıştır.

Yapının birinci katının bir ara lojman olarak kullanıldığı, 1966 yılında güneyine bitişik olarak ek yapı inşa edildiği kayıtlardan çıkarılan bilgiler arasındadır (5). Yapının tümü bugün banka olarak kullanılmaktadır.

3 - MİMARİ TANIMI :

I. Ulusal Mimarlık Üslubunda tasarlanmış olan yapı, bodrum üzerine iki katlı olup, yığma kagir olarak inşa edilmiştir. Kareye yakın dikdörtgen planlı yapının geniş saçaklı ahşap çatısı, marsilya kiremit

örtülüdür. Kuzey cephede zemin kata, doğu cephede ise, bodrum kata birer giriş verilmiştir.

Yapı, gerek plan, gerekse ön cephe düzeni açısından simetrik bir anlayışla yapılmıştır. Giriş bölümünün kademe kademe dışa taşırılması, kemerli açıklıklar, geniş saçaklı çatı, yapının üslubunu belirleyici önemli cephe ve kütle özellikleri arasındadır. Çıkmaların köşeleri ve açıklık çevreleri yer yer taş kaplama, yer yer taş taklidi sıva yapılmıştır. Bunun dışında cepheler sıvalı ve boyalıdır.

Çok sayıdaki pencere sıraları cephelere hareketlilik getirmiştir. Bodrum katta dikdörtgen, zemin katta basık kemerli, birinci katta ise sivri kemerli pencereler görülmektedir. Yan cephelerde daha çok dikdörtgen pencereler vardır. Ahşap çerçeveli pencereler zemin ve bodrum katta demir parmaklıklıdır. Birinci kat pencereleri zemin kattakilerden daha küçük boyutlarda yapılmıştır.

Yatay ve dikey silmeler cephelere hareketlilik getirmiştir. Saçak ve subasman seviyesindeki silmeler ile, yan cephelerde zemin ve birinci katı ayıran silme yatay olup, diğerleri dikey şeritler halindedir. Bugün hepsi beyaza boyanmıştır.

Yapının doğu yan cephesinin ve arka cephesinin baktığı bahçeye, ön cephe hizasında yer alan bahçe kapıdan girilmektedir. Bu giriş iki dikdörtgen ayak arasında iki kanatlı demir kapıdan oluşmaktadır. Ayaklar üstte kubbemsi bir başlıkla sonuçlanmıştır. Yaklaşık iki metre yüksekliğinde bir duvarla çevrili olan bahçe, ön cephede demir parmaklıklıdır.

Kuzeye bakan ön cephe; girişe göre tamamen simetrik bir anlayış içinde tasarlanmıştır. Ön cephe, köşelerden itibaren kademe kademe öne doğru taşırılmıştır. Tam ortadaki giriş, cephenin en dışa taşkın bölümüdür.

Subasman seviyesinde yükselen bodrum kat girişin iki yanında birer, köşelerde ikişer olmak üzere altı dikdörtgen pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Bodrum kat, yatay bir silme ile zemin kattan ayrılmıştır.

Zemin kata, dört basamaktan oluşan üç taraflı mermer merdiven ile ulaşılan çift kanatlı ahşap kapıdan girilmektedir (6). Kapı kanatlarının orta kısımları metal kaplamadır. Dikdörtgen şeklindeki giriş kapısı üzerindeki basık kemerli alınlık cam kaplı olup, önünde bitkisel desenli, demir şebeke vardır. Giriş mekanı buradan ışık almaktadır. Bir taç kapı anlayışı içinde

tasarlanmış olan giriş kapısının çevresi kesme taş taklidi sıvanmış olup, öne taşırılarak dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Kapının iki yanında uçları kum saatine benzer birer sütunce vardır. Üstünde ise, prizmatik üçgenlerden oluşan bir sıra süsleme kuşağı ve bunun üzerinde dışa taşırılmış profilli bir silme giriş kapısını sınırlamaktadır. Silmenin iki ucunda birer çörten bulunmaktadır. Çörtenlerin altı mukarnaslı başlık şeklinde olup, ucunda kabartma bir palmet motifi ile süslenmiştir. Çörtenli silmenin üstü balkon korkuluğu şeklinde yükseltilmiştir. Korkuluğun iki kenarında üzerleri dilimli kubbe şeklinde sonuçlanmış çokgen gövdeli ikişer adet yükseklik vardır. Bu iki yüksekliğin arasında kalan balkon korkuluğu girişin üstü dikdörtgen bir alınlık görünümündedir. Bu kısmın önü “ T.C. Ziraat Bankası ” yazılı bir tabela ile bugün kapalıdır.

Girişin iki yanında ikişer adet basık kemerli pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerden köşedekiler daha geniş yapılmıştır. Zemin kat bir kapı, dört pencere ile ön cepheye açılmaktadır. Pencerelerin etrafı birer ince dikdörtgen silme ile vurgulanmıştır. Üzerinde ise ortada bir kabara ve kabaranın iki yanında bitkisel desenli süslemeler vardır.

Birinci katta; giriş kapısının üstünde üç adet sivri kemerli pencere vardır. Köşelerde ise alt kat pencerelerinin tam üstüne denk gelen pencereler ikiz pencere görünümünde olup, bu ikiz pencereler ortada bir sütun ile ayrılmaktadır. Batıdaki pencerenin baklavalı sütun başlığı vardır. Doğudaki pencerenin sütun başlığı ise düzdür. Bu ikiz pencerelerin önü derinliği çok az olan balkon görünümünde yapılmıştır. İki yanda C ve S kıvrımları ile profillendirilmiş birer konsola oturtulmuş olan balkon korkuluğu, silmelerle hareketlendirilerek ortada dört eşit kareye ayrılmış ve her birinin ortasına sekiz kollu yıldız yerleştirilmiştir. Birinci kat yedi adet pencere ile ön cepheye açılmaktadır.

Cephelerde açıklıkların iki yanı, zemin ve birinci kat boyunca silmelerle hareketlendirilmiştir. Sıvalı cephelerde bu silmeler beyaza boyanarak daha da belirginleştirilmiştir. Ön cephede saçak hizasında bir sıra yatay silme görülmektedir.

Doğuya bakan yan cephenin; orta kısmı da öne taşırılmıştır. Bodrum kat yedi adet farklı büyüklüklerde dikdörtgen pencere ile, bu cepheye açılmaktadır. Cephenin en güneyinde girinti yapan kısımdan, altı basamaklı merdiven ile bodrum kata inilmektedir. Zemin katta kuzeyden güneye doğru, bir basık kemerli pencere, üç dikdörtgen pencere doğuya, bir dikdörtgen pencere güneye açılmaktadır. En güneyde girinti yapan kısımda

bir sivri kemerli açıklık vardır. Bu katta en kuzeydeki pencerenin çevresi, ince bir silme ile ,dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır.

Birinci kat ise, kuzeyden güneye doğru, bir sivri kemerli, iki küçük dikdörtgen, iki kare pencere olmak üzere toplam beş pencere ile doğuya, bir dikdörtgen pencere ile de güneye açılmaktadır. En güneyde girinti yapan kısımda bir dikdörtgen pencere daha doğuya açılmaktadır. Bu cephede pencerelerin etrafı ve çıkmaların dikey hatları ince silmelerle belirginleştirilmiştir. Orta çıkmanın kuzey tarafında kat ayrımını belirleyen yatay silmenin bugün tüm cephe boyunca devam etmediği görülmektedir.

Batıya bakan cephenin, güneye doğru arka kısmı dışa taşırılmıştır. Bu cephede bodrum kat toplam dört adet ufak dikdörtgen pencere ile dışa açılmaktadır. Bodrum kat subasman seviyesinde profilli bir silme ile, zemin kattan ayrılmaktadır. Zemin katta, en kuzeydeki sivri kemerli açıklık muhtemelen yapının yan girişlerinden biri olmalıdır. Zaten burası, içte katlar arasında geçişi sağlayan merdivenlerin önüne açılmaktadır. Ancak bu açıklığa bugün otomatik para ödeme makinası (ATM) yerleştirilmiştir. Bu açıklık, silmelerle dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Yanında ince uzun dikdörtgen bir mazgal pencere yer almaktadır. Bunun yanındaki dışa taşkın kısım, zemin katta üç adet dikdörtgen pencere ile dışa açılmaktadır. Güneydeki pencere daha kısa tutulmuştur. Tek katlı ek binada ise oldukça geniş dikdörtgen pencereler bulunmaktadır. Birinci katta en kuzeyde otomatik para ödeme makinasının üstüne denk gelen sivri kemerli bir pencere vardır. Onun yanında tekrar zemin kattaki gibi ince uzun bir mazgal pencere bulunmaktadır. Dışa taşkın kısım; birinci katta iki, yanda birer büyük dikdörtgen , ortada iki adet daha küçük dikdörtgenpencere ile dışa açılmaktadır. Bu cephedeki dışa taşkın kısımda zemin ve birinci kat ayrımını belirleyen profilli yatay bir silme görülmektedir. Çıkmalar köşelerde birer dikey silme ile belirlenmiştir. Güneybatı köşede zemin ve birinci kat arası kademelendirilerek birinci kat dışa taşırılmıştır.

Yapının güneye bakan arka cephesine, bodrum üzerine tek kat olarak zemin kat hizasında ek bina yapılmıştır. Buna rağmen, arka cephenin asıl yüzeyden dışarı taşırılmış kısımlarının olduğu, zemin hizasında sivri kemerli bir açıklıktan bodruma giriş verildiği, birinci katta dikdörtgen pencereler şeklinde arka cepheye açıklıkların olduğu ve bu katta teras şeklinde bir gömme balkon oluşturulduğu, bu balkona bazı birinci kat açıklıklarının baktığı anlaşılmaktadır.

Dışa taşkın geniş ahşap saçaklı çatı ve üzerindeki bacaları yapının görünümünü tamamlamaktadır. Ön cephede orta çıkma genişliğindeki saçak, dört adet ahşap destek ile beden duvarına bağlanmıştır.

Bodrum üzerine iki katlı olan yapıda, katlar arasındaki geçiş yapının kuzeybatı köşesinde yer alan merdivenlerle sağlanmaktadır. Zemin kattan onbeş basamakla çıkılan bir sahanlıktan sonra altı basamak daha çıkılarak ikinci bir sahanlığa, buradan da tekrar altı basamakla birinci kata ulaşılmaktadır. Dışarıdan yapının güneydoğu köşesinden bodrum kata bağımsız bir giriş verilmiştir. Buraya altı basamak inilerek ulaşılmaktadır. Kareye yakın dikdörtgen planlı bodrum kat geniş bir salon ve bu salonun üç tarafında bulunan mekanlardan oluşmaktadır. Değişik büyüklükteki bu mekanlar, depo, arşiv gibi bankanın bazı ihtiyaçları için ayrılmıştır. Ek binanın bodrum katına ise, beş basamakla inilmektedir. Burada değişik büyüklüklerdeki dikdörtgen mekanlar, mutfak, yemekhane, kalorifer dairesi gibi ihtiyaçlar için kullanılmaktadır. Bodrum kat ufak dikdörtgen pencereler ile her cepheden ışık almaktadır.

Zemin kata; kuzeye bakan ön cephenin tam ortasından giriş verilmiştir. Dikdörtgen şeklindeki giriş mekanının tam ortasında dört basamakla çıkılan bir seviye oluşturulmuştur. Bu hizada iki yanda birer gömme ayak (pilastr) vardır. Bu giriş mekanını, doğu-batı yönünde uzanan ince uzun dikdörtgen bir koridor kesmektedir. Girişin iki yanında yer alan eşit büyüklükteki iki dikdörtgen oda birer pencere ile ön cepheye, birer kapı ile de bu koridora açılmaktadır. Bugün doğudaki oda sekreter odası, batıdaki ise santral odası olarak kullanılmaktadır. Kuzey doğu kçşede yer alan kareye yakın dikdörtgen oda birer pencere ile ön ve yan cepheye, bir kapı ile de koridora açılmaktadır. Bu oda müdür odası olarak kullanılmaktadır. Kuzey batıdaki kareye yakın dikdörtgen mekan ise merdiven boşluğuna ayrılmış olup, bir köşesine ise tuvalet yerleştirilmiştir. Merdiven boşluğu ön ve yan cepheye birer pencere ile, tuvalet ise bir ufak pencere ile yan cepheye açılmaktadır.

Giriş mekanının tam karşısındaki kapıdan ortası müşteriler için, iki yanı servis birimleri için ayrılmış büyük bir salona girilmektedir. Bu kapının iki yanından da aynı salona giriş verilmiştir. Yani bu büyük salona koridordan üç giriş vardır. Bu girişlerin tam karşısından arkadaki ek binaya geçiş sağlanmıştır. Salonun batısında dört serbest, iki duvara dayalı altı kare ayak, doğusunda ise üç serbest, iki duvara dayalı beş kare ayak vardır. Bu ayaklar salonu kuzey-güney yönünde üç sahına ayırmıştır (7). Ortası müşteriler için ayrılmış olup, geniş bir koridor şeklindedir. Müşteri salonu olarak kullanılan bu mekanın, ortasında dört silindirik sütun

bulunmaktadır. Ayaklar arasına bankolar yerleştirilmiş ve bankoların gerisi değişik servislerin bulunduğu banka personelinin hizmet yeri olarak ayrılmıştır. Bazı ayakların arasına dolaplar yerleştirilmiştir. Kısaca, bu büyük salon müşteri ve servisler için ayrılmıştır. Ortada oturma grupları yer almaktadır. Bankoların gerisindeki pencerelerden ışık alan bu çok ayaklı salon, doğuya toplam beş pencere, batıya ise üç pencere ile açılmaktadır. Dikdörtgen planlı çok ayaklı bir salon şeklindeki arkadaki ek bina asıl binanın bu müşteri salonuna açılmaktadır. Ek binada da bankanın diğer servis birimleri hizmet vermektedir.

Birinci kat, ön tarafta zemin kat planı ile benzerlik gösteriyorsa da, orta ve arka tarafta farklılıklar göstermektedir. Batıda merdiven başından itibaren doğuya doğru uzanan dikdörtgen bir koridor vardır. Koridorun kuzeyinde birer pencere ile ön cepheye, bir kapı ile koridora açılan değişik büyüklüklerde dört dikdörtgen oda bulunmaktadır. Koridorun kuzeybatı köşesinde merdivenin batısında çay ocağı ve tuvalet yer almaktadır. Bu koridorun güneyinde zemin kattaki müşteri salonunun üstüne denk gelen teras şeklinde bir balkon bulunmaktadır. Koridor ortada bir kapı ve iki yanında birer pencere ile bu balkona açılmaktadır. Dikdörtgen şeklindeki bu terasın iki yanındaki mekanlar bankanın değişik hizmetlerinin yapıldığı servislere ayrılmıştır. Her iki taraftaki servislerde ikişer kare ayak yer almaktadır. Batıdaki servis mekanı, iki pencere ile batıya, iki pencere ile terasa, beş pencere ile güneye açılmaktadır. Doğudaki servis mekanı içine depo ve tuvaletler yerleştirilmiştir. Tuvaletler birer küçük pencere ile, servis bölümü ise üç pencere ile doğuya açılırken, buradan arka cepheye de iki açıklık verilmiştir.

Cephelerdeki açıklıklar gibi, iç mekanlarda da sivri ve basık kemerli yada dikdörtgen açıklıklar görülmektedir. Girişteki basık kemerli açıklıktan sonra, doğu-batı yönünde uzanan koridor, üç adet sivri kemerli açıklık ile içteki servis ve müşteri salonuna bağlanmaktadır. Müşteri salonundaki ayaklar sivri kemerlerle birleştirilmiştir. Bunlar dışındaki iç açıklıklar dikdörtgen şeklindedir.

Bugün içerde kapılar ahşap, yerler girişte mermer diğer yerlerde karo mozaik, tavan ise düzdür. Ancak zemin kat tavanında alçı süslemeler görülmektedir. Zemin katta müşteri salonundaki dört silindirik sütunun arasında, üstteki terasa açılan camerkanlı bir ışıklık bulunduğu ve burasının yakın zamanda kapatılarak düz tavan yapıldığı banka personeli tarafından ifade edilmiştir. Katlar arasında geçişi sağlayan merdiven korkulukları demir parmaklıklıdır. Yapı bugün kalorifer ile ısıtılmaktadır.

Ziraat Bankası Konya’da I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları arasında içinde ve dışında süslemeleri olan en önemli yapılardan birisidir. Yapıda süslemeler dışta ön cephede, içte ise zemin katta toplanmıştır. En dikkati çeken, alçı süslemelerdir. Tamamen bitkisel desenli olan bu süslemelerde Klasik Osmanlı Süsleme sanatından alınmış motifler kullanılmıştır.

Ön cephede giriş kapısının hemen üstünde prizmatik üçgenlerden oluşan bir kuşak ile iki yanda çörtenin altındaki mukarnas ve onun altındaki palmet motifi hemen girişte göze çarpan süsleme unsurlarıdır. Girişin iki yanında zemin kat pencerelerinin üstündeki bitkisel süslemeler, ortada bir kabara ile daha da vurgulanmıştır. Pencerelerin üzerindeki bu bitkisel süslemeler birbirine geçmiş dallar arasında rumi ve palmetlerden oluşmaktadır. Girişin iki yanındaki pencere üzerinde yer alan kabaralar bitkisel desenli olup, kıvrık dal ve palmetlerle, köşe pencereleri üzerindeki kabaralar ise, çarkıfelek motifi ile süslenmiştir.

Bunun dışında ön cephede sütunceler, çörtenler, kemerli açıklıklar, ikiz pencereler ve bu pencerelerin baklavalı sütun başlıkları, balkon korkulukları ve üzerlerindeki sekiz kollu yıldız motifleri yatay ve dikey silmeler, ahşap saçak gibi mimari elemanlarla oluşturulmuş dekoratif bir görünüm söz konusudur. Bunlardan sütunceler, kapı üzerindeki prizmatik üçgen sırası, çörtenlerin altındaki mukarnas ve palmet motifleri ile pencere üzerindeki bitkisel süslemeler bugün siyah zemin üzerine altın yaldız olarak boyanmışlardır. Ancak eski fotoğraflarda bu süslemelerin altın yaldız olmadığı görülmektedir (8).

Diğer cephelerinde silmeler ve pencere sıraları dışında bir hareket yada bir süsleme oluşturacak dekoratif bir görünüm söz konusu değildir.

Yapının içinde zemin katta, giriş mekanından itibaren ön cepheye bakan odalar ve ortadaki büyük salonda yoğun alçı süslemeler vardır. Giriş mekanında tavanın duvarla birleştiği noktada dört yönde süreklilik gösteren en üstte bir sıra badem, onun altında bir sıra mukarnas ile yapılmış alçı süslemeler vardır. Bunun altında oldukça geniş bir kuşak halinde yer alan bir sıra süsleme daha bulunmaktadır. Burada birer palmetten çıkan kıvrık dallardan oluşan bitkisel süsleme söz konusudur. Bu bitkisel süsleme giriş duvarları hariç üç duvarda da birbirini tekrarlayarak devam etmektedir. Müdür ve sekreter odası ile giriş koridoru tavanlarının duvarlarla birleştiği noktada da dört cepheyi dolaşan bir sıra badem, bir sıra mukarnas ile yapılmış alçı süslemeler vardır. Müşteri ve servis salonunda karşılıklı olarak yer alan ayakların sivri kemer

köşelerindeki alçı süslemeler tam ortada yuvarlak bir madalyon, köşelerde ise, bir palmetten çıkan kıvrık dallardan oluşmaktadır. Bu salonun tavan eteğini bir sıra badem, bir sıra mukarnas kuşağı dolaşmaktadır. Pencereilerin kemer köşelerinde de palmet ve kıvrık dal motifleri vardır. Ortada baklavalı sütun başlıkları görülmektedir. Müşteri salonuna geçişi sağlayan üç sivri kemerli açıklık silmelerle hareketlendirilmiş ve dikdörtgen bordürlerle çevrelenerek bir taç kapı görünümü verilmiştir. Ayakların yüzeyleri de silmelerle hareketlendirilmiştir. Böylece silmelerle bazı mimari elemanlara dekoratif bir görünüm kazandırılmıştır.

Yapıda değişik tarihlerde ihtiyaç nedeni ile, onarımlar ve ekler yapılmıştır. 1966 yılında güneyine bir ek yapı yapıldığı öğrenilmiş ve zamanla iki yapı arasında geçişin sağlandığı görülmüştür. 1968 yılında sıva, boya, badana şeklinde basit onarımın yapıldığı, 1986 yılında yapılan bir onarım sırasında salonda ve bodrum kattaki depo ve arşivde bazı duvarların kaldırıldığı, 1988 yılında ise boya, badana, ışıklandırma şeklinde bir onarım yapıldığı, bu onarım sırasında müşteri salonundaki dört sütunun arasında kalan tavandaki camekanlı ışıklığın kaldırılarak düz tavan yapıldığı ve arkadaki ek bina ile aralarında geçiş sağlandığı eski kayıtlardan öğrenilmiştir (9). Yapı daha sonra 1994 yılında boya, badana şeklinde basit onarım, 1995 yılında kalorifer kazanının değiştirilmesi şeklinde onarım bir görmüştür (10).

NOTLAR :

- 1 -Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, İnşaat Emlak Müdürlüğü kayıtları
-Kültür Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Kurulu kayıtları
- Konya Etnografya Müzesi kayıtları
- 2 -TTK fotoğraf arşivinden alınan fotograftan
- 3 -Bu bilgi “ 1900-1924 arası Konya Medreseleri ” konulu Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora tezi hazırlamakta olan Caner Arabacı ile 16.5.1996 tarihinde yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir.
- 4 - Medrese hakkında bkz.
- ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962, s:185-6
- 5 -Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, İnşaat Emlak Müdürlüğü kayıtları
- 6 - ANONİM, Türk Illustrasyonu, Konya fevkalade nüshası, İstanbul 1938 , Buradaki fotografa beş basamaklı merdiven ile girişe ulaşıldığı görülmektedir.

- 7 - Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, İnşaat Emlak Müdürlüğü'nden alınan planda ayaklar, sütunlar ve pencere açıklıkları gösterilmemiştir.
- 8 - Araştırmacı yazar A Sefa ODABAŞI fotoğraf arşivi
- 9 - Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, İnşaat Emlak Müdürlüğü kayıtları
 - Konya Etnografya Müzesi kayıtları
 - Konya Ziraat Bankası Merkez Şube personeli
- 10- Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü, İnşaat Emlak Müdürlüğü kayıtları

V - DEĞERLENDİRME

A - YAPI TİPLERİ VE KULLANIM ÖZELLİKLERİ :

Bir imparatorluğun yıkılışı ve bir cumhuriyetin kuruluşunu kapsayan 1900 -1930 yılları arasındaki 30 yıllık dönem, siyasal ve toplumsal hayattaki değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bu dönemde cami, han, hamam, medrese, türbe, tekke, zaviye, kervansaray, çeşme gibi Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde görülen yapı tiplerinin bir yandan yapımına devam edilirken, bir yandan da çağın ve rejim değişikliğinin getirdiği toplumdaki değişimler sonucu ihtiyaç duyulan yeni yapı tipleri ortaya çıkmıştır. Sanayi Mektebi, dar-ül Muallimin, dar-ül Muallimat, idadi, sultani, ilk mektep gibi çeşitli eğitim yapıları ile, istasyon, postane, banka, hükümet konağı, hastane, müze, halk evi, ordu evi, otel, fırın, hara, ambar, anıt ve bir çok bakanlık binaları gibi toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için çoğu devlet eli ile yaptırılmış, değişik fonksiyonlu yapılarla karşılaşmaktadır. Cumhuriyet ile birlikte işlevini yitiren, geçmişten gelen yapı tipleri ortadan kalkarken, bu yeni yapı tipleri de giderek her şehirde yaygınlaşmaya başlamıştır. Bunların arasında, çeşme ve camilerin yapımına da devam edilmiştir. Özellikle şehirlerdeki imar hareketleri sırasında su probleminin çözümü için çalışılmış ve şehre getirilen sular, yapılan çeşmelere dağıtılmıştır.

Bu çalışmada merkez olarak seçtiğimiz Konya’da da, 20. yüzyıl başlarından gelen banka, postane, ambar, hara, müze, anıt, çok sayıda eğitim yapısı ve çeşme ile karşılaşmıştır. Bu dönem Konya yapılarının bir çoğunda görülen bahçe kapıları da dikkat çekmektedir. Gazi İlkokulu’nun bir, İsmet Paşa İlkokulu’nun iki, Hakimiyet-i Milliye İlkokulu’nun üç bahçe kapısı da aynı tiptir. Eski Sanayi Mektebi, Meram Ortaokulu, Gazi Lisesi, Rektörlük Binası bahçe kapıları da, birbirine benzer şekilde yapılmış olup, dikdörtgen taş ayaklardan oluşmaktadır. Bu dönemde, bahçelere büyük önem verildiği, bu kapılardan bellidir. Bugün mevcut olmayan Millet Bahçesi’nin önemi de anıtsal kapısından anlaşılmaktadır. Taştan yapılmış, iki ayağın birleştirdiği bir kemerden oluşan bu kapı, Buğday Pazarı’nın iki kapısı gibi oldukça abidevidir. Konya’da bu dönemde hem yeni anlayışla, hem de klasik anlayışla yapılmış çok sayıda çeşme tesbit edilmiştir. Klasik çeşme formunda yapılmış, Narinzade Çeşmesi’nin yanında, Ferit Paşa Çeşmesi, Zafer Çeşmesi, Gazi İlkokulu Çeşmesi gibi değişik formlarda yapılmış çeşmeler karşımıza çıkmıştır. Bu dönemde Konya’da yeni yapılan yapıların bahçesine ya da yanına bir

çeşme yapılması anlayışı görülmektedir. Buğday Pazarı'nın içinde, Rektörlük Binası ile Gazi ve İsmet Paşa İlkokulları bahçesinde bugün de mevcut olan çeşmeler buna örnektir. Dönem mimarisine cephe ve plan açısından bir katkı getirmese de, dini yapıların da bu dönemde yapılmaya devam ettiği görülmektedir. Genellikle dikdörtgen planlı ve çatılı olan camilerden Konya'da Amber Reis Cami cephesinde kullanılan düz renkli çiniler, ayrıca Tahtalı ve Nakipoğlu Camilerinin saçakları ve bu üç cami ile birlikte Hacı Hasan Caminin de sıvalı cephelerin köşelerinde ve açıklık çevrelerinde kullanılmış taşlar, dönemin özelliğini yansıtmaktadır. Konya'da, bugün tek bir örneğini gördüğümüz kilise ise, dönemin mimarlık anlayışından uzak bir yapıdır. Klasik anlayışta yapılmış çeşmeler ve dini yapılar ile Buğday Pazarı gibi örnekler, bir anlamda yeni anlayışın yanında, gelenekselliğin de devam ettiğini göstermektedir. Geleneksel anlayışın devam ettiği yapılar, daha çok şahıslar tarafından yaptırılmış yapılardır. Valilik, Belediye, bazı kamu kurum ve kuruluşları gibi, devlet kanalı ile yaptırılmış, resmi olan yapılarda dönemin mimarlık anlayışı daha yoğun şekilde yansıtılmıştır. Bu da 20. yüzyıl başlarında görülen mimarlık anlayışının, daha çok devlet politikası ile ilgili olduğunu göstermektedir.

Bu dönemde yapılmış değişik işlevli yapıların bir çoğu, orijinal kullanımlarından, çok farklı kullanımlarla günümüze gelmiştir. Eski Sanayi Mektebi'nin İl Özel İdare Binası, Eski Müze-i Hümayun Binası'nın önce lojman, sonra depo, Dar-ül Muallimat'ın Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası olarak kullanılması gibi, bugün yapılış amaçları dışında değerlendirilmiş örnekler, Konya'da da tesbit edilmiştir.

B - MİMARİ ÖZELLİKLER :

1900 - 1930 yılları arasındaki Türk Mimarisi'nin en önemli özelliği cephelerdir. Plan, ikinci derecede önem kazanırken, süsleme, cephelerle bir bütün olarak düşünülmüştür.

Çalıştığımız Konya yapılarında, genellikle dikdörtgen planlı yığma kagir yapılarla karşılaşmıştır. Bu dönem yapılarında taş ve tuğla başta olmak üzere, ahşap ve çeliğin de yapı malzemelerine katıldığı görülmüştür. Bir çok yapıda taşıyıcı duvarların moloz taş ve tuğla, ara duvarların bağdadi olduğu, sıvalı ve boyalı cephelerde açıklık çevrelerinin taş kaplama olduğu tesbit edilmiştir. Yapılar marsilya kiremit örtülü ahşap çatılar ile kapatılmıştır. Bu dönemde malzeme kullanımının ekonomik yapı ile de, ilgili olduğu görülmüştür. Önemli ve büyük yapıların cephelerinde taş kullanılırken, daha ufak ve önemsiz yapılarda sıvalı ve boyalı

cephelerle karşılaşmıştır. Konya’da kullanılan taş, daha çok Sille ve Gödene taşıdır. Bu iki taşın alması olarak, dekoratif amaçlı kullanıldığı da görülmektedir.

1- Cephe Özellikleri :

Bu dönemde cephelerde ilk dikkati çeken, rönesans cephecilik anlayışının yansıtılmasıdır. Ön cephenin arka ve yan cephelerden daha özenli işlenmesi ile, ön cepheye verilen önem bunun göstergesidir. Her türlü mimari ve süsleme elemanının, ön cephede toplandığı, yan cephelerin daha sade yapıldığı, arka cephelerin ise, daha çok ihmal edildiği görülmektedir. Konya’da incelediğimiz yapıların hemen hepsinde bu durum izlenmektedir. Sadece bugünkü Rektörlük Binasının arka cephesi de ön cephesi kadar itinalı yapılmış olup, bu örnek istisnadır.

Cephelerde görülen simetrik düzenleme anlayışı da bu dönemin önemli bir özelliğidir. Her cephe kendi içinde simetrik bir düzenleme ile şekillendirildiği gibi, birbirleri ile de simetrik bir ilişki içerisinde. Cephelerde simetri eksenini çoğunlukla girişlere göre ayarlanmıştır. Genellikle ön ve arka cephelerin ortasında yer alan girişler, hem yapının simetri eksenini, hem de cephelerin kendi simetri merkezini oluşturmaktadır. Girişle birlikte cephelerde yer alan çıkmalar da, simetriyi sağlayan hareketlerdir. Bu simetri anlayışı incelediğimiz yapı cephelerinin hemen hepsinde rahatlıkla görülmektedir.

Cephelerde dikkati çeken bir başka nokta da çıkmalardır. Bu dönemde özellikle ön cephede olmak üzere, cephelerde dengeyi ve simetriyi sağlamak için yapı yüzeyinden dışa doğru taşırılmış çıkmalardan faydalanılmıştır. Kimi zaman oldukça yüzeyel, kimi zaman oldukça fazla olan bu çıkmalar cephelere bir hareketlilik getirmiştir. Çoğu zaman ön cephenin ortasında olup, girişi vurgulamak için kullanılmıştır. Bir kaç kademe halinde cephenin tam ortasında oldukça yüzeysel bir çıkma sağlamış olan Ziraat Bankası girişi, buna örnek gösterilebilir. Çıkmalar, bazen de cephelerin köşelerinde yada orta girişin her iki yanında kullanılmıştır. Konya’da ilkokullar ve PTT binası gibi örneklerde çıkmalar cephelerin köşelerinde, Eski Sanayi Mektebi’nde ise girişin iki yanında görülmektedir. Düz bir cepheye sahip Yapı Kredi Bankası’nda ise çıkma sadece girişin üzerine yerleştirilen balkon ile sağlanmıştır. Eski Sanayi Mektebi, Gazi Lisesi, İlkokullar, PTT Binası gibi kimi yapılarda esas yüzeyden öne taşırılmış olan çıkmalar, saçak hizasından da yukarıya yükseltilmiştir. Bazan da çıkma bir kat altta bitirilerek üzerine üst kattan ulaşılan açık teraslar oluşturulmuştur. Bu tip bir örnek, Ziraat Bankası’nın

arka cephesinde görülmektedir. Çatılı yapılarda çıkmaların üzeri için bazen kubbe, külah çatı gibi, esas çatıdan farklı özel çözümler getirilmiştir. Burada Meram Kız Ortaokulu'ndaki çıkmalar üzerinde bugün mevcut olmayan soğan biçimli kubbeler, Eski Sanayi Mektebi'ndeki çıkmalar üzerindeki külahlar gibi örnekler sıralanabilir. Eski Sanayi Mektebi'nde görüldüğü gibi, çıkmaların bu değişik örtülerle bazen kule görünümünü aldıkları izlenmektedir.

Bu dönemde dikkati çeken bir başka nokta da cephelerin silme, korniş, pilastr gibi mimari elemanlarla yatay ve dikey bölüntülere uğratılmasıdır. Kat ayırımını belirleyen ya da saçak hizasını dolaşan silme ve kornişler yatay hatları oluşturmaktadır. Dikey hatlarla da, özellikle geniş cephelerin üçe, beşe, yediye bölündükleri görülmektedir. Dikey hatlar çıkmalarla da desteklenmiştir. Bu yatay ve dikey hatlarla cephelere hareket getirilmiştir. Her yapıda, hatta en sade yapılarda bile bu dönemde silmeler kullanılmıştır. Kat ayırımını belirleyen silmeler, saçak hizasında ya da pencere kavisini boyunca dolaşan silmeler ve açıklık sıralarını birbirine bağlayan silmeler, düz ya da profilli olarak her zaman kullanılmış ve bazen üzerine süsleme yapılmıştır.

Bu dönemde en özenle düzenlenmiş bölümlerin, ana girişler olduğu görülmektedir. Eski Sanayi Mektebi, Tantavi Ambarı, Yapı Kredi Bankası, Ziraat Bankası, PTT, ilkokullar ve Rektörlük Binasında olduğu gibi ana girişlerin, genellikle ön cephenin tam ortasından verildiği, Meram Kız Ortaokulu ve Gazi Lisesi'nde olduğu gibi bazen de ana girişlerin cephenin iki yanına doğru kaydırılmış olduğu görülmektedir. Girişler, Yapı Kredi Bankası ve Rektörlük Binasında olduğu gibi eyvan şeklinde, Eski Sanayi Mektebi ve Gazi Lisesi'nde olduğu gibi tek revaklı ya da ilkokullar, Ziraat Bankası'nda olduğu gibi taç kapı görünümündedir. Kimi yapılarda ilk bakışta Selçuklu, Osmanlı taç kapılarının havasını uyandıran bir anlayış içinde biçimlendirilen bu dönem girişlerine dikkat edildiği zaman ilkokul binalarının girişlerinde görüldüğü gibi oldukça basit ve sade oldukları anlaşılmaktadır.

Ana girişler, çeşitli mimari elemanlarla vurgulanmaya çalışılmıştır. Önlerine iki, üç yada tek taraflı merdivenler yapılarak, üstlerine ise, balkon ya da kubbe yerleştirilerek girişler daha da belirginleştirilmiştir. Revaklı girişlerde görülen taş ya da mermer sütunlarla ve mukarnaslı, baklavali sütun başlıklarıyla girişlerin etkisi daha da kuvvetlendirilmiştir. Buna Gazi Lisesi girişi, örnek gösterilebilir. Sütunlar, bu dönem yapılarında taşıyıcı niteliklerinden çok, görsel özellikleri nedeni ile de kullanılmışlardır. Ziraat Bankası pencerelerinde kullanılan sütunlar, buna güzel bir örnektir. Yapı

Kredi ve Ziraat Bankalarında açıklıkların iki yanında kullanılmış kaide ve başlıkları kum saati biçimindeki gömme sütunceler ile taç kapı görünümündeki girişlerde kemer köşelerindeki taş ve çini ile yapılan süslemeler hep ana girişe verilen önemden kaynaklanmaktadır.

Meram Kız Ortaokulu ve PTT Binası'ndaki iki taraflı, ilkokul binalarındaki üç taraflı merdivenler ile, Eski Sanayi Mektebi, Yapı Kredi Bankası, Gazi Lisesi, Rektörlük ve PTT Binalarındaki girişin üzerine yerleştirilen balkonlar, Meram Kız Ortaokulu girişleri üzerinde eskiden var olan kubbeler de girişlerin etkisini kuvvetlendiren mimari elemanlardır.

Geç dönemle Türk Mimarisine gelmiş olan giriş üzerindeki balkonlar, Eski Sanayi Mektebi, Rektörlük ve PTT Binalarında gömme balkon, Yapı Kredi Bankası'nda ise profilli taş konsollar üzerine oturan çıkma balkon şeklinde yapılmıştır. Gazi Lisesi'nde girişler üzerinde oldukça geniş olan balkonlar ile Ziraat Bankası'nın arkasında ve Yapı Kredi Bankası'nın yanında yer alan balkonlar teras şeklindedir. Meram Kız Ortaokulu'nun iki yan cephesindeki girişler üzerindeki balkonlarda ise ahşap malzeme dekoratif olarak kullanılmıştır.

Oldukça dikkati çeken ön cephe girişlerinden başka, genellikle aynı eksen üzerinde arka girişlerle karşılaşmaktadır. Eski Sanayi Mektebi, Tantavi Ambarı, Meram Kız Ortaokulu, Rektörlük Binası ve ilkokullarda, ön cephedeki girişlerle aynı eksen üzerinde bulunan bir arka giriş söz konusudur. Oldukça sade olan, bu arka girişlerden başka, genellikle yan cephelerde de sade girişler vardır. Eski Sanayi Mektebi, Meram Kız Ortaokulu, Gazi Lisesi gibi yapıların da yan girişleri oldukça sade olup, birbirlerine simetrik olarak yerleştirilmişlerdir.

Cephelerde dikkati çeken bir diğer özellik ise pencerelerdir. Genellikle katlar arasında boydan boya sıralanmış pencerelerin, her katta aynı hizada yerleştirildikleri görülmektedir. Büyük boyutlarda ve çok sayıda olan bu dönem pencereleri, hem iç mekanları aydınlatmak, hem de cephelere hareket sağlamak amacı ile yapılmıştır. Genellikle cepheye tekli, ikili ve üçlü gruplar halinde yerleştirilen bu dönem pencerelerinde, başta sivri ve basık kemerler olmak üzere, diğer kemer tipleri ile dikdörtgen açıklıklar da görülmektedir. Rektörlük Binası'nda görüldüğü gibi stilize edilmiş, değişik kemer tipleri de karşımıza çıkmaktadır. Kapı açıklıklarında ise, daha çok basık kemerler tercih edilmiştir. Genellikle her katta değişik kemer tiplerinin kullanıldığı ve kemerlerin profilli üzengi taşlarına oturtulduğu görülmüştür. Açıklıkların kemerlerinde kilit taşlarının belirtilmesi, bu dönemde sık rastlanılan bir uygulamadır.

Konya’da incelediğimiz yapıların kırma çatı ile örtülü olduğu görülmüştür. Ancak girişler ve çıkımlar gibi bazı bölümler, yükseltilmiş ve farklı biçimde çatı, kubbe, külah ile örtülerek kapatılmıştır. Bu değişik örtüler genellikle içten algılanmayan yalancı kubbeler gibi daha çok görsel açıdan kullanılmıştır. Ancak Eski Sanayi Mektebi’nin kulelerini örten külahlar, içten de algılanmaktadır. Bu dönemde çatı katının ya da son katların aydınlatılmasında ışıklık ya da tepe penceresi denilen çözümler bulunmuştur. Eski Sanayi Mektebi çatısındaki tepe pencereleri, Yapı Kredi ve Ziraat Bankalarında eskiden var olduğu tesbit edilen ışıklıklar örnek olarak gösterilebilir.

Bu dönemde saçaklar; Tantavi Ambarı, Meram Kız Ortaokulu, Amber Reis, Tahtalı, Nakipoğlu Camileri, Gazi Lisesi, ilkokullar, Ziraat Bankası ve PTT Binalarında olduğu gibi genellikle dışa taşkın, geniş ahşap saçaklar şeklinde ya da Eski Sanayi Mektebi ve Yapı Kredi Bankası’nda olduğu gibi taştan profilli kornişler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kırma çatının uzantısı şeklindeki dışa taşkın geniş ahşap saçakların bazılarının alt yüzlerinde çıtalarla oluşturulmuş geometrik desenler vardır. Özellikle Gazi Lisesi ahşap saçakları bunun en güzel örneğini yansıtmaktadır. Gazi Lisesi, Ziraat Bankası gibi bazı yapılarda ahşap saçakların konsollara oturan dekoratif ahşap desteklerle beden duvarlarına bağlandığı görülmektedir. Ahşap çatı ve saçakların çoğunun yıpranması ya da yangınlar sonucu yok olması nedeni ile bu örnekler çok azalmıştır. Rektörlük Binası ve ilkokul binalarında olduğu gibi bir çoğu yenilenerek betonarme çatı ve düz saçak şekline dönüştürülmüştür.

2 - Plan Özellikleri :

Çalışmamızın konusunu kapsayan dönemde, iç mekanların çözümlenmesinden çok, dış cephelerin şekillendirilmesine önem verilmiştir. Bu nedenle plan ikinci derecede önemli olmuştur. Cephelerde olduğu gibi, bu dönemde plan tipinde de simetrik bir anlayış hakimdir. Tek katlı örnekler de görülmekle birlikte, yapıların bu dönemde daha çok iki, üç, dört katlı olduğu ve genellikle her katta aynı plan tipinin uygulandığı görülmüştür. Genel anlamda, ortada bulunan bir mekan ve buraya açılan etrafındaki odalardan oluşan bir plan anlayışı söz konusu olup, bu plan kendi içinde bir çeşitlilik göstermektedir.

Ortada dikdörtgen şeklinde tek bir koridor ve bu koridorun iki ya da üç tarafına yerleştirilen farklı büyüklüklerdeki mekanlardan oluşan plan tipi, en yaygın olanıdır. Konya’da Tantavi Ambarı, Gazi Lisesi, Rektörlük

ve PTT Binaları dikdörtgen şeklinde bir koridorun iki uzun tarafına sıralanmış mekanlardan oluşan bu plan tipini yansıtır. İlkokul binalarında ise mekanlar dikdörtgen şeklindeki koridorun bir uzun, iki dar olmak üzere üç tarafına sıralanmıştır. Meram Kız Ortaokulu'ndaki gibi, koridorun “ U ” şeklinde olduğu ve mekanların bunun etrafına yerleştirildiği örnekler de görülmektedir. Eski Sanayi Mektebi'nde olduğu gibi bir geniş, bir dar iki koridorun dik eksenlerde kesiştiği ve bu noktada salon gibi geniş bir mekan oluşturulduğu, diğer mekanların da bu koridora açıldığı değişik örnekler de vardır. Ortada yer alan sütunlu ve ayaklı bir salona ya da bu salonun etrafını dolaşan koridora açılan mekanlardan oluşan plan tipinde örnekler de görülmektedir. Kısmen değişikliğe uğramış olsalar da Yapı Kredi ve Ziraat Bankası Binaları bu tipe örneklerdir.

Temelde ortada bulunan bir koridor ya da salon etrafına dizilen farklı büyüklüklerdeki mekanlardan oluşan bu dönemin plan tipi, kendi içinde bu şekilde çeşitlilik göstermektedir.

Kare ya da dikdörtgen planlı iç mekanların düz tavanlı olduğu ve bol pencere ile dışarıdan ışık aldıkları görülmektedir. Cephelerdeki çıkmalar aynı zamanda çıkmanın olduğu mekana genişlik kazandırmaktadır.

Katlar arasındaki geçişler iki kollu ya da üç kollu merdivenlerle sağlanmıştır. Genellikle ahşap olan bu merdivenler, tavan ve saçaklar gibi çoğu yenilenerek betonarmeye çevrilmiştir. Eski Sanayi Mektebi'ndeki üç kollu, Rektörlük, Meram Kız Ortaokulu ve ilkokul binalarındaki iki kollu ahşap merdivenler yenilendiği için, günümüze ulaşmamıştır.

Bu dönemde Konya'da Amber Reis, Tahtalı, Nakipoğlu, Hacı Hasan Camileri gibi son cemaat yeri ve asıl ibadet mekanından oluşan dikdörtgen planlı, kırma çatılı geleneksel basit camiler görülmektedir. Tahtalı Cami'de son cemaat yeri yoktur. Nartex, bema ve naostan oluşan dikdörtgen planlı, beşik çatılı Konya'da tek örnek olan kilise de, camiler gibi plan açısından mimariye bir yenilik getirmemiştir.

3 - Süsleme Özellikleri :

1900 - 1930 yılları arasında Türk Mimarisi örnekleri incelendiği zaman, süsleme elemanlarının daha çok dış cephelerde özellikle de ön cephede toplandığı görülmüştür. Tarihi Türk Mimarisi'nin kaynak olarak alındığı bu dönemde, süsleme, cephelerle bir bütün olarak düşünülmüştür.

Cephelerdeki süslemenin daha çok mimari elemanlar ile yapılmış olduğu dikkati çekmektedir. Pencere, balkon, saçaklar, kubbeler, külahlar, merdivenler, sütunlar, sütunceler, silmeler, kornişler, pilastrlar, konsollar, kilit taşları cephelerde fonksiyonlarından çok dekoratif amaçla kullanılmışlardır. Bu dönemde zaten simetrik anlayış, çıkmalar, ana girişler ve yatay-dikey hatlarla oluşturulan hareket cephe görüntüsünde bir estetik yaratmıştır. Cephe ve çıkma köşelerinde, ayrıca açıklık çevrelerinde kullanılan taşın, şaşırtmalı olarak yerleştirilmesi de dekoratif bir anlayışın ürünüdür. Bu dönemde malzemedeki renk farklılığının oluşturduğu süsleme anlayışı da görülmektedir. Rektörlük Binası'nda görülen Silles ve Gödene taşının alması olarak kullanılması, bu anlayışın bir örneğidir. Gazi Lisesi'nde de iki renkli taş kullanılarak, cephelerde estetik sağlanmıştır.

Mimari elemanlarla yapılmış süslemelerin dışında, bu dönem yapılarında çini, taş, ahşap ve alçı süslemeler dikkati çekmektedir. Bunlarda Selçuklu ve Osmanlı motiflerine yer verilmiştir.

Çini, cephelerde daha çok kapı, pencere ve balkon kemerleri çevresinde, özellikle de ön cephede kullanılmıştır. Çini süslemeler, Yapı Kredi Bankası'nın balkon kemerinin köşelerinde, PTT Binası ve Gazi Lisesi'nin ön cephelerinde ve Eski Sanayi Mektebi'nin dört cephesinde olduğu gibi çok renkli bitkisel desenli olarak görülmektedir. Ancak Yapı Kredi Bankası'nın ön cephesi ile Amber Reis Cami'nin dört cephesinde görüldüğü gibi tek renkli düz çiniler şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Bitkisel desenli çini panoları, kıvrık dal ve yapraklardan oluşan palmet ve rumiler doldurmaktadır. Bunlar çoğunlukla 16. yüzyıl Kütahya Çinileri'nde görülen bitkisel desenli kompozisyonlardır. Bazen, Eski Sanayi Mektebi ve Yapı Kredi Bankası çinilerinde karşılaştığı gibi, yazı ve tarihin yer aldığı, çini kitabelere de rastlanmaktadır. PTT ve Gazi Lisesi Binalarında güzel örneklerinin görüldüğü, çini kibaralar da bu dönemde yaygın olarak kullanılmıştır.

Taş ve mermer üzerine kabartma ve oyma olarak yapılmış, geometrik ve bitkisel desenli süslemeler, yapıların özellikle kemer köşelerinde, kapı ve pencere üzerlerinde, balkon, merdiven, pencere korkuluklarında, sütunların kaide ve başlıklarında, korniş, silme ve konsollar üzerinde görülmektedir. Buralarda daha çok yıldız, niş sırası, kartuş, mukarnas, baklava, Türk üçgeni, kabara, gülbezek, rumi ve palmetlerden oluşan desenler, bu dönemde sıkça kullanılmışlardır.

Gazi Lisesi balkon korkuluğunda, Yapı Kredi ve Ziraat Bankalarının pencere korkuluklarında görülen yıldız motifleri, Yapı Kredi Bankası balkon korkuluğundaki niş sırası, Ziraat Bankası cephelerindeki kabaralar, bahçe kapılarında görülen kartuşlar, silme ve kornişler üzerinde görülen baklava ve üçgenler, Millet Bahçesi Kapısı'nda ve Gazi Lisesi giriş sütununda görülen gülbezekler, ilkokulların girişlerinde kemer köşelerindeki üçgen, yuvarlak ve ışınsal süslemeler, Gazi Lisesi kemer üzengi taşında görülen bir palmet sırası, ilkokul bahçe kapılarının ayakları üzerindeki palmet motifleri, Gazi Lisesi'nin giriş revağındaki mukarnaslı sütun kaide ve başlıkları, Ziraat Bankası'nın pencerelerindeki baklavalı sütun başlıkları, hep cephelerde estetik sağlayan ve dönem özelliğini yansıtan taş işçiliğinin güzel örnekleridir. Yapı Kredi Bankası'nın dikdörtgen alınlığında ve Zafer Çeşmesi'nin üçgen alınlığında görülen akroter şeklinde çıkıntılar, PTT Binası alınlığında, Ferit Paşa Çeşmesi'nin gövdesinde görülen C ve S kıvrımları ve bir çok yapıda görülen profilli üzengi taşları cephelerde dekoratif görüntüler oluşturan süsleme unsurları olarak değerlendirilebilir. Taş işçiliğinin geometrik ve bitkisel desenli güzel örnekleri ile, çeşmelerde de karşılaşılmaktadır.

Bu dönemde cephelerde ahşap işçiliği, daha çok saçaklarda karşımıza çıkmaktadır. Köşelerde sekiz kollu yıldız ve aralarda kartuş desenlerinden oluşan Gazi Lisesi'nin ahşap saçakları döneminden gelebilmiş Konya'daki en güzel saçak örneğidir. Tahtalı Cami saçaklarında yine köşede yıldız motifi ve aralarda kartuşlarla oluşan bir düzenleme vardır. Ancak, daha sade ve basittir. Nakipoğlu Cami'nin kasetli ahşap saçaklarının köşelerinde de yıldız motifi vardır. Yukarıda saydığımız saçaklar ile PTT Binası'nın kasetli ahşap saçakları, bu dönemde en yaygın olan saçak süslemeleridir. Meram Kız Ortaokulu'nun ahşap balkon saçağının ve Tantavi Ambarı'nın giriş saçağının eteklerinde de ahşap oyularak bitkisel desenler oluşturulmuştur.

Bu dönemde dış cephelerdeki, süslemeler yanında, içte pek fazla süsleme ile karşılaşilmamaktadır. Ancak, ana mekanların tavanlarında, alçı ve ahşap işçiliği ile oluşturulan süslemelere rastlanabilmektedir.

Tavan ortalarında, özellikle de avizelerin bağlantı yerlerinde sütun ve ayakların üzengi taşları ve başlıklarında ya da tavanın duvarla birleştiği etek kısmında bitkisel ya da geometrik alçı süslemeler, en yaygın olarak görülen iç süslemelerdir. Özellikle mukarnaslı, bademli, Türk üçgenli desenlerin oluşturduğu ince bordürler sıkça görülmektedir. Ziraat Bankası ve PTT Binaları, Konya'da alçı süslemeli tavanları olan iki önemli örnektir.

Bu dönemde ahşap işçiliği, yapıların tavan ve merdivenlerinde de görülmektedir. Ancak, yapılardaki ahşap malzemelerin yenilenmesi nedeni ile örneklerin çoğu günümüze ulaşmamıştır. Konya'da da tavan ve merdivenlerinde ahşap süslemeler yansıtan örnekler bugün pek rastlanılmamaktadır. Sadece, Gazi Lisesi'nin merdiven boşluğunu örten ahşap tavanda, geometrik desenli dekoratif bir görünümle karşılaşılmaktadır. Meram Kız Ortaokulu girişinde ise oldukça sade olan çıtalı ahşap tavan ortasında bir göbek oluşturulmuştur. Bu çıtalı, ortası göbekli basit tavanlar, camilerde de görülmektedir. Eski Sanayi Mektebi'ndeki gibi, bu dönem yapılarının çoğunda katlar arasında ulaşımı sağlayan ahşap merdivenlerin korkulukları ve kare ya da sekizgen gövdeli, üzeri yarım külahlı babalarla dekoratif bir görüntü sergiledikleri bilinmektedir. Ancak, bunların örnekleri de günümüze ulaşmamıştır.

VI - SONUÇ

Anadolu'da 1900-1930 yılları arasında görülen ve Neo-klasik - Milli Mimari - Ulusal Mimari Dönemi olarak değerlendirilen bu dönemde, yapılarda tarihi Türk mimarisi'nden alınan mimari ve süsleme elemanlarının yoğun şekilde kullanılması, hatta kimi yapılarda abartılması çoğu zaman eleştiri konusu olmuşsa da; o dönemde toplumdaki siyasal ve sosyal yapının getirdiği coşkudan kaynaklanan bu kullanım, kendine özgü bir üslup oluşturarak Türk Mimari Tarihi'nde bu dönemin bir ayrıcalık kazanmasına neden olmuştur. Anadolu'da, bu anlayışla yapılmış bir çok anıtsal eser kendini hemen belli etmektedir.

Yapılan araştırmada, 1900 - 1930 yılları arasında İstanbul ve Ankara gibi merkezlerde bulunan önemli yapıların mimari özelliklerinin, bu dönem için taşra sayılabilecek Konya'da da aynı şekilde görüldüğü anlaşılmıştır. Bu dönemde toplumsal ihtiyaçtan doğan değişik işlevli yapı tiplerinin Konya'da da görüldüğü ve bu yapılarda dönemin mimarlık anlayışının yoğun şekilde sergilendiği ortaya çıkmıştır. Selçuklu, Beylik ve Osmanlı dönemi mimarlığının birbirinden önemli yapı örneklerinin bulunduğu Konya'da 1900 - 1930 yılları arasında üretilen yapı örneklerinin de küçümsenmeyecek boyutlarda olduğu anlaşılmıştır. Özellikle bir Sanayi Mektebi, bir Dar-ül muallimat, bir Dar-ül Muallimin binaları, Konya'da bu dönemin anıtsal yapılarının başında gelen önemli örneklerdir.

Kısaca, bu dönemde Konya'nın Ankara ve İstanbul'daki mimari gelişmelerden hiç de geri kalmayan bir şehir olduğu ve Türk Mimarisi'nin değerlendirilmesinde buradaki örneklerin de katkıda bulunduğu ortaya konmuştur.

ÖZET

“ 1900 - 1930 Yılları Arasında Konya’da Türk Mimarisi ” konulu bu çalışmada ele alınan 30 yıllık dönem, toplumda ekonomik, siyasal ve sosyal yapı değişikliklerinin görüldüğü bir dönemdir. Bu yıllarda görülen Ulusal Türk Mimarisi, 19. yüzyıl boyunca batıda gelişen Ulusçuluk düşüncesinin etkisi ile oluşan Türkçülük - Milliyetçilik akımının bir ürünü olup, batı etkisindeki Osmanlı Mimarisine bir tepki olarak doğmuştur.

Bu dönemde mimarinin en önemli özelliği cepheler olmuştur. Cephelerde dönemin anlayışından kaynaklanan, Tarihi Türk Mimarisi’nden alınmış, geleneksel mimari ve süsleme elemanlarının yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Toplumsal gelişmelerin ortaya çıkardığı ihtiyaçlardan doğan değişik yapı tiplerinin cephelerinde hep aynı uygulama görülmüştür.

1900 - 1930 yılları arasında görülen bu mimari anlayışın örnekleri, başta İstanbul ve Ankara’da olmak üzere, Konya gibi Anadolu’nun bir çok şehrinde de görülmektedir. Çalışmamızda merkez olarak seçilen Konya’da bu dönemin yapı örnekleri tesbit edilmiş ve dönem mimarisinin değerlendirilmesine katkıda bulunacak örnekler incelenmiştir. Bunun sonucunda Konya’nın, İstanbul ve Ankara’daki Mimari gelişmelerden hiç de geri kalmadığı tesbit edilmiş ve 20. yüzyıl mimarisinin değerlendirilmesinde Konya’daki yapı örneklerinin de katkıda bulunduğu açıkça anlaşılmıştır.

SUMMARY

The study “ Turkish Architecture in Konya Between 1900 - 1930 ” defines a period of three decades in which social, political and economic alterations had taken place. Turkish Architecture in those years, was not merely an opposition to western reflections on Ottoman Architecture but in fact, developed as a consequence of Turkish Nationalism in 19th century under the European influence.

Facades during this period reveals the prominent characteristics of the buildings. The facades were richly used with traditional decorative elements of Turkish Architecture. Further more, in addition to typical buildings, the special facades were also found in the structures designed according to the needs of social developments of that time.

Besides Ankara and Istanbul, examples of the First National Turkish Architecture were seen in different cities of Anatolia, like Konya. In this study, building patterns between 1900 - 1930 were defined and the cases that could support the assesment of the architecture were examined.

As a conclusion, Konya is found to be parallel to Istanbul and Ankara in architectural developments and it can be said that, the building patterns of Konya have an important place in the assesment of Turkish Architecture in 20th century.

KAYNAKÇA

- ABANAZIR Suat, “ Nedir Bu PTT’nin Hali ” YENİ KONYA GAZETESİ, 11.4.1975, s:1
- ABİDİN, “ Bugünkü Türk Mimarisi ” MİMAR 1933/2,s:33-4
- AKINCI M. Yücel, Konya İli ve Konya Harası, Ankara 1973
- AKMAYDALI Hüdavendigar, “ Konya Çeşmeleri ” RÖLÖVE VE RESTORASYON DERGİSİ, Ankara 1987, cilt:6, s:135-66
- AKURGAL Ekrem, “ Ulusal Mimarlığın Yeniden Doğuşu ” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12. Haziran 1984, İstanbul 1984, s:31-4
- AKYURT Yusuf, “ Mimari Türk Osmanlı Devri Teessüsü Tekamülü İnhitatı Hülasa 1300-1922 ” KONYA, 1936 s:109-17
- ALKAN Ahmet, Konya’daki Tarihi Çevre ve Merkez Araştırmaları, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehircilik Dalı, Bitirme Tezi, İstanbul 1978
- ALKAN Ahmet, Tarihi Çevre Düzenleme İlkeleri - Konya Örneği, Konya 1982
- ALKAN Ahmet, Konya Tarihi Kentin Planlama Sorunları, Konya 1990
- ALKAN Ahmet, DÜLGERLER O. Nuri, KULU Hüseyin, “ Bir Türk İslam Şehri Olarak Konya - Dünü, Bugünü, Yarını ” İSLAM MİMARİ MİRASINI KORUMA KONFERANSI BİLDİRİLERİ, (22-26.4.1985 İstanbul) İstanbul 1987, s:235-43
- ALP Suat, Osmanlılar Döneminde Konya, Hacettepe Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Bölge Araştırmaları Semineri, Ankara 1992,
- ALSAÇ Üstün, “ Türk Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Devrindeki Evrimi ” MİMARLIK, 1973/121-122, s:12-25
- ALSAÇ Üstün, Türkiye’deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi, Trabzon 1974
- ALSAÇ Üstün , “Cumhuriyet Döneminde Yayınlanan Mimarlık Dergileri” ÇEVRE İstanbul 1979/1, s:86-90
- ALSAÇ Üstün, “ The Second Period Of Turkish National Architecture ” MODERN TURKISH ARCHITECTURE, Pennsylvania 1984, s:94-104
- ALSAÇ Üstün, Türk Mimarlığı, İstanbul 1992
- ALTAN Kemal, “ Mimari Eserlerimiz ve Mimarlarımız ” ARKİTEKT 1936, s:154
- ALTAN M., “ Mimar Muzaffer ” MİMARLIK 1958/2, s:36-8
- ANONİM, Albüm, Vilayet Hususi İdareleri Faaliyetlerinden, İstanbul 1929

- ANONİM, "Cumhuriyetin On Senelik Sanat Hayatı " MİMAR 1933/8, s:263-4
- ANONİM, Türk İllüstrasyonu - Konya Fevkalade Nushası, İstanbul 1938
- ANONİM, " Milli Mimari Meselesi ve Cereyanlar " ARKİTEKT 1938/5-6, s:95
- ANONİM, Konya'nın İktisadi Bünyesine Bir Bakış, İstanbul, 1940
- ANONİM, " Mimarlık ve Millicilik Davamız " YAPI 1942/13, s:13
- ANONİM, " Harp Sonrası Türk Mimarisı " YAPI 1942/17, s:3
- ANONİM, " Mimarlığımızda Türkçülük ve Millicilik " YAPI 1942/23, s:3
- ANONİM, " Harp Sonrası Yapıcılık ve Şehirciliğimiz " YAPI 1943/43-44, s:3
- ANONİM, " 20. Yüzyıl ve Cumhuriyet Mimarlığı " YAPI 1943/48-49, s:3
- ANONİM, " Konya Vilayeti Coğrafyası " AYLIK ANSİKLOPEDİ, İstanbul 1945/1,s:275-7
- ANONİM, " Hakimiyet-i Milliye Okulu Önündeki Göl " SELÇUK GAZETESİ, 6.2.1946, s:1
- ANONİM, " Yeni Pazar Yeri İhaleye Konuyor " SELÇUK GAZETESİ, 25.2.1947 s:2, 18.3.1947, s:2
- ANONİM, " Belediyenin bir yıllık Mesai Hılasası " SELÇUK GAZETESİ, 6.6.1947, s:1
- ANONİM, " Şehir Haberleri " SELÇUK GAZETESİ, 6.6.1947, s:1
- ANONİM, " PTT Başmüdürlüğü Yeni Binasına Taşındı " SELÇUK GAZETESİ, 4.7.1947 s:2
- ANONİM, " Şehir Haberleri " SELÇUK GAZETESİ, 15.8.1947, s:1
- ANONİM, " Yapı Kredi İlk CHP Binasının Alt Katında Açılması Planlanıyor " SELÇUK GAZETESİ, 30.12.1947, s:1
- ANONİM, " Ortaokul Binasının Hali Yürekler Acısıdır " SELÇUK GAZETESİ, 4.1.1949, s:1, 8.3.1949 s:1
- ANONİM, " Resmi Binaların Tamirini İhmal Ediyoruz " SELÇUK GAZETESİ, 4.1.1949, s:1
- ANONİM, " Şehrimiz Otomatik Telefonu Törenle Açıldı " SELÇUK GAZETESİ, 1.11.1949, s:1
- ANONİM, " Yapı Kredi Bankası Açılıyor " SELÇUK GAZETESİ, 1.3.1949, s:1
- ANONİM, L'illustration de L'orient - Konya Özel Sayısı, İstanbul 1950
- ANONİM, " İstasyon Meydanı asfaltlanıyor " YENİ MERAM GAZETESİ, 11.9.1952, s:2
- ANONİM, " Yeni Mevlana Caddesini Tanzim İçin Çalışmalar " YENİ MERAM GAZETESİ, 10.10.1952, s:2

- ANONİM, “ Konya ” İSLAM ANSİKLOPEDİSİ, İstanbul 1955/6, s:842-53
- ANONİM, “ Konya’nın İmar Plan Hazırlıkları Başladı ” YENİ KONYA GAZETESİ, 1.2.1958, s:1
- ANONİM, “ PTT Merkez Binasına Kalorifer Yapılacak ” YENİ KONYA GAZETESİ, 29.4.1958, s:1
- ANONİM, “ PTT Binasına Kalorifer İnşaatı Bugünlerde Başlıyor ” YENİ KONYA GAZETESİ, 16.5.1958, s:1
- ANONİM, “ Konya’nın 2. Ortaokulu Binası İnşaatı Başlıyor ” YENİ KONYA GAZETESİ, 29.4.1958, s:1
- ANONİM, “ Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ” GAZİ MUSTAFA KEMAL İLKOKULU AYLIK HABER BÜLTENİ, 1.5.1962, sayı :1, s:1
- ANONİM, “ Şehrimizde Atatürk Müzesi Açılıyor ”, GAZİ MUSTAFA KEMAL İLKOKULU AYLIK HABER BÜLTENİ, 1.5.1962 sayı:1, s:1
- ANONİM, Konya Şehri İmar Komisyonu Raporu, Konya 1963
- ANONİM, 40 Yıllık Hikayesi Cumhuriyet Devrinin Kronolojisi, 1963
- ANONİM, Konya İli Analitik Etüdleri, Ankara 1964
- ANONİM, “ Konya İmar Planı Yarışması ” MİMARLIK , İstanbul 1965/7, s:13-20
- ANONİM, Konya İl Yıllığı 1967, Ankara 1969
- ANONİM, Konya İli Yapı Malzemesi ve Mahalli Şartlar, Ankara 1971
- ANONİM, “ Konya ” MEYDAN LAROUSSE, İstanbul 1971/11, s:459-64
- ANONİM, Konya İl Yıllığı 1973, Ankara 1973
- ANONİM, 50 yılda İmar ve Yerleşim (1923-1973) ,Ankara 1973
- ANONİM, “ Mimarlığımız 1923-1950 ” MİMARLIK 1973/2, s:19-61
- ANONİM, “ Gazi Lisesi Atatürk Büstüne Kavuşuyor ” YENİ KONYA GAZETESİ, 7-8.8.1974, s:1
- ANONİM, “ Şehrimiz Kız Ortaokulu ‘ Deneme Ortaokulu ’ oldu ” YENİ KONYA GAZETESİ, 2.10.1974, s:1
- ANONİM, “ Telefon Abone Sayısı Onbine Çıkarılıyor ” YENİ KONYA GAZETESİ, 12.12.1974, s:1
- ANONİM, “ Konya ” TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ, Ankara 1975/22, s:193-204
- ANONİM, 50 Yıllık Yaşantımız (1923-33), İstanbul 1975
- ANONİM, “ Kız Öğretmen Lisesi Binası Yandı ” KONYA’NIN SESİ GAZETESİ, 12.7.1976, s:1
- ANONİM, “ Arif Hikmet Koyunoğlu ve Yaşamı ” MİMARLIK 1982/7, 181, s: 5-7
- ANONİM, “ Konya ” YURT ANSİKLOPEDİSİ, İstanbul 1982-83/7 , s:5097-5277

- ANONİM, “ Konya ” YENİ TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, İstanbul 1985/5, s:1923-9
- ANONİM, İlimiz Konya, Isparta 1985
- ANONİM, Konya Belediyesi 1984 Başkanlık Çalışma Raporu, Konya 1985
- ANONİM, Konya’nın Kültür ve Turizm Envanteri, Konya 1987
- ANONİM, 1984 Sonrası Konya, Ankara 1988
- ANONİM, Konya’da Selçuklu ve Osmanlı Eserleri, Ankara 1991
- ANONİM, Konya İli Turizm Envanteri, Konya 1991
- ANONİM, Çeşmeler Kurumasın, Yeni Konya Gazetesi, Selçuk Üniversitesi, Konya Belediyesi İşbirliği, Konya 1991
- ANONİM, Konya Mevlana Külliyesi Çevresi, Mevzii Koruma İmar Planı Raporu, ODTÜ Mimarlık Fakültesi - Kültür Bakanlığı, Ankara 1993
- ARABACI Caner, Milli Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri, Konya 1991
- ARABACI Caner, 1900 - 1924 Arası Konya Medreseleri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hazırlanmakta olan Doktora Tezi, Konya 1996
- ARIK Oluş, “ Bugünün Türkiye’inde Milli Üslup Arayışı Hedefe Ulaşabilir mi ? ” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12. Haziran 1984, İstanbul 1984, s:15-22
- ARSEVEN Celal Esat, Yeni Mimari, İstanbul 1931
- ARSEVEN Celal Esat, “ Cumhuriyet Sanat Üslubu ” TTOK BELLETENİ 1938/19, s:13-4
- ARSEVEN Celal Esat, Türk Sanatı Tarihi, İstanbul 1955-59
- ASAF B., “ Türk Mimarisi ve Beynelmilel Vasıflar ” MİMAR 1931/11-12, s:366
- ASLANAPA Oktay, Türk ve İslam Sanatı, İstanbul 1973
- ASLANOĞLU İnci, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, Ankara 1980
- ASLANOĞLU İnci, “ 1930’lar Türk Mimarlığında Batı Etkileri ” BEDRETTİN CÖMERT’E ARMAĞAN Ankara 1980, s:549-60
- ASLANOĞLU İnci, “ Sanat ve Mimarlıkta Art Nouveau Akımı ” YENİ BOYUT 1982/1,3, s:20-3
- ASLANOĞLU İnci, “ Birinci ve İkinci Milli Mimarlık Akımları Üzerine Düşünceler ” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12 Haziran 1984, İstanbul 1984, s:41-51
- ASLANOĞLU İnci, “ 1928 -1946 Döneminde Yapılan Resmi Yapıların Mimarisinin Değerlendirilmesi ” TARİH İÇİNDE ANKARA 1984, s: 281-8
- ASLANOĞLU İnci, “ 1923-1950 Yılları Arasında Ankara’da Çalışan Yabancı Mimarlar ” ANKARA KONUŞMALARI, Ankara 1992, s:118-27

- AVANAS Ahmet,” Milli Mücadelede Konya ” Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya 1988
- AYDIN Şenol, “ Geleneksel Konya Çarşılarının Karakteristik Özellikleri ” Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık AnaBilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1989
- B., “Memleket Mimarlığı ve Milli Karakter / Millicilik Eskicilik Değildir” YAPI 1942/17, s:18
- BARIŞTA Örcün, “İstanbul Son İmparatorluk Dönemi Yapılarında Süs Kubbesi İle Taçlandırılmış İskele Binaları ” VAKIFLAR DERGİSİ 1985/19, s:285-94
- BAŞTAK N. Fikret, Konya I, Konya 1945
- BATUR Afife, “ Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı ” CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ,1983/5 s:1380
- BATUR Afife, “To Be Modern : Search For A Republican Archhitecture” MODERN TURKISH ARCHITECTURE, Pennsylvania 1984, s:67-92
- BAYKARA Tuncer, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, Ankara 1985
- BEHÇET ve BEDRETTİN, “ Türk İnkılap Mimarisi ” MİMAR 1933, s:265-6
- BEHÇET ve BEDRETTİN, “ Cumhuriyetin 10 Senelik Sanat Hayatı ” MİMAR 1933/9-10, s: 263-4
- BERK Celile, Konya Evleri, İstanbul 1951
- BERKOL Ali, “ Memur Mimarlar ” ARKİTEKT 1947, s:148
- BİNAN Muhittin, Türk Saçak ve Kornişleri, İstanbul 1952
- BİRKAN G, PEHLİVANLI S., “ Arif Hikmet Koyunoğlu İle Bir Söyleşi ” MİMARLIK 1977/1,s:8-16
- BULDUK Şener, Mimar Vedat ve Eserleri, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk ve İslam Kürsüsü, Lisans Tezi, İstanbul 1973
- BÜGE Salahaddin, “ Cumhuriyet Devrinde Nafia İşleri ” CUMHURİYETİN 16. YILDÖNÜMÜNDE HİTABELER VE KONFERANSLAR, Ankara 1939, s:49-54
- CELALEDDİN Ali, “ Sanayi Mektebi, Hali, İstikbali ve Temennilerim ” BABALIK GAZETESİ, 25.1.1927, s:2
- CELAL B.O., “ Büyük İnkılap Önünde Milli Mimari Meselesi ” MİMAR 1933/5-6,s:163-4
- CEMAL A, Konya, İstanbul 1932
- CEZAR Mustafa, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Tarihçesi (1883-1968), İstanbul 1968
- CEZAR Mustafa, Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi , İstanbul 1971
- CUDİTEPE Emine, “ Çamaşır Defilesi ”YENİ KONYA GAZETESİ, 8.5.1958, s:1

- ÇETİN Atilla, “ II. Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Devleti’nde Arşiv Çalışmaları ” VAKIFLAR DERGİSİ, 1988/20, s:39-46
- ÇETİNTAŞ Sedat, “ İnkılap Mimarisi İsteriz ” YAPI İstanbul 1942/5,s:9
- ÇETİNTAŞ Sedat, “ Mimar Kemalettin’in Mesleği ve Sanat Üslubu ” GÜZEL SANATLAR 1944/5,s:160-73
- ÇETİNTAŞ Sedat, “ Sanayi Nefise Mekteb-i Alisi ve Güzel Sanatlar Akademisi ” MİMARLIK 1948/2, s:16-7
- ÇETİNTAŞ Sedat, “ Cumhuriyet Yapıcılığı Milli Geleneklere Dayanmalıdır” MİMARLIK 1948/3, s:27-9
- ÇİFTÇİ Çiğdem, “ Bir Eğitim Yapısı Olarak Gazi Lisesi ” Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık AnaBilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1990
- DEMİRBEL Yusuf Razi, “ Prof. Mimar M. Vedat Tek ” ARKİTEKT İstanbul 1941-42/9-10, s:231-3
- DÜLGERLER O. Nuri, “ Konya’nın Dünü Bugünü ” KONYA, Ankara 1984, s: 9-14
- DÜLGERLER O. Nuri, “ Konya Sanayi Mektebi Çinileri ” ÇİNİ I. I. MİLLETLERARASI TÜRK ÇİNİ VE SERAMİK KONGRESİ, 6-11.7.1986 Kütahya, s:14-5
- DÜLGERLER O. Nuri, “ Konya Sanayi Mektebi Restorasyonu ” ULUSLARARASI III. MİMARLAR BİRLİĞİ TÜRKİYE MİMARLAR ODASI BURSA ŞUBESİ KONGRE BİLDİRİ KİTABI, Yapı ve Yaşam, 14-19 Mayıs 1991, Bursa 1991, s:42-3
- ELDEM Sedat Hakkı, “ Milli mimari Meselesi ” ARKİTEKT İstanbul 1939/9-10, s:220-3
- ELDEM Sedat Hakkı, “ Yerli Mimariye Doğru ” ARKİTEKT 1940/3, s:69-74
- ELDEM Sedat Hakkı, “ Milli ve Yerli Mimari Davamız ” MİMARLIK , 1944/4, s:2-8
- ELDEM Sedat Hakkı, Türk Evi Plan Tipi, İstanbul 1955
- ELDEM Sedat Hakkı “ Geleneksel Mimarlık Araştırmaları ” AKADEMİ (MİMARLIK ve SANAT) 1967/6, s:3-5
- ELDEM Sedat Hakkı, “ Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ” MİMARLIK, 1973/11-12, S: 5-12
- ELDEM Sedat Hakkı, “ 50 Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı ” AKADEMİ, 1974/8, s:8-70
- ELDEM Sedat Hakkı, “ Son 120 Sene İçinde Türk Mimarisinde Millilik ve Rejionalizm Araştırmaları ” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12. Haziran 1984, İstanbul 1984, s:53-59
- EMRE Necmettin, “ Mimar Vedat’ın Sanat Hayatı ” ARKİTEKT 1941/9-10, s:234-5

- ERDEM Semiha, Konya'daki Neoklasik Eğitim Kurumları, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi AnaBilim Dalı, Lisans Tezi, Konya 1993
- ERDOĞAN Abdülkadir, "Kitabelerin Değeri ve Konya ", KONYA 1936/4, s:221-5
- ERDOĞAN Muzaffer, İzahlı Konya Bibliyografyası, İstanbul 1952
- ERGİN Osman, Türkiye Maarifi Tarihi, İstanbul 1977
- ES Selçuk, " Zafer Çeşmesi " YENİ KONYA GAZETESİ, 7.7.1972, 7.8.1972, s: 2-5
- ES Selçuk, " Konya Ansiklopedisi " YENİ KONYA GAZETESİ, 1974-5 yılları arası, s:3
- EYÜPGİLLER Kemal, " Bir Küçük Anadolu Kentinde Batılı İmar : Kastamonu Örneği " ARREDAMENTO DEKORASYON, 1994/12 s: 115-9
- EVREN Afif, Konya İçin, Konya 1936
- EVREN Afif, Atatürk'ün Konya'ya Gelişleri, Konya 1940
- EVREN Afif, Atatürk ve Konya, Konya 1942
- FIRAT Nurcan İnci, " Arif Hikmet Koyunoğlu " KÜLTÜR VE SANAT 1990/8, s:44-8
- GERMENER Semra, " 19. Yüzyıl Osmanlı Mimarlığında Oriyantalist Eğilimler " 9. TÜRK TARİH KONGRESİ BİLDİRİLERİ, Ankara 1995/2, s:147-57
- GÖÇER Orhan, " Konya İmar Planı Projesi Müsabakası Sergisinin Düşündürdükleri " MİMARLIK, İstanbul 1965/7, s:20-2
- GÖKMEN Muzaffer, 50 Yılın Tutanağı, İstanbul 1973
- GÖVSA İ. Alaaddin " Ferit Paşa " TÜRK MEŞHURLARI ANSİKLOPEDİSİ, 1958/5, s:136
- GÜNDÜZ Ö., " Arif Hikmet Koyunoğlu ve Yaşamı " MİMARLIK Ankara 1982/181, s:5-7
- GÜNEŞ Fatma, TANER Emine, Konya Çeşmeleri, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, Konya 1986
- GÜRKAN Suat İsmail, " Konya Gezimiz " İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ MECMUASI, İstanbul 1952/15, sayı:2 s:835-53
- HAMİD Muzaffer, " Konya Sanayi Mektebi " BABALIK GAZETESİ, 12.4.1927, s:1
- HALICI Fevzi, Konya, Konya 1984
- HEYD URİEL, Türk Ulusçuluğunun Temelleri, Ankara 1979
- IŞIL Kemal, KILCIGİL İsmail, KILCIGİL Mustafa, Konya İli Kitabı, Konya, 1981
- İLERİ Suphi Nuri, " Mimarlığımızda M. Vedat Zamanı " YAPI İstanbul 1942/15, s: 14-5

- İNAL İbn-ülemin Mahmut Kemal, Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar, cilt:10-11, İstanbul 1949-50
- İNCİ NURCAN, Ankara Etnografya Müzesi ve Ankara Türkocağı Merkez Binası, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Lisans Tezi, Ankara 1981-2
- İNCİ Nurcan, II. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Ankara Palas, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1985
- İSLİMYELİ Nüzhet, “ Mimar Kemalettin ve Sonrası ” ANKARA SANAT 1967/10-11, s:5
- KANDEMİR Feridun, Konya, İstanbul 1957
- KARPUZ Haşim, ODABAŞI A. Sefa, “ Anadolu’nun Eski Yerleşim Yerlerinden Konya’da 20.Yüzyıl Başlarında Kısa Bir Gezinti ” TARİH VE TOPLUM, Cilt:25, sayı:146, s:34-40
- KEMALETTİN, “ Türk Mimarisinde Yanlış Telakkiler ” TÜRK YILI 1928/181,s:279
- KINAL Füzünan, Konya Gezisi Raporu, Ankara 1951
- KIRIMLI Affan, “ 50 Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı Üzerine ” MİMARLIK 1974/7, s:17-8
- KIZILÇÖTE Z, I. Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarında Gözlemler, İstanbul Teknik Üniversitesi,Mimarlık Fakültesi, Lisans Tezi, İstanbul 1980
- KOCABİYOĞLU Ümran, Neo-klasik devirde Cephe Mimarisi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Sanatı Kürsüsü, Lisans Tezi, İstanbul 1979
- KOCAİNAN Ziya, Mimar Sinan ve 20. Asır Mimarisi, İstanbul 1939
- KONER M. Muhlis, Görüşlerim, Konya,1942
- KONYALI İbrahim Hakkı, Konya Tarihi, Konya 1964
- KORTAN Enis, Türkiye’de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi 1950-1960, Ankara 1971
- KOYUNOĞLU Arif Hikmet, “ Eski Türk Ocakları Merkez Binasının İnşaatına Ait Anılarım ” KÜLTÜR VE SANAT İstanbul 1977/5, s:147-52
- KOYUNOĞLU A. Hikmet, “ 70 Sene Evvel Mimari Öğrenimi ” MİMARLIK 1981/1, 163, s: 2-3
- KOYUNOĞLU A. Hikmet, “ Eski Türk Mimarisinin Türlü Faydalı Dalları ” MİMARLIK Ankara 1981/5-19, s:2-3
- KOYUNOĞLU Arif Hikmet, Şahsıma Gönderdiği Mektuplar 1982
- KÖROĞLU Hüseyin, “ Konya Lisesi ve Mimar Muzaffer ” YENİ KONYA GAZETESİ, 4-5.1.1958, s:2
- KÖROĞLU Hüseyin, “ Konya Şehri’nin Gelişme Temayülleri ” YENİ KONYA GAZETESİ, 17.1.1958, s:2

- KÖROĞLU Hüseyin, Konya Lisesi Tarihi, Konya 1989
- KUBAN Doğan, Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme, İstanbul 1954
- KUBAN Doğan, “ Emin Onat ve Cumhuriyet Devri Mimarisi ” MİMARLIK VE SANAT 1961/5, s:142-52
- KUBAN Doğan, “ Emin Onat ve Cumhuriyet Devri Mimarisi ” BOYUT 1982, s:28-31
- KUBAN Doğan, “ Çağdaş Kültürde Ulusal Üslup Nedir ? Ne Değildir ? ” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12. Haziran 1984, İstanbul 1984, s:7-13
- KULAKSIZOĞLU Erol, “ Mimarlığımız ” MİMARLIK 1963/6, s:1-4
- KURAN Abdullah, “ Yakın Çağ Türk Mimarisi Üzerine Bir Çalışma ” MİLLETLERARASI I. TÜRK SANATLARI KONGRESİ, Ankara 19-24.Ekim 1959, Ankara 1959, S:270-76
- KURAN Abdullah, “ XX. Yüzyılda Batı Mimarisi İle Türk Mimarisinin Gelişmesi Hususunda Mukayeseli Bir Çalışma ” TÜRK SANATI TARİHİ ARAŞTIRMA VE İNCELEMELERİ, İstanbul 1963, S:415-34
- KURAN Abdullah, “Türk Mimarisinde Çeşitli Üsluplar Üzerine Görüşler” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12. Haziran 1984, İstanbul 1984, s:61-5
- KURAN Abdullah, “ Mimarlıkta Yeni Türk Üslubu ve Osman Hamdi Bey ” 1. OSMAN HAMDİ BEY KONGRESİ BİLDİRİLERİ 2-5. Ekim 1990, İstanbul 1992, s:113-7
- KÜÇÜKDAĞ Yusuf, “ Konya’nın Kültür Varlıklarına Sahip Çıkmak ” ATA DERGİSİ, Konya 1993, s:71-82
- MİMAR Şahabettin, “ Konya Şehri Planı Üzerine Etüdler ” MİMAR, İstanbul 1933/11-12, cilt:3,s:363-4
- MANAZ Mustafa, Konya Müzelerine Toplu Bakış Hacettepe Üniversitesi, Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, Ankara 1980
- MORTAŞ Abidin, “ Modern Türk Mimarisi ” ARKİTEKT 1941/5-6, s:115-6
- MORTAŞ Abidin, “ Harp Sonrası İmar İşleri ” ARKİTEKT 1945/3, s:191-2
- MUHLİS Mehmet, “ Muzaffer Bey’i Ziyaret ” TÜRK SÖZÜ, Konya 2.6.1918
- MUHLİS Mehmet, Konya ve Rehberi, Konya 1339 (1920)
- ODABAŞI A. Sefa, “ Tantavi’nin Ambarı ” YENİ KONYA GAZETESİ, 30.12.1995, s:2
- ODABAŞI A. Sefa, “ Geçmişten Günümüze Konya Bahçe ve Parkları ” KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ YAYINI, sayı:7 Konya 1996, s:36-7

- ONAT Neslihan, “ İzmir’de Cumhuriyet Dönemi Yapıları ” EGE MİMARLIK, 1992/2, s:63-6
- ONUR Tülin, “ Mimar Vedat Tek ve Dönemin Mimarlık Sorunları ” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi AnaBilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 1988
- ORAL Murat, Gelişim Süreci İçinde Cumhuriyet Dönemi Cami Mimarisinin İrdelenmesi - Konya Örneği, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık AnaBilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1993
- ORAL Zeki, “ Ecdat Yedigari Nasıl Kurtarılabılır ” SELÇUK GAZETESİ, 29.9.1950, s:2, 6-13-20-27.10.1950, s:2
- ORAN Sabri, “ Konya Halkevi Binası Projesi ” ARKİTEKT, İstanbul cilt:9-10, 1940/10 , s:198-202
- ORÇUN Füsün, Eskişehir’de Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Araştırması İstanbul 1990
- ÖNDER Mehmet, Seyahatnamelerde Konya, Konya 1948
- ÖNDER Mehmet, Tarihi Turistik Konya Rehberi, Konya 1950
- ÖNDER Mehmet, “Konya’nın Yakın Tarihinden bir yaprak ” YENİ KONYA GAZETESİ, 20.3.1951, s:2
- ÖNDER Mehmet, “ Konya’nın Yakın Tarihinden bir yaprak : 77 yıl evvel Konya’nın atlattığı tehlikeler ” YENİ KONYA GAZETESİ, 16.9.1951, s:2
- ÖNDER Mehmet, “Ferit Paşa ve Konya ” YENİ MERAM GAZETESİ, 2.6.1952, s:2
- ÖNDER Mehmet, Konya Maarifi Tarihi, Konya 1952
- ÖNDER Mehmet, Milli Mücadelede Konya, Konya 1953
- ÖNDER Mehmet, Konya Çeşme ve Şadırvanları, Konya 1955
- ÖNDER Mehmet, Konya Camileri, Konya 1960
- ÖNDER Mehmet, Konya Coğrafyası Tarihi, Eski Eserleri, Bugünkü Konya, Konya 1962
- ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1962
- ÖNDER Mehmet, “ Yıkılan Bedestenlerimiz ” TÜRK KÜLTÜRÜ, Ankara 1965, s:403
- ÖNDER Mehmet, Les Musées de Konya, Konya 1964
- ÖNDER Mehmet, Mevlana Şehri Konya, Konya 1971
- ÖNDER Mehmet, Atatürk’ün Yurt Gezileri, Ankara 1975
- ÖNDER Mehmet, “ Atatürk ve Konya Gençliği ” 2. MİLLİ GENÇLİK KONGRESİ TEBLİĞ KİTABI, 6-8.11.1986 Konya, Konya 1988
- ÖNDER Mehmet, Milli Mücadelenin Yanında ve Safında Öğüd Gazetesi, Ankara 1986
- ÖNDER Mehmet, Atatürk Konya’da, Ankara 1989

- ÖNDER Mehmet, Konya, Ankara 1989
- ÖNDER Mehmet, “ Son Yüzyıl İçerisinde Konya’da Yıkılan Selçuklu Eserleri ” YILMAZ ÖNGE ARMAĞANI, Konya 1993, s:169-178
- ÖNDER Mehmet, Konya Rehberi, Apa Ofset Basımevi İstanbul
- ÖNGE Yılmaz, “ Hafızasını Kaybeden Şehir: Konya ” TMMOB MİMARLAR ODASI KONYA BÜLTENİ, 1990/1, s:5-8
- ÖZ Tahsin, “ Türk Mimari Tarihi Neden Yazılmıyor ” ARKİTEKT 1945/1-2, s:3-4
- ÖZALP Kazım, Milli Mücadele 1919- 1922, Ankara 1971
- ÖZER Bülent, “ 19. Yüzyılın Genel Nitelikleri ve Batı Mimarisinde Seçmecilik ” MİMARLIK VE SANAT 1961/3, s:107-12
- ÖZER Bülent, Rejyonalizm, Üversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme, İstanbul 1964
- ÖZEN Fikret, DOĞAN Okan, Ankara Anafartalar Caddesindeki Erken Cumhuriyet Dönemi Yapıları (1923-1930), Hacettepe Üniversitesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Bölge Araştırmaları Semineri, Ankara 1992
- ÖZKAN Süha, “ Mimar Vedat Tek (1873-1942) ” MİMARLIK 1973/11-12, s:45-51
- ÖZKAN Süha, “ Mimarlığımızın 60. yılı Üzerine ” BOYUT 1982,s:5-10
- ÖZÖNDER Hasan, Konya Vakıf Eserleri, Konya 1985
- ÖZTÜRK Hüseyin, Mimar Gulio Mongeri’nin Ankara’daki Yapıları, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1985
- SAHİL Sara, Cumhuriyet Sonrası Türk Toplumsal Yapı Değişimlerinin Ankara Atatürk Bulvarı Mekansal Yapısında Örnekleme, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1986
- SAYAR Zeki, “ Yabancı Mimar Problemi ” ARKİTEKT 1946/15, S:201-2
- SAYAR Zeki, “ Devlet Yapılarının Bugünkü Durumu ” ARKİTEKT 1946/15, s:249-50
- SOYMAN Faik, TANGUR İbrahim, Konya Eski Eserler Kılavuzu, Konya 1944
- SELAH Z., “ Mektep Binalarında Estetik ” MİMAR 1931/8,s:254
- SÖZEN Metin, Anadolu Kentleri, İstanbul 1971
- SÖZEN Metin, “ Muzeffer Bey ” TÜRKİYE ANSİKLOPEDİSİ (1923-73), İstanbul 1974, s:158
- SÖZEN Metin, Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan, Ankara 1975
- SÖZEN Metin, “ II. Meşrutiyet Sonrası Gelişmeler ve I. Ulusal Mimarlık Akımı ” VIII. TÜRK TARİH KONGRESİ BİLDİRİ ÖZETLERİ, Ankara 1976, s:124-5
- SÖZEN Metin, Türk Mimarisinin Tarihsel Gelişimi , İstanbul 1980

- SÖZEN Metin, “ Cumhuriyet Dönemi Mimarisi ” ANADOLU UYGARLIKLARI ANSİKLOPEDİSİ İstanbul 1982/5-6, s:1025-64
- SÖZEN Metin, Tarihsel Gelişim İçinde Türk Sanatı, İstanbul 1983
- SÖZEN Metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984
- SÖZEN Metin, “ Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ve Mimarları ” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12. Haziran 1984, İstanbul 1984, s:35-9
- SÖZEN Metin, “ Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı ” İSLAM MİMARİ MİRASINI KORUMA KONFERANSI BİLDİRİLERİ 22-26. Nisan 1985
İstanbul 1987, s:219-20
- SÖZEN Metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi, Ankara 1996
- SÖZEN Metin, TAPAN Mete, 50 yılın Türk Mimarisi, İstanbul 1973
- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, “Mimar Muzaffer’in Konya Öğretmen Lisesi ” ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ, Ankara 1978, cilt:4, s:117-34
- SÖZEN Metin, DÜLGERLER O. Nuri, “ Birinci Ulusal Mimarlık Döneminin Önemli Bir Yapısı : Konya’da Sanayi Mektebi ” DOĞUMUNUN YÜZÜNCÜ YILINDA ATATÜRK’E ARMAĞAN, İstanbul 1981, s:437-60
- SURAL Mahmut, “ 50 Yıl Önceden Bu Yana, Her Yönüyle Konya ” YENİ KONYA GAZETESİ, 4/5/15.8.1975, s:3
- SÜRGEVİL Sabri, “ İttihat ve Terakkiden Milli Mücadeleye ” ÇAĞDAŞ TÜRKİYE TARİHİ ARAŞTIRMALARI, İzmir 1992/1,2, s:329-38
- S.Z, “ Resmi Binalarda Otorite İfadesi ” ARKİTEKT 1944/5-6, s:126
- ŞEVKİ, “ Yabancı Mimarlar Üzerine ” MİMAR İstanbul 1931/1, s: 12-3
- TANGUR İbrahim, Konya Eski Eserler Kılavuzu, Konya 1938
- TANPINAR A. Hamdi, Beş Şehir, Ankara 1960
- TAPAN Mete, “ International Style : Liberalism In Architecture ”, MODERN TURKISH ARCHITECTURE, Pennsylvania, 1984, s:105-118
- TAŞÇI Y, BERKSAN H., “ Konya İmar Planı Yarışması ” MİMARLIK 1965/7,s:13-9
- TEK Y.R., “ Mehmet Vedat ve Milli Mimari ” YAPI İstanbul 1942/14, s:10-8
- TEKELİ İlhan, “ Cumhuriyetin İlk Yıllarında Belediyecilik Anlayışının Oluşumu (1923-30) ” MİMARLIK 1977/2, s:20-21
- TEKELİ İlhan, “ The Social Context of The Development of The Architecture In Turkey ” MODERN TURKISH ARCHITECTURE, Pennsylvania, 1984, s:9-33
- TUĞLACI Pars, Osmanlı Şehirleri, İstanbul 1985, s:215-20

- TUNCER O. Cezmi, “ Mimaride Türk Milli Üslubu İlkeleri ” MİMARİDE TÜRK MİLLİ ÜSLUBU SEMİNERİ 11-12. Haziran 1984, İstanbul 1984, s:67-105
- UÇAN Fevzi, Ünitelerimizde Konya İli, Konya 1984
- ULUSOY Mine, 19. Yüzyıl Konya Ev Mimarisine Avrupa Mimarisinin Etkileri, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık AnaBilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1992
- UNAT Faik Reşit, Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, Ankara 1964
- URAL Soner, “Türkiye’nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık 1923-1960 ” MİMARLIK 1974/1, s:5-24
- ÜLKÜ Günbay, Konya, Konya 1954
- ÜNVER Süheyl, “ Konya, Karaman ve Civarı, Akhisar, Manisa, İzmir, Aydın ve Edirne’de Tetkiklerimiz Esas Noktaları ÜzerineBir Gezi Raporu” BELLETEN, Ankara 1962, cilt:XXVI, s:351-5
- ÜNVER Süheyl, “ 70 Yıl Önce Konya ” BELLETEN Ankara 1967/31, s:201-20
- ÜSTÜNEL Namık, Geç Döem Bolu Yapılar, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Semineri, 1990-1
- YALÇIN Osman, Konya, İstanbul 1957, 1961, 1967
- YALÇIN Z., Mimar Kemalettin ve Eserleri, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, İstanbul 1971
- YALÇINKAYA Ekrem, Konya, Konya 1943
- YARDIMCI Nurettin, “Konya Müzeleri ”KONYA, Ankara 1984, s:73-6
- YAVUZ Yıldırım, “ Cumhuriyet Dönemi Ankara’sında Mimari Biçim Endişesi ” MİMARLIK 1973/11-12, 121-122, s:26-44
- YAVUZ Yıldırım, “ İkinci Meşrutiyet Döneminde Ulusal Mimari Üzerindeki Batı Etkileri (1908 - 1918) ” ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ, Ankara 1976/2, sayı:1, s:9-34
- YAVUZ Yıldırım, Mimar Kemalettin ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Ankara 1981
- YAVUZ Yıldırım, “ Mimar Kemalettin Bey (1870-1927) ” ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ DERGİSİ 1981/7-1,s:53-76
- YAVUZ Yıldırım, “ Mimar Kemalettin ve 1. Ulusal Mimarlık Dönemi ” BOYUT 1982, s:28-32
- YAVUZ Yıldırım, “ Ankara Cumhuriyet Dönemi Mimarisi ” ANKARA KONUŞMALARI, Ankara 1992, s:96-107
- YAVUZ Yıldırım, ÖZKAN Süha, “ The Final Years of The Ottoman Empire ” MODERN TURKISH ARCHITECTURE, Pennsylvania 1984, s:34-50

- YAVUZ Yıldırım, Özkan Süha, “ Finding A National Idiom : The First National Style ” MODERN TURKISH ARCHITECTURE, Pennsylvania 1984, s:51-66
- YÜCEL Erdem, “ Mimar Vedat (1873-1842) ” BİZİM ANADOLU GAZETESİ, İstanbul 26.6.1971, s:4
- YÜCEL Erdem, “ Muzaffer Bey (1881-1920) ” 4.9.1971, s:4-6 BİZİM ANADOLU GAZETESİ, İstanbul
- YÜCEL Erdem, “ Mimar Kemalettin Bey (1869- 1927) ” BİZİM ANADOLU GAZETESİ İstanbul 2. 10. 1971, s:4
- YÜCEL Erdem, “ Mimar Kemalettin ve Vedat Beylerin Üslubunu Sürdüren Restoratör Mimarlar ” BİRİNCİ MİLLİ TÜRKOLUJİ KONGRESİ, İstanbul 1980, S:467-81
- YÜKSEL Uğur, Aksaray 1. Ulusal Mimari Örneklerinden İdari ve Kültürel Yapılar, Konya Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Yeterlik Çalışması, Konya 1979

ŞEKİL LİSTESİ

- 1 - İl Özel İdare Binası, Vaziyet Planı (M. Sözen- O.N. Dülgerler “ Konya’da Sanayi Mektebi ” DOĞUMUNUN YÜZÜNCÜYİLİNDE ATATÜRK’E ARMAĞAN, İst 1981, s:437-60)
- 2 - İl Özel İdare Binası, Ön Cephe Çizimi (M.Sözen, Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, Ankara 1984)
- 3 - İl Özel İdare Binası, Yan Cephe Çizimi (M. Sözen, a.g.e.)
- 4 - ” Bodrum Kat Planı (M.Sözen, O.N.Dülgerler, a. g. m.)
- 5 - ” Zemin Kat Planı (M. Sözen. a.g.e)
- 6 - ” Birinci Kat Planı (”)
- 7 - ” Çatı Katı Planı (M.Sözen, O.N.Dülgerler, a. g. m.)
- 8 - Buğday Pazarı Planı (Konya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Yapı İşleri Dairesi)
- 9 -Buğday Pazarı Kesitleri, Doğu ve Batı Cephe Çizimleri (Konya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Yapı İşleri Dairesi)
- 10-Buğday Pazarı, Doğu ve Batı Kapısı Çizimleri (Konya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Yapı İşleri Dairesi)
- 11- Karma Ortaokulu Deposu, Vaziyet Planı (Konya Koruma Kurulu)
- 12- Ferit Paşa Çeşmesi, Cephe ve Plan Çizimi (H. Akmaydalı, “Konya Çeşmeleri ” RÖLÖVE ve RESTORASYON DERGİSİ, Ank 1987, s:163)
- 13- Tantavi Ambarı, Vaziyet Planı (K. K. K.)
- 14- ” Kuzey Giriş Cephesi (A.S. Odabaşı “ Tantavi Ambarı ” YENİ KONYA GAZETESİ, 30.12.1995, s:2
- 15- Tantavi Ambarı Planı (K. K. K.)
- 16- Meram Kız Ortaokulu, Vaziyet Planı (K. K. K.)
- 17- ” Zemin Kat Planı (Konya Bayındırlık Müdürlüğü)
- 18- ” Birinci Kat Planı (”)
- 19- ” İkinci Kat Planı (”)
- 20- Yapı Kredi Bankası, Vaziyet Planı (K. K. K.)
- 21- ” Ön Cephe Çizimi (YKB, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü)
- 22- Yapı Kredi Bankası, Yan Cephe Çizimi (YKB, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü)
- 23- Yapı Kredi Bankası, Bodrum Kat Planı (YKB, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü)
- 24- Yapı Kredi Bankası, Zemin Kat Planı (YKB, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü)

- 25- Yapı Kredi Bankası, Birinci Kat Planı (YKB, Ankara Bölge, İnşaat Emlak Müdürlüğü)
- 26-Narinzade Çeşmesi, Cephe Kesit ve Planı, (Konya Büyükşehir Belediyesi, İmar ve Yapı İşleri Dairesi)
- 27- Gazi Lisesi, Vaziyet Planı (K. K. K.)
- 28- ” Ön Cephe Çizimi (Ç. Çiftçi, Bir Eğitim Yapısı Olarak Gazi Lisesi, Sel Ün, Fen Bil Ens Mimarlık AnaBilim Dalı Yüksek Lisans Semineri, Konya 1990, s:5
- 29- Gazi Lisesi, Bodrum Kat Planı (Ç. Çiftçi, a. g. s.)
- 30- ” Zemin Kat Planı (”)
- 31- ” Birinci Kat Planı (”)
- 32- ” İkinci Kat Planı (”)
- 33- Rektörlük Binası, Vaziyet Planı (M.Sözen, O.N.Dülgerler, a.g.m.)
- 34- ” Ön Cephe Çizimi (M. Sözen, a.g.e.)
- 35- ” Arka Cephe Çizimi (”)
- 36- ” Boyuna Kesit (”)
- 37- ” Güney Yan Cephe Çizimi (”)
- 38- ” Kuzey Yan Cephe Çizimi (”)
- 39- ” Bodrum Kat Planı (”)
- 40- ” Zemin Kat Planı (”)
- 41- ” Birinci Kat Planı (”)
- 42- Şehitlik, Vaziyet Planı (Konya Etnografya Müzesi)
- 43- Gazi İlkokulu, Vaziyet Planı (S. Erdem, Konya'daki Neoklasik Eğitim Kurumları, Sel Ün, Fen-Ed Fak, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Sanat Tarihi AnaBilim Dalı, Lisans Tezi, Konya 1993)
- 44- Gazi İlkokulu, Bodrum Kat Planı (Konya Bayındırlık Müdürlüğü)
- 45- ” Zemin Kat Planı (”)
- 46- ” Birinci Kat Planı (”)
- 47-İsmet Paşa İlkokulu, Vaziyet Planı (S. Erdem, a.g.t.)
- 48- ” Bodrum Kat Planı (Konya Bayındırlık Müdürlüğü)
- 49- ” Zemin Kat Planı (”)
- 50- ” Birinci Kat Planı (”)
- 51-Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu, Vaziyet Planı (S. Erdem, a.g.t.)
- 52- ” Bodrum Kat Planı (Konya Bayındırlık Müdürlüğü)
- 53- ” Zemin Kat Planı (”)
- 54- ” Birinci Kat Planı (”)
- 55- Gazi İlkokulu Çeşmesi, Cephe Plan Kesit (K. K. K.)
- 56- PTT, Ön Cephe Orijinal Çizimi (Konya PTT Başmüdürlüğü)
- 57- ” Bodrum Kat Planı (”)
- 58- ” Zemin Kat Planı (”)

- 59- " Birinci Kat Planı (")
60- Ziraat Bankası, Bodrum Kat Planı, (Ziraat Bankası, İnşaat Emlak
Müd.)
61- " Zemin Kat Planı (")
62- " Birinci Kat Planı (")

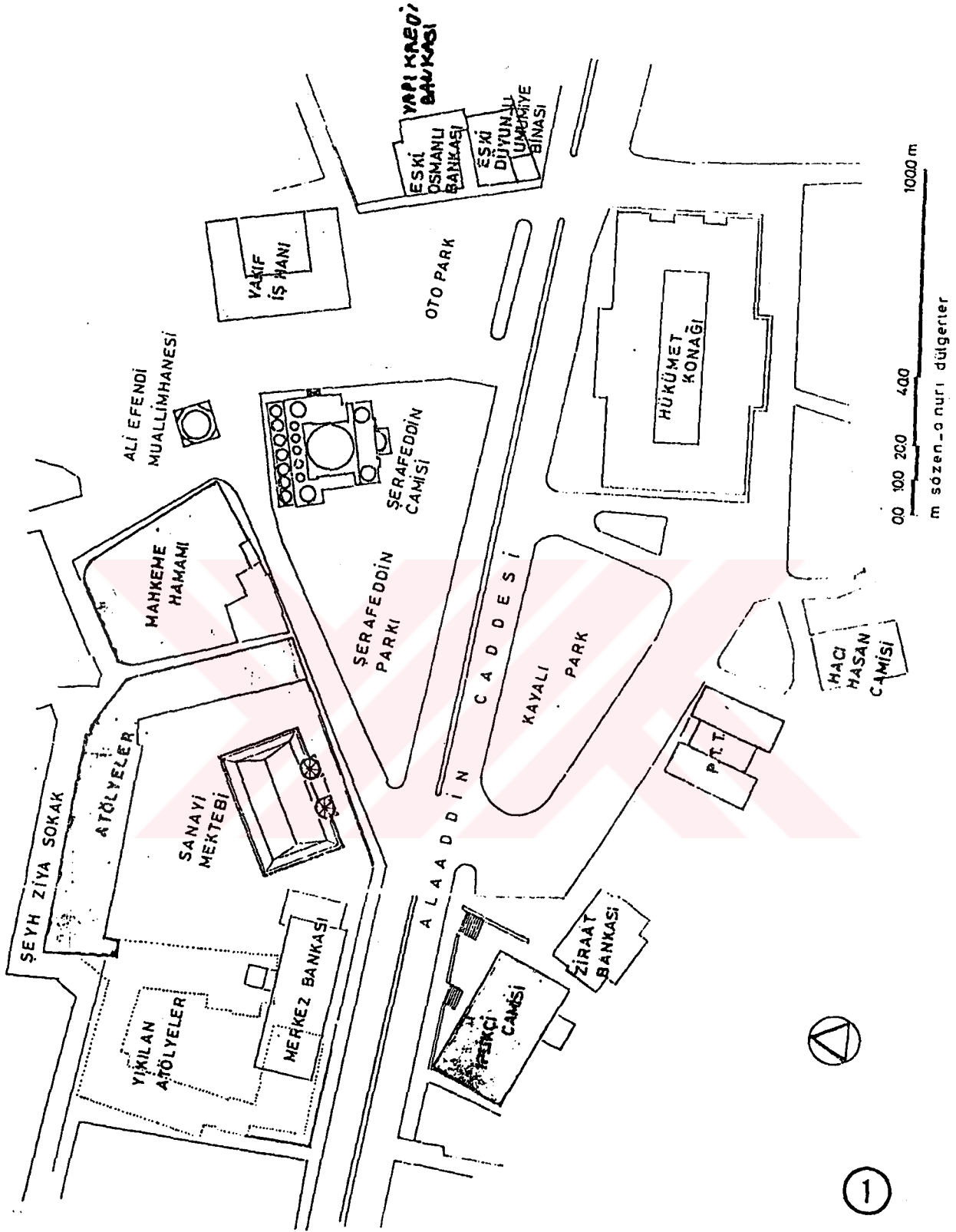

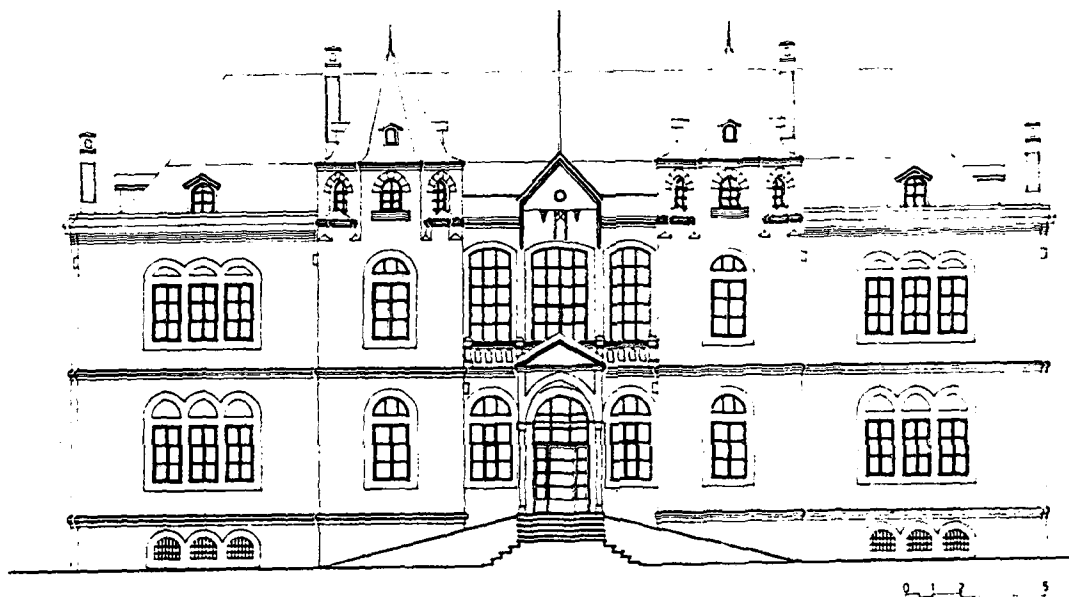
RESİM LİSTESİ

- 1 - İl Özel İdare Binası, Ön Cephesi (1991)
- 2 - " Ön Cepheden Ayrıntı (1994)
- 3 - " Yan Cephesi (1991)
- 4 - " Arka Cephesi (1996)
- 5 - " Zemin Katın İçten Görünüşü ve Kat Merdivenleri (1996)
- 6 -İl Özel İdare Binası, Birinci Kat Odalarından Biri (1996)
- 7 - Buğday Pazarı, Doğu Kapısı (1994)
- 8 - " Batı Kapısı ve Genel Görünüş (1994)
- 9 - " Avludan Doğu Kapı Görünüşü (1996)
- 10-Karma Ortaokulu Deposu, Giriş Cephesi (1996)
- 11- " Kitabesi (1994)
- 12- " Arka Cephesi (1994)
- 13- Ferit Paşa Çeşmesi (1993)
- 14- Tantavi Ambarı, Ön Cephesi (1991)
- 15- " Yan Cephesi (1994)
- 16- " Arka Cephesi (1994)
- 17- Meram Kız Ortaokulu, Eski,Genel Görünüşü (Okul Müdürlüğünden alınmıştır)
- 18- Meram Kız Ortaokulu, Ön Cephesi (1991)
- 19- " Arka ve yan Cephesi (1991)
- 20- " Yan Cephesi (1996)
- 21- " Birinci Kat Giriş Tavanı (1996)
- 22- " Birinci Kat Girişi (1996)
- 23- Millet Bahçesi Kapısı, Ön Cephesi (1994)
- 24- " Arka Cephesi (1996)
- 25-Yapı Kredi Bankası, Eski, Ön Cephe Görünüşü (TTK Fotograf Arşivi, Uluğ İğdemir Koleksiyonu)
- 26- Yapı Kredi Bankası, Ön Cephe Görünüşü (1991)
- 27- " Ön Cephesinden ayrıntı (1994)
- 28- " Ön Cephe girişi (1996)
- 29- " Ön Cepheden ayrıntı (1996)
- 30- " Ön Cepheden ayrıntı (1996)
- 31- Narinzade Çeşmesi (1994)
- 32- " (1996)
- 33- " Kitabesi (1994)
- 34- Gazi Lisesi, Ön cephesi (1991)
- 35- " Girişi (1991)
- 36-Gazi Lisesi Kitabesi (1994)

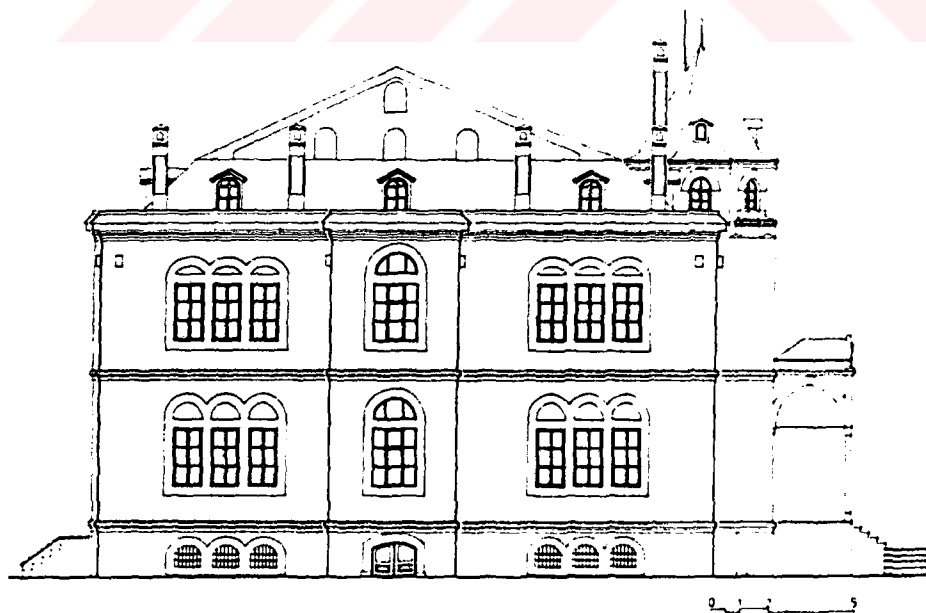
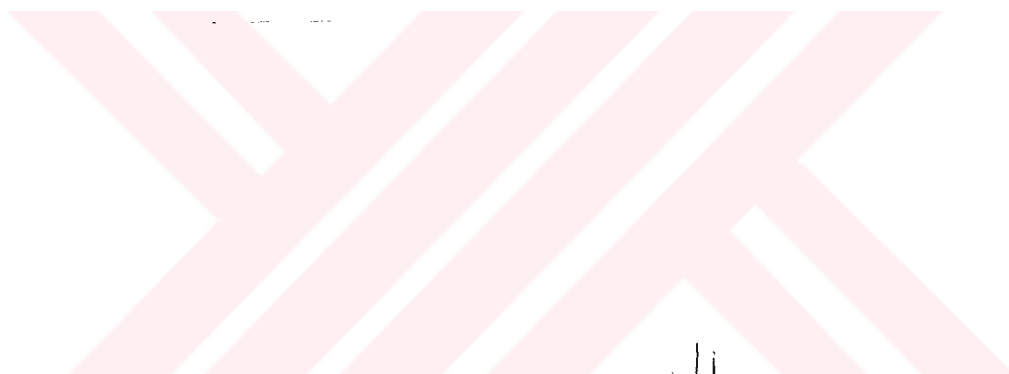
- 37- " Yan Cephesi (1996)
- 38- " Sütun Başlığı (1996)
- 39- " Arka Cephesi (1991)
- 40- " Ön Cephe Detayı (1996)
- 41- " Süslemelerinden Detay (1996)
- 42- " Ön Cephe Detayı (1994)
- 43- " Tavan Detayı (1996)
- 44- " İç Görünüş (1996)
- 45- " İç Görünüş (1996)
- 46- Rektörlük Binası, Eski, Genel Görünüşü (TTK, Fotograf Arşivi,
O.FSağlam Koleksiyonu)
- 47- Rektörlük Binası, Genel Görünüşü (1996)
- 48- " Ön Cephesi (1991)
- 49- " Yan Cephesi (1996)
- 50- " Yan Cepheden Ayrıntı (1996)
- 51- " Pencere Örneği (1996)
- 52- " Arka Giriş (1996)
- 53- " Birinci Kat Koridoru (1996)
- 54- " Yemekhaneden Görünüş (1996)
- 55- Zafer Çeşmesi (1993)
- 56- " Kitabesi (1993)
- 57- Şehitlik (1996)
- 58- " Kitabesi (1996)
- 59- Gazi İlkokulu Ön Cephe Görünüşü (1993)
- 60- " Arka Cephe Görünüşü (1996)
- 61- " Yan Cephesi (1996)
- 62- " Arka Giriş Kapısı (1996)
- 63- " Ön Giriş Kapısı (1996)
- 64- " Bahçe Kapısından Ayrıntı (1996)
- 65- " İçten Merdiven Penceresi (1996)
- 66- İsmet Paşa İlkokulu, Ön Cephesi (1991)
- 67- " Arka Cephesi (1994)
- 68- " Yan Cephesi (1994)
- 69- " Zemin Kat Koridoru (1994)
- 70- " Kat Merdivenleri (1994)
- 71- " Bir Sınıfın Görünüşü (1996)
- 72- Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu, Ön Cephesi (1994)
- 73- - " Arka Cephesi (1994)
- 74- " Yan Cephesi (1991)
- 75- - " Kat Merdivenleri (1994)
- 76- " Birinci Kat Koridoru (1994)
- 77- " Bir Sınıfın Görünüşü (1996)

- 78- Gazi İlkokulu Çeşmesi (1994)
- 79- " Kitabesi (1994)
- 80- " Bir Ayrıntı (1996)
- 81- İsmet Paşa İlkokulu Çeşmesi (1996)
- 82- " Bir Ayrıntı (1996)
- 83- PTT, Genel Görünüş (1994)
- 84- PTT, Kitabesi (1996)
- 85- PTT Arka ve Yan Cephesi (1991)
- 86- PTT Yan ve Ön Cephesi (1991)
- 87- PTT Ön Cepheden Ayrıntı (1994)
- 88- PTT Ön Cepheden Ayrıntı (1996)
- 89- PTT Tavandan Ayrıntı (1996)
- 90- PTT Tavandan Ayrıntı (1996)
- 91- PTT Zemin Kat Koridoru (1996)
- 92- Ziraat Bankası, Ön Cephesi (1994)
- 93- " Yan Cephesi (1996)
- 94- " Yan Cephesi (1996)
- 95- " Girişi (1996)
- 96- " Ön Cepheden Ayrıntı (1996)
- 97- " Ön ve Yan Cepheden Ayrıntı

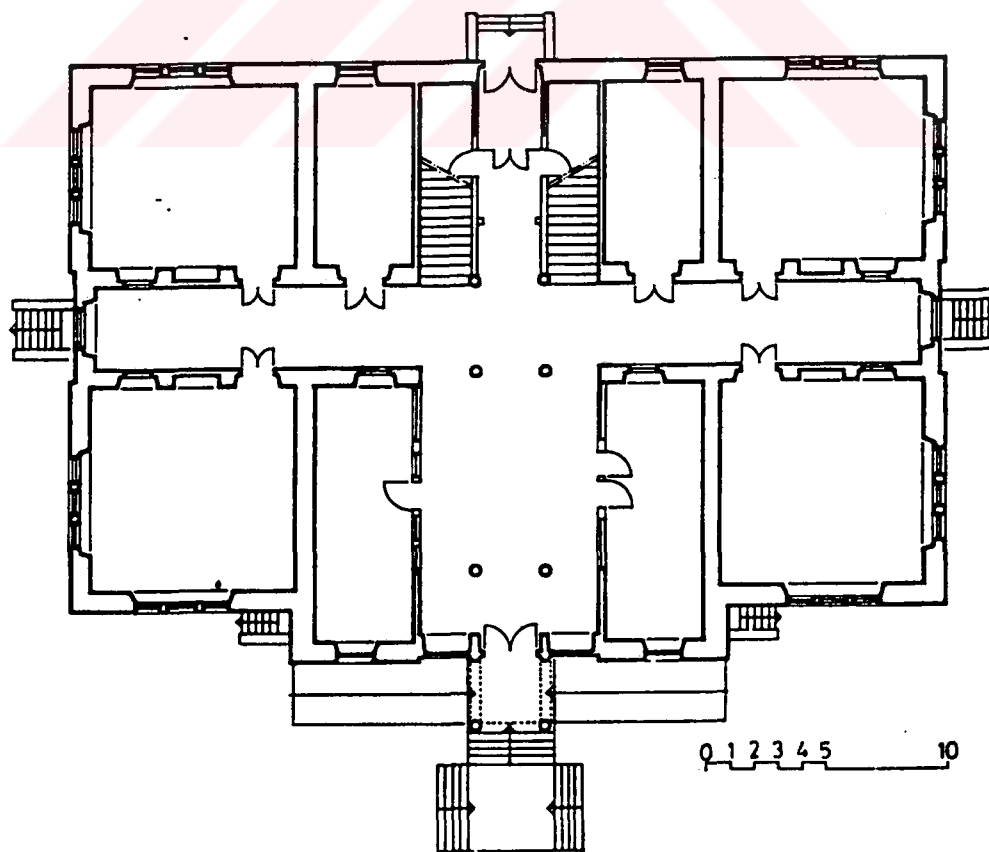
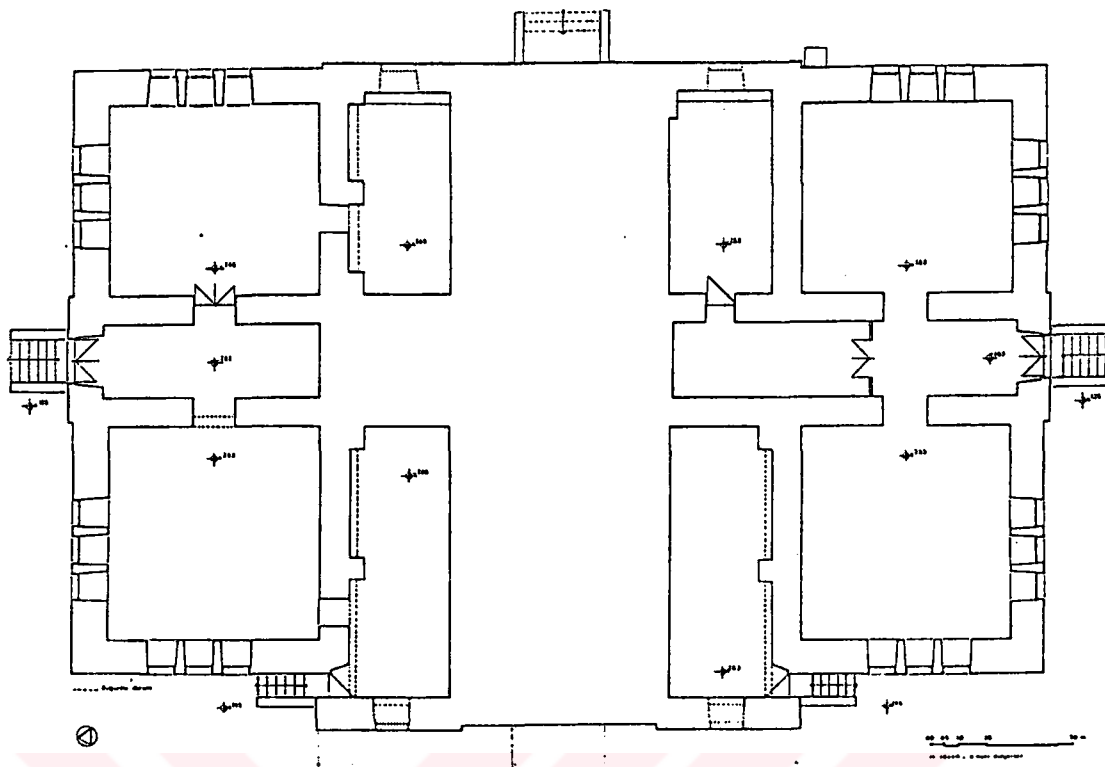

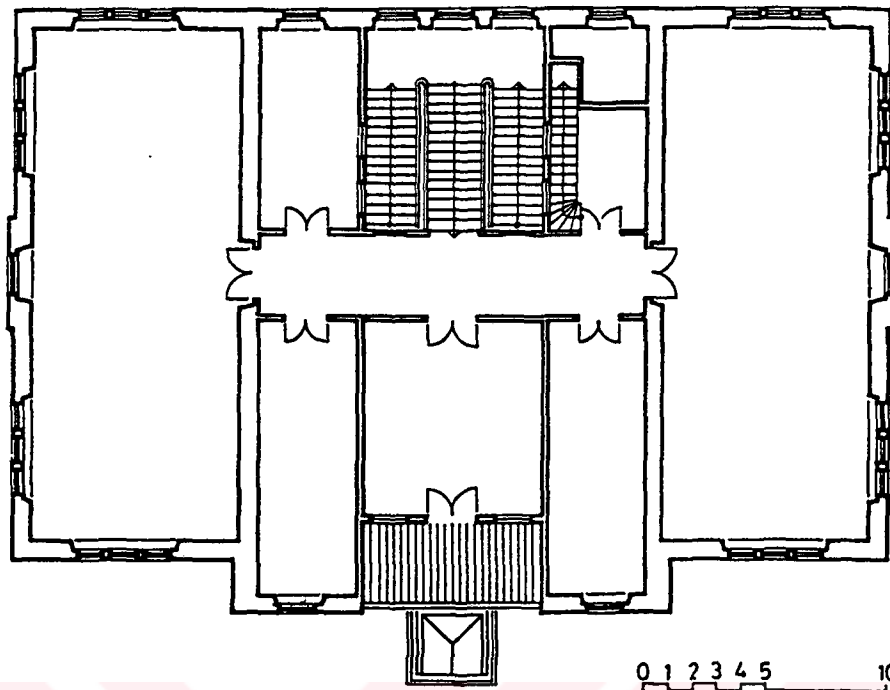

2

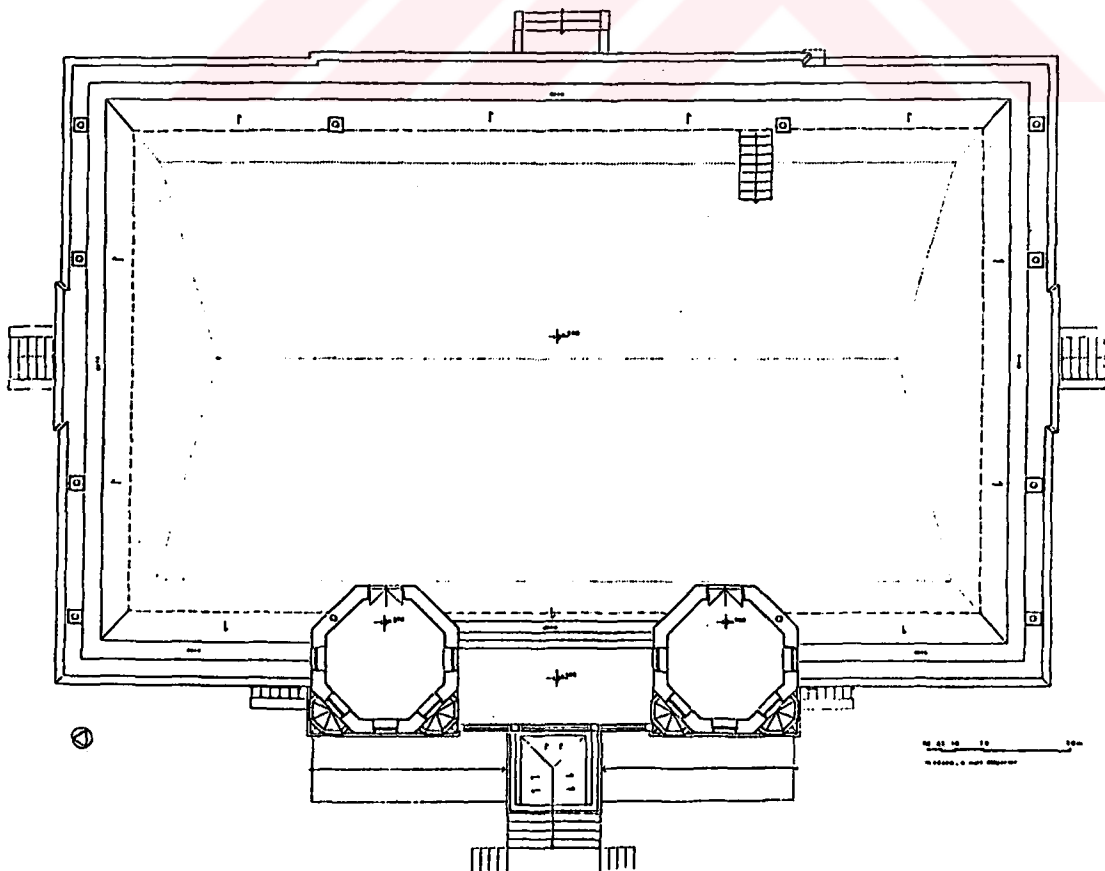

3

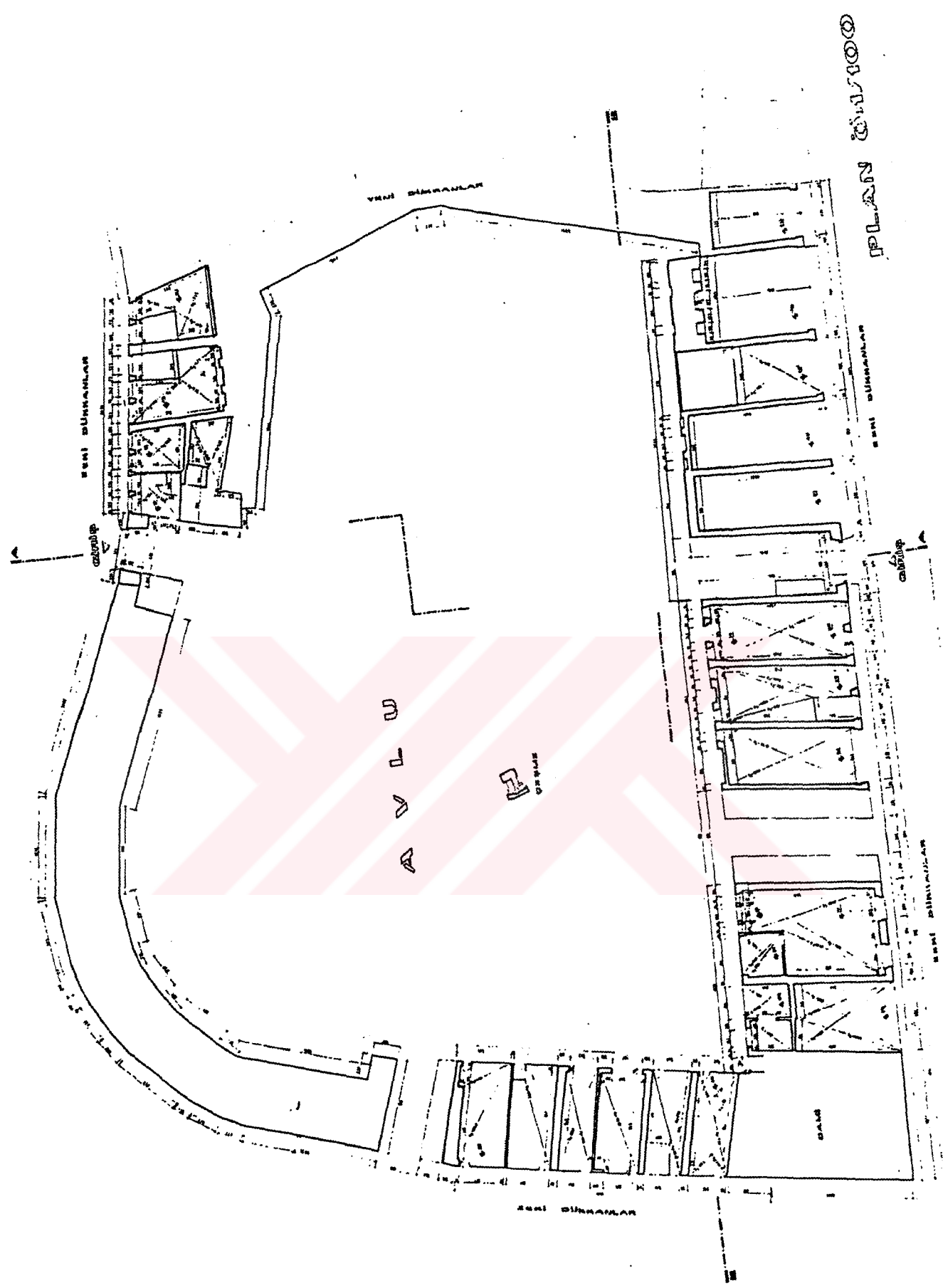

6

7

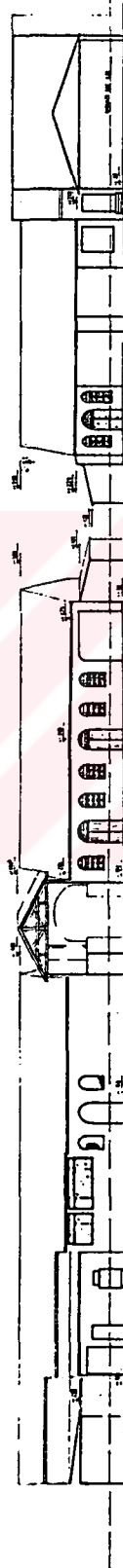
16

PLAN 01/1000

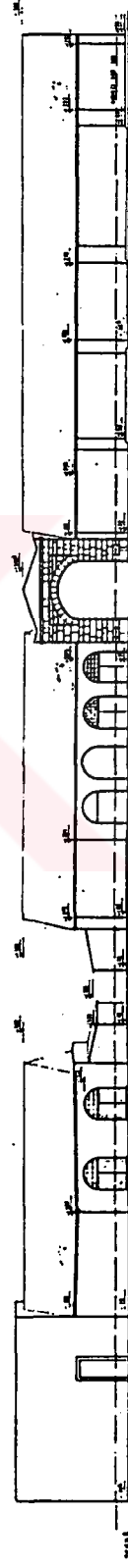
A-A നക്ഷത്രം ത.വ/തത

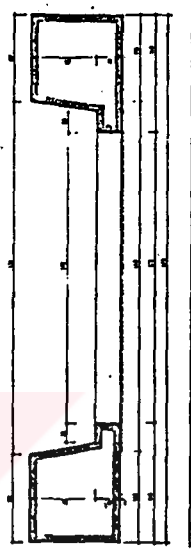
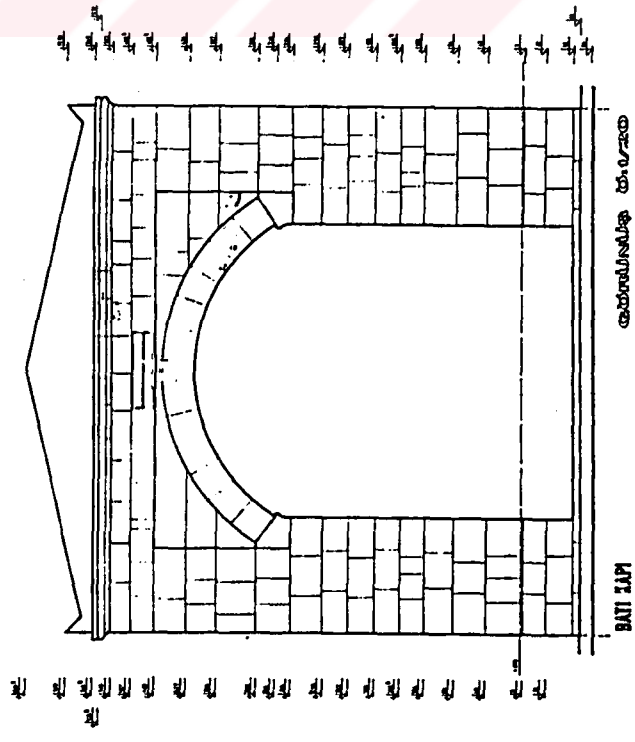
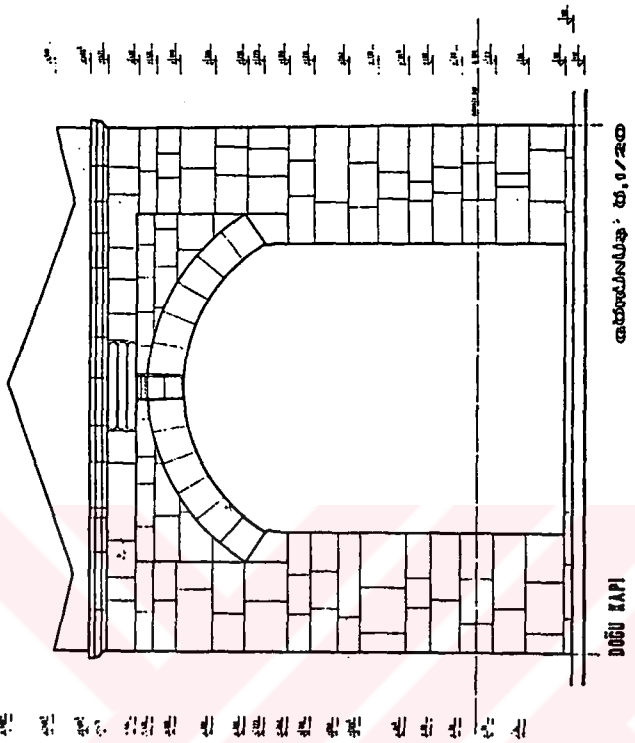
ബ-ബ നക്ഷത്രം-അന്ധപ്പാത ത.വ/തത

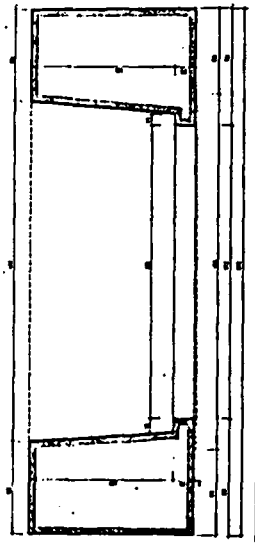
സ-സ അന്ധപ്പാത ത.വ/തത

ത-ത അന്ധപ്പാത ത.വ/തത

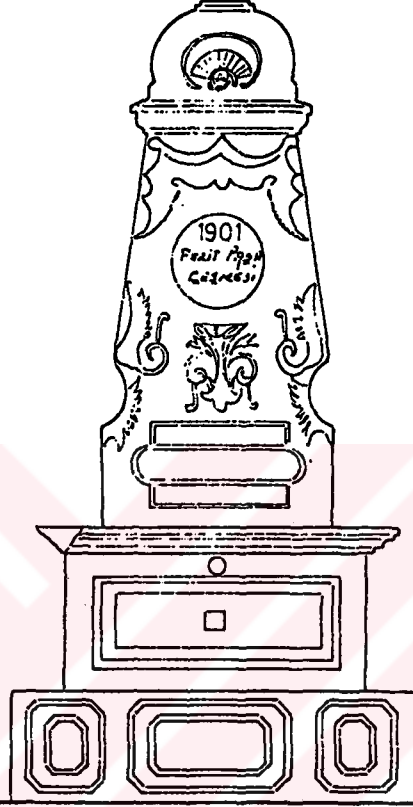
PLAN ൪. ൧/20

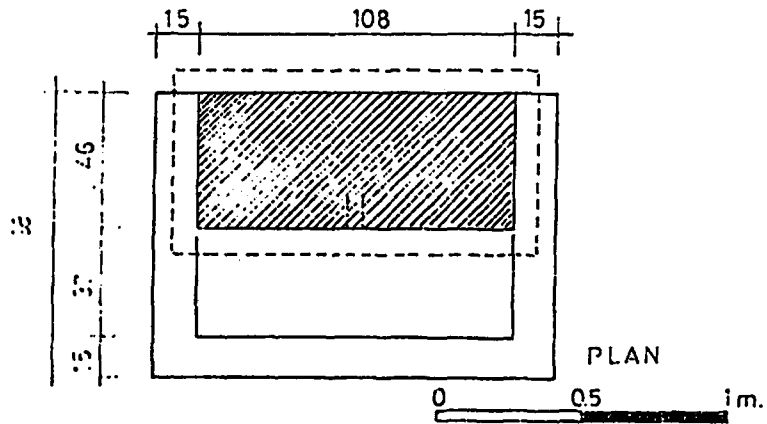
PLAN ൪. ൧/20

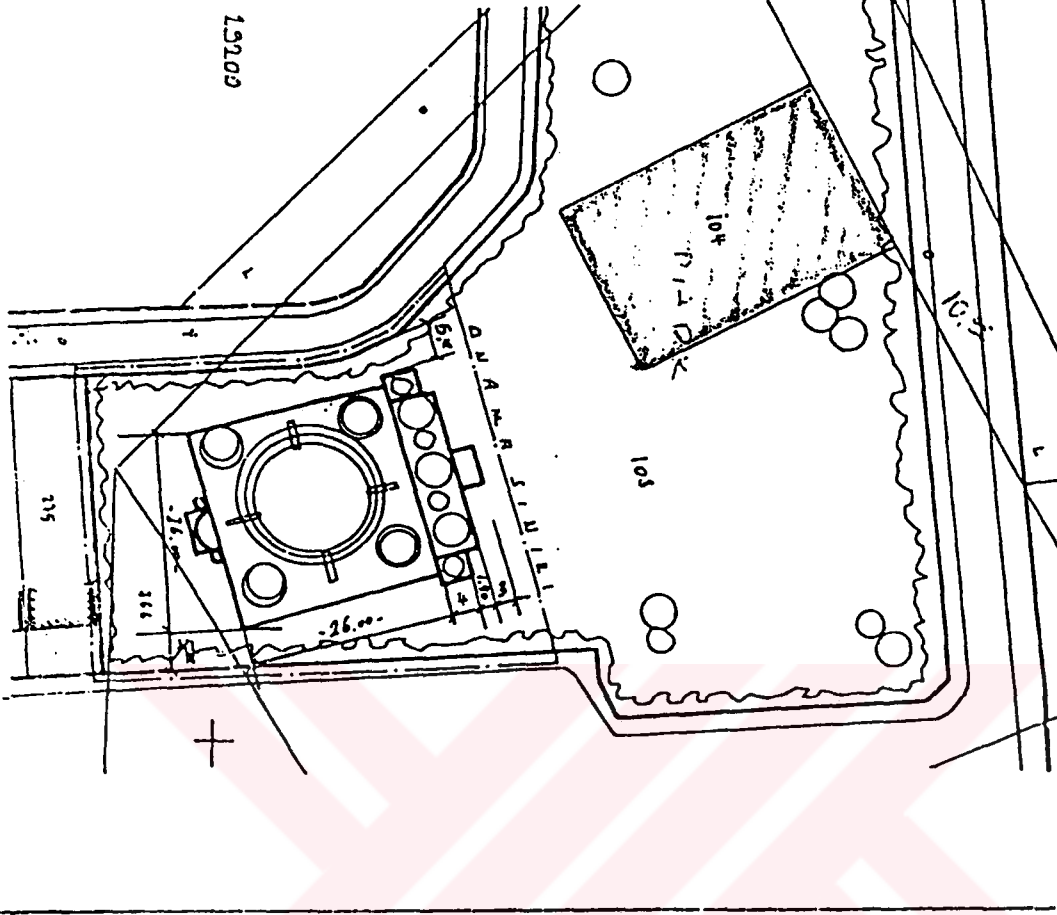
Ferit Paşa Çeşmesi

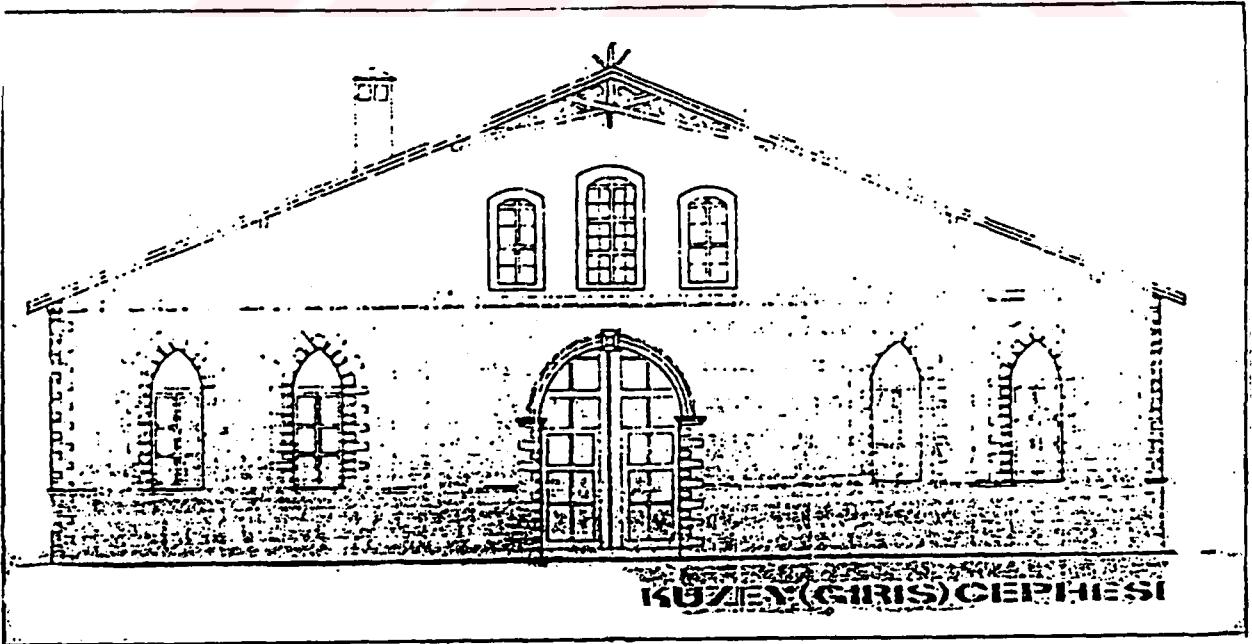
ÖN GÖRÜŞ

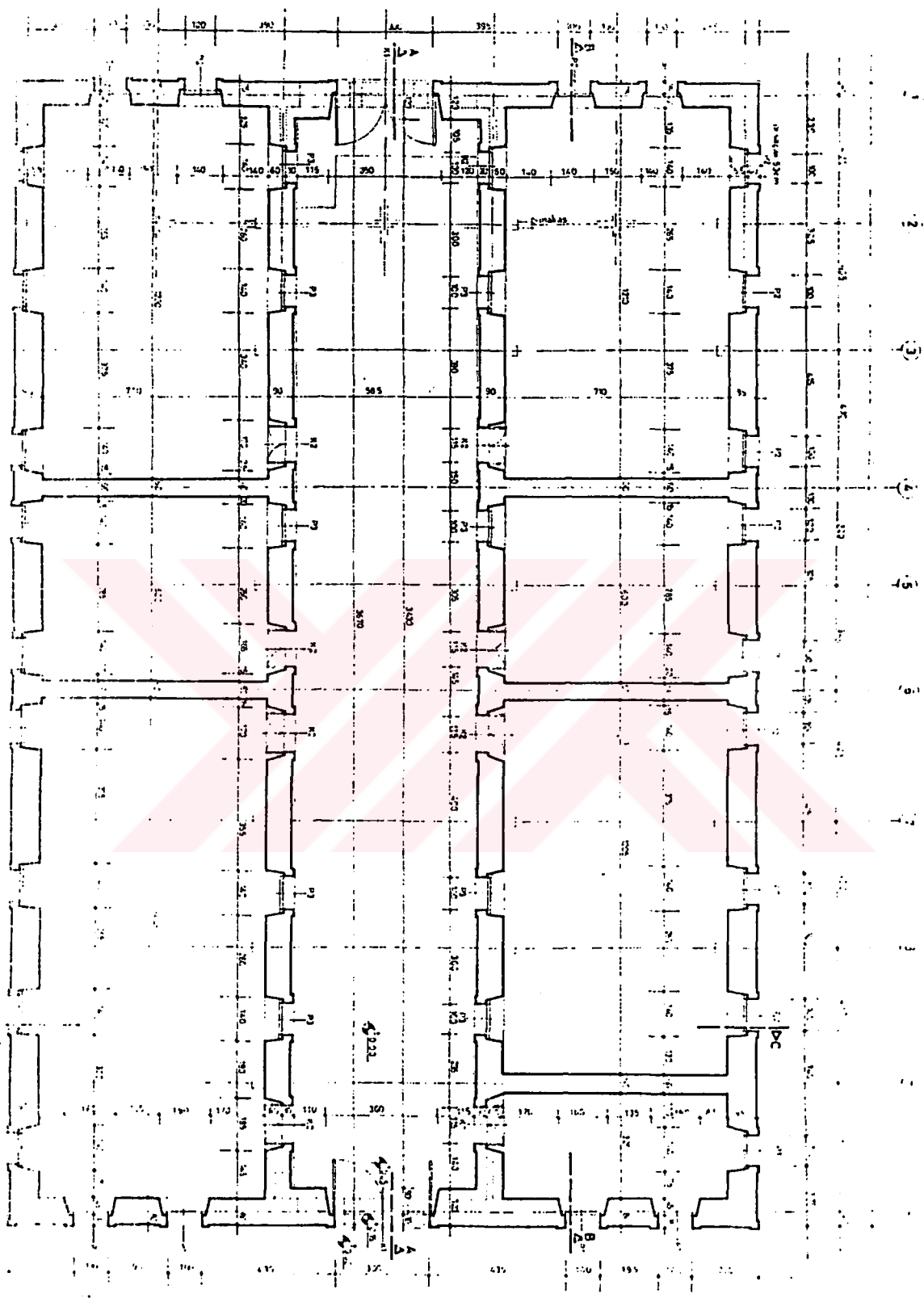
VARIYET PLANI

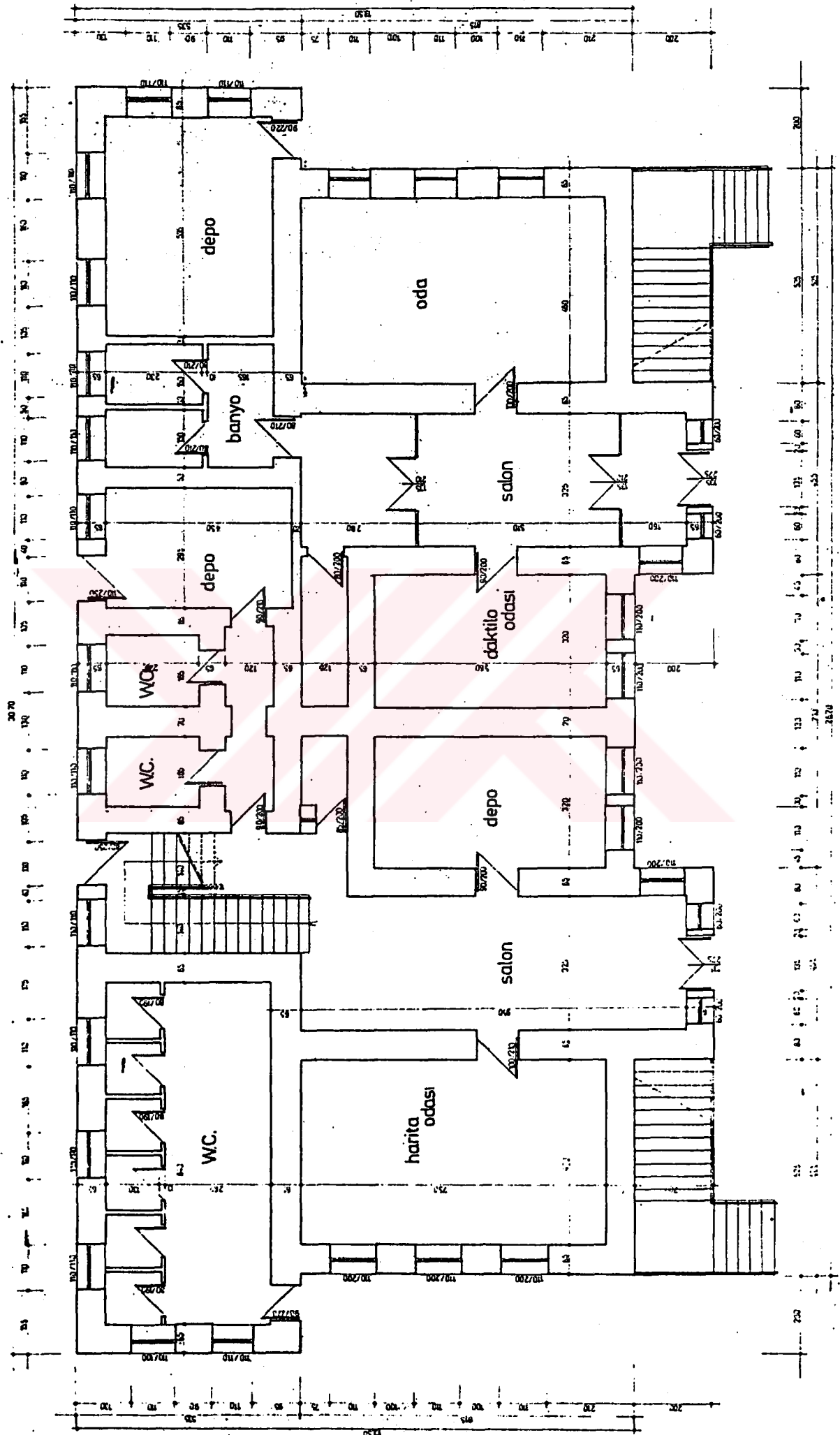

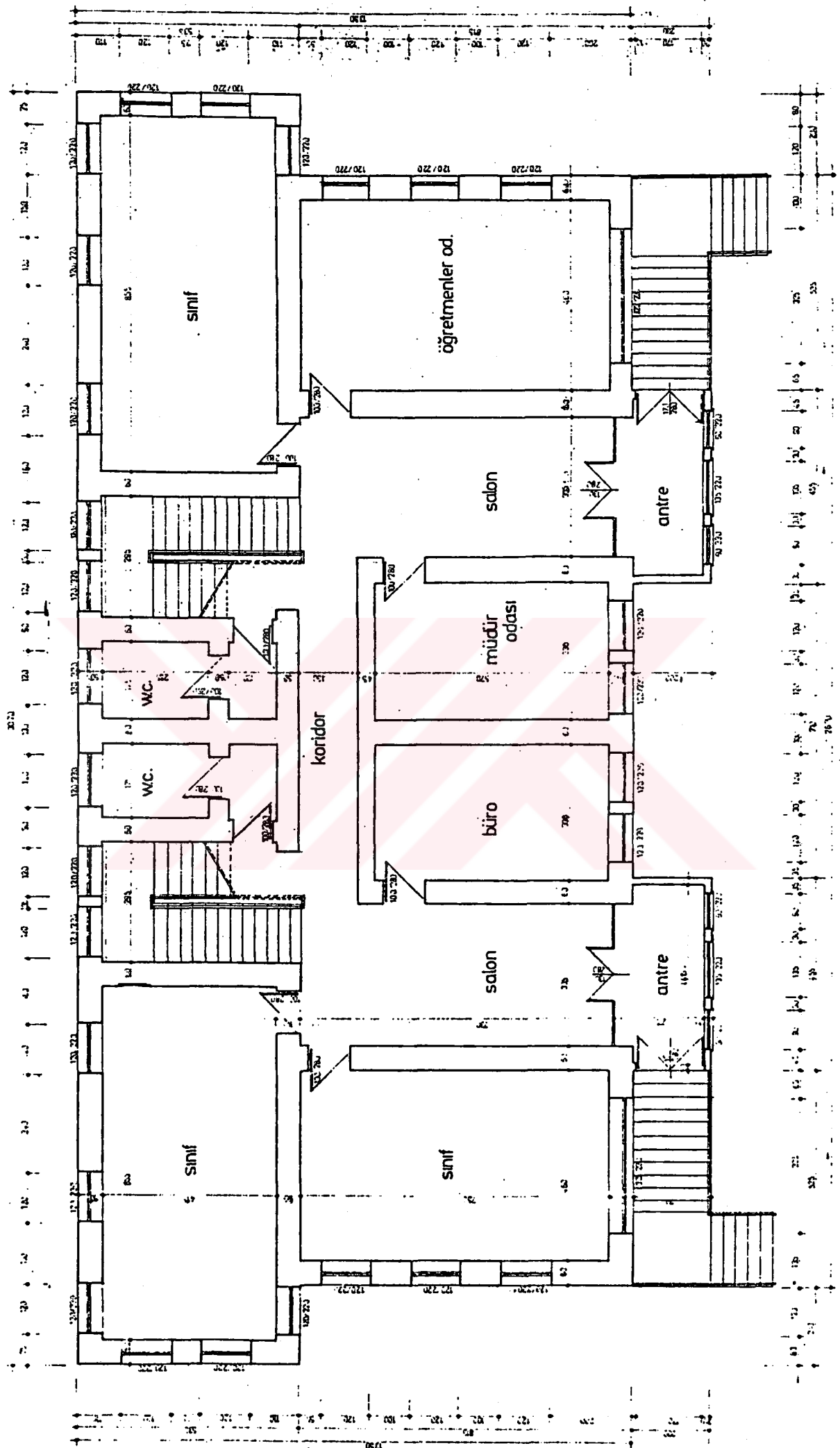
13

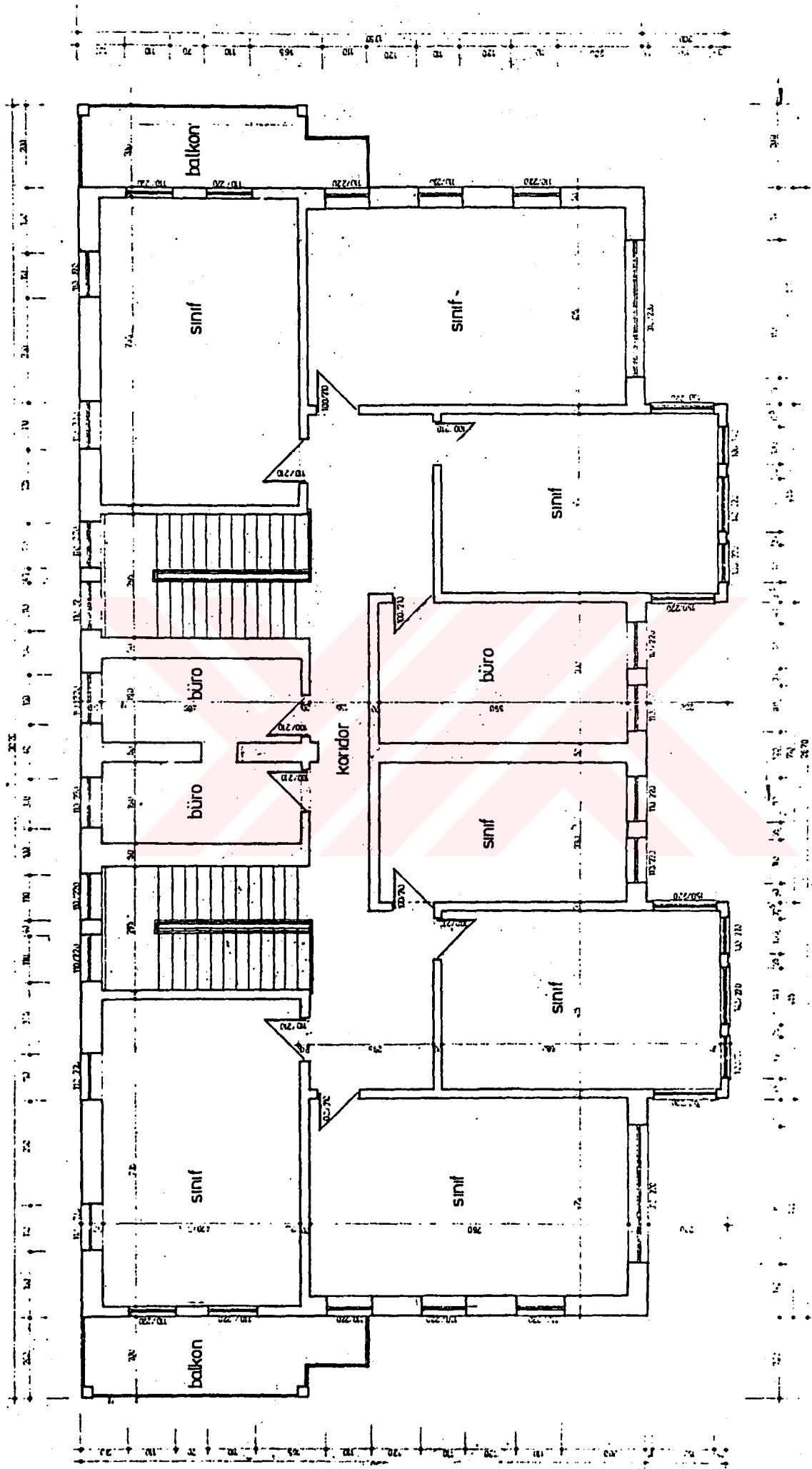
14

I KAT ÖLÇEK: 1/50

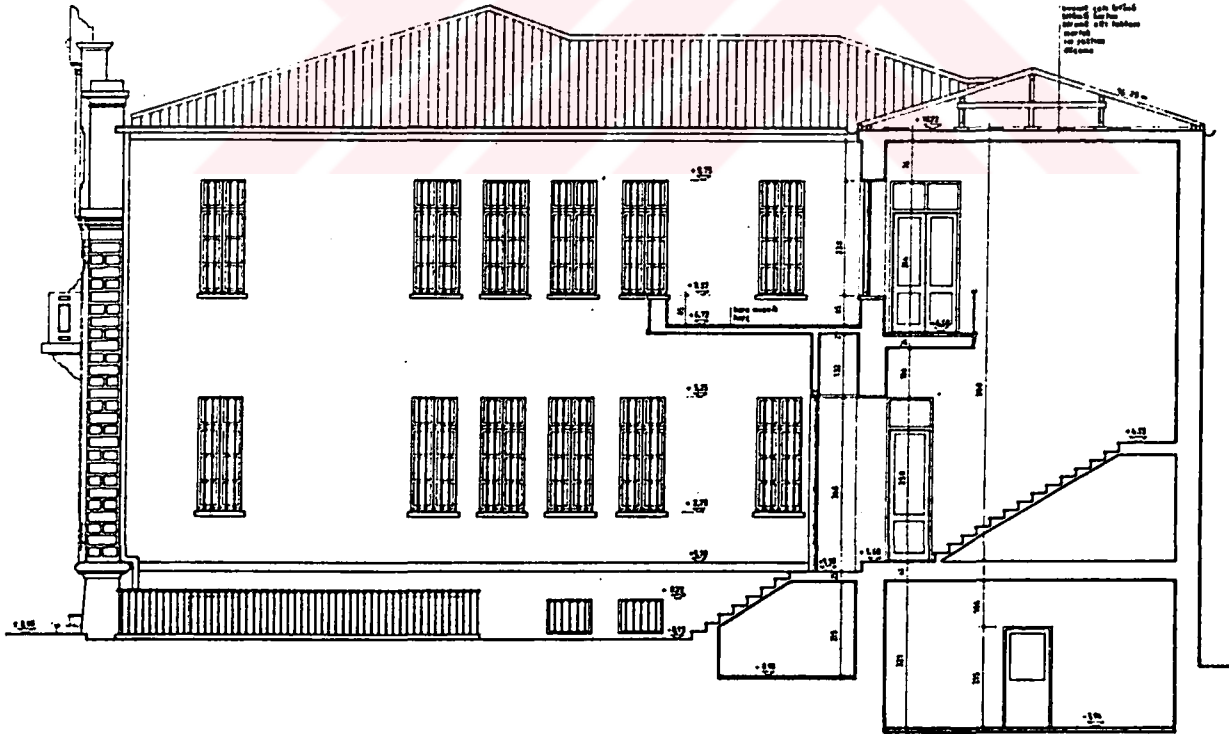
II KAT ÖLÇEK:1/50

RÖLİEF

ÖN ÇEŞİTME

21

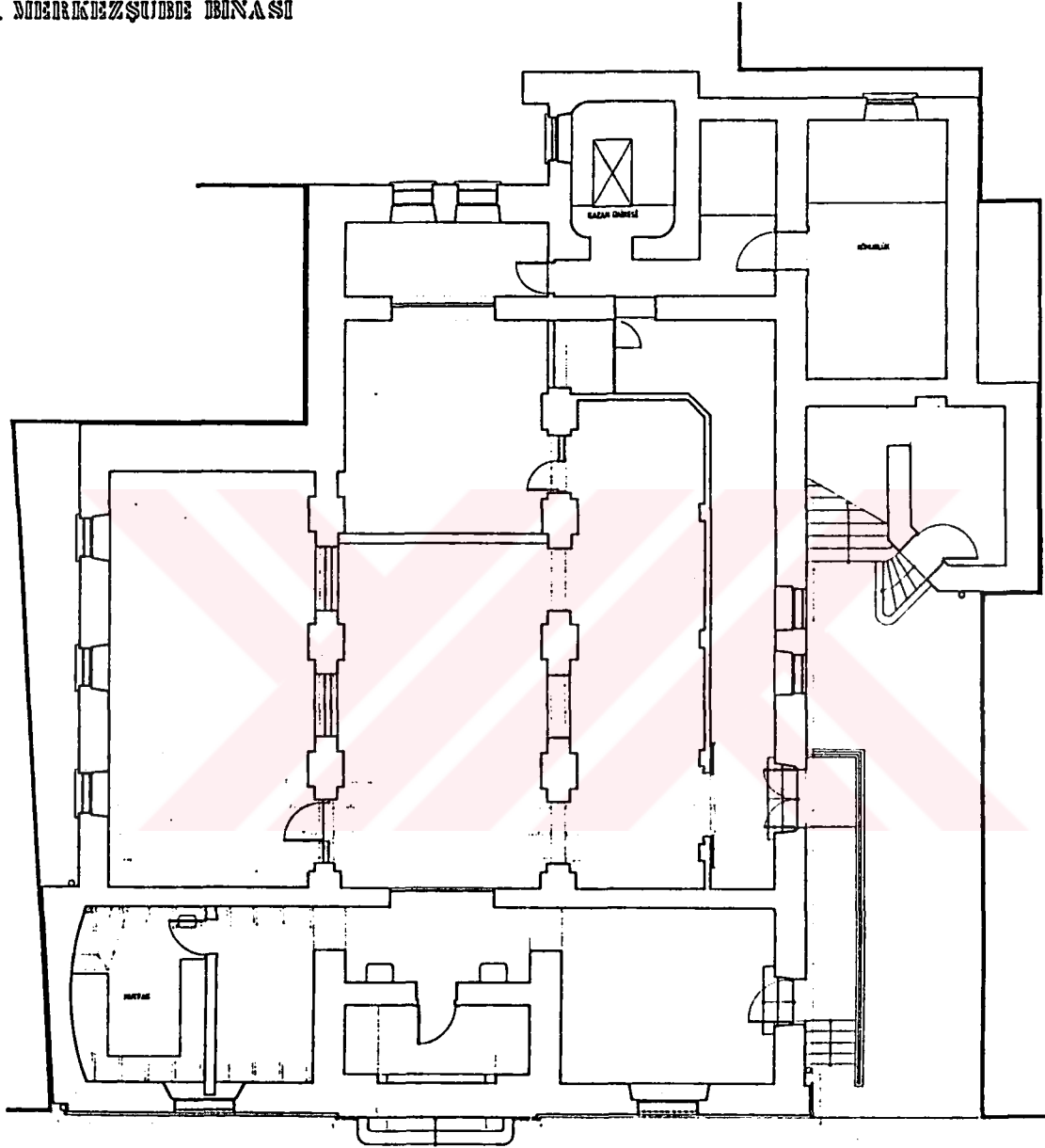
22

YERLEŞİM PROJESİ

YANGİRCİLİK (KESİT G.C.)

Ölçek : 1/500

PI ve KREDİ BANKASI A.Ş.
ŞYİ MERKEZ ŞUBİE BİNASI

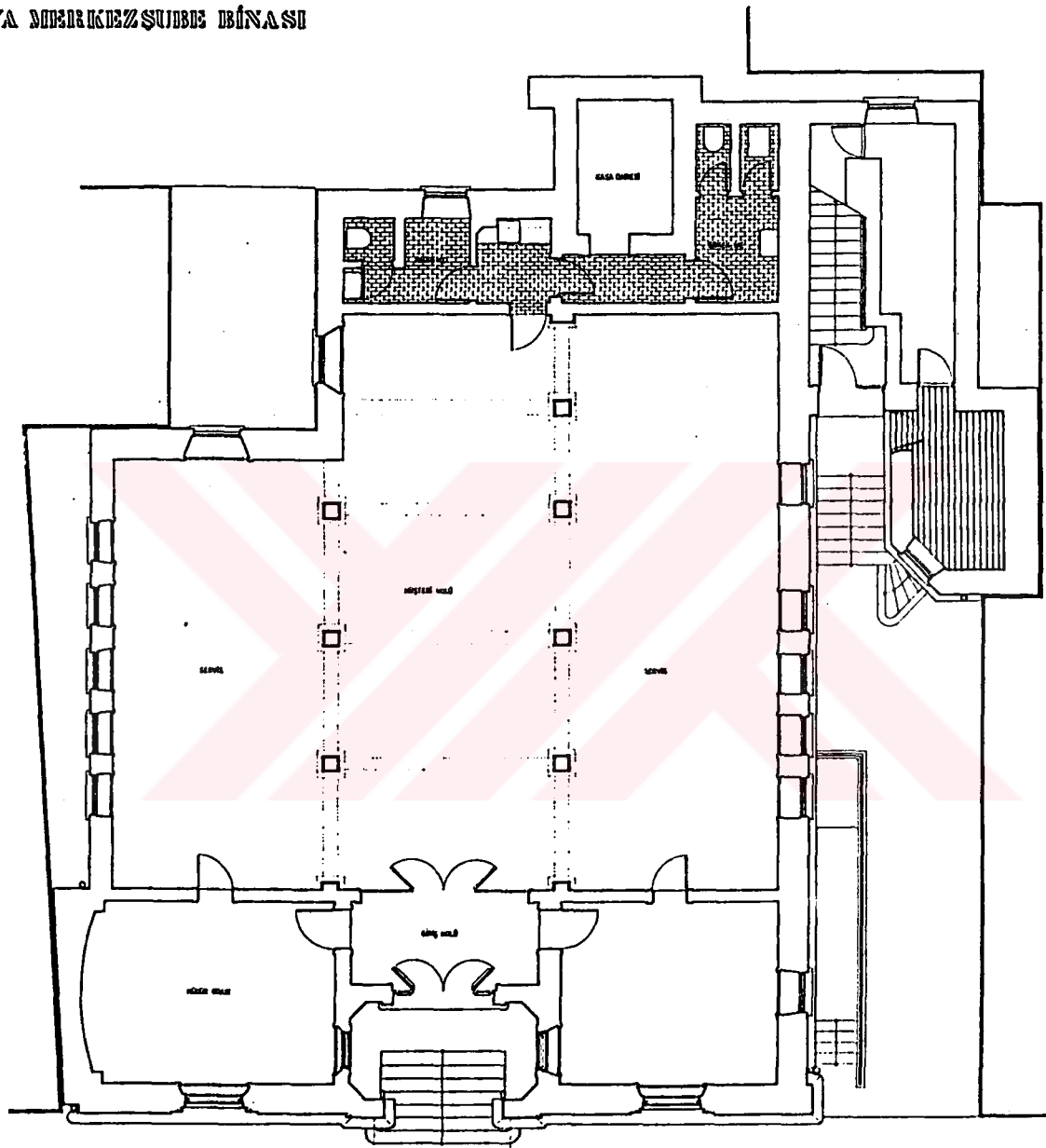

23

İSİMLERİ
BİNASININ KAT PLANI

İPTİVA KREDİ BANKASI A.Ş.
İNİSİYATİF MERKEZ ŞUBESİ BİNASI

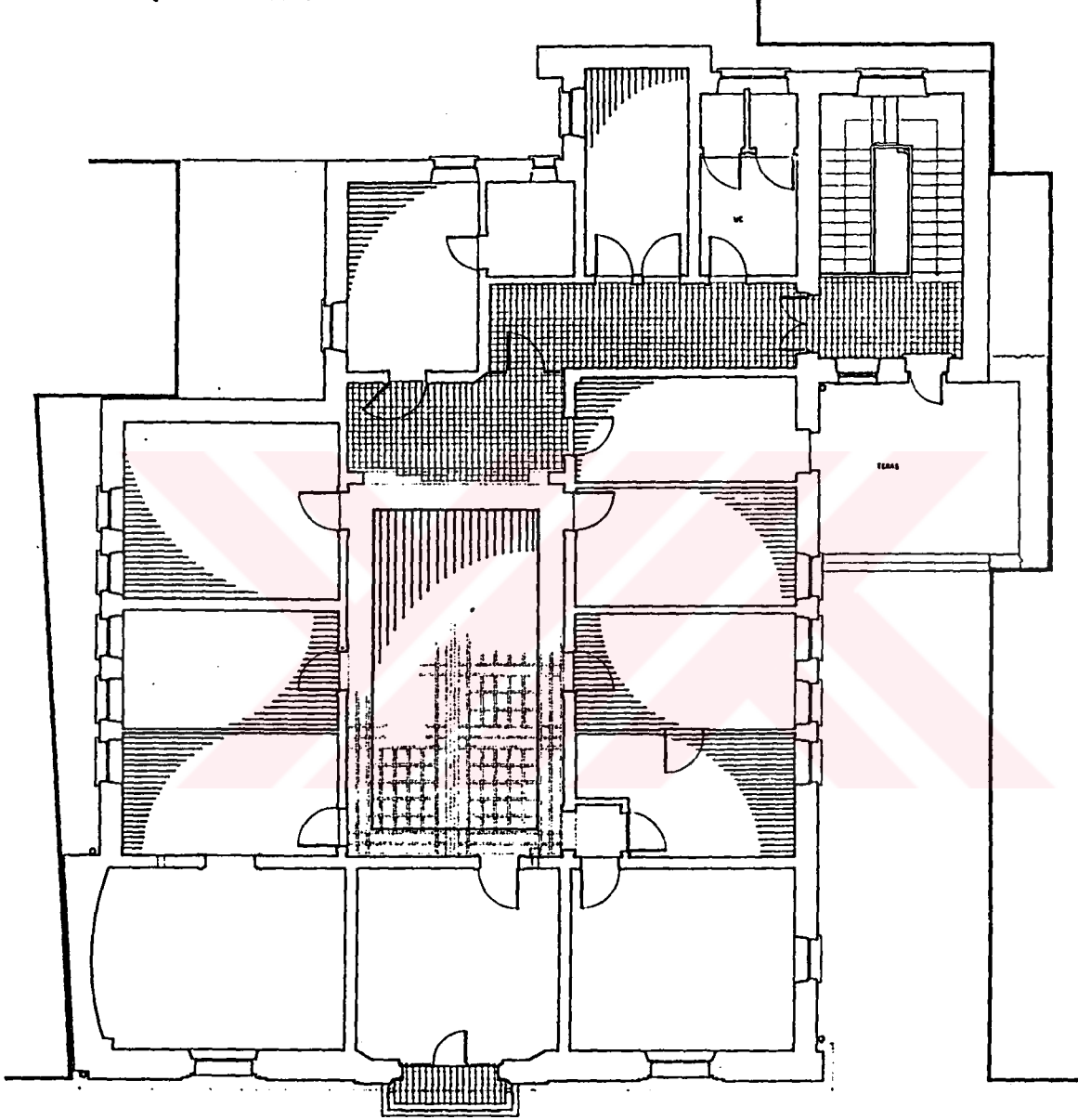

24

İNİSİYATİF
ZEMİN KAT PLANI

**İVEKİREDİ BANKASI A.Ş.
YA MERKEZ ŞUBHE BİNASI**

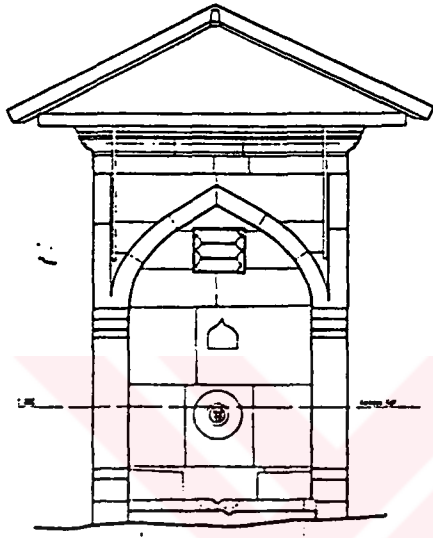

25

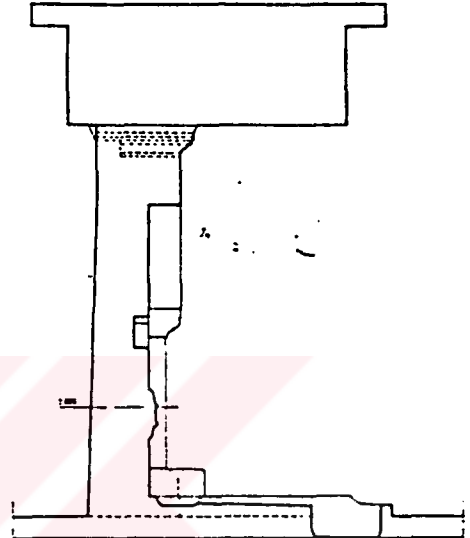
**MÖLME
BİNAININ KAT PLANI**

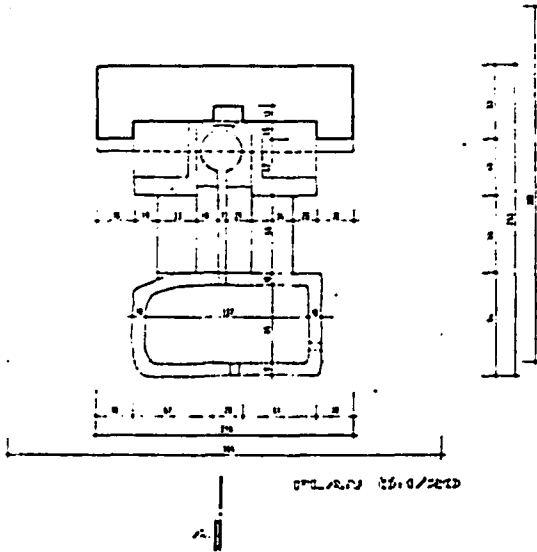
ÇEŞME

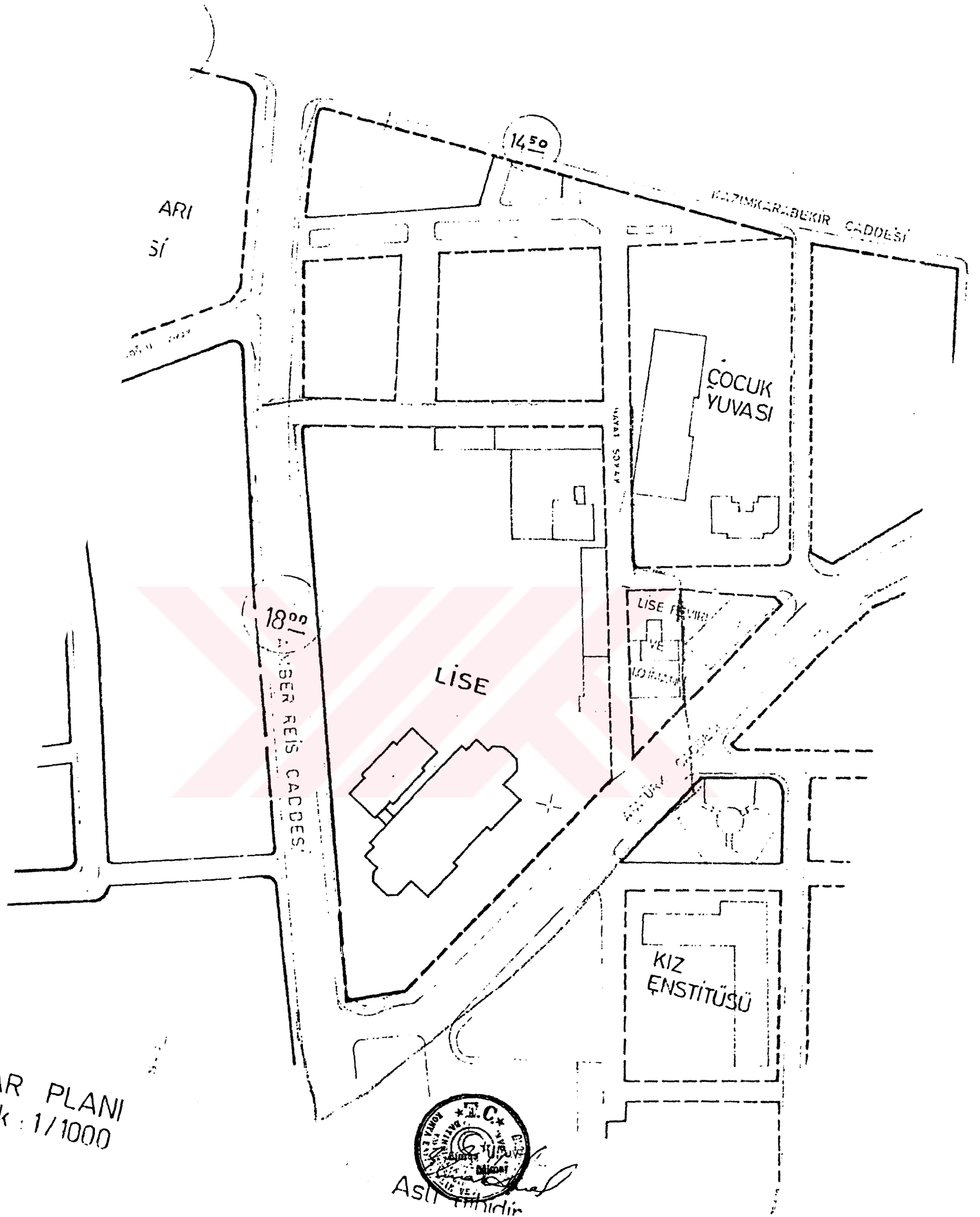
ÇEŞME ÇEŞME

ÇEŞME ÇEŞME

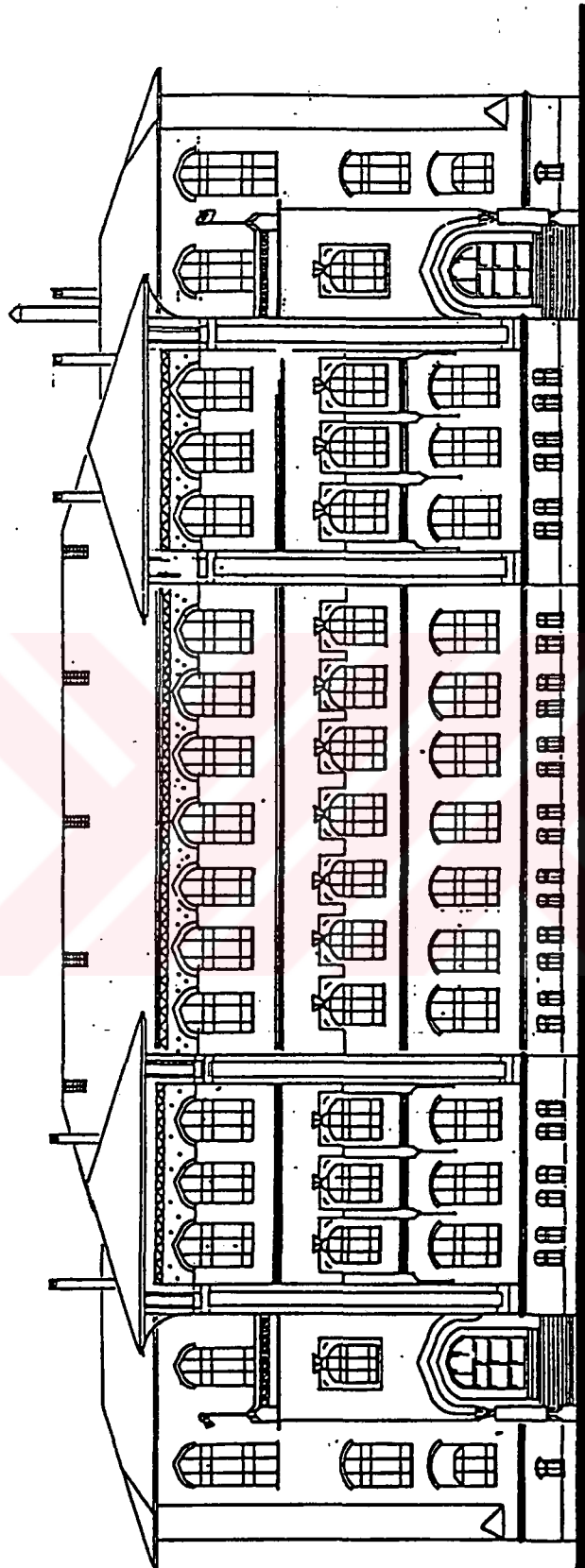

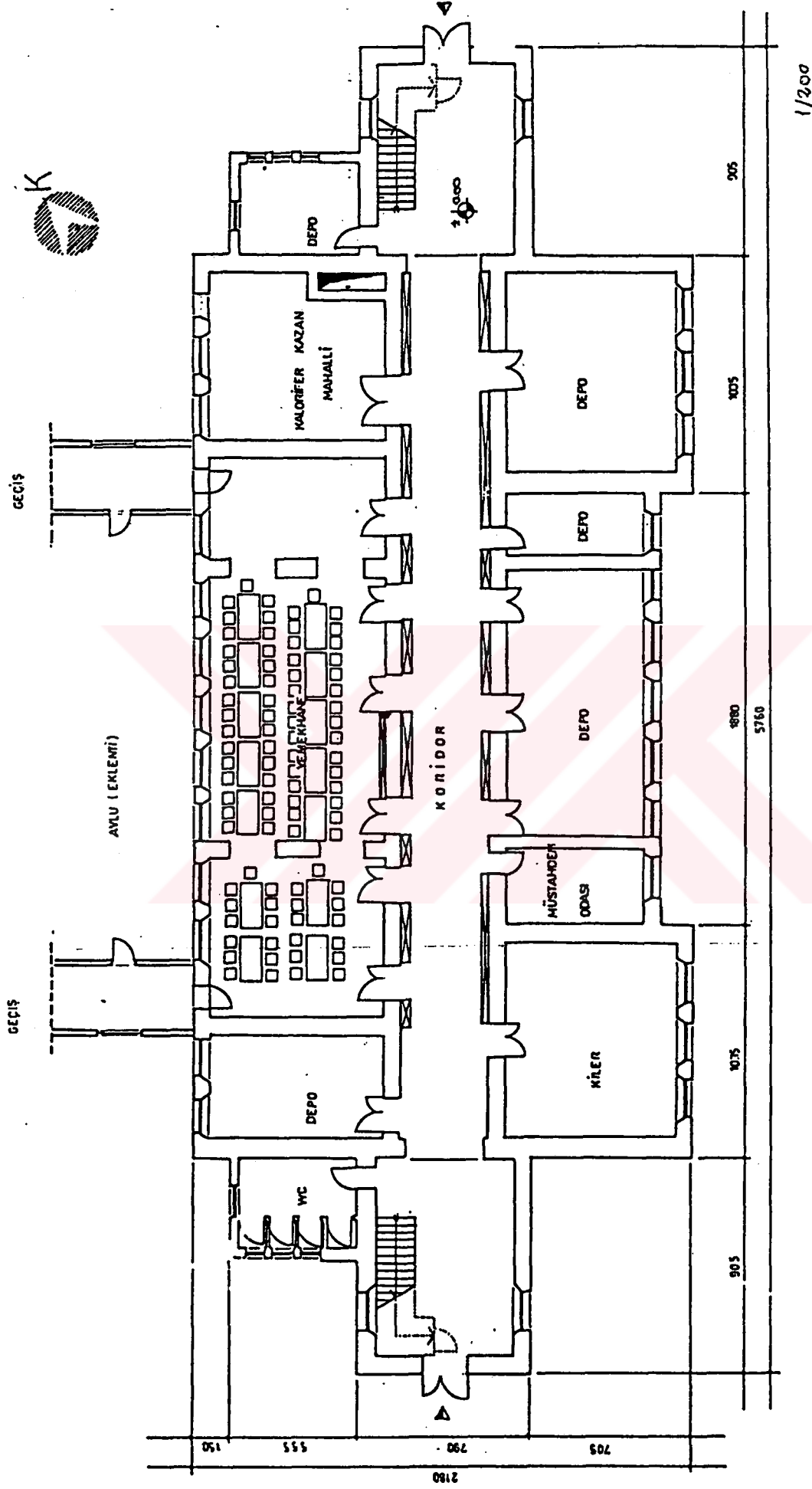
ÇEŞME ÇEŞME

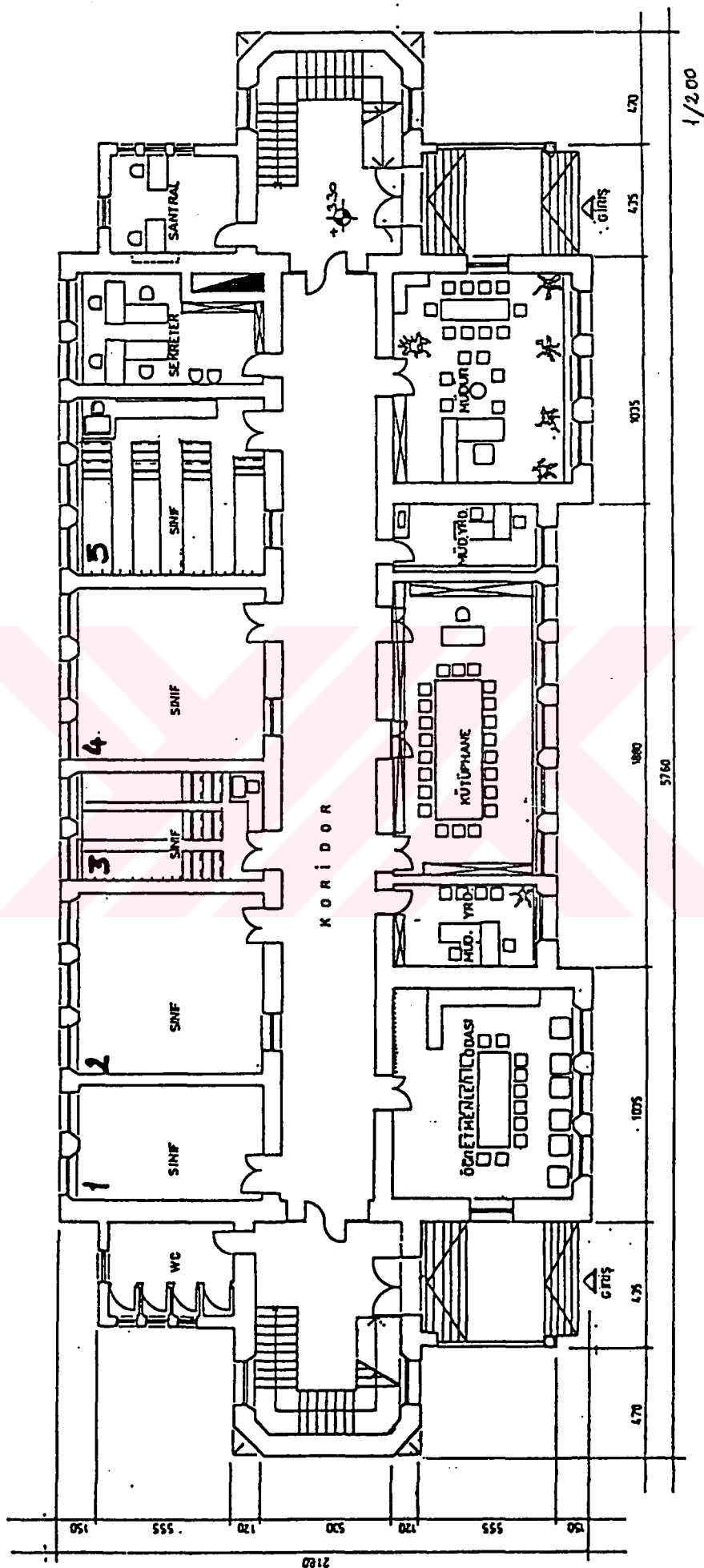

VAR PLANI
İçek : 1/1000

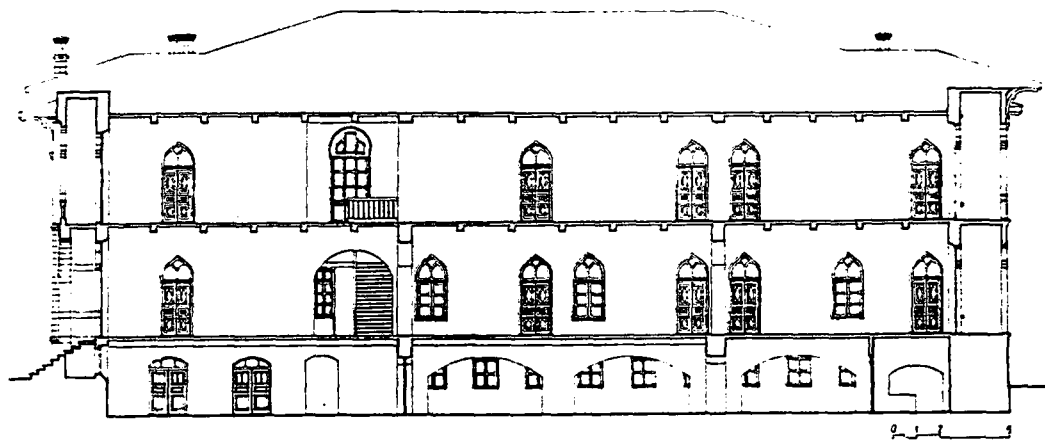

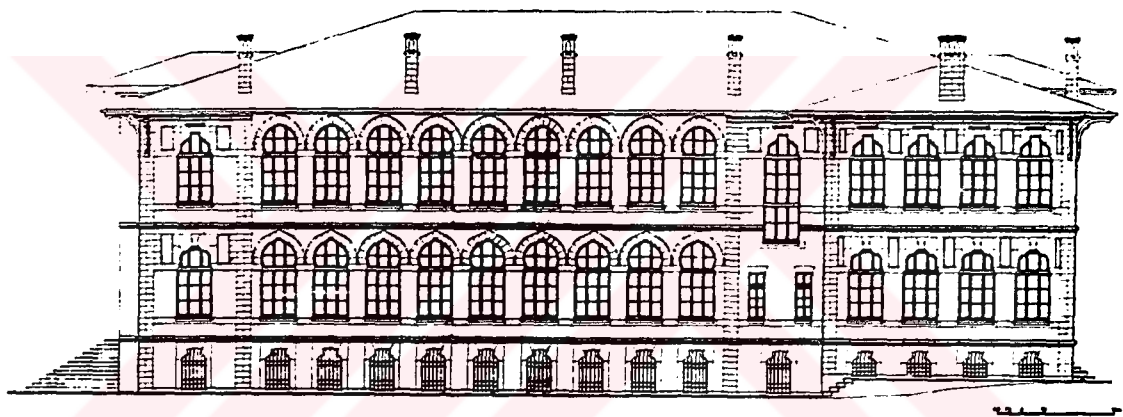
34

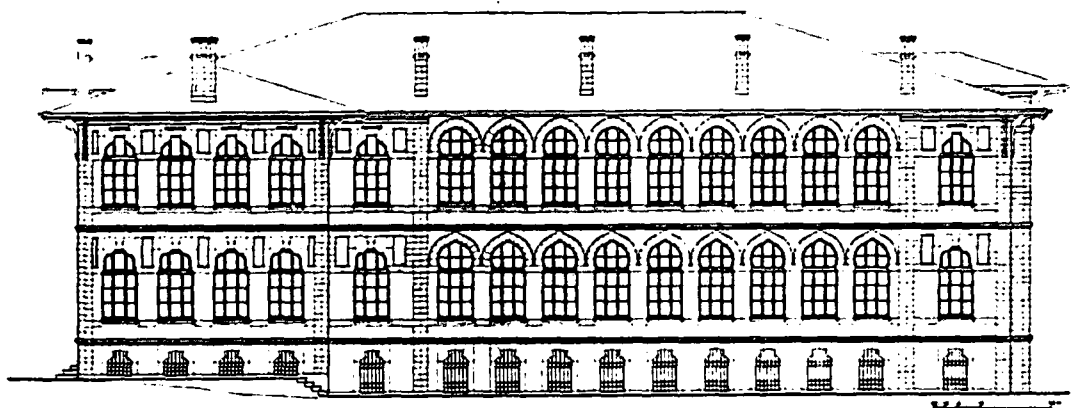
35

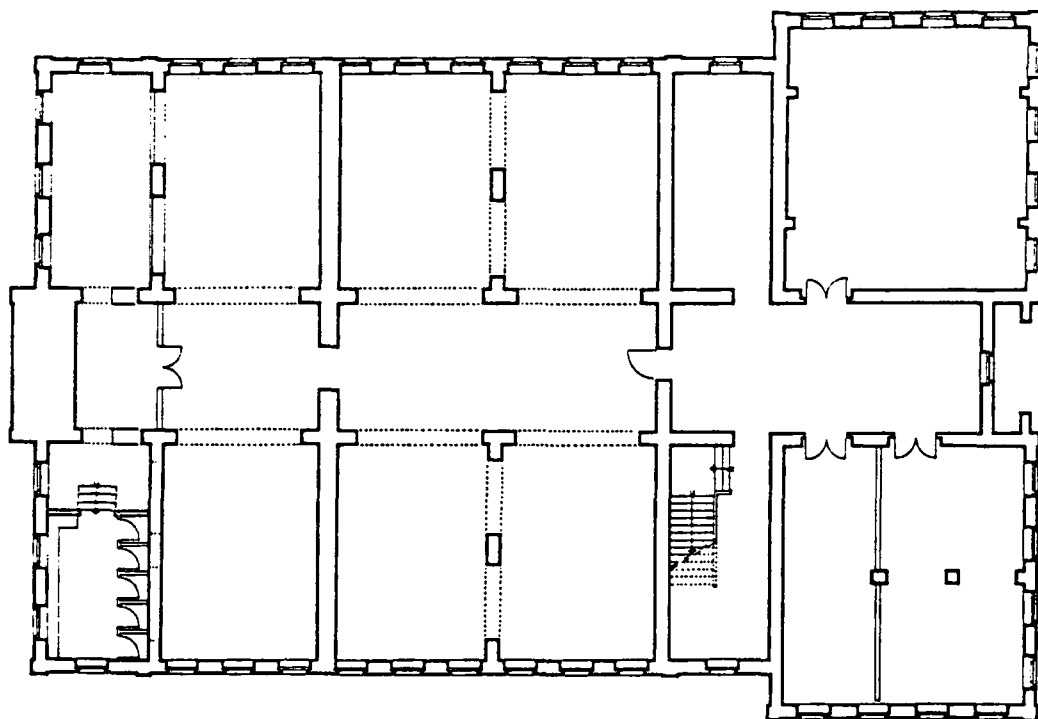
36

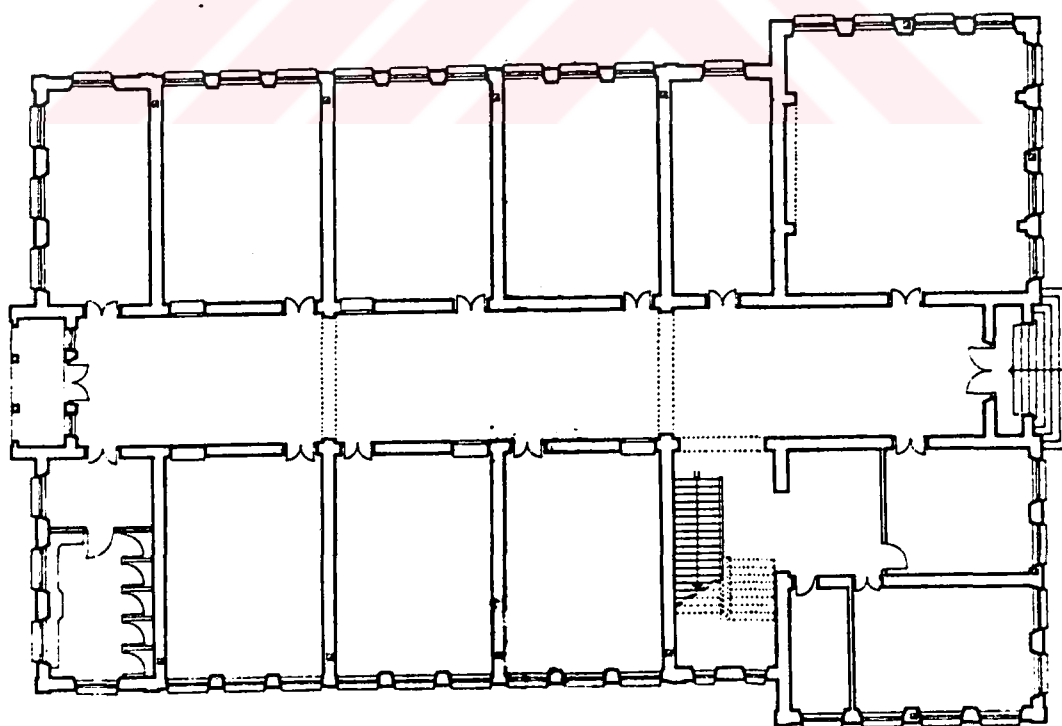
37

38

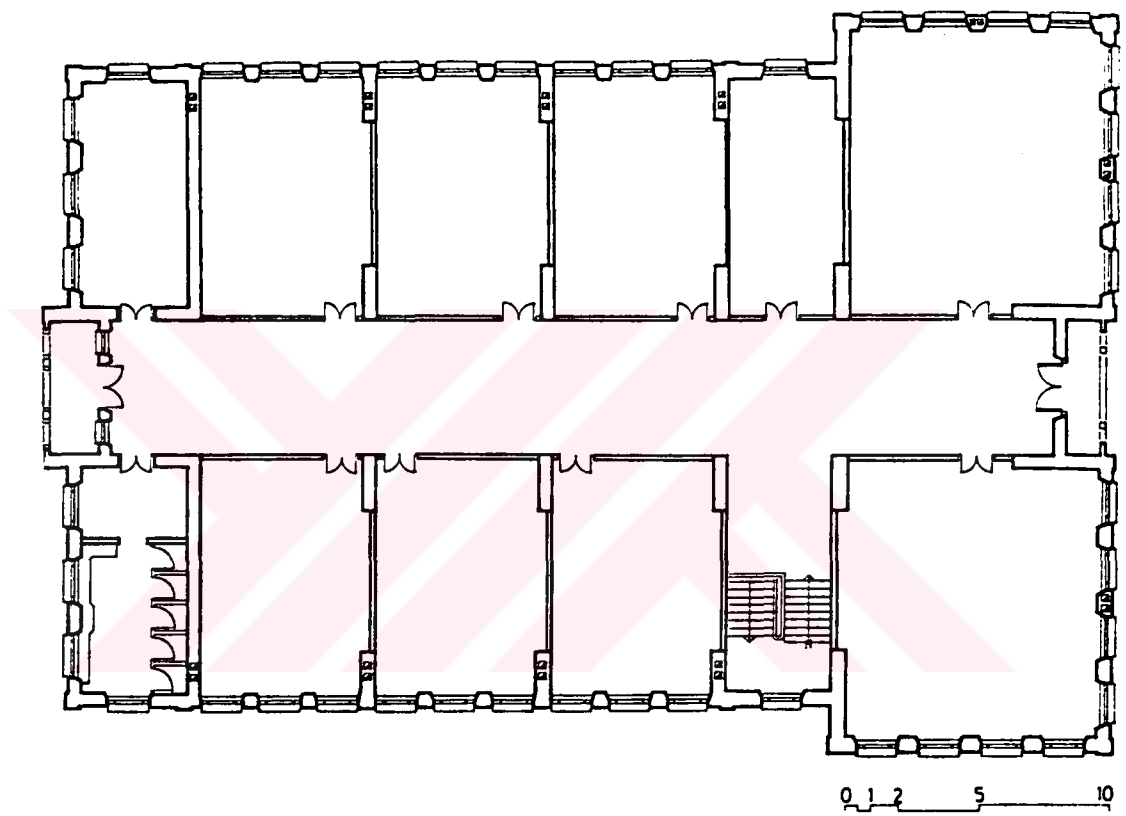

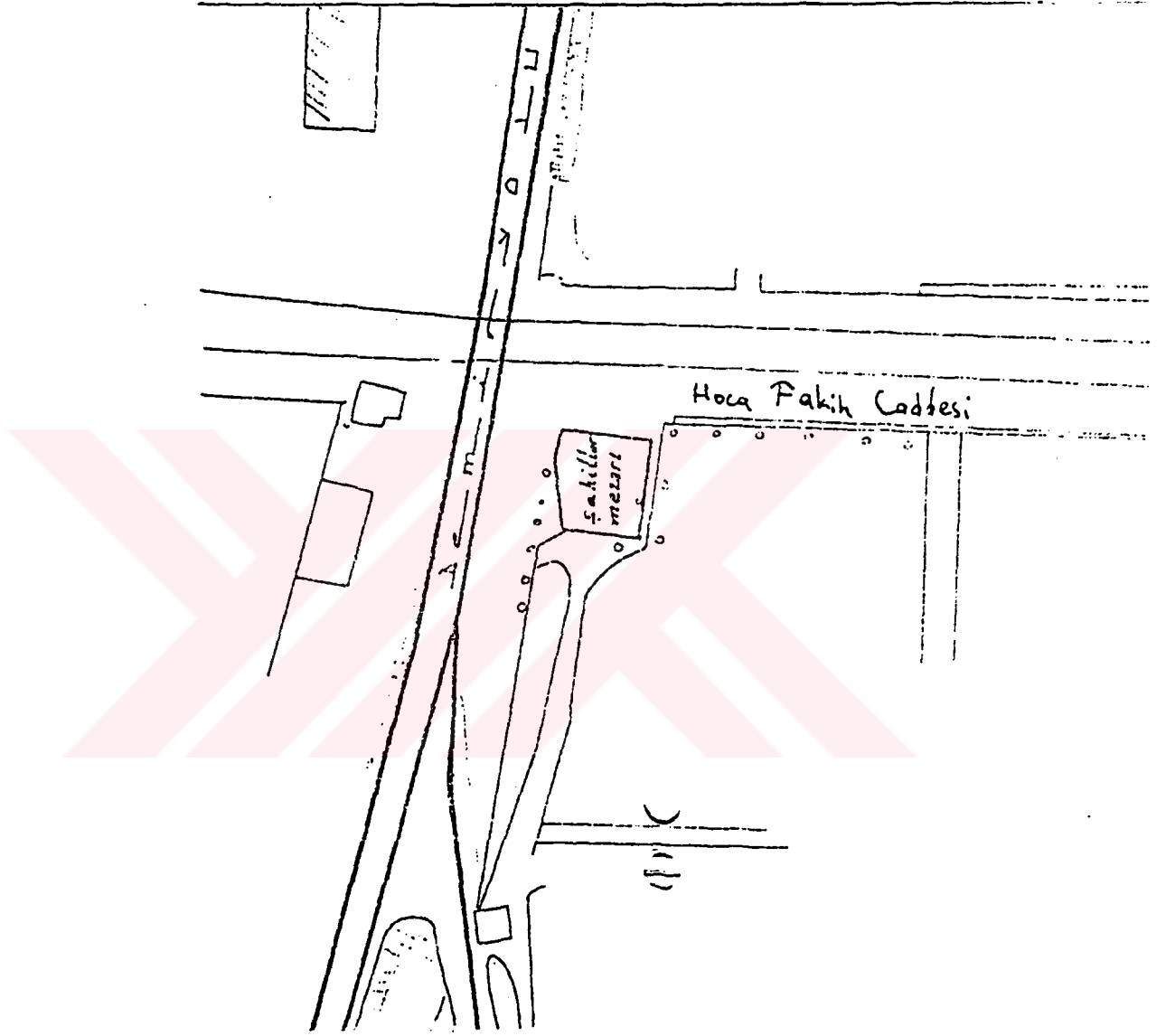
39

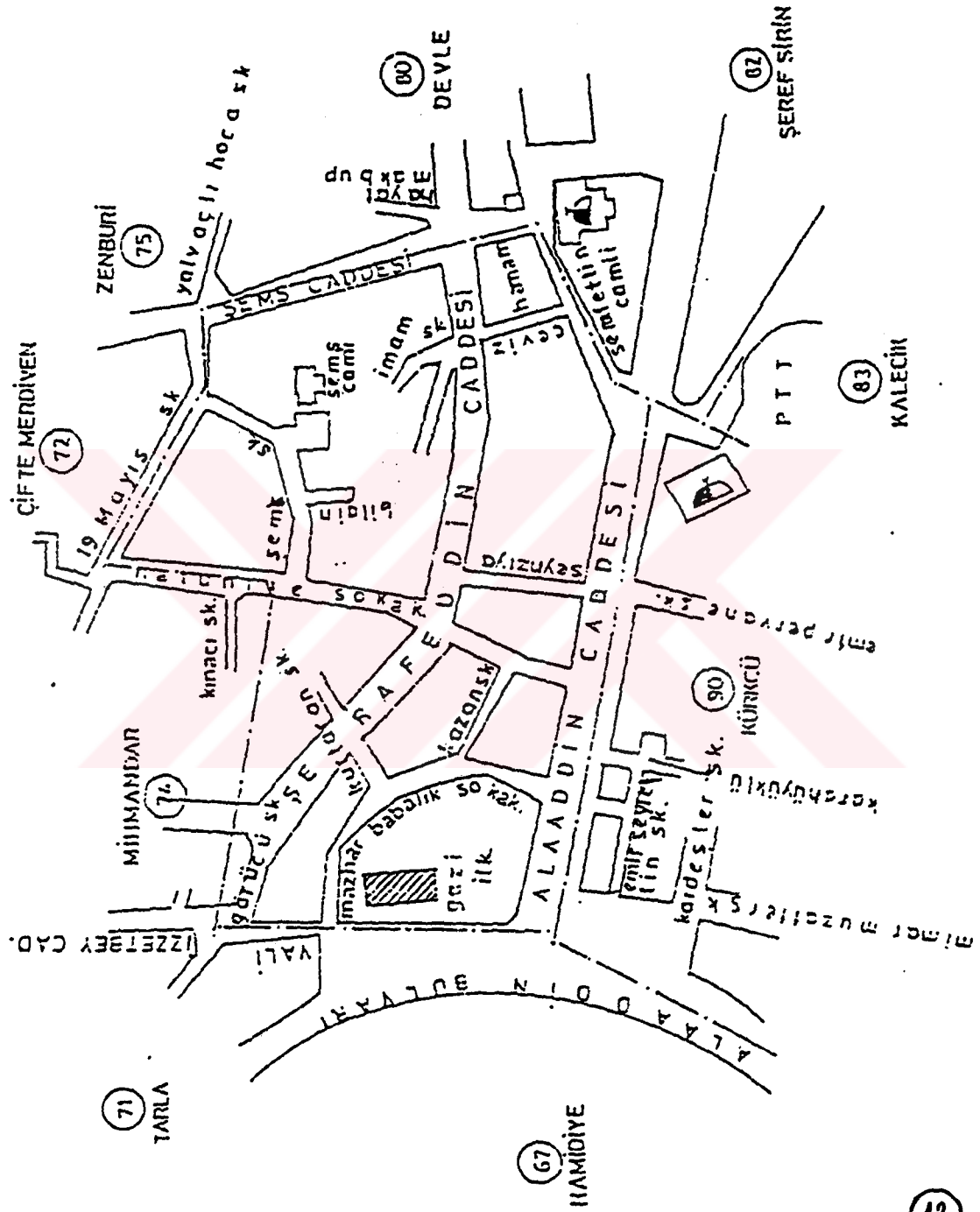

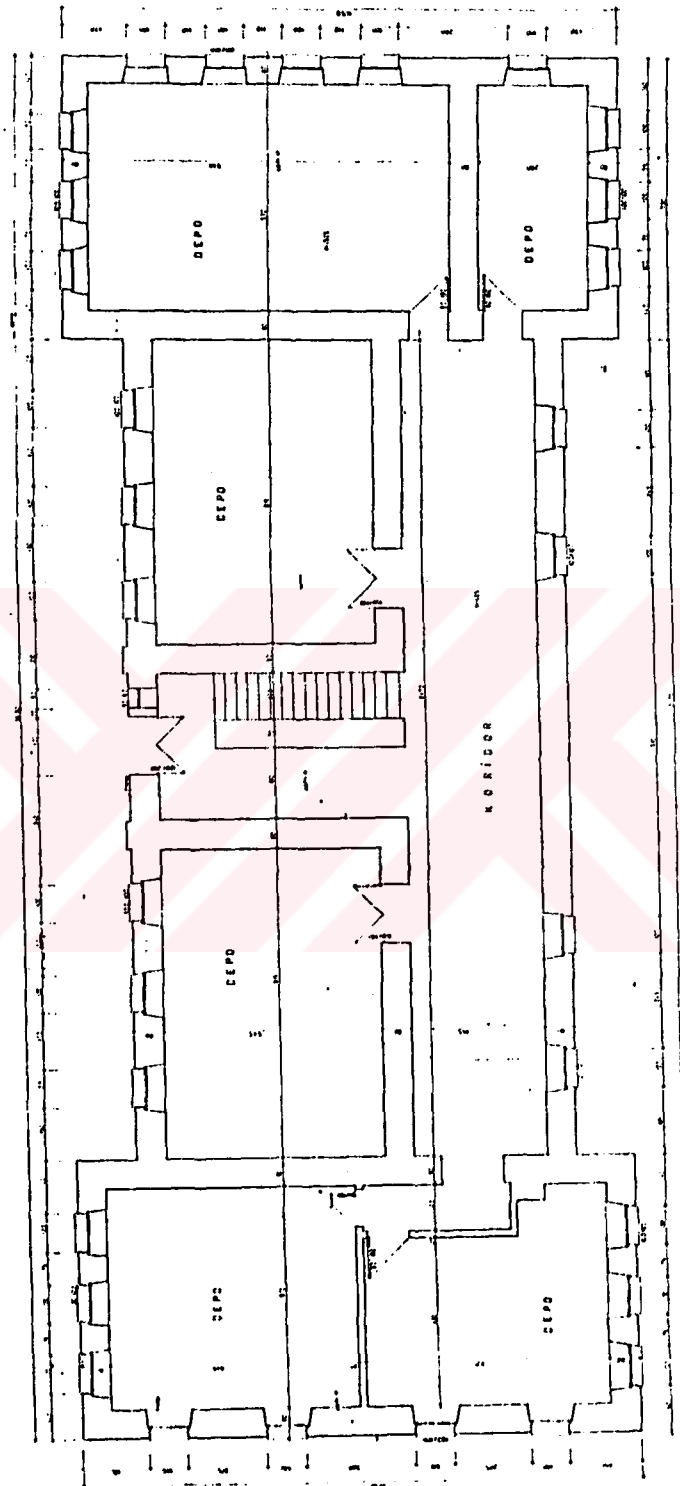
0 1 2 5 10

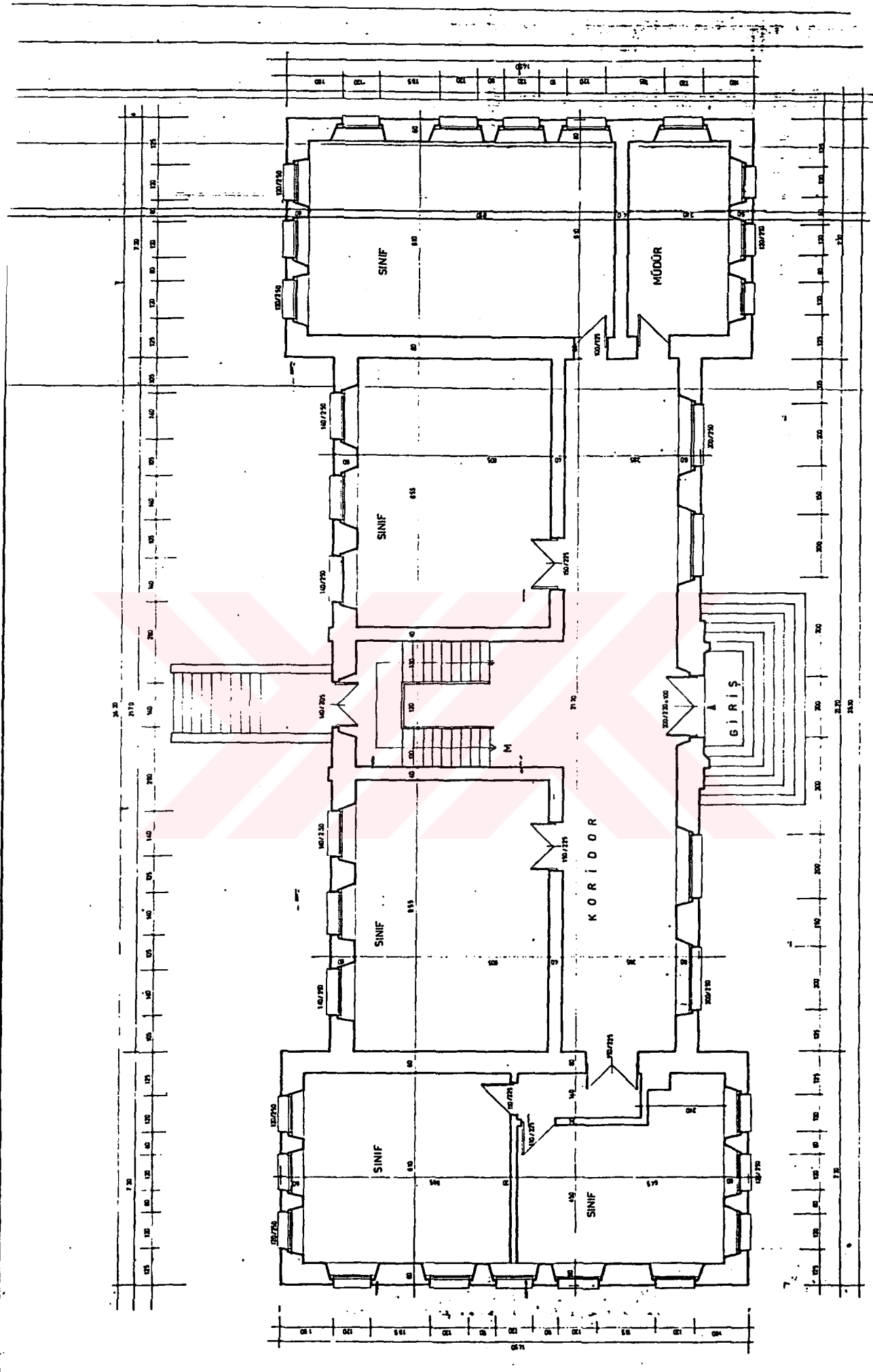
40

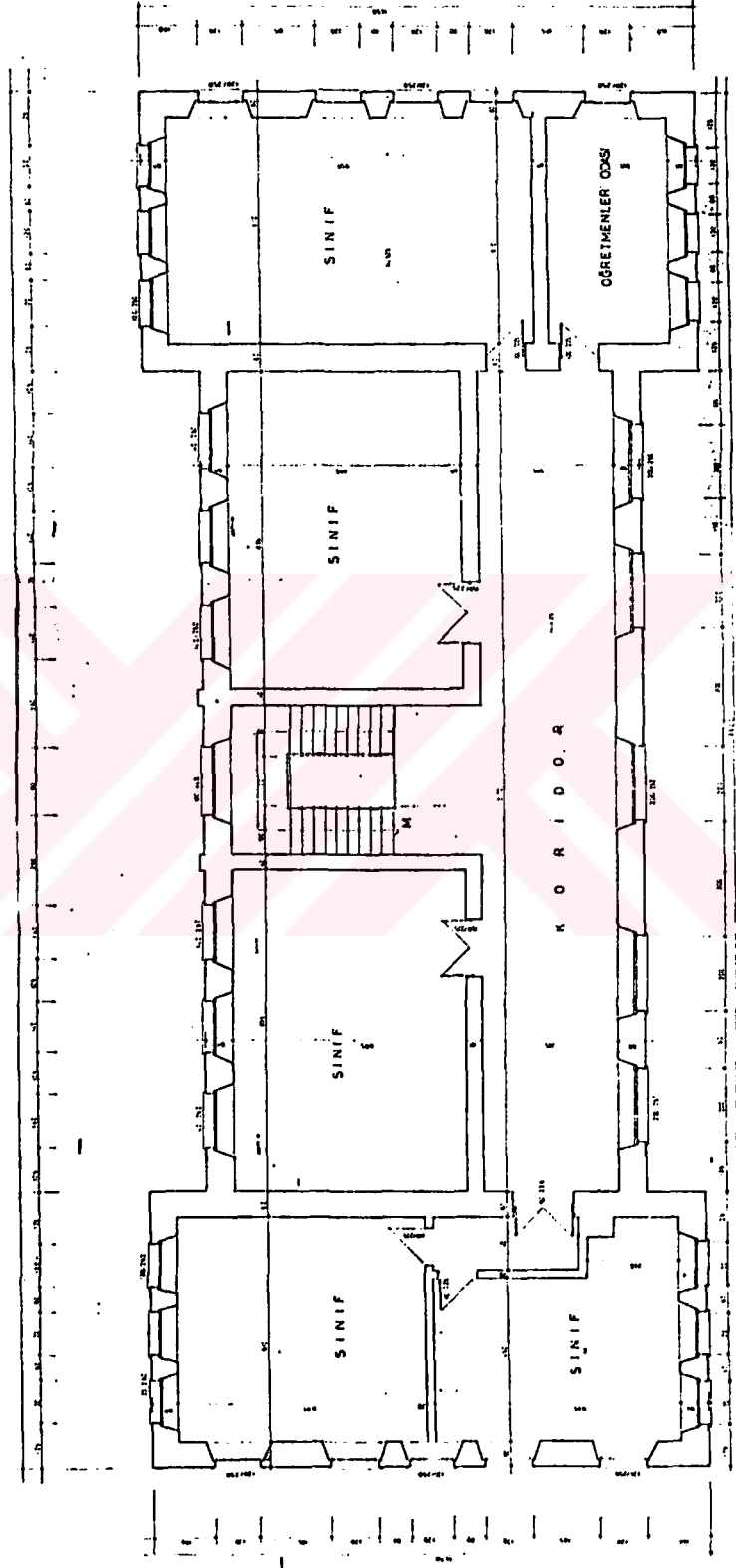

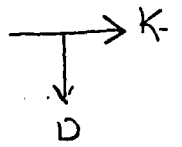

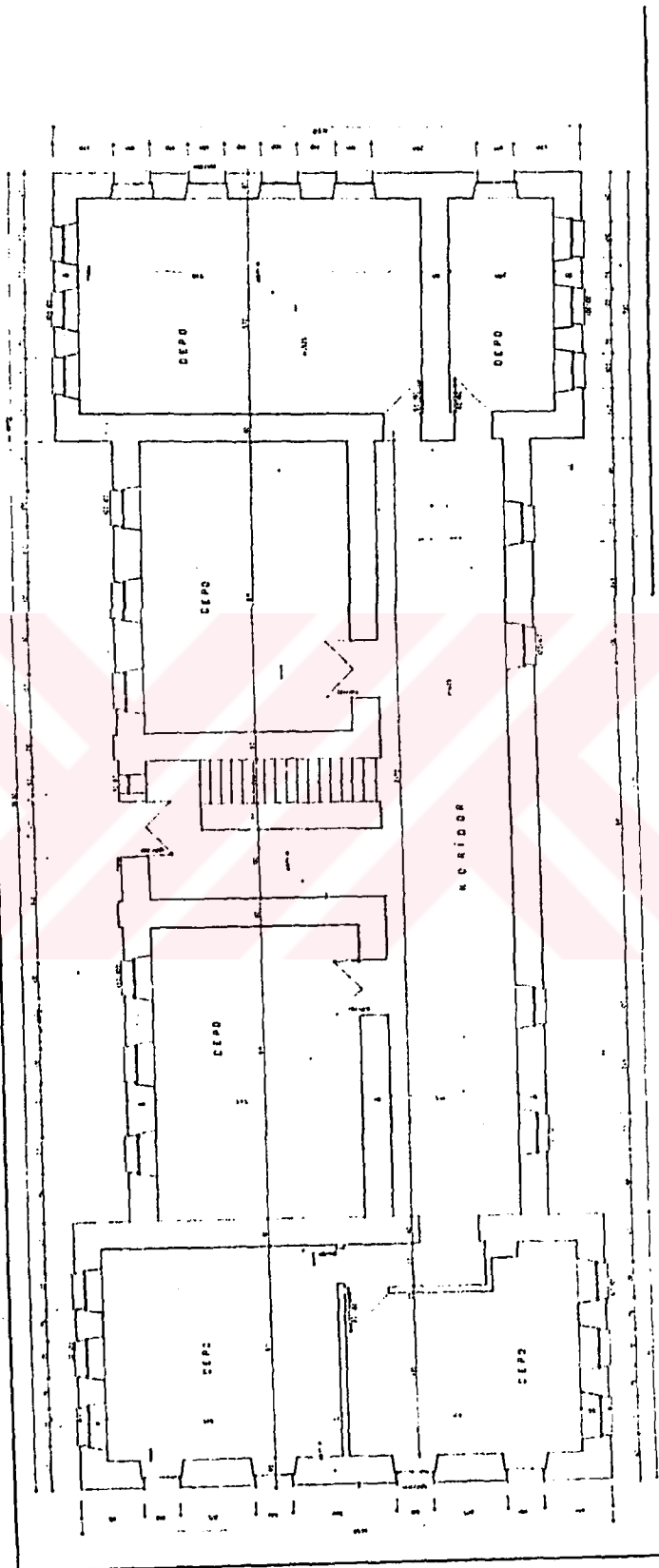

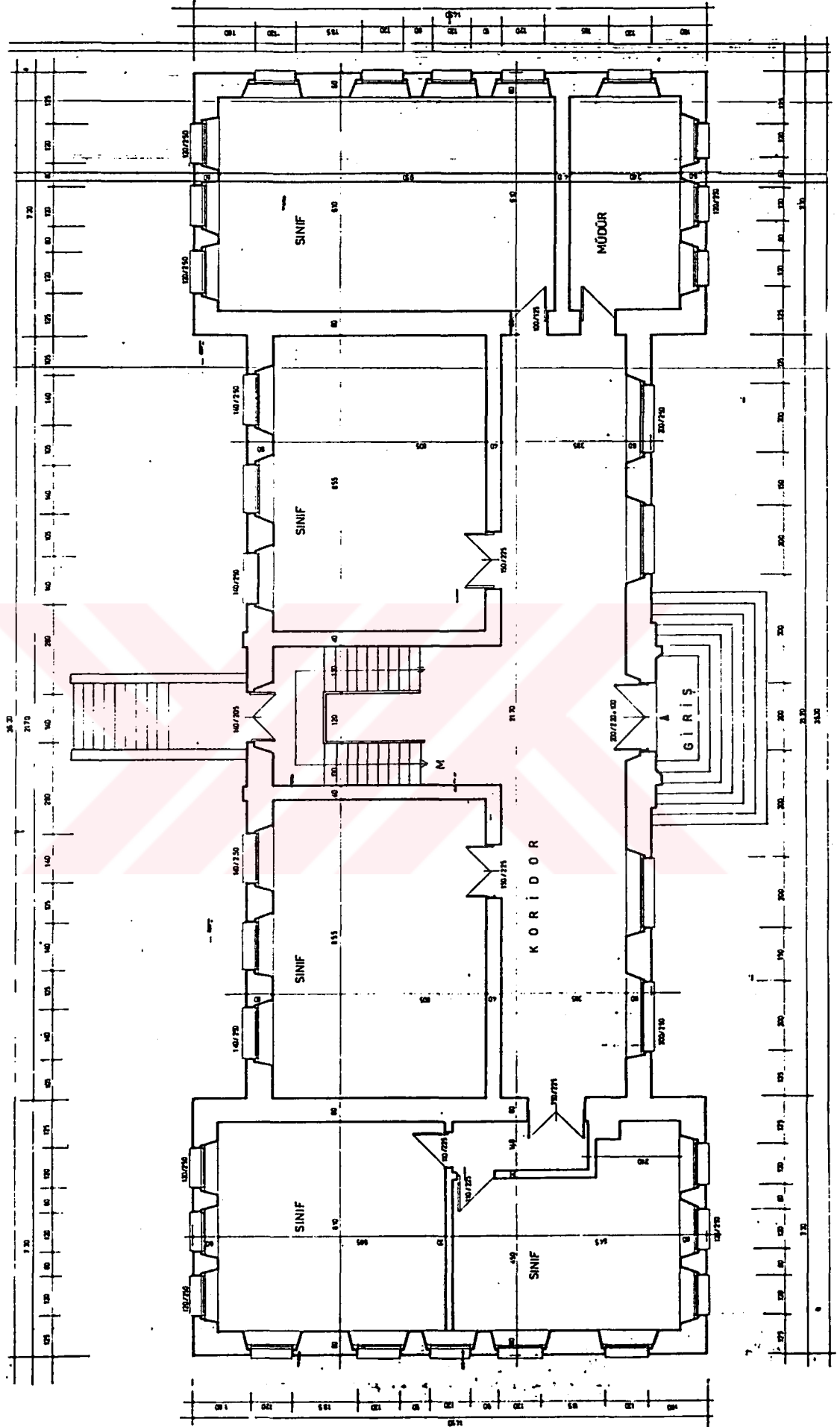

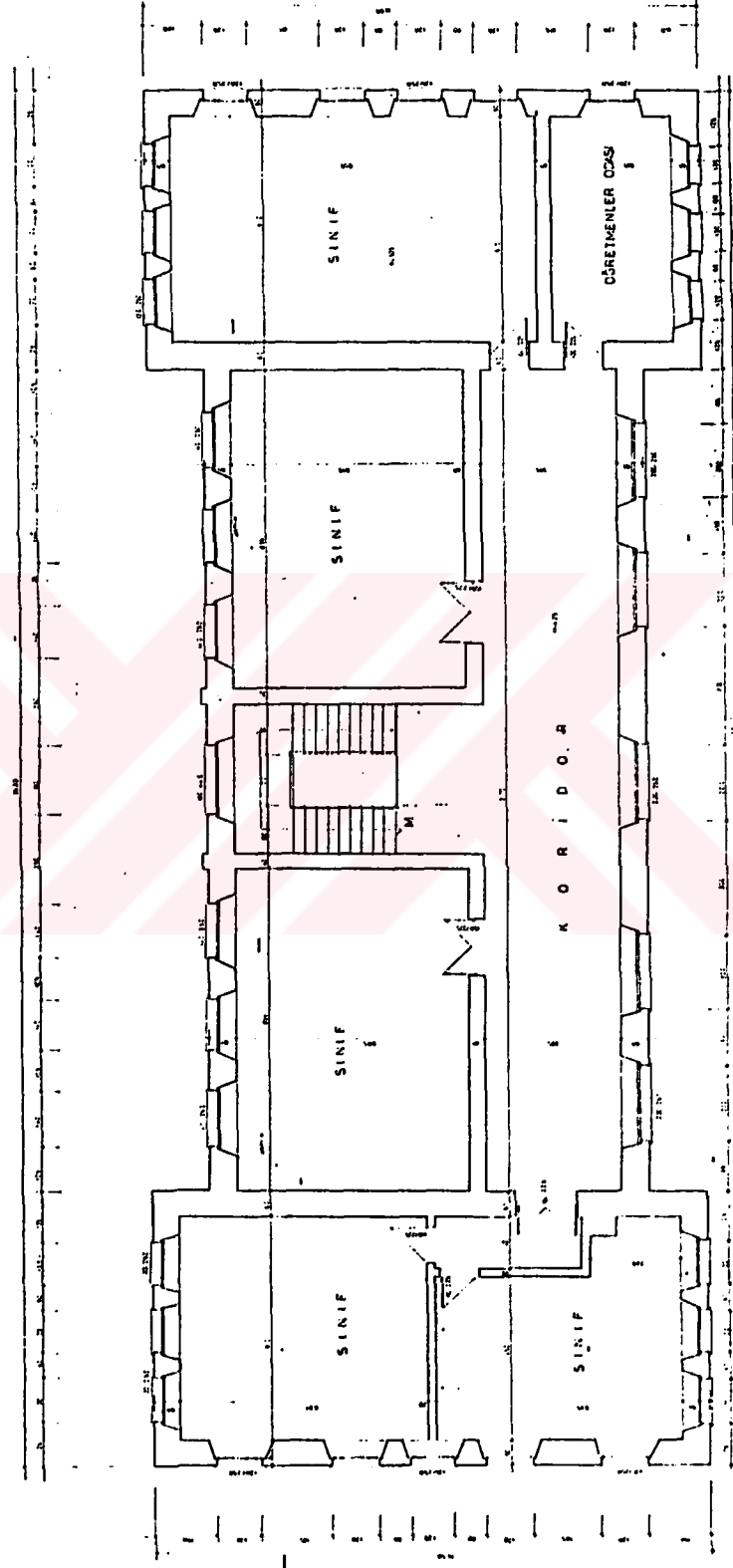

KAP 1/50

KAT: 1/50

İMAR PLANINDA OKUL YERİ OLARAK GÖSTERİLEN ALANA BİNALARIN OTURUŞU

(Vaziyet Planı) (K 1/2000-1/5000) (Basit Bir Şekilde Elle Çizilecektir.)

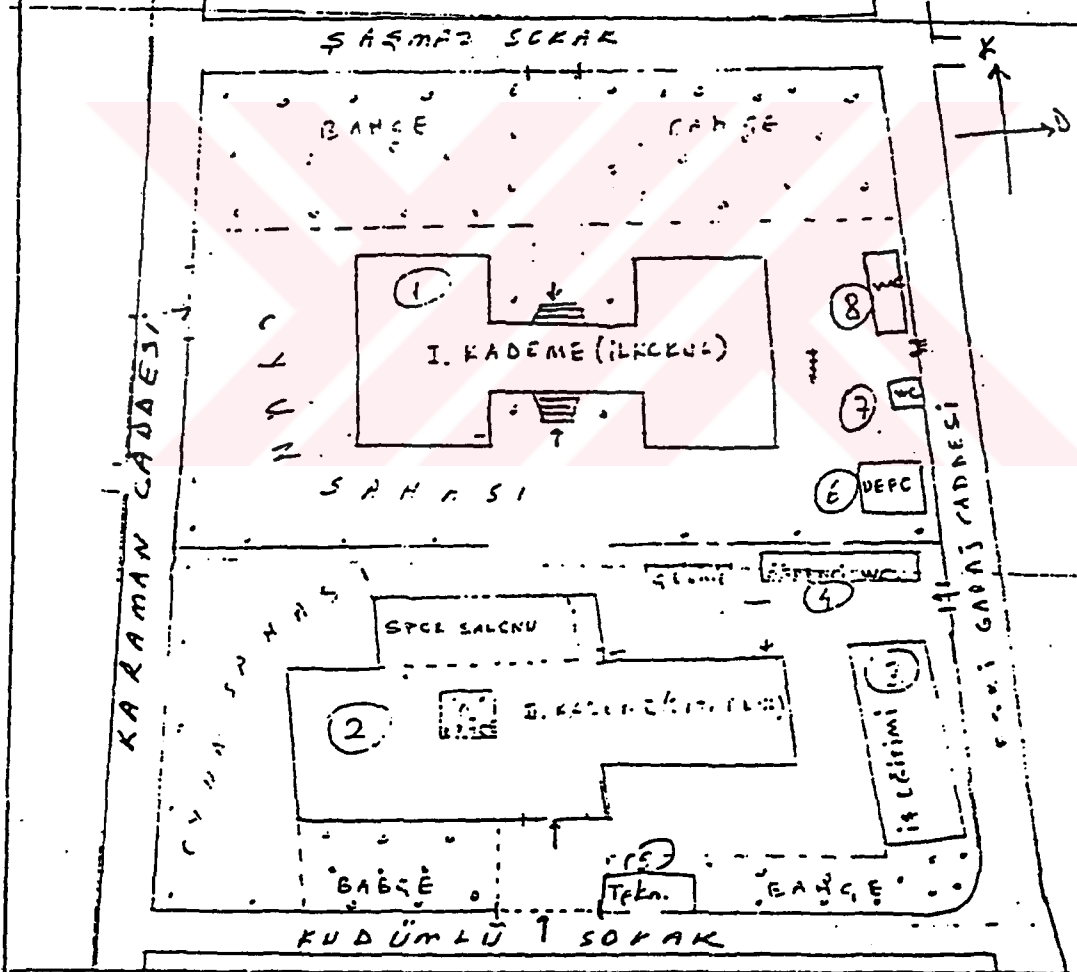
Tam Alan Alanı : M² 17.000

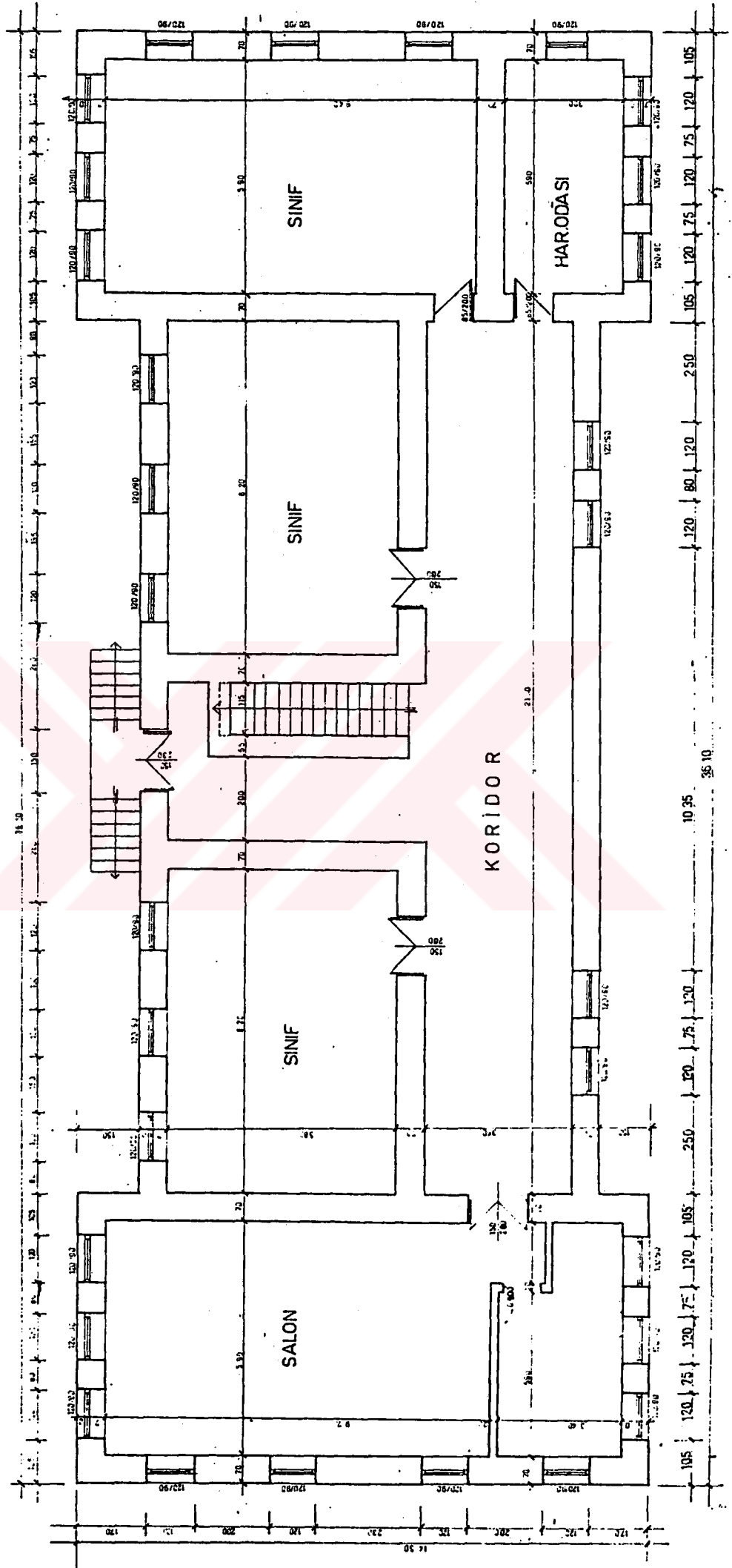
Ada No : 554

Bahçe Alanı : M² 15.258

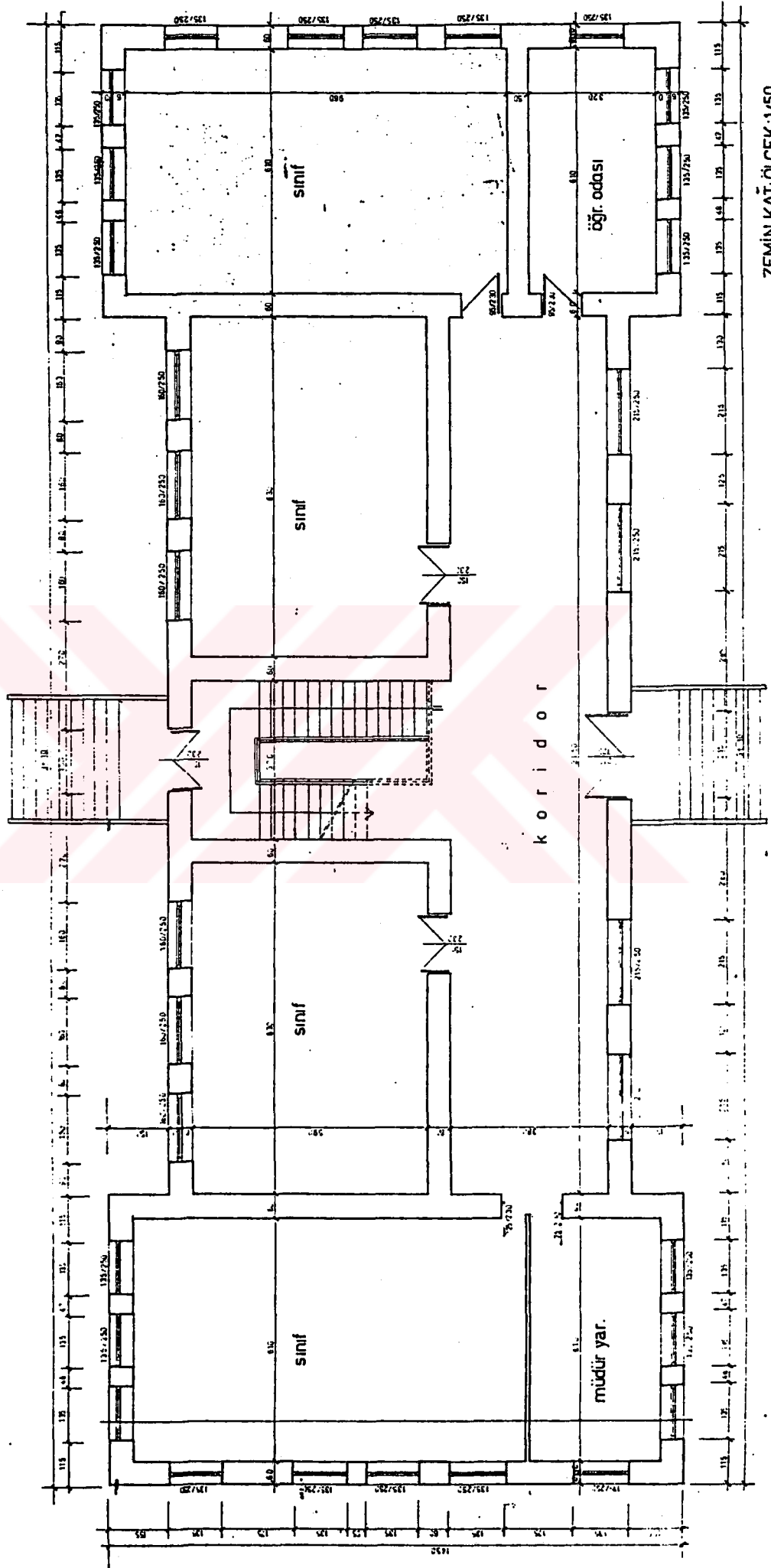
Pafta No : 57

Parcel No : 46

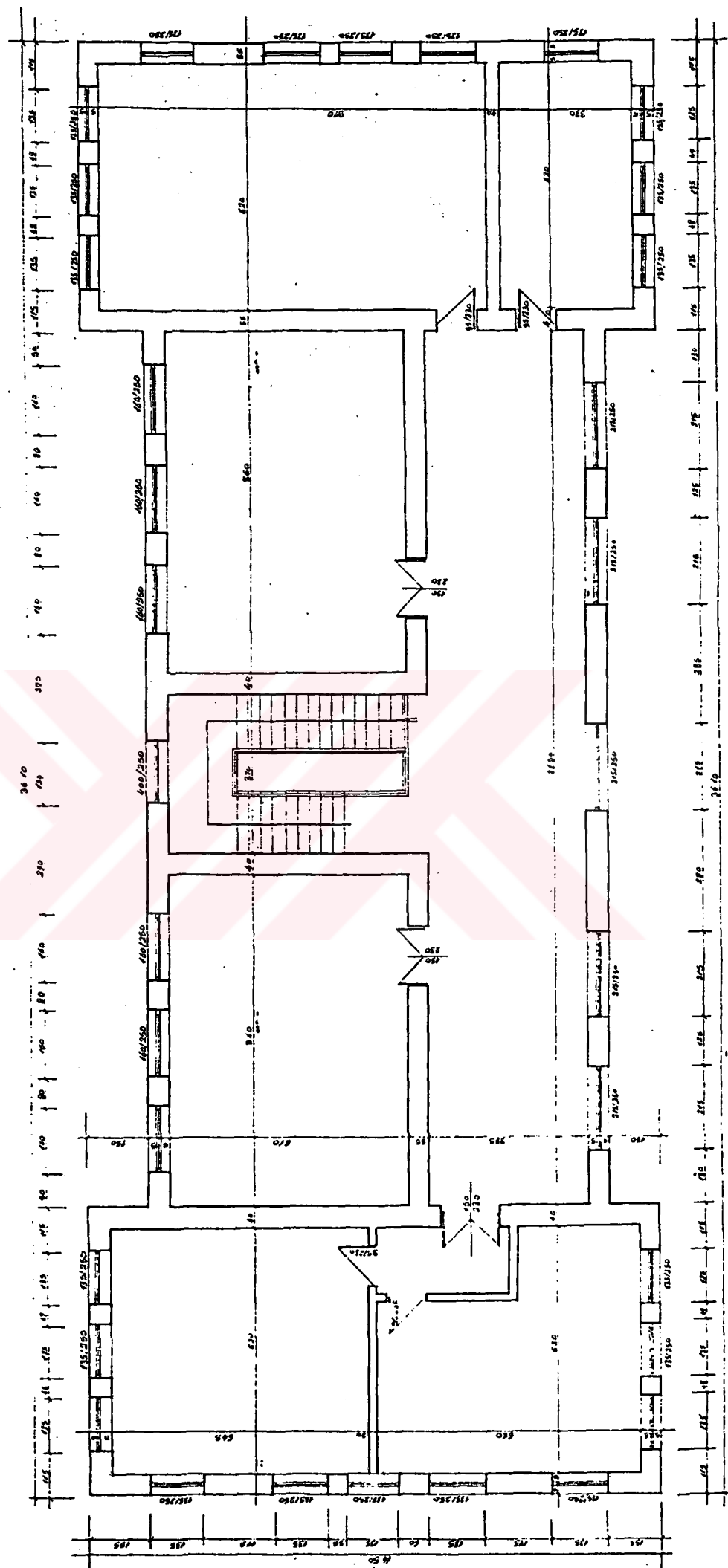

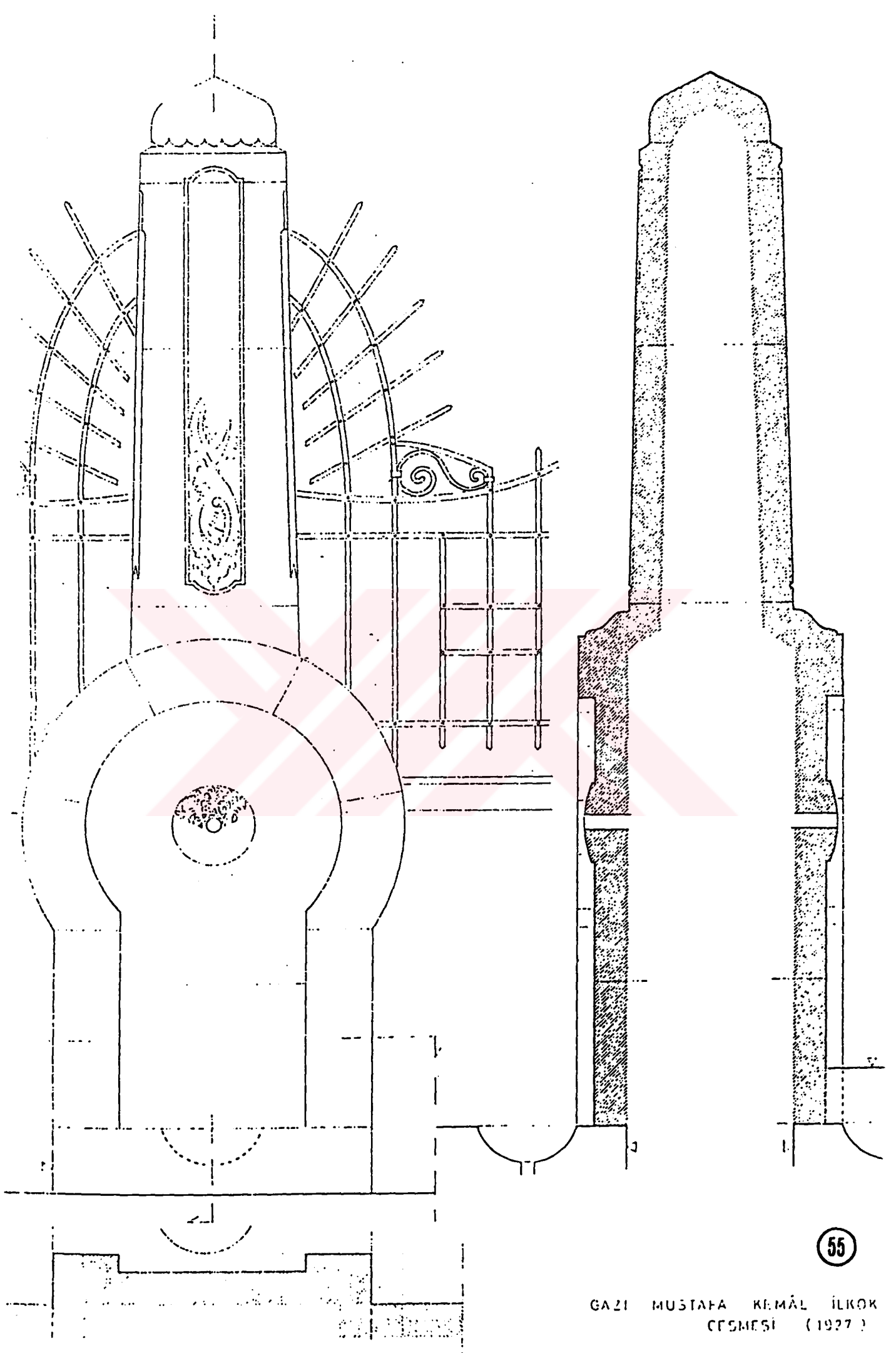

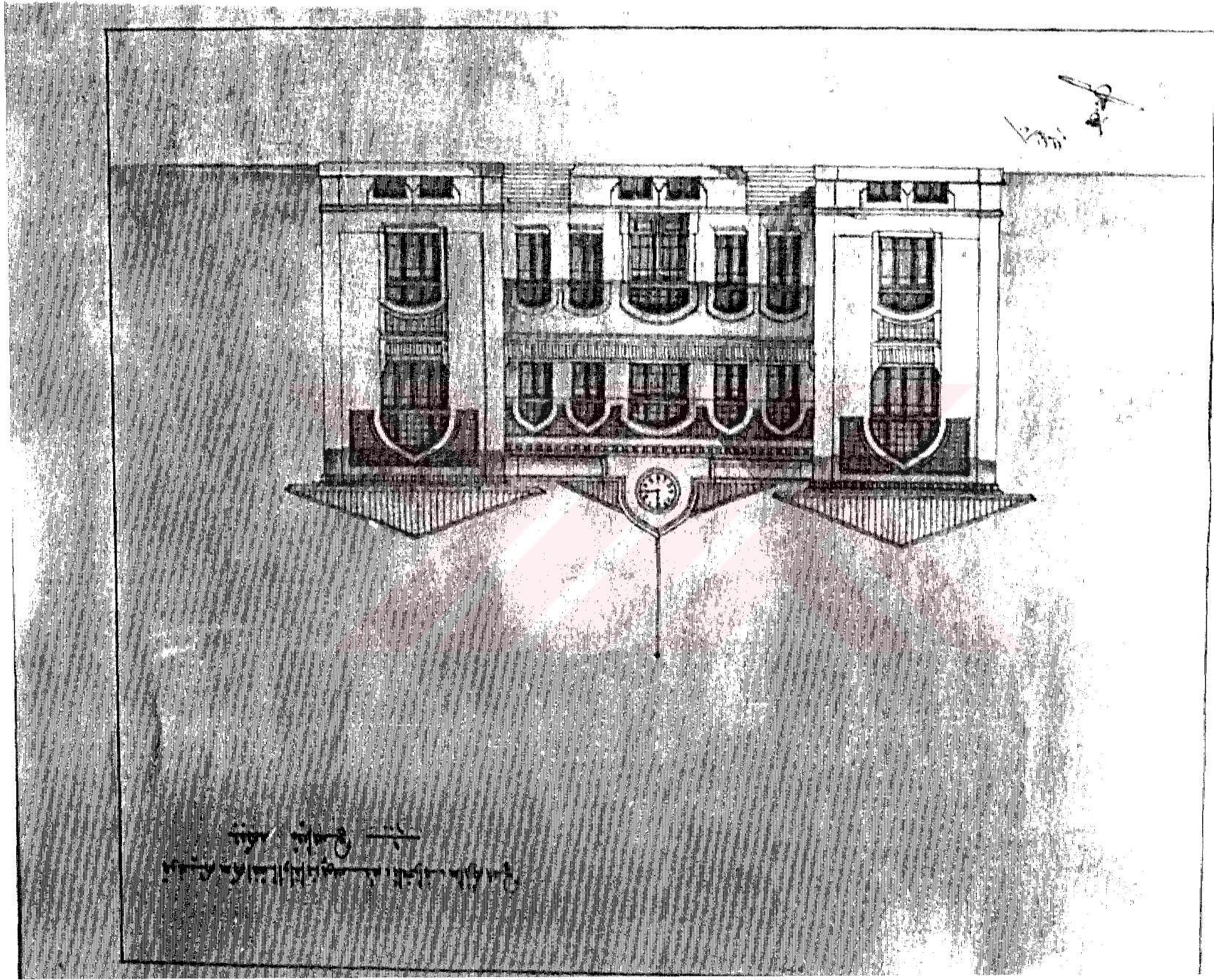
BODRUM KAT ÖLÇEK:1/50

ZEMİN KAT-ÖLÇEK:1/50

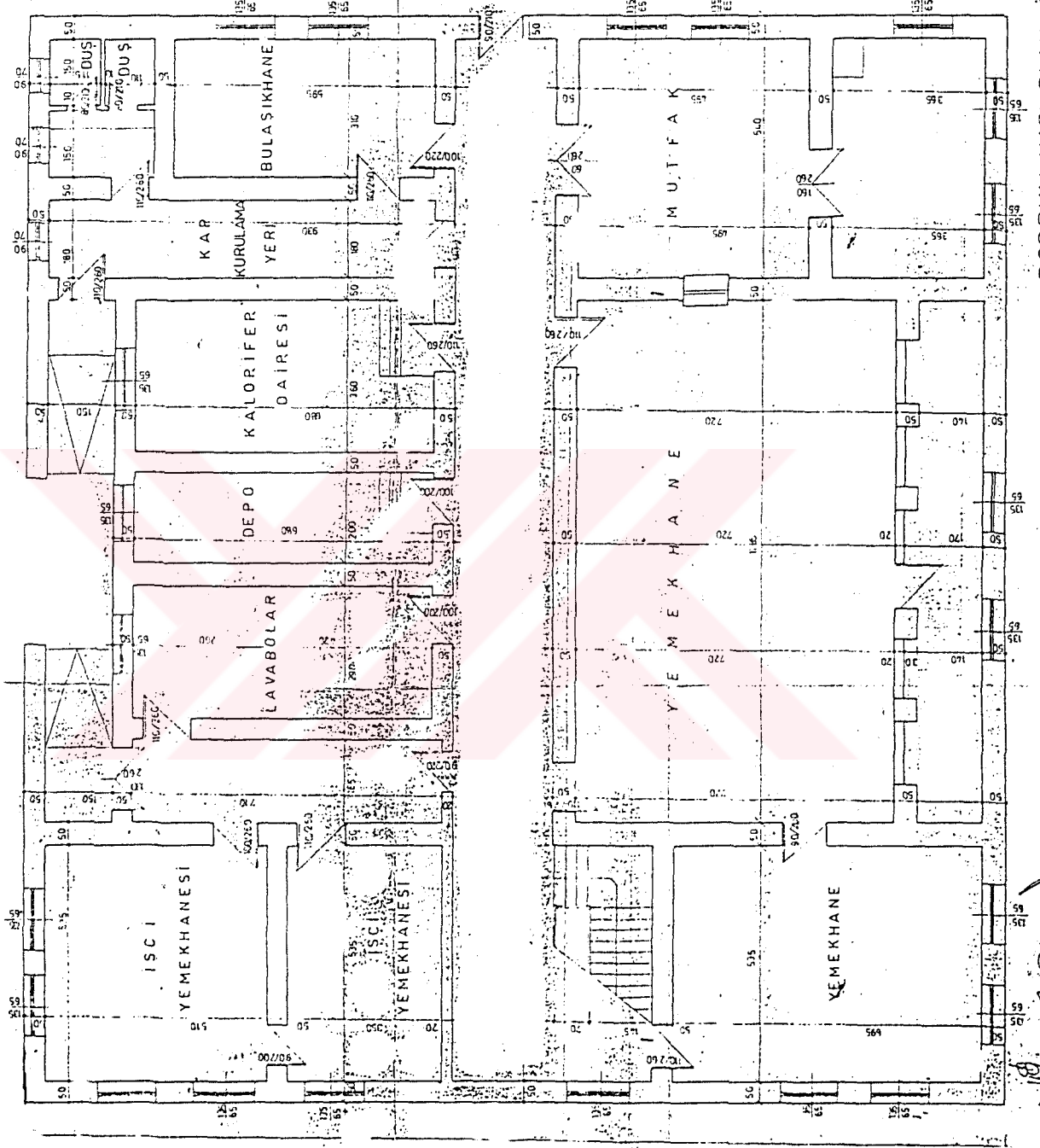

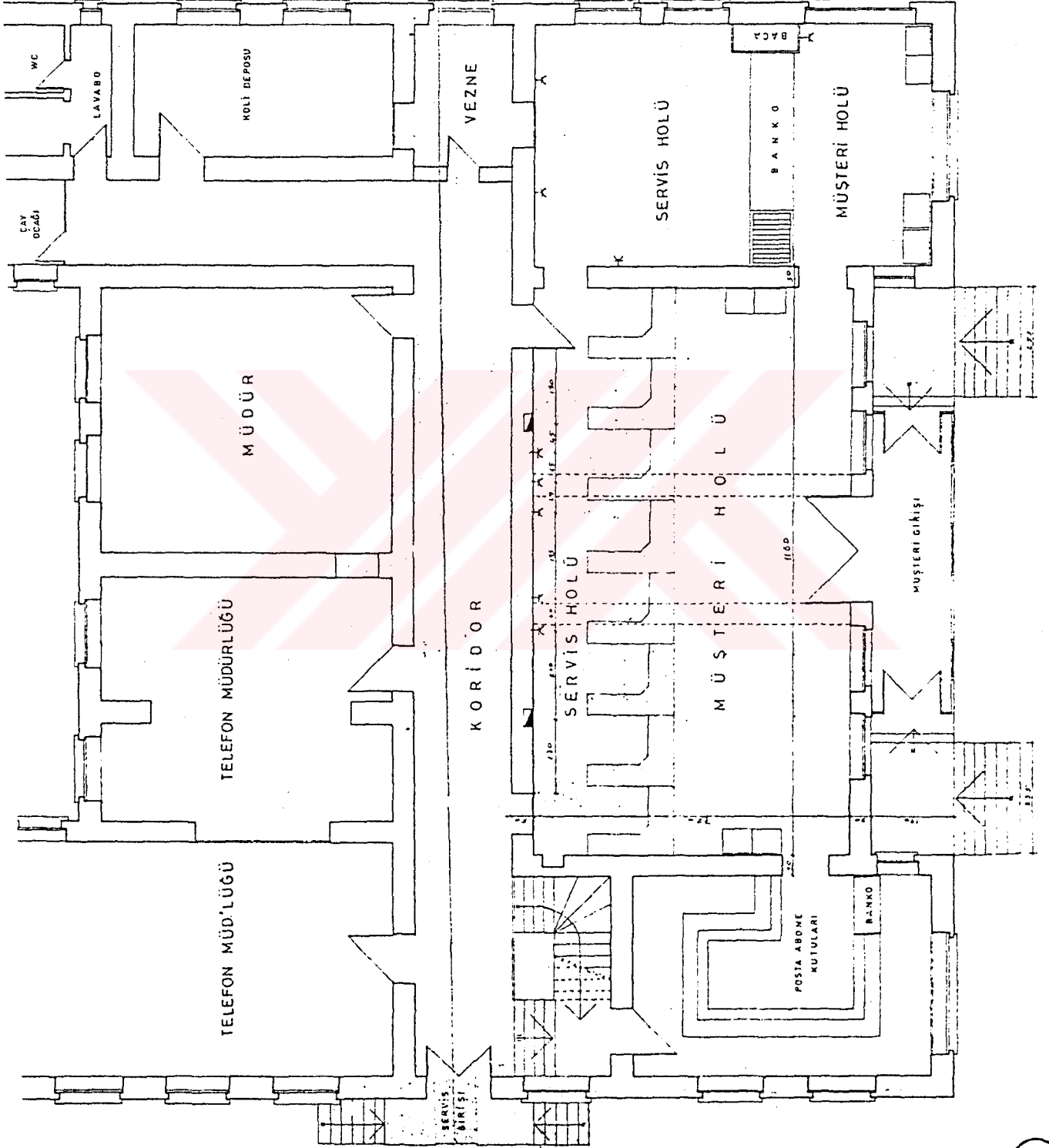

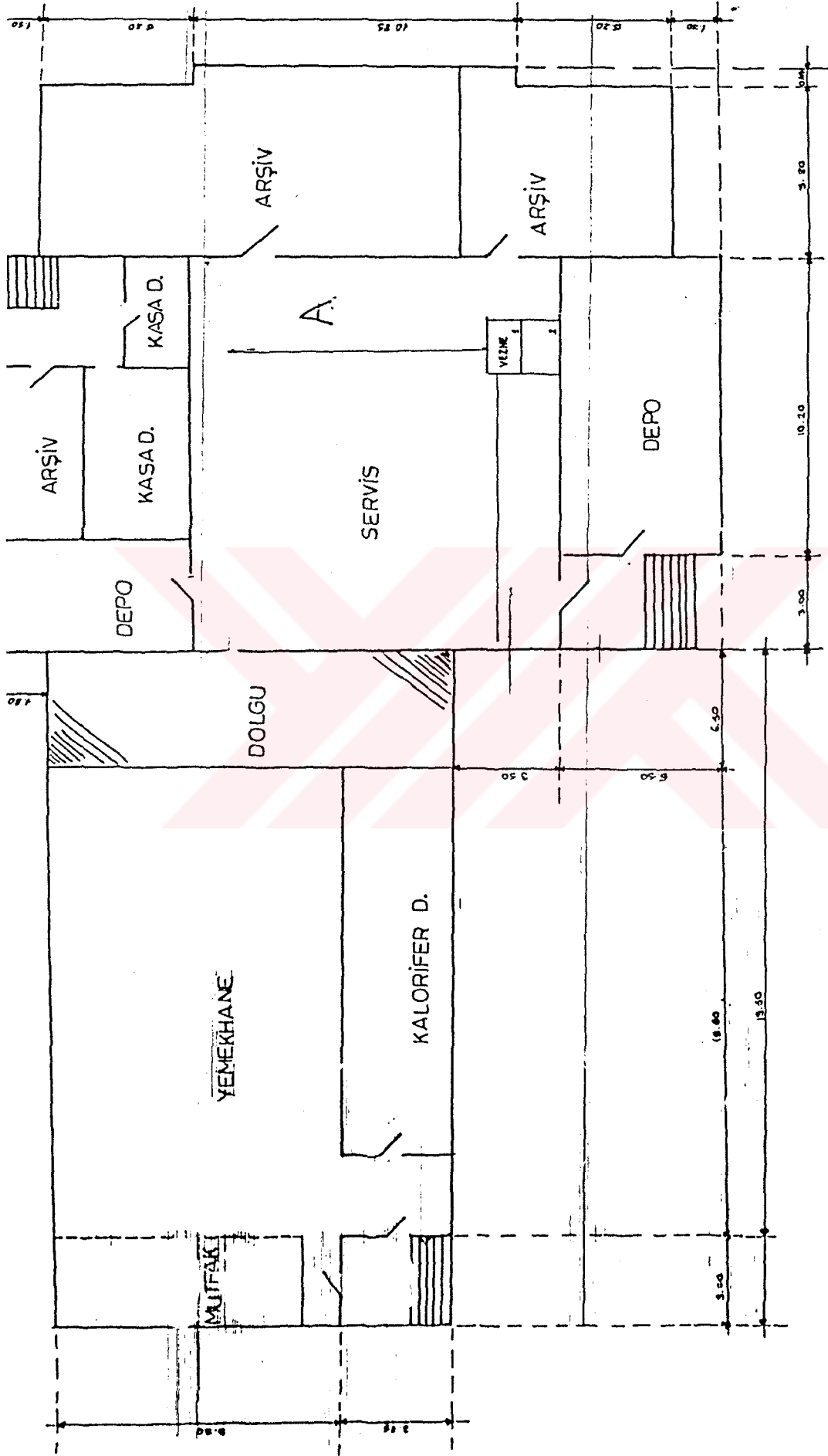

KUZEY

BODRUM KATI PLANI Ö: 1/50

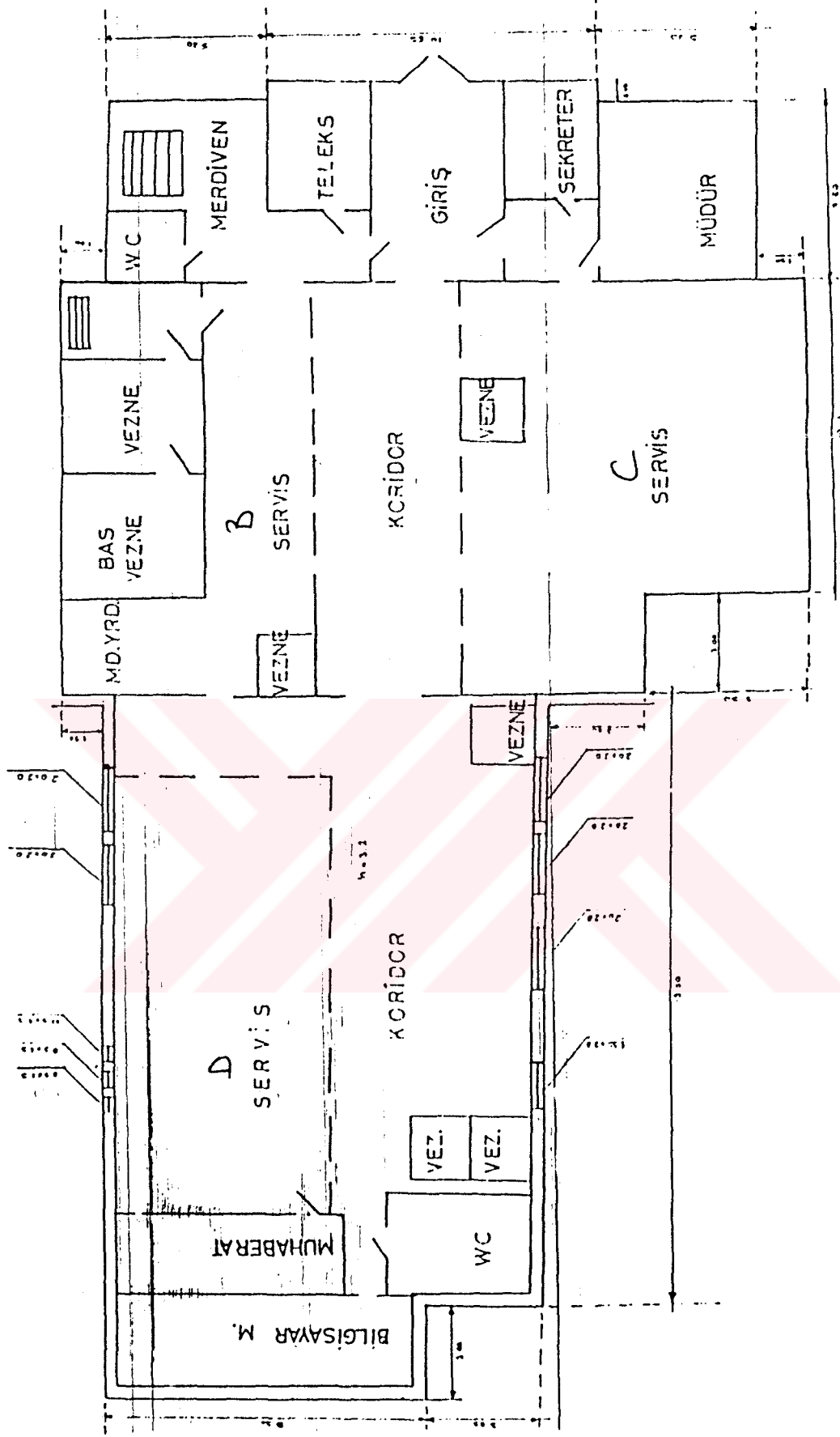

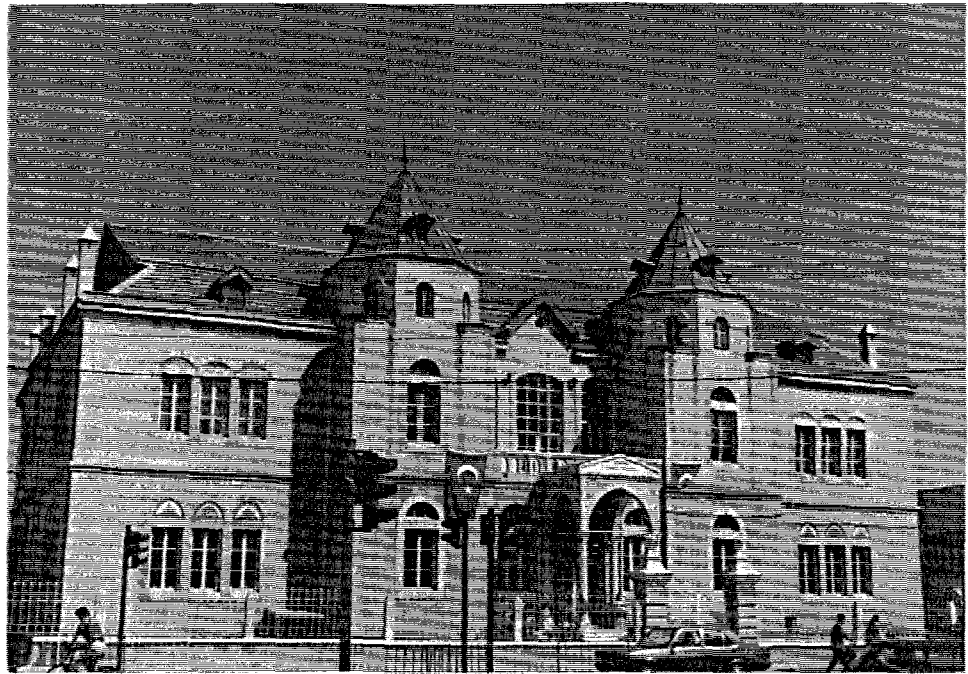

T.C. ZİRAAT BANKASI BODRUM KAT YERLEŞİM PLANI (ÖLÇEK 1/100)

EK BİNA

TARİHİ BİNA

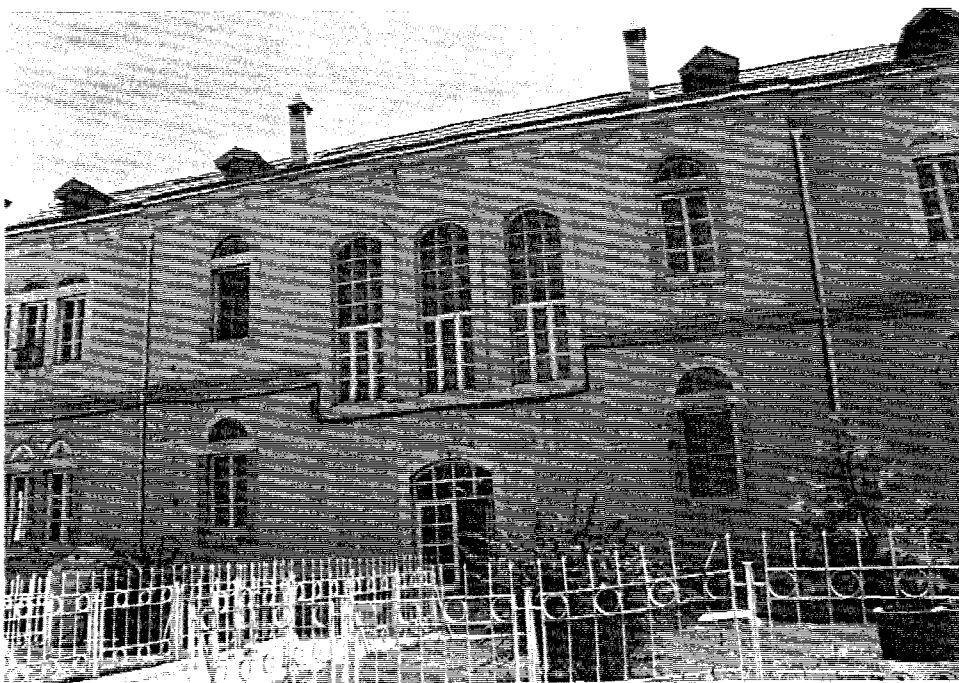
1

2

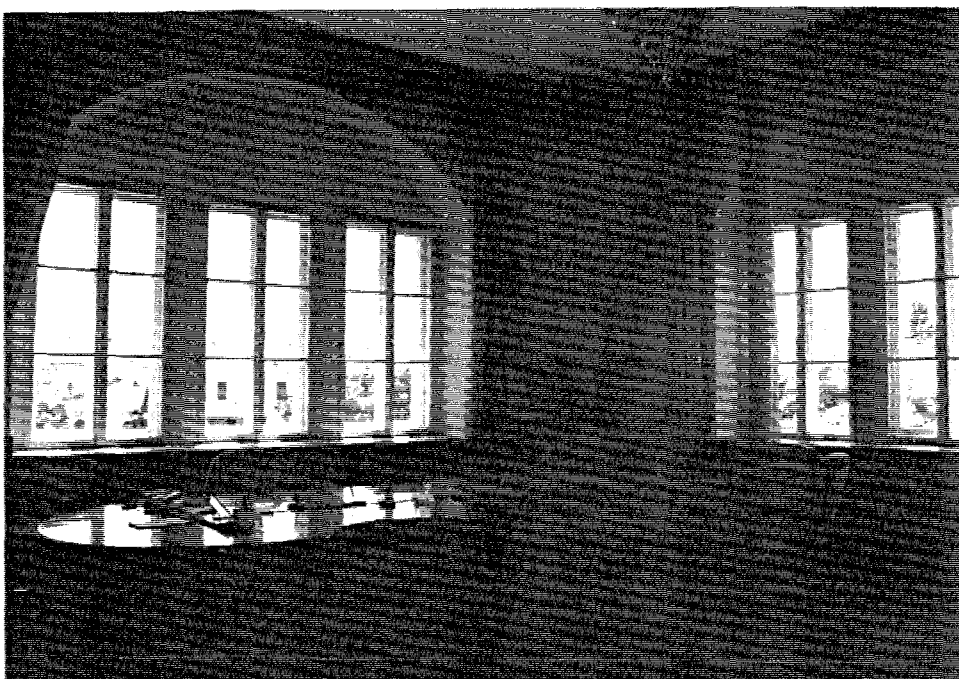
3

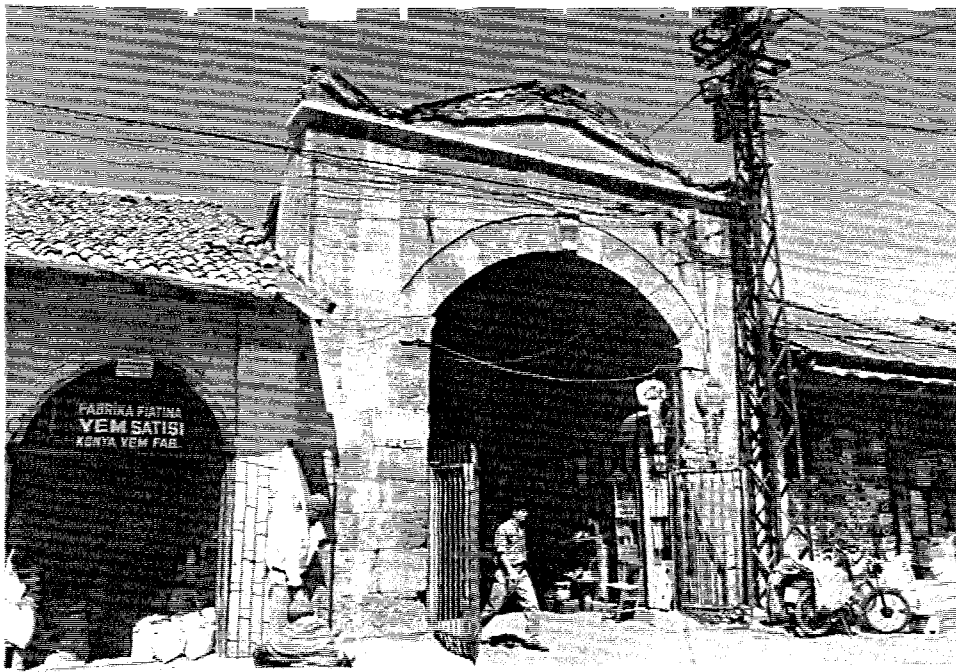
4

5

6

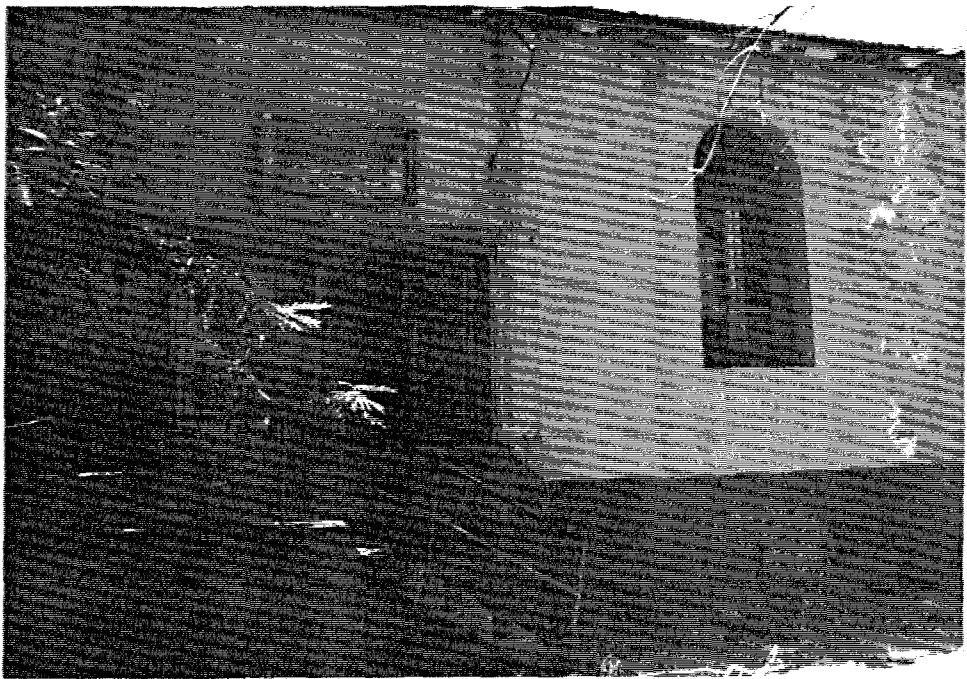
7

8

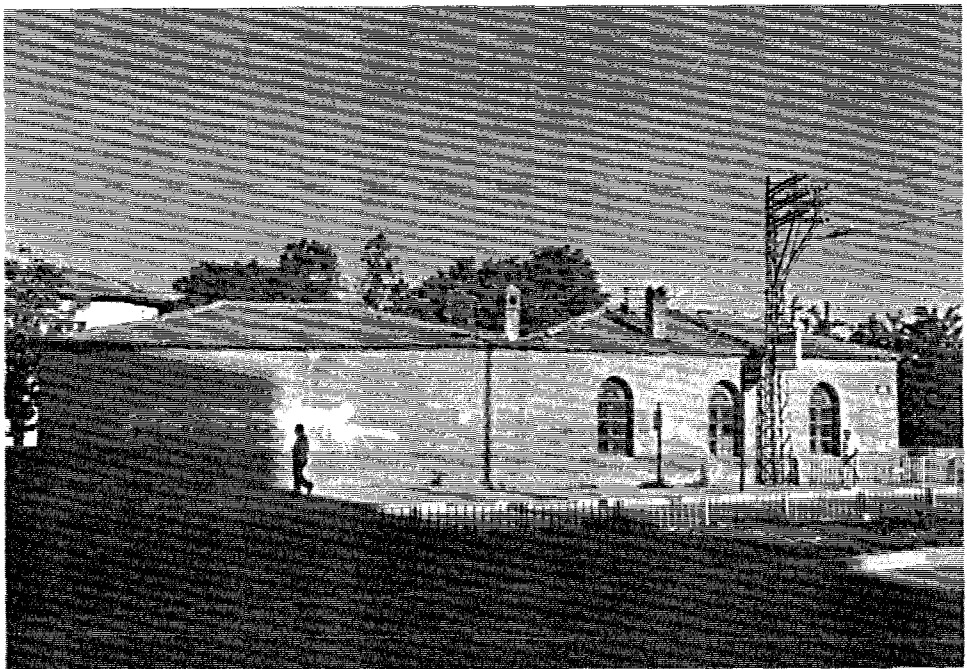
9

10

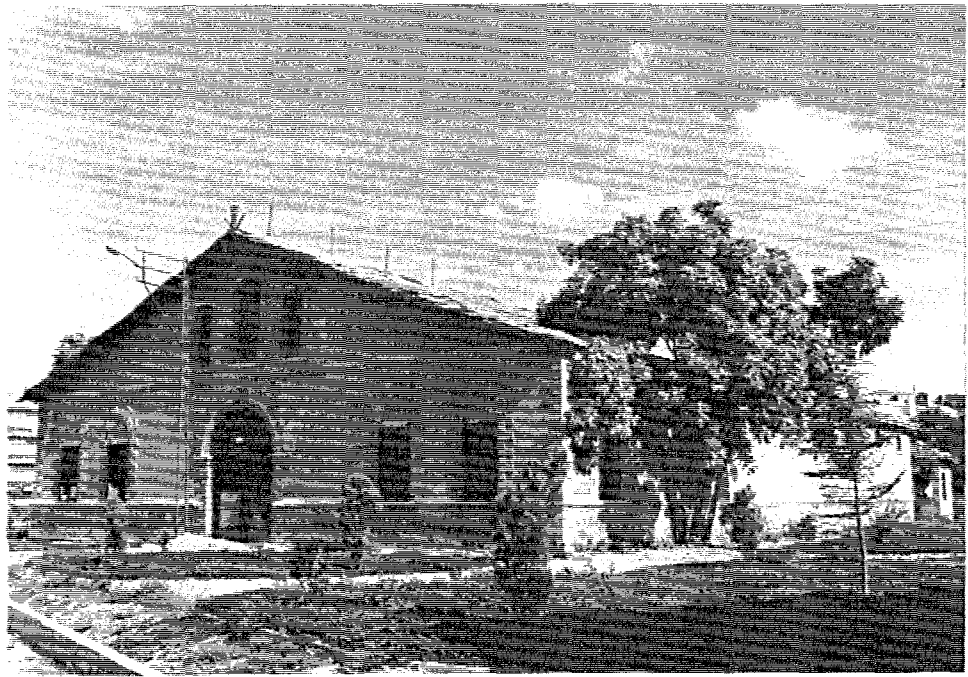

11

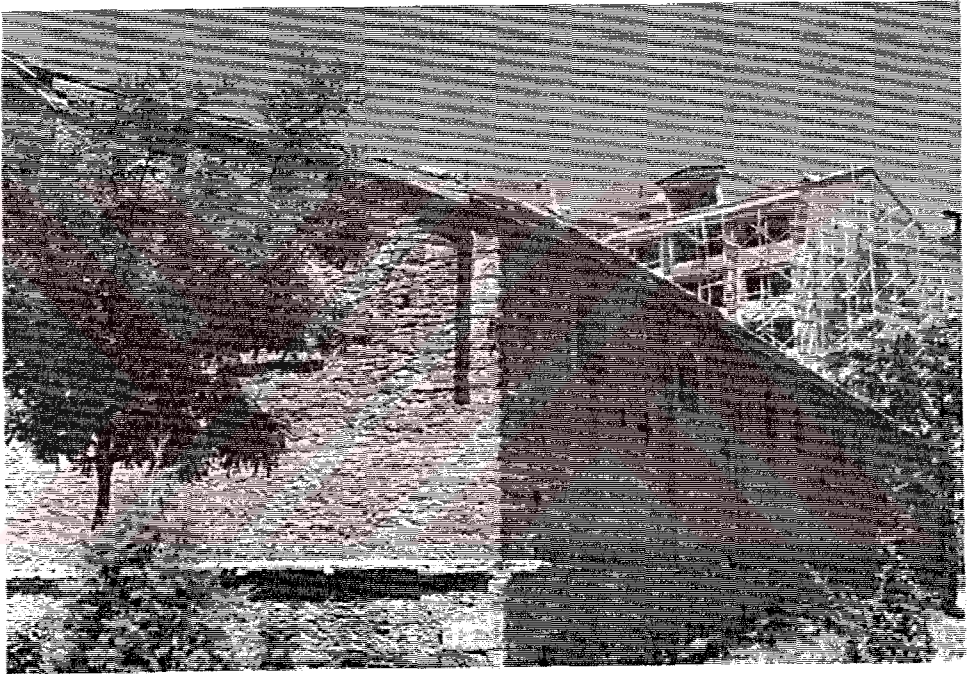

12

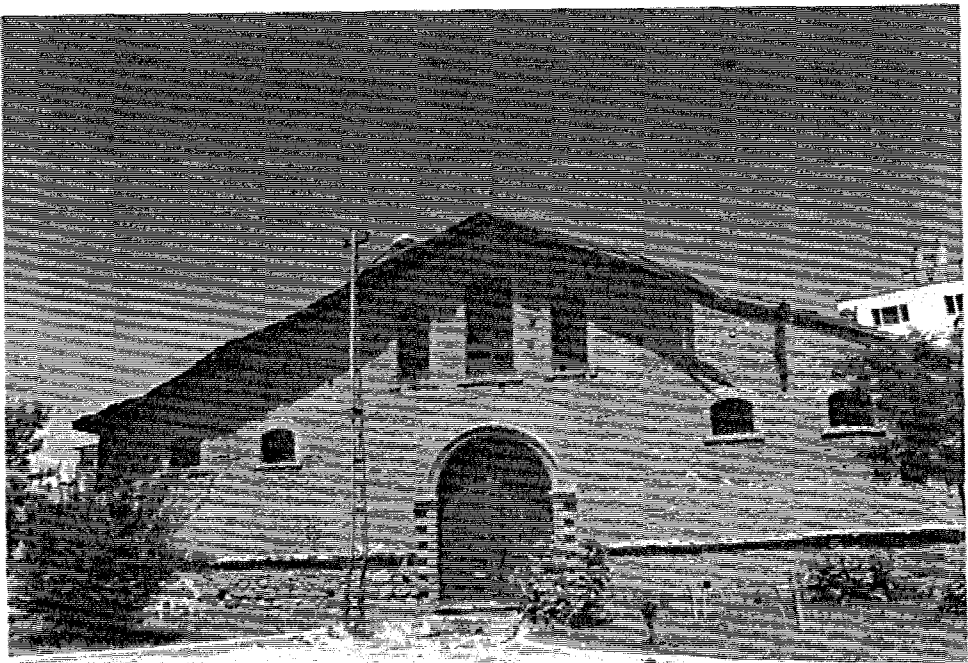

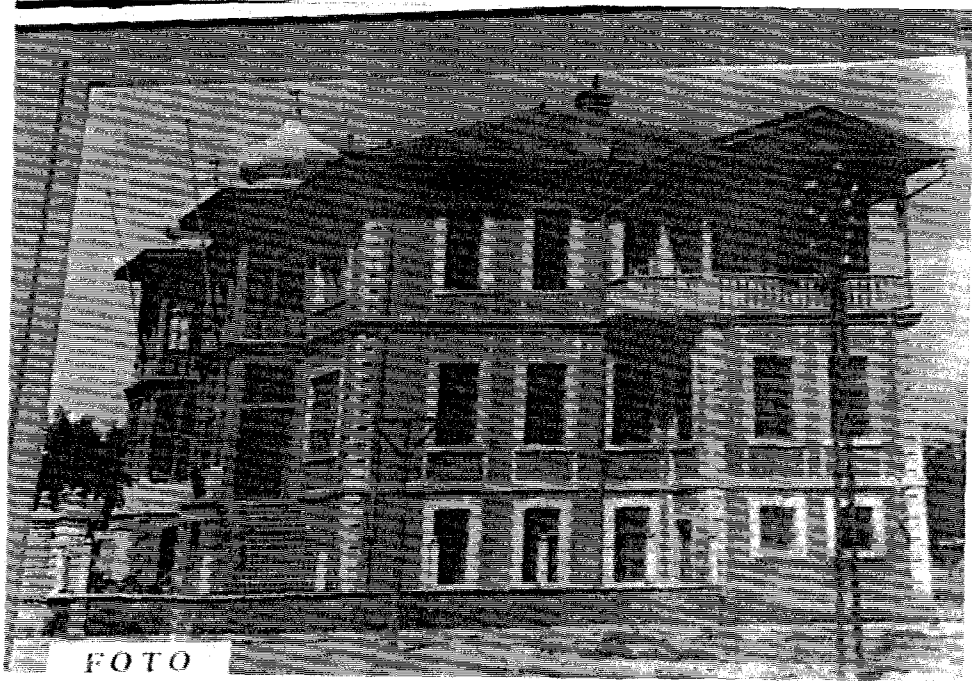
14

15

16

FOTO

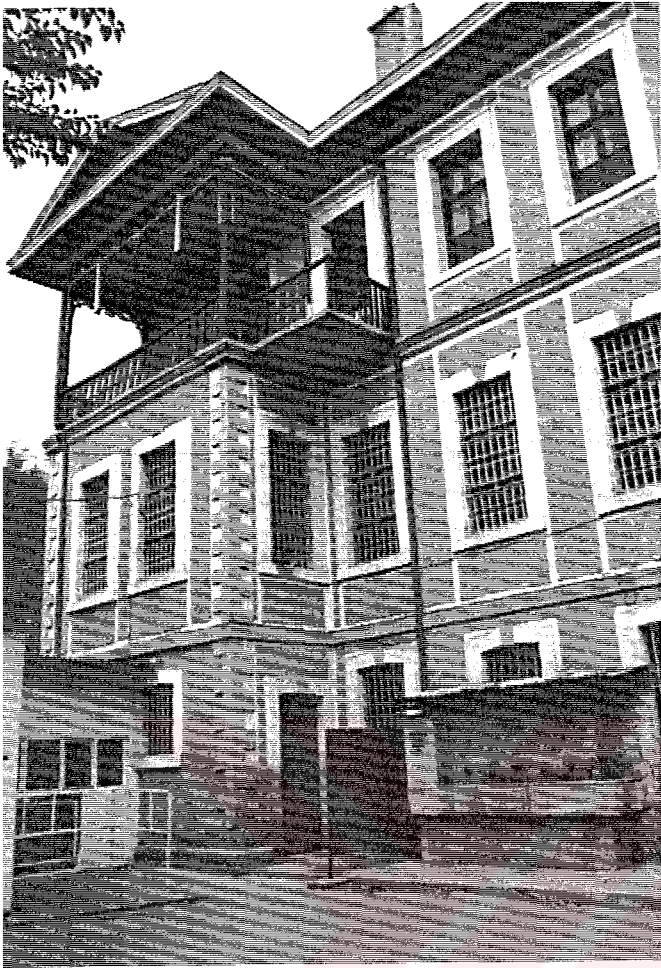
17

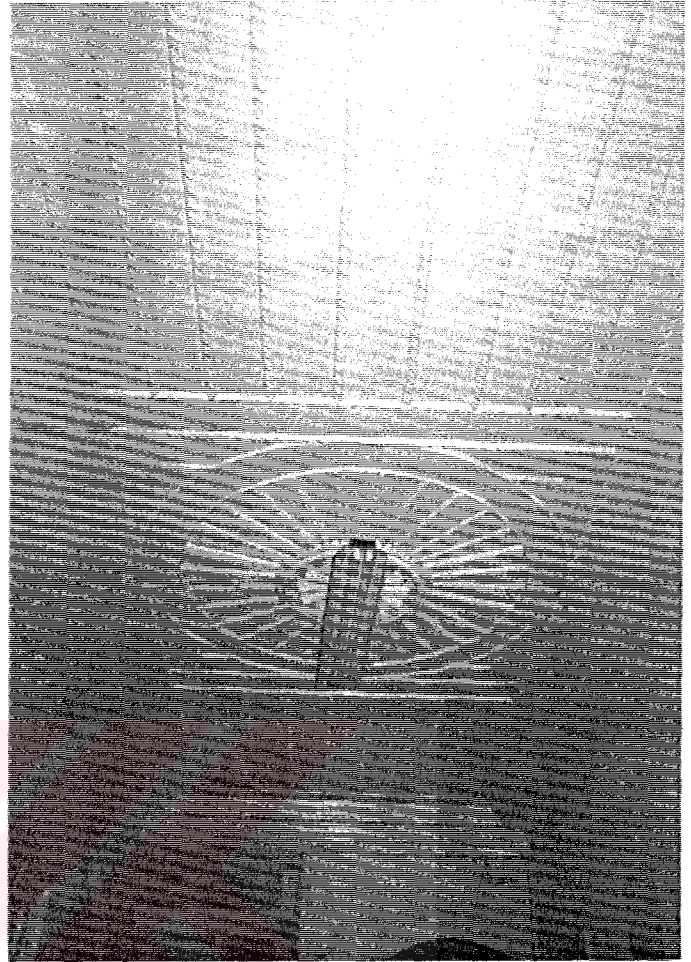
18

19

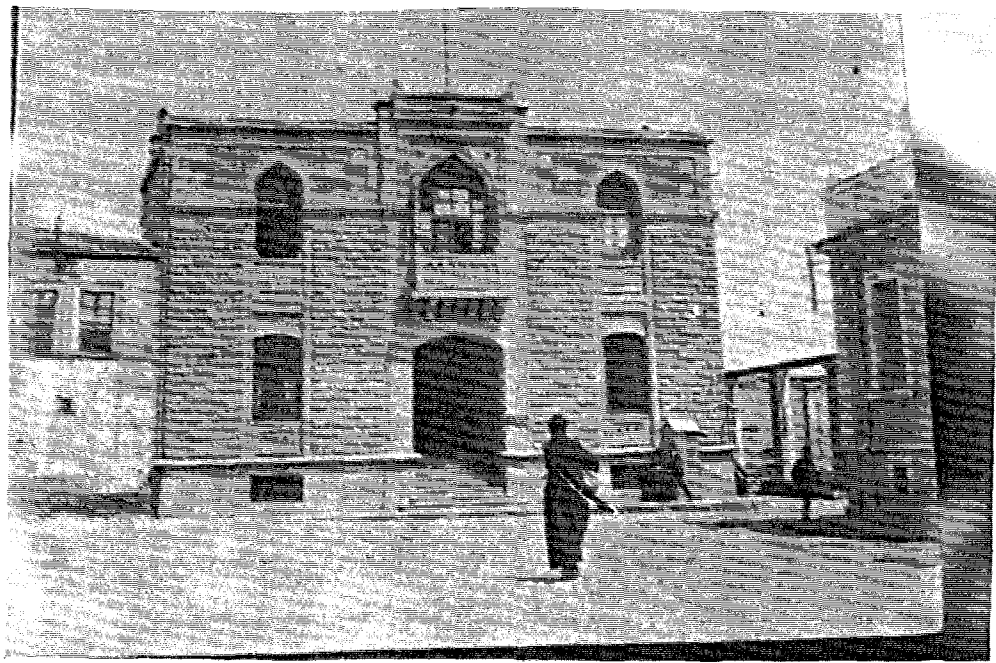
20

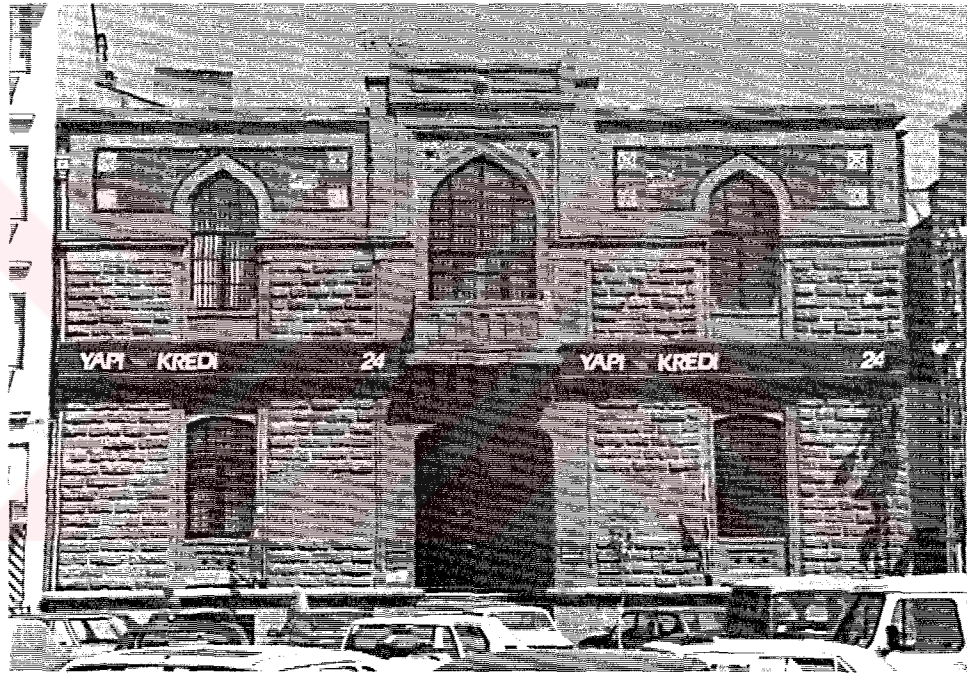
21

22

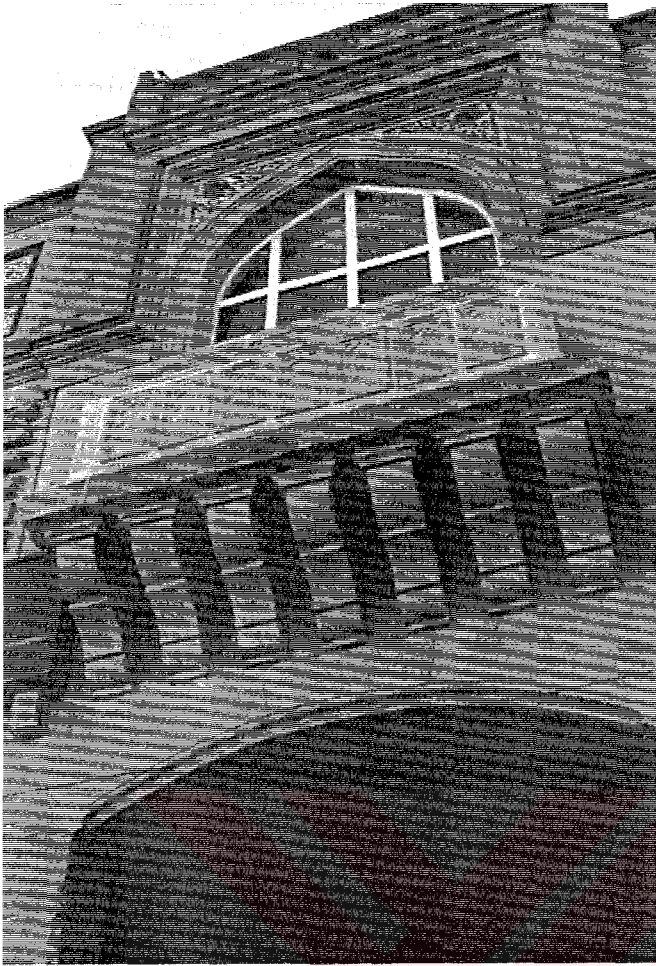
25

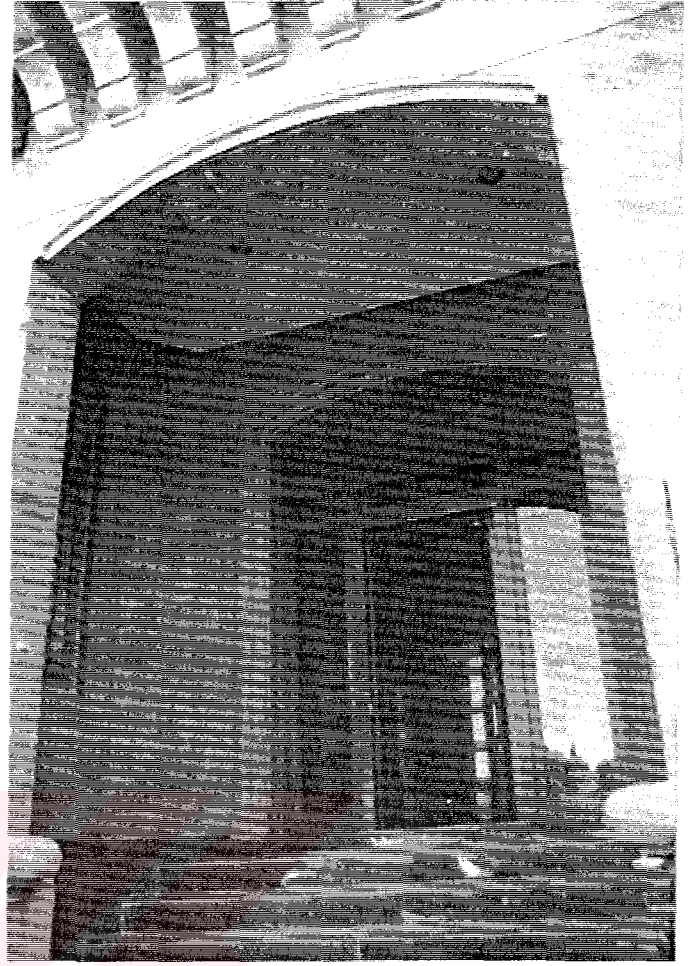
26

27

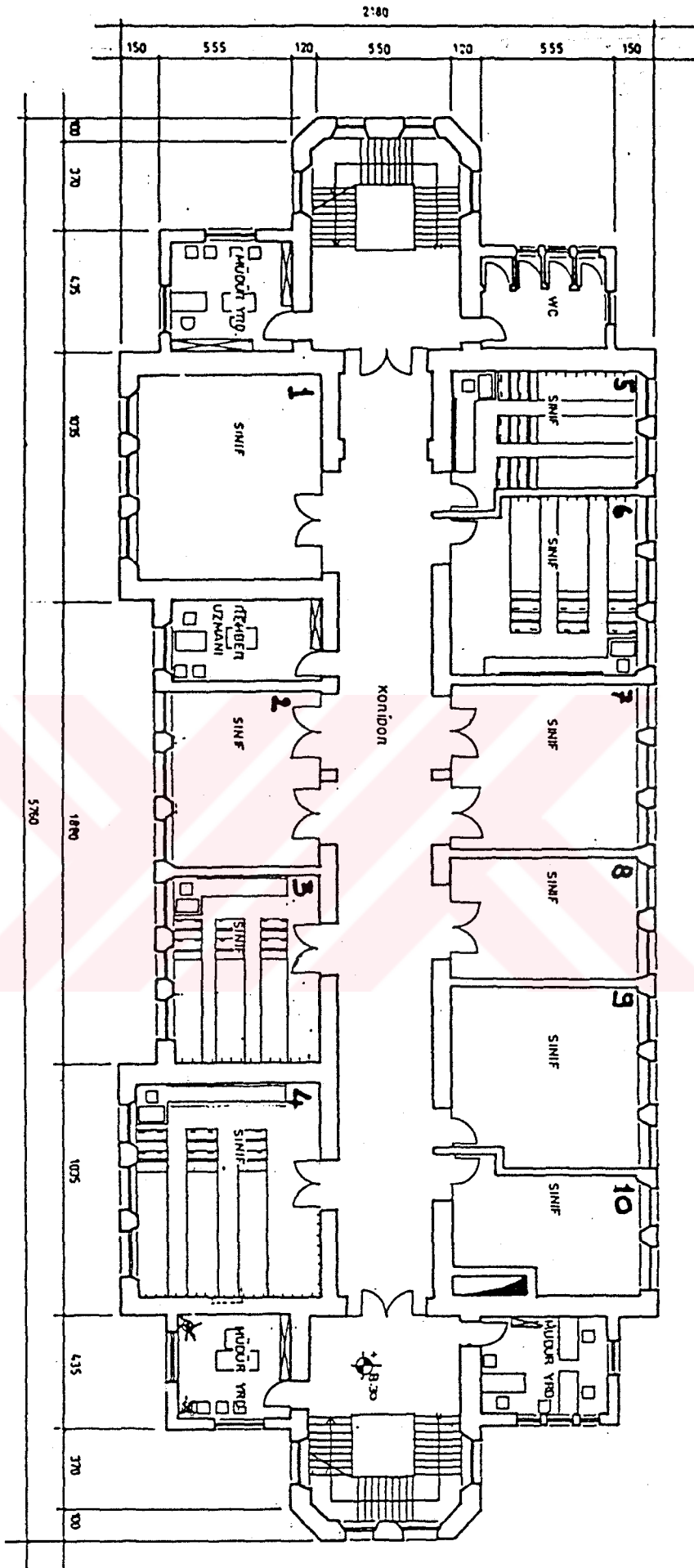
29

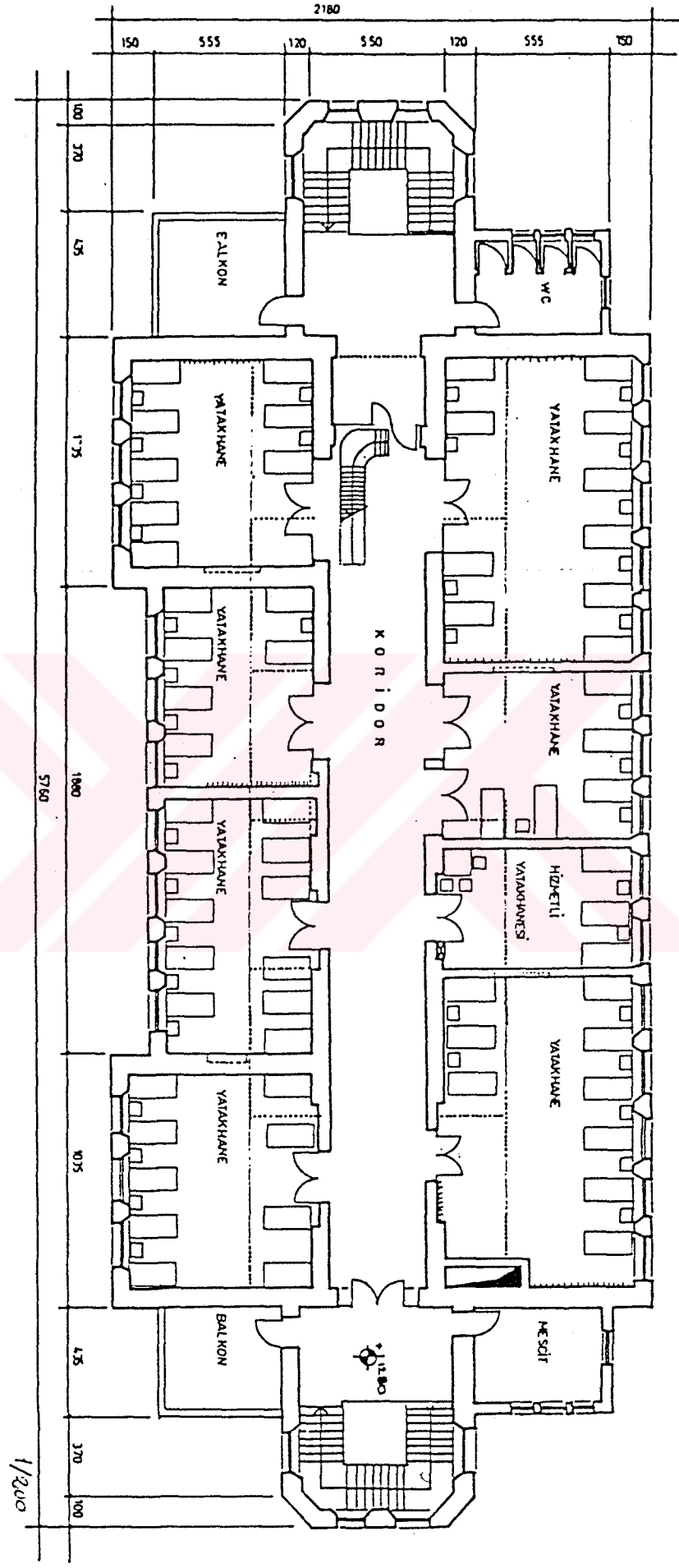

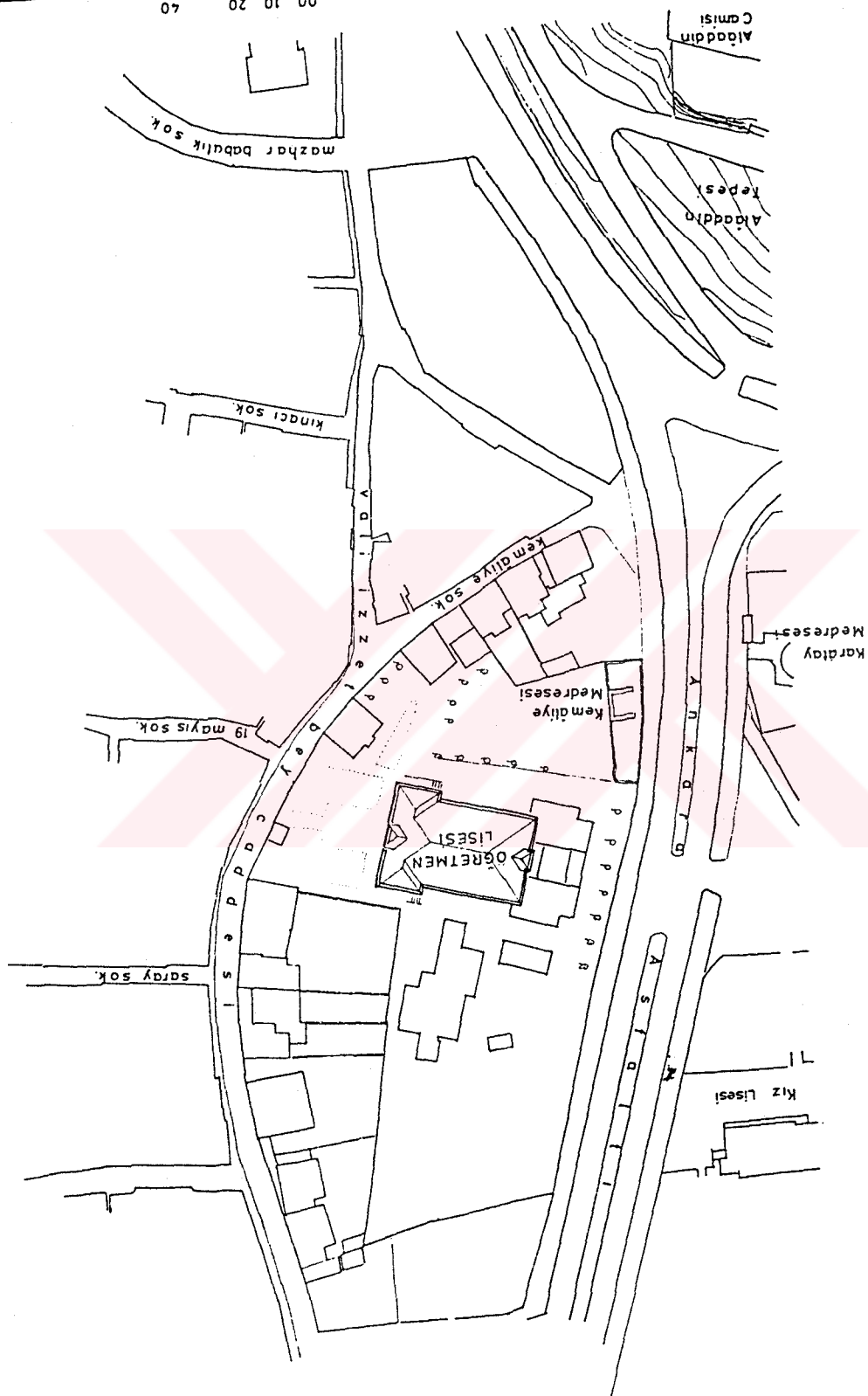
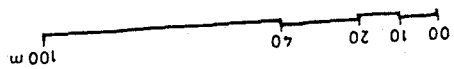
28

30

Alfred C. Adams

Memduye
Medresesi!

Chemistry Sok.

KINDCI 50K

Wazhar babulik sok

19 MAY 1950.

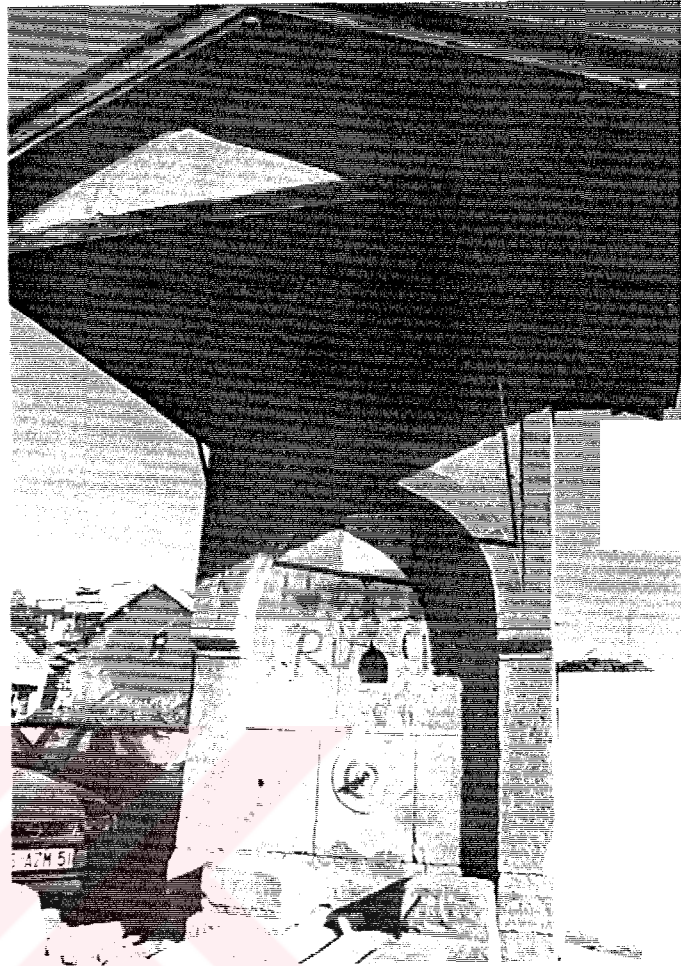
SAFAY 50K.

SECRET

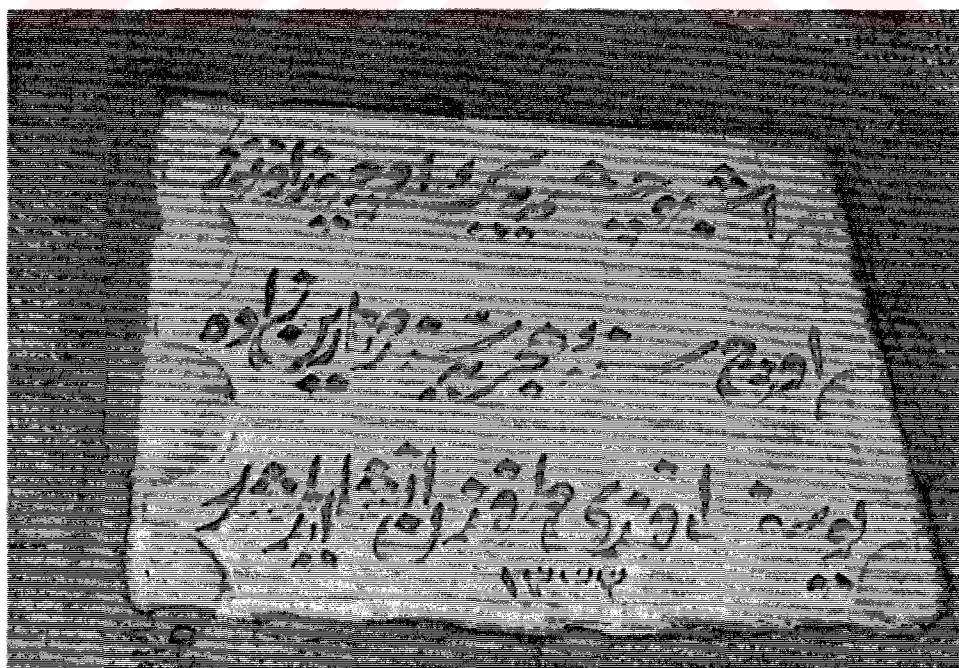
Kız Lisesi

31

32

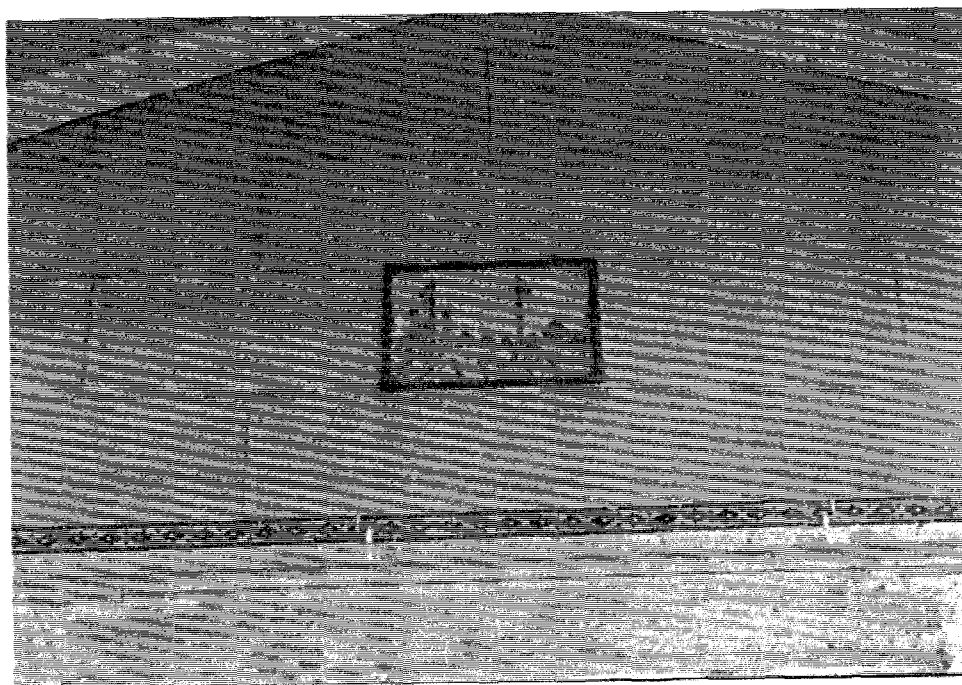
33

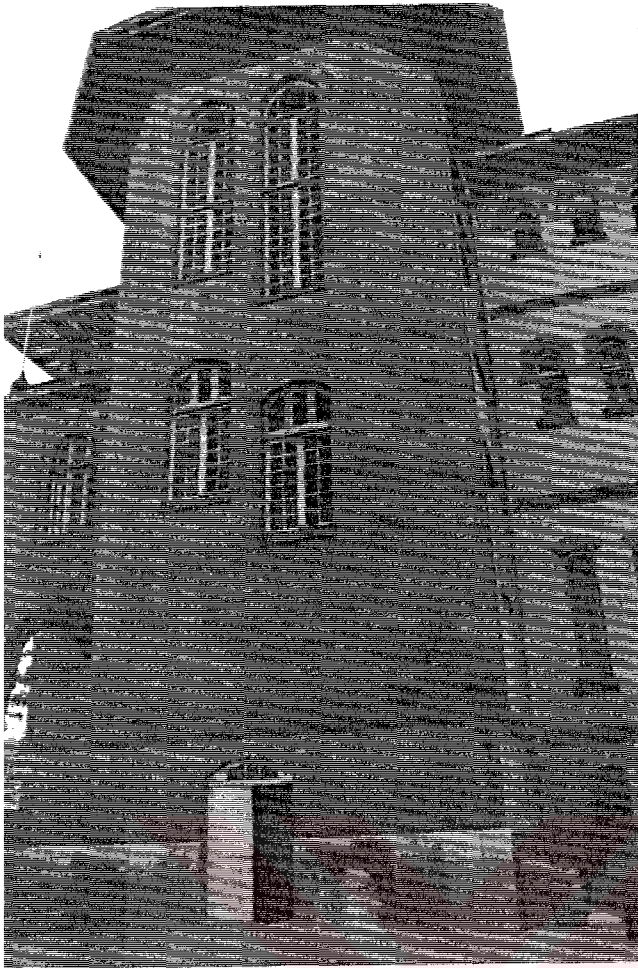
34

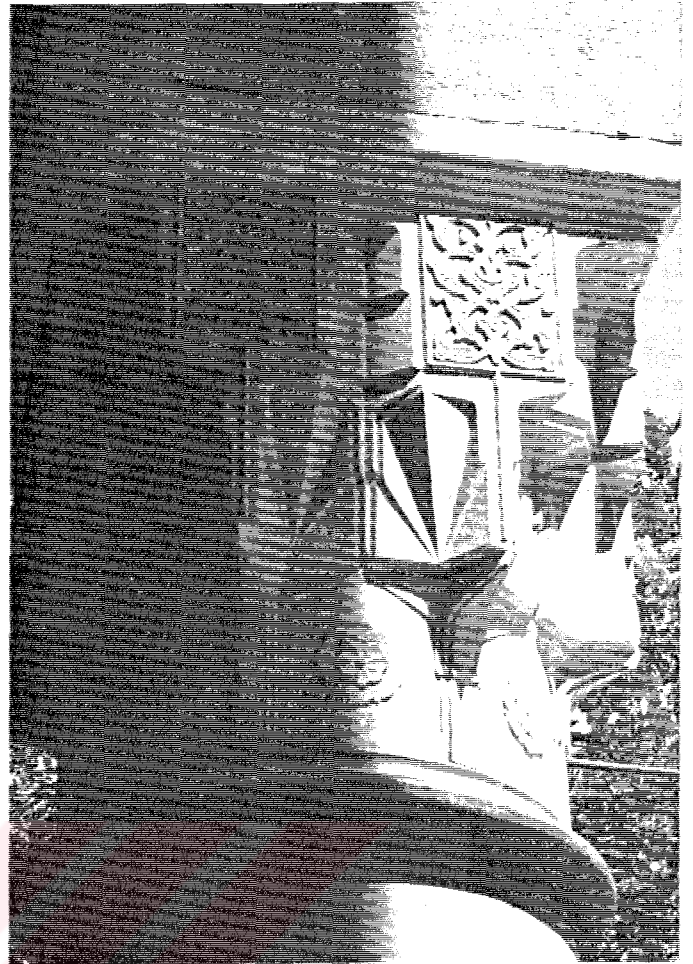
35

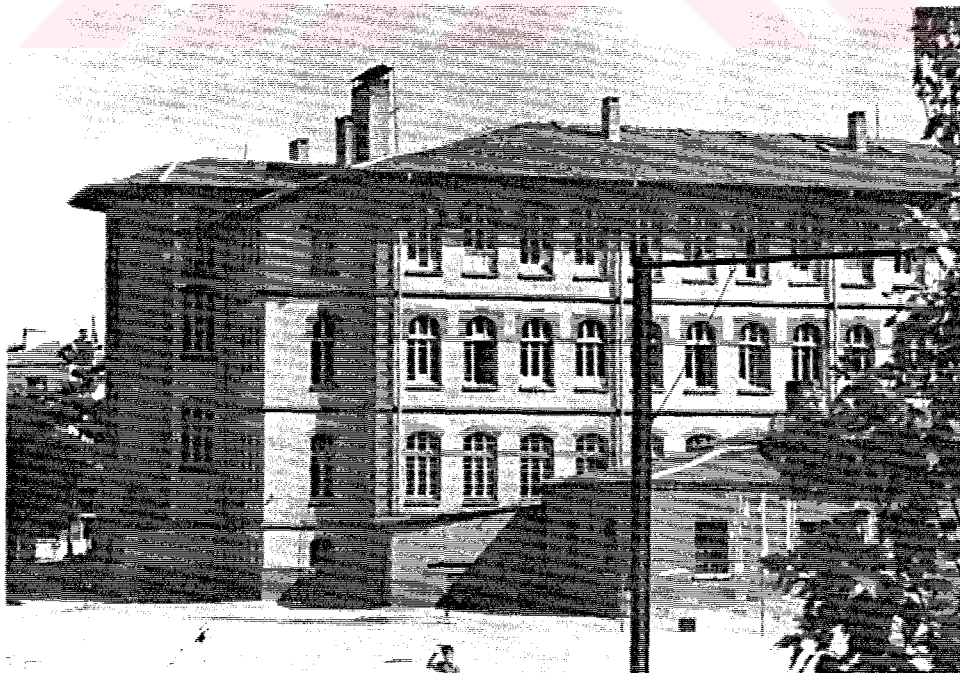
36

37

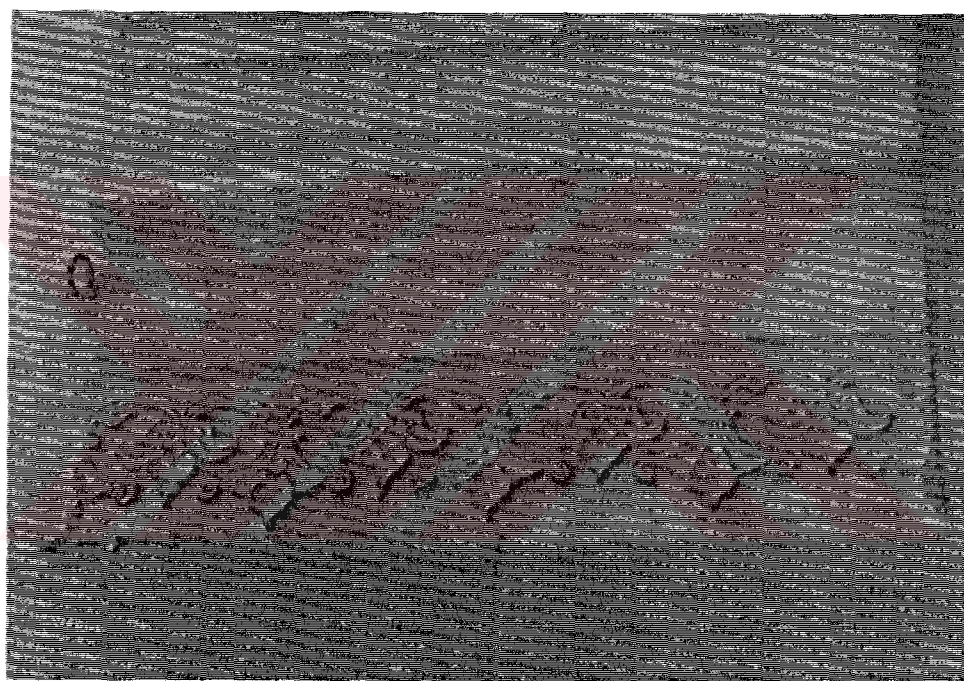
38

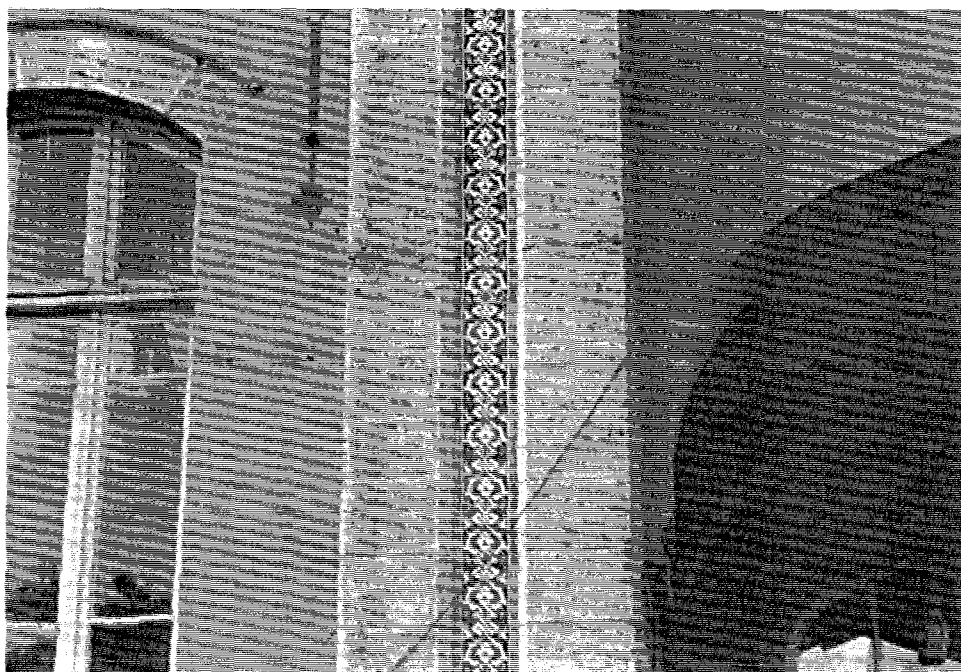
39

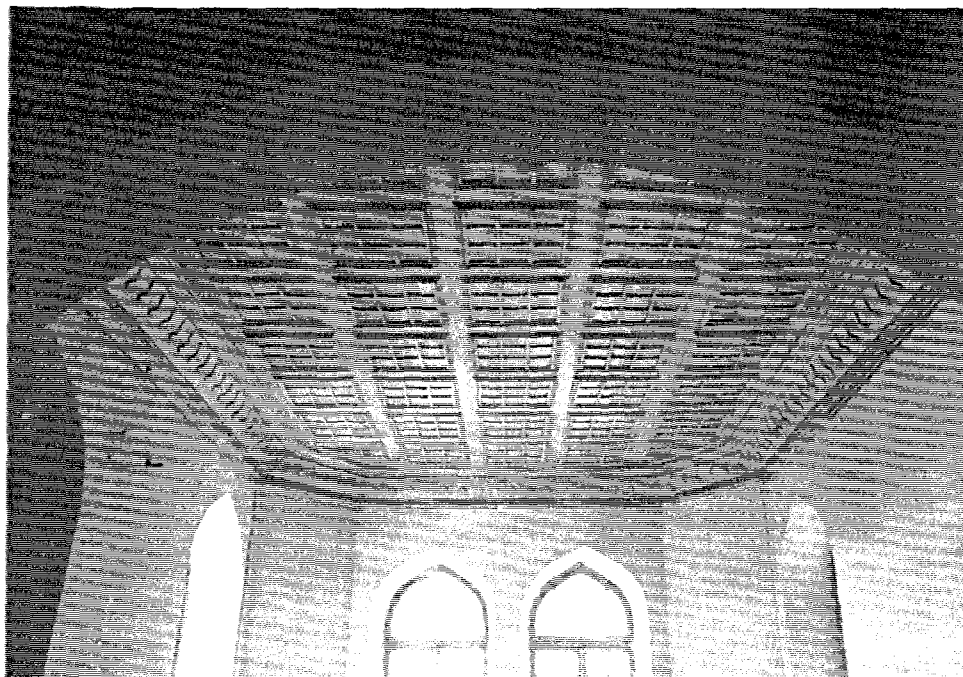
40

41

42

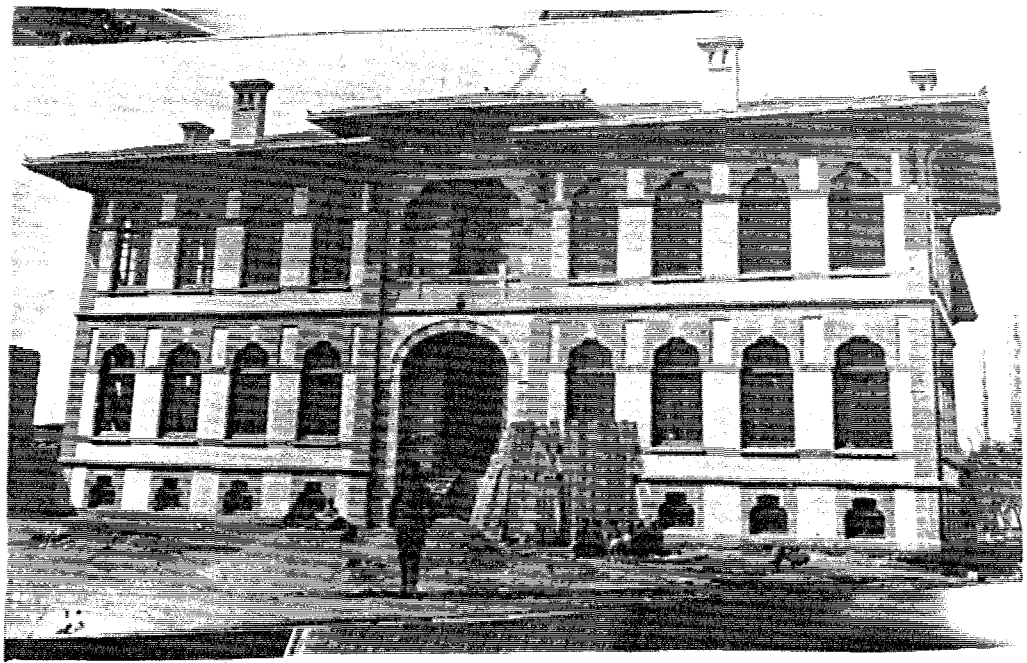
43

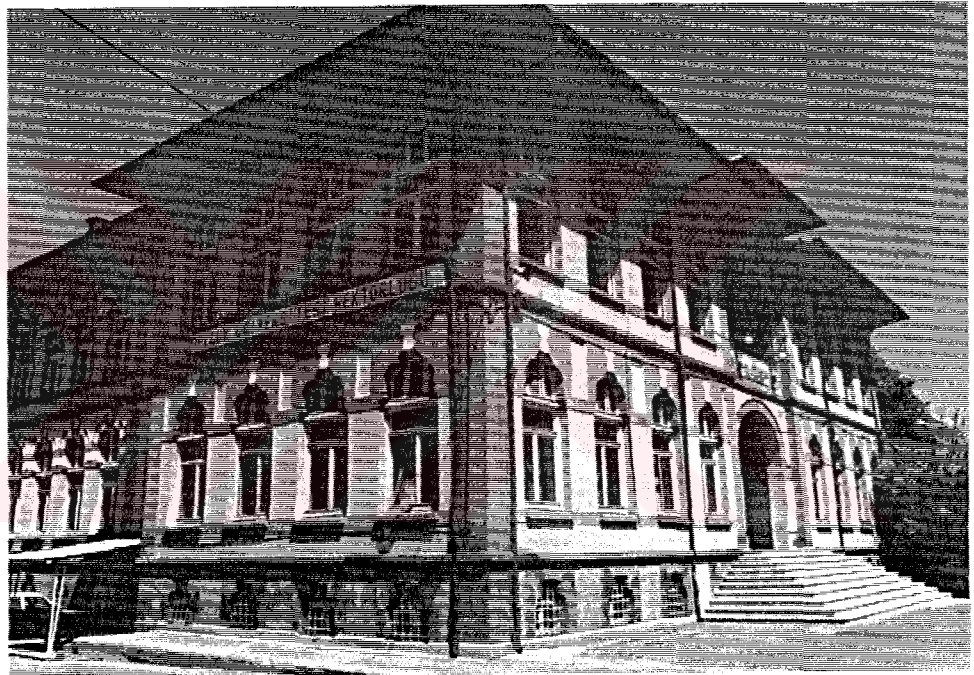
44

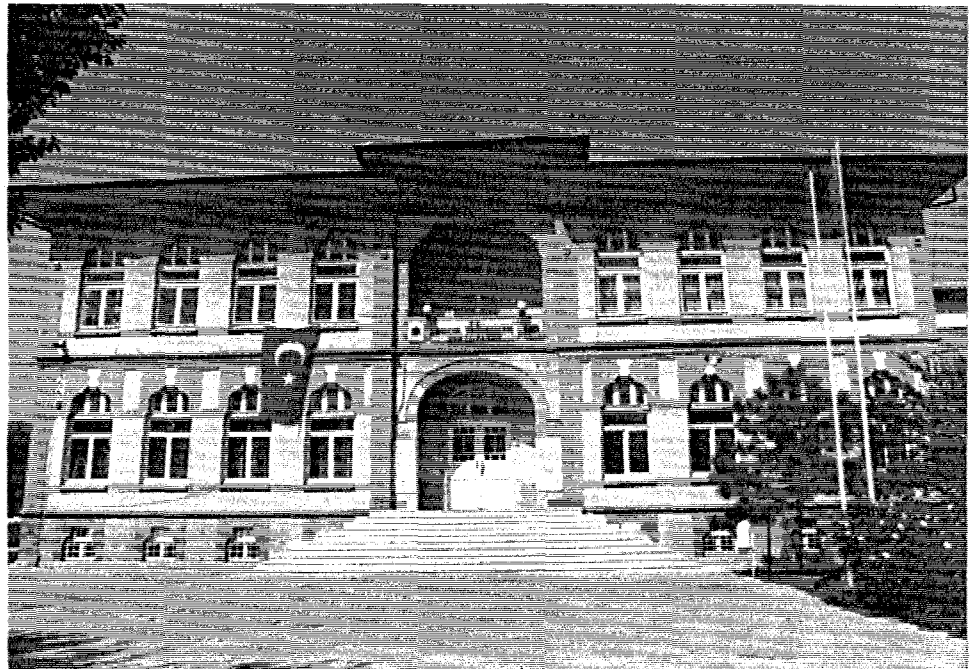
45

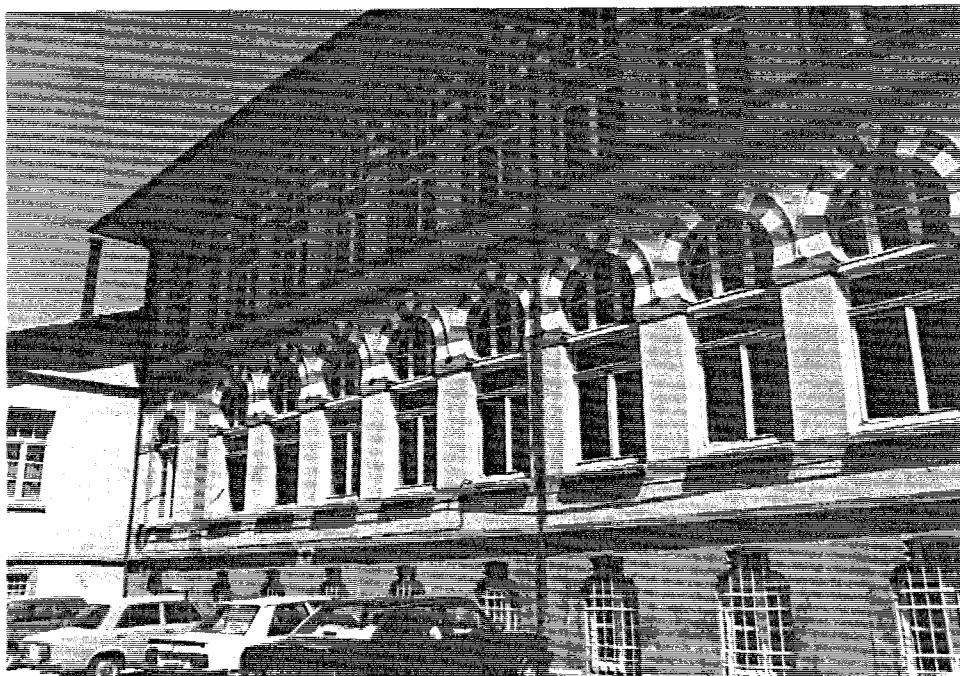
46

47

48

49

50

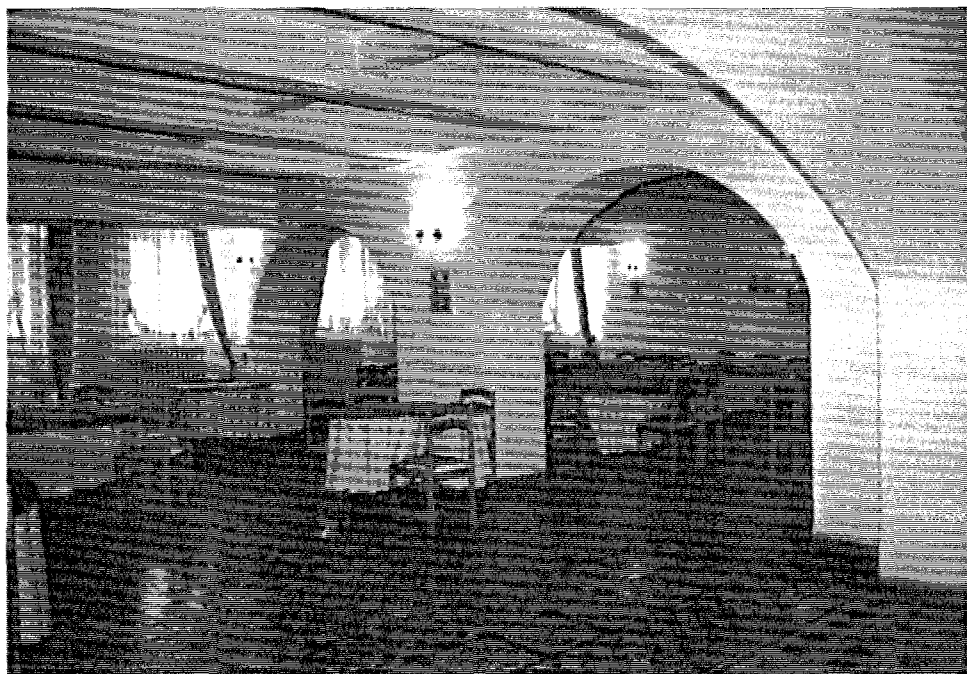
51

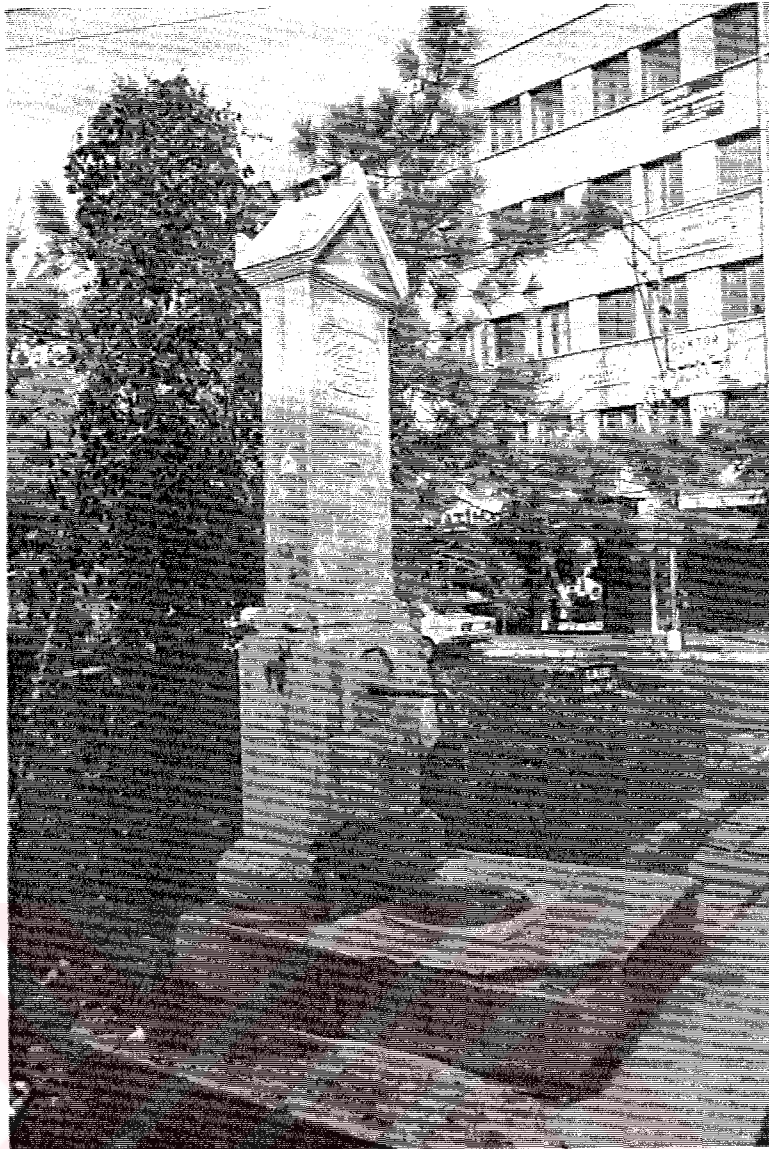
52

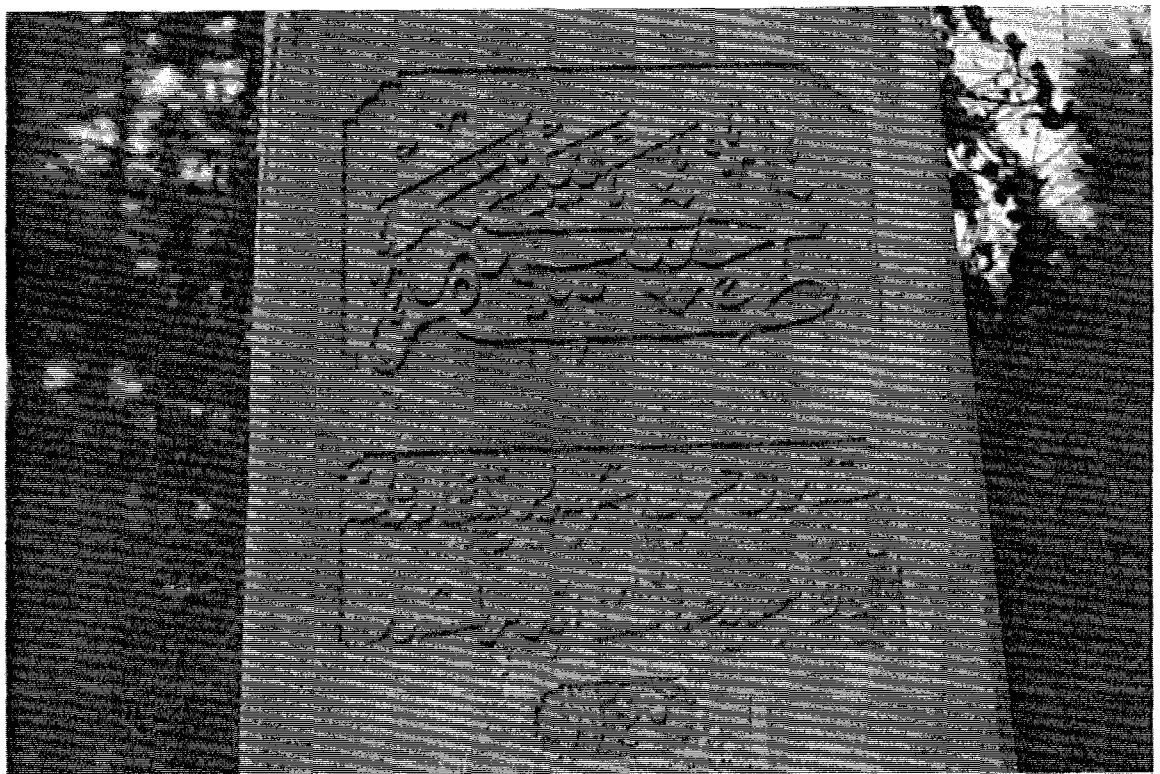
53

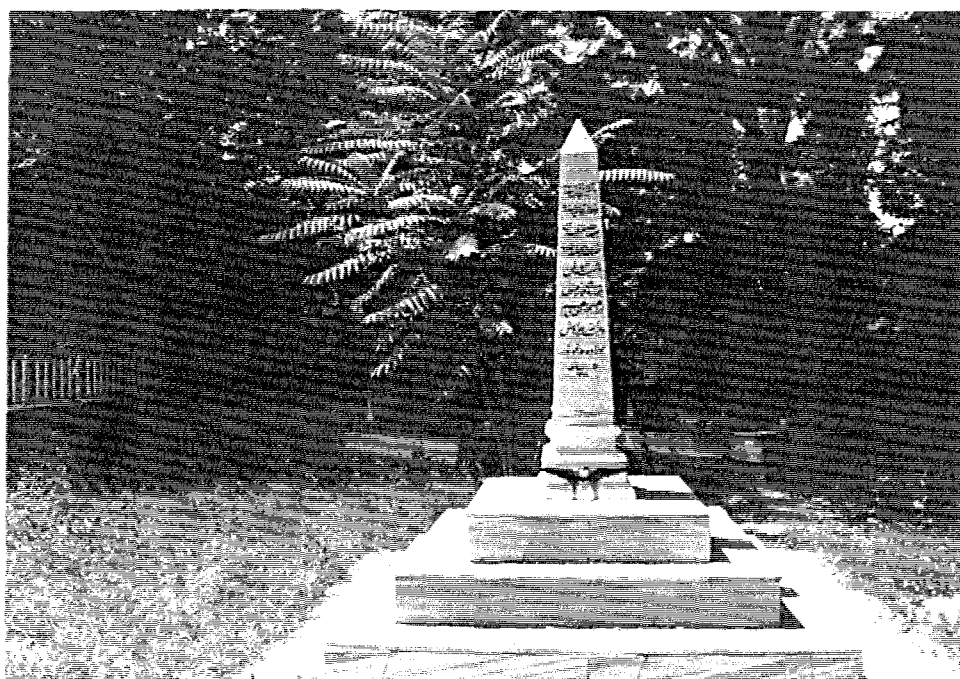
54

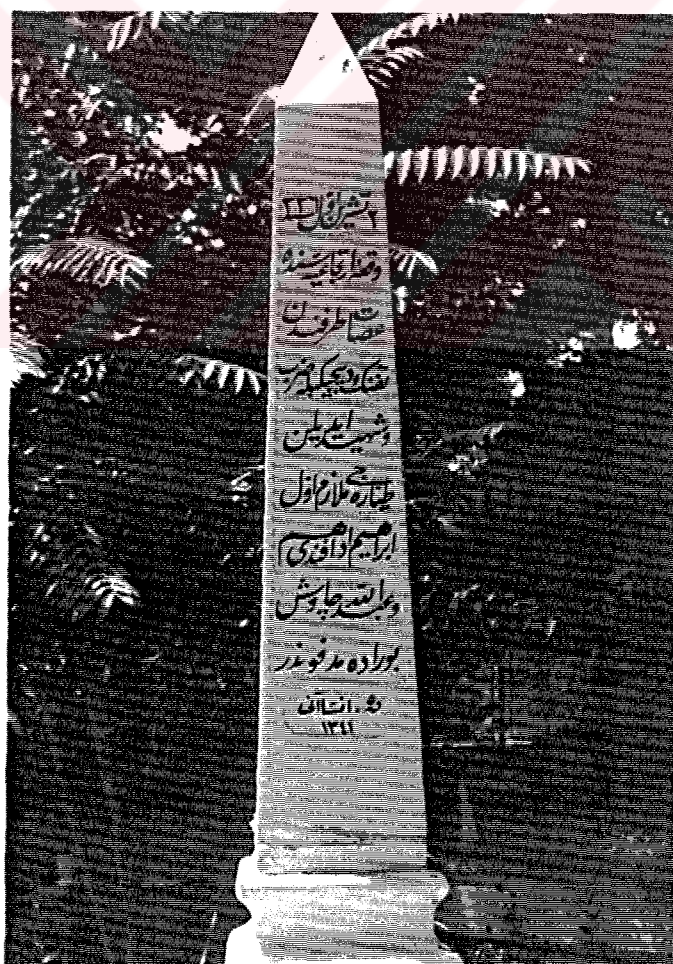
55

56

57

58

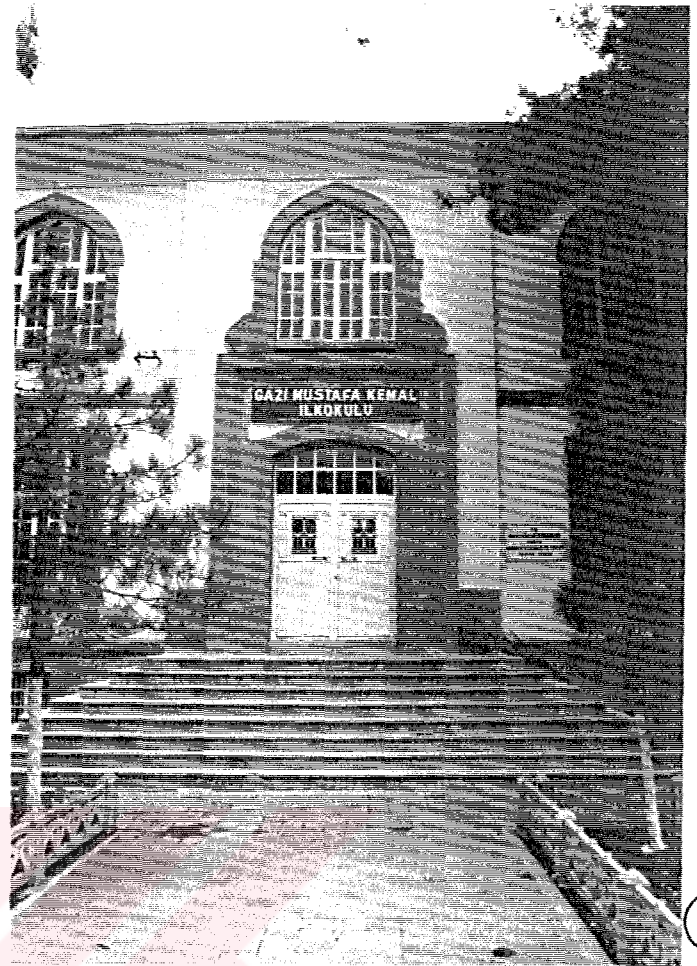
59

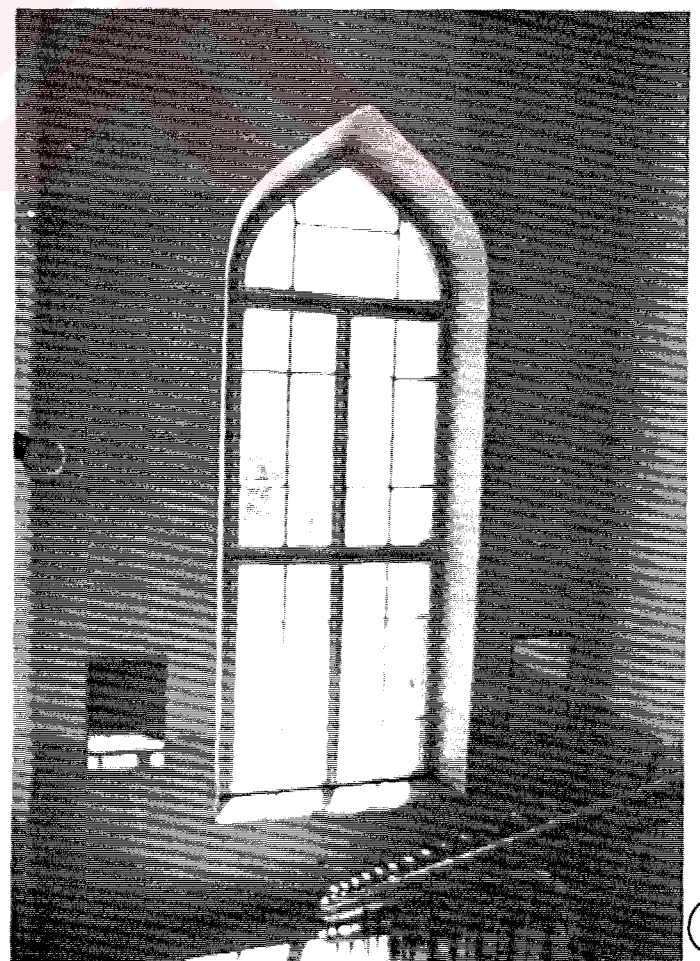
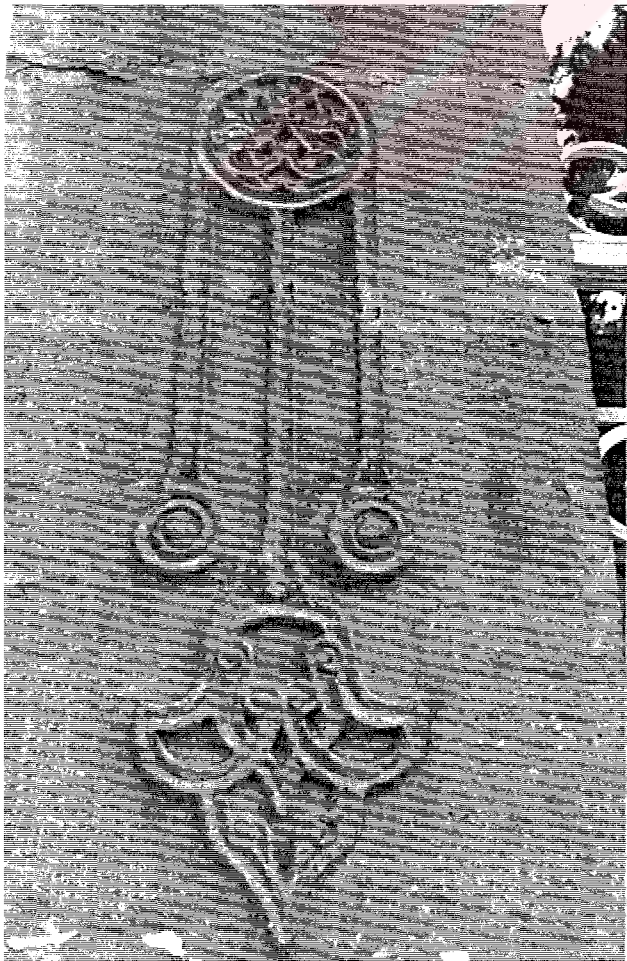
60

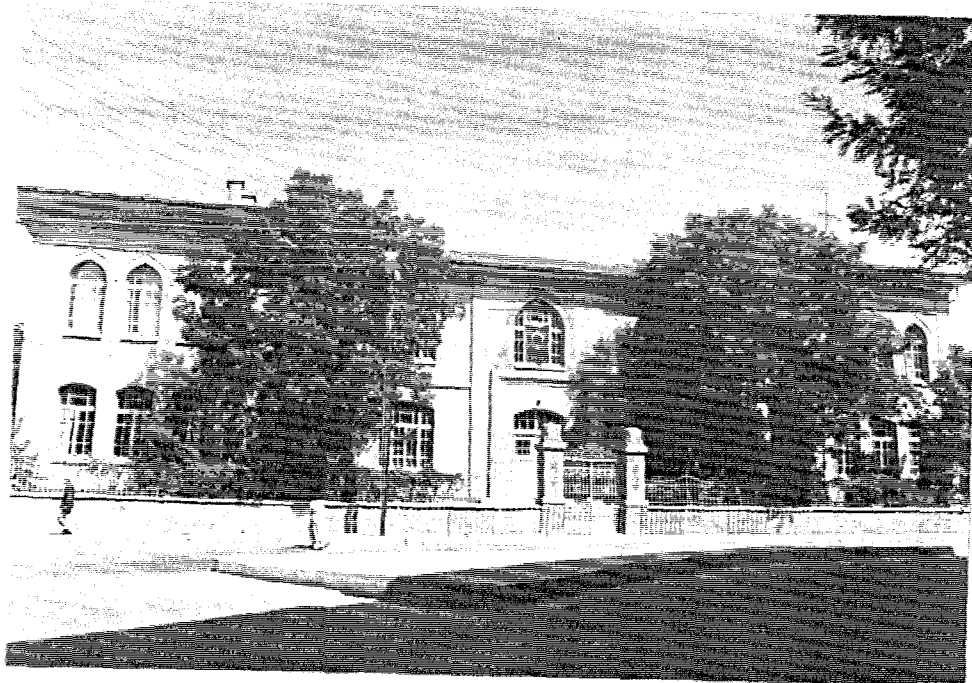
61

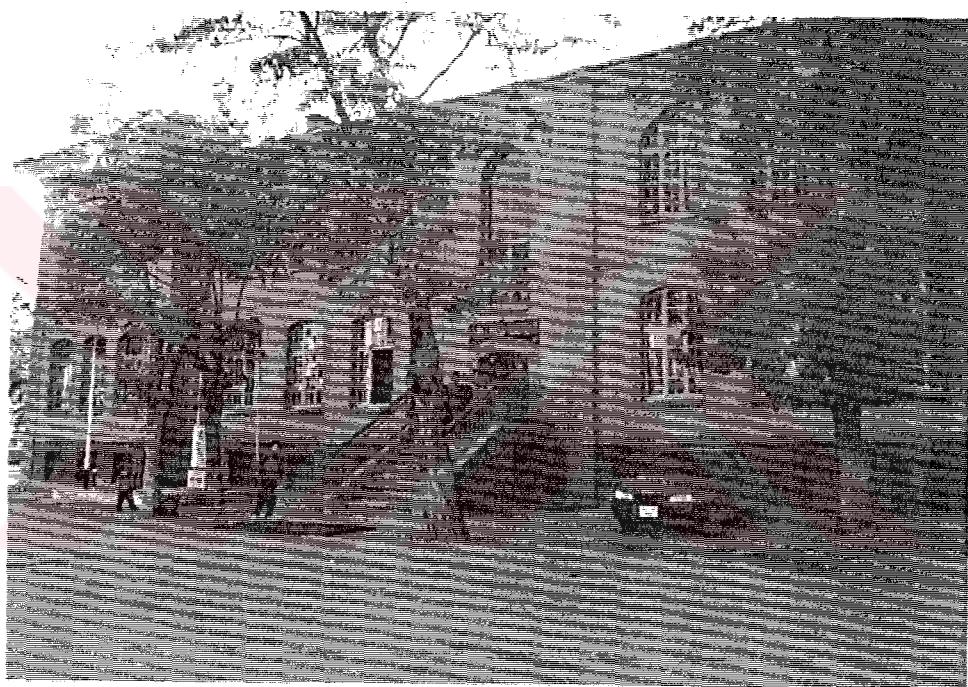
63

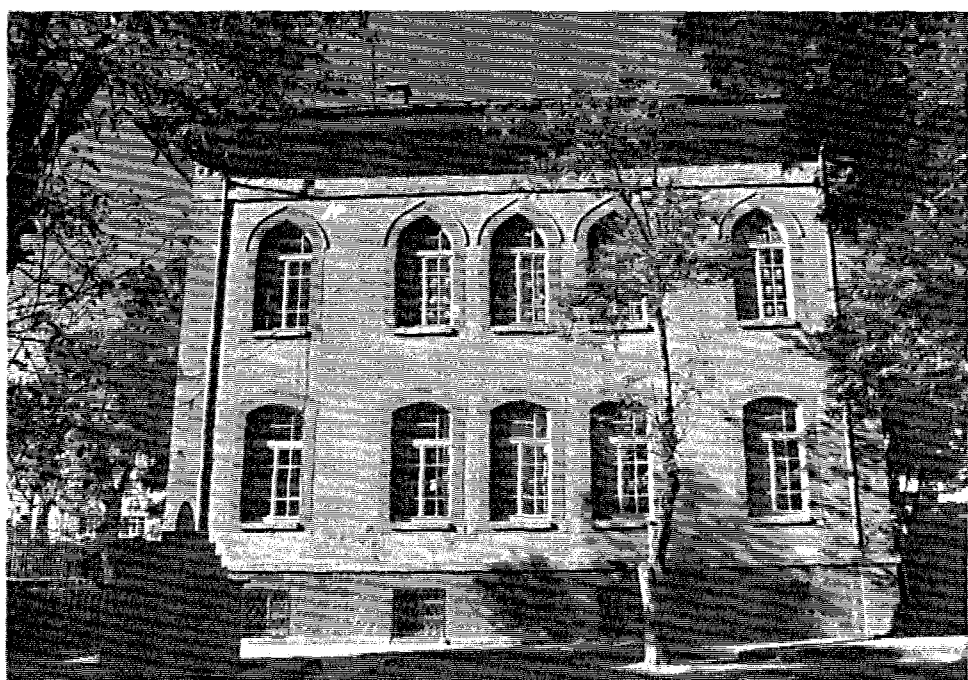
65

66

67

68

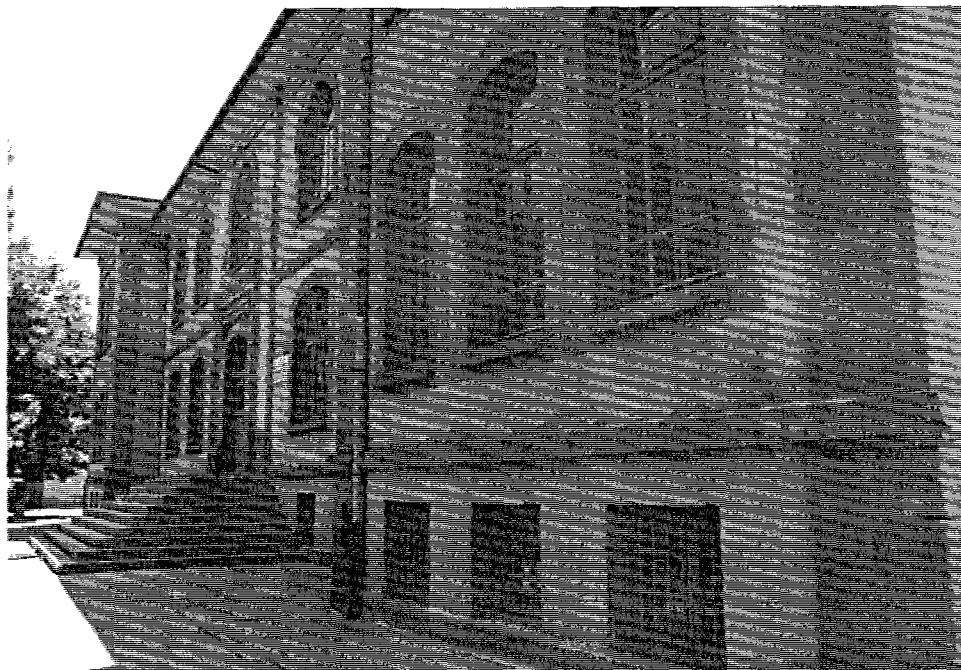
69

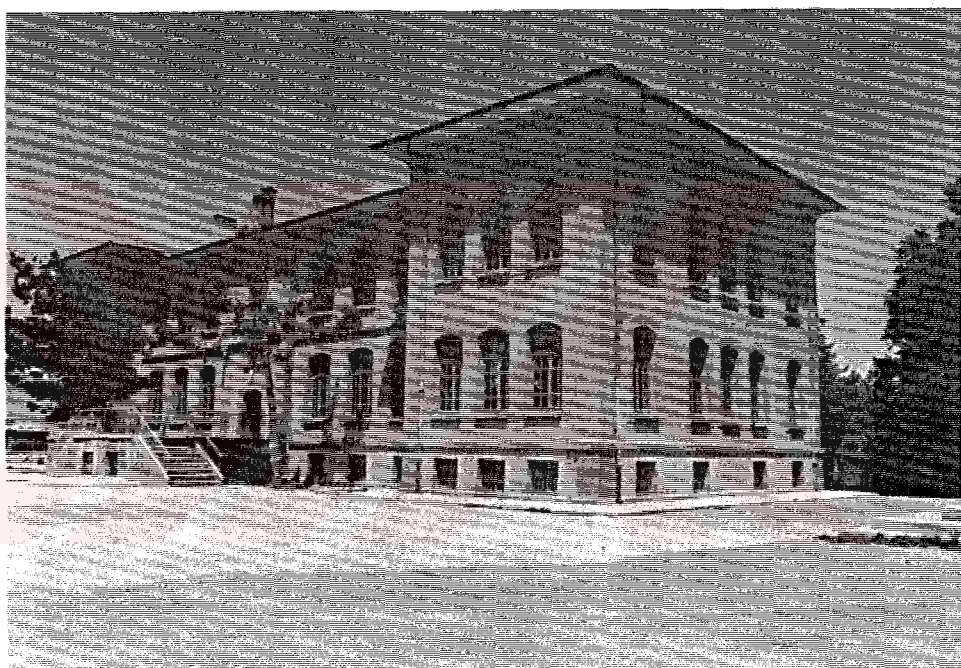
70

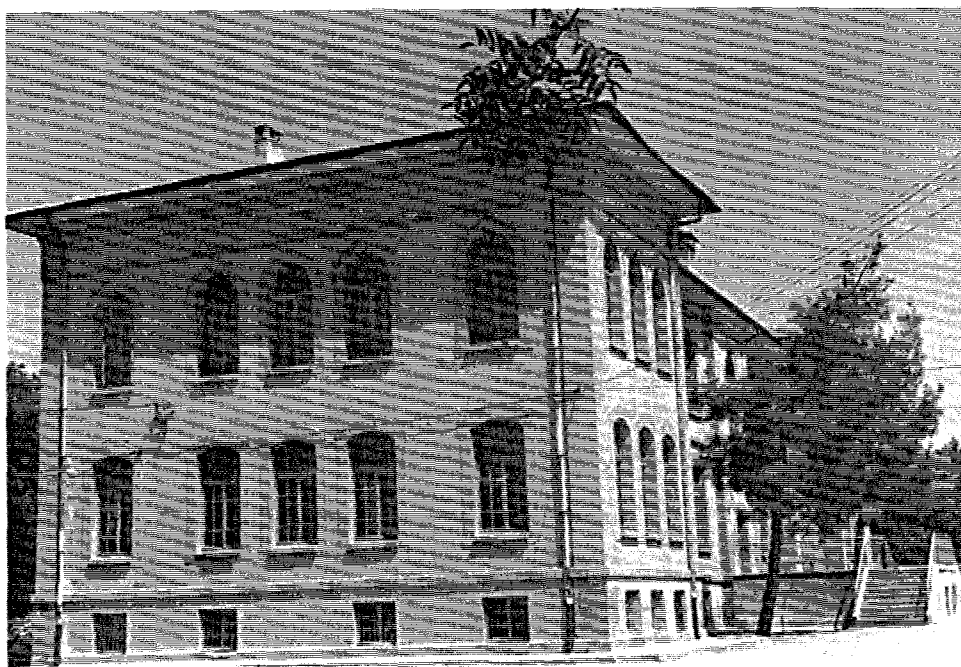
71

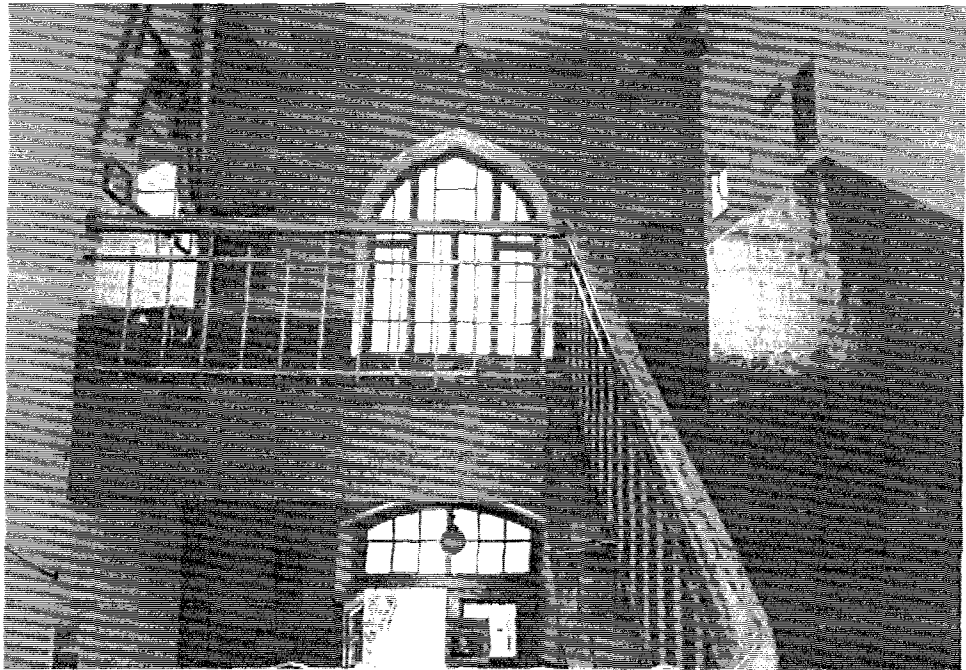
72

73

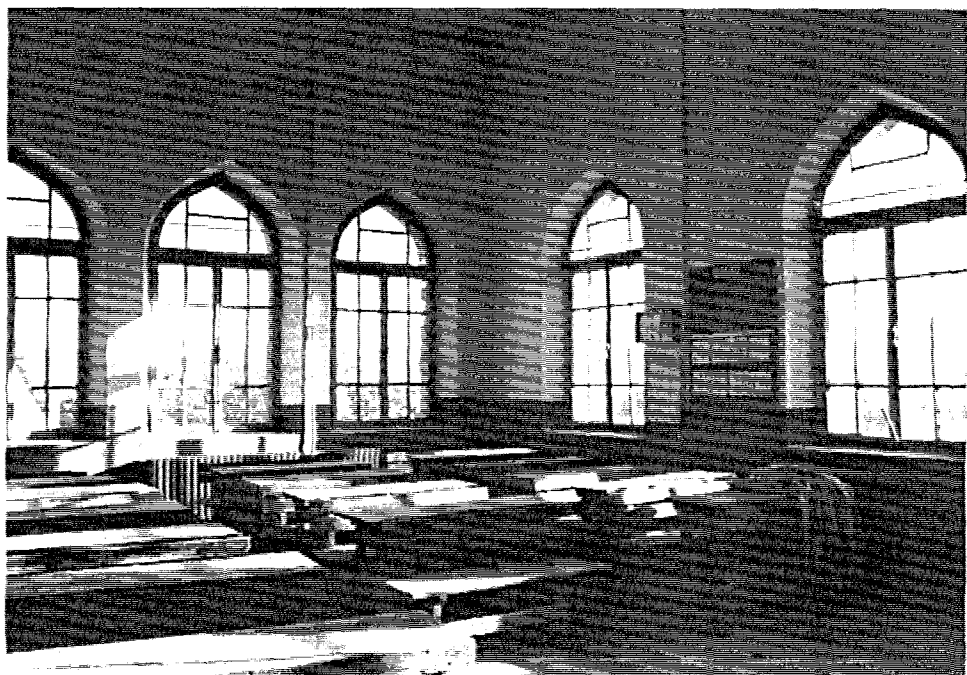
74

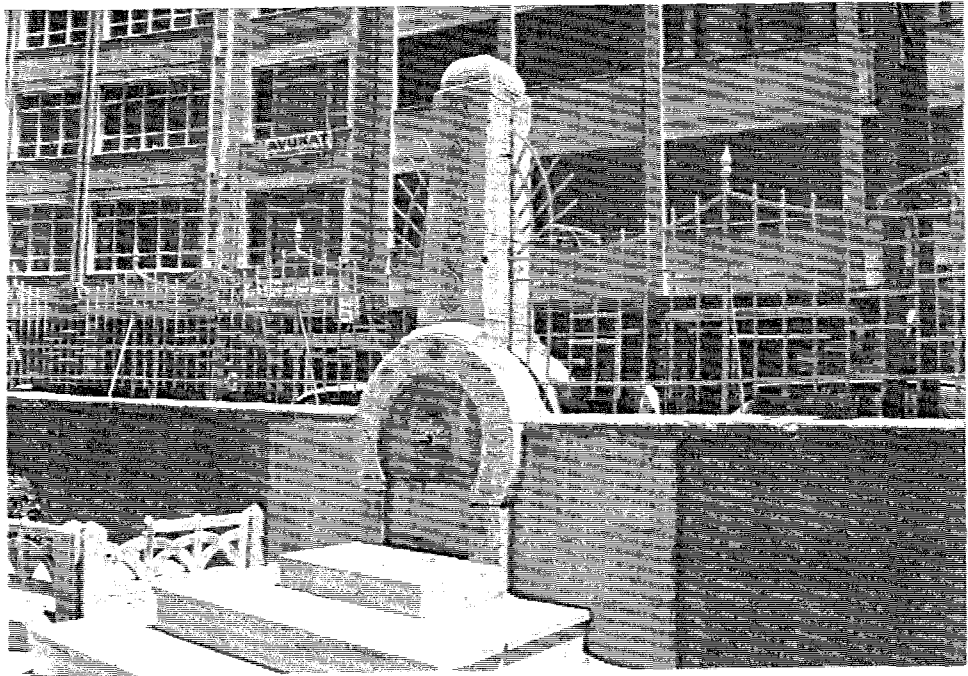
75

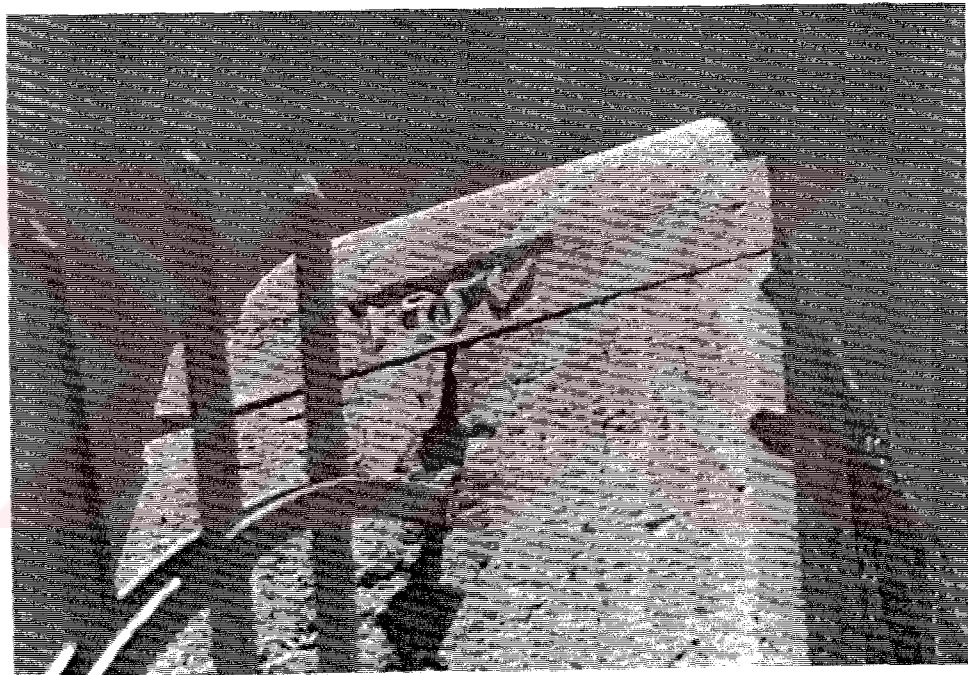
76

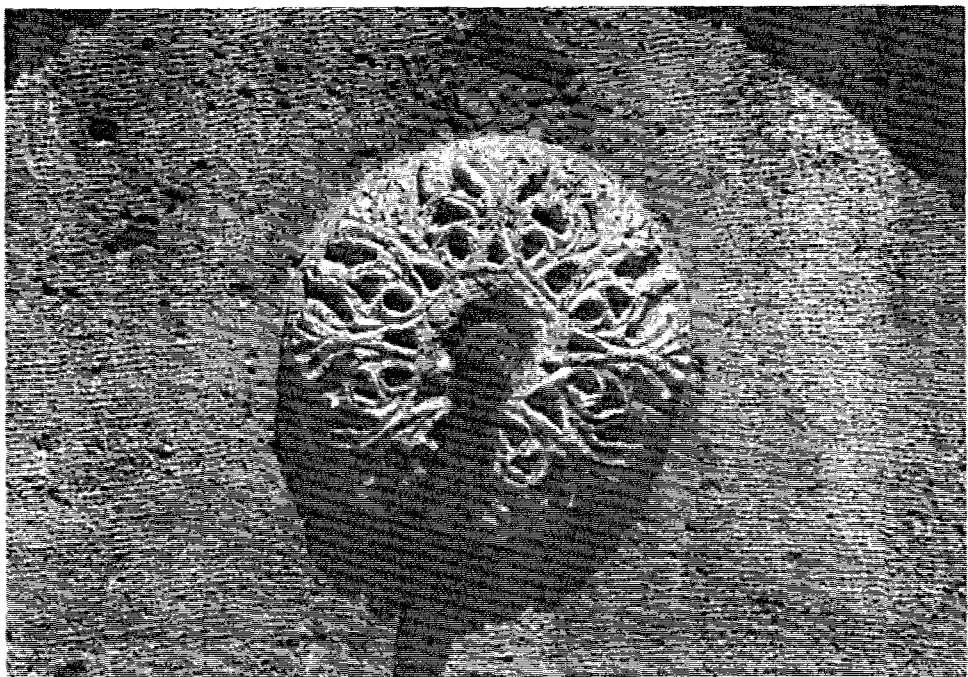
77

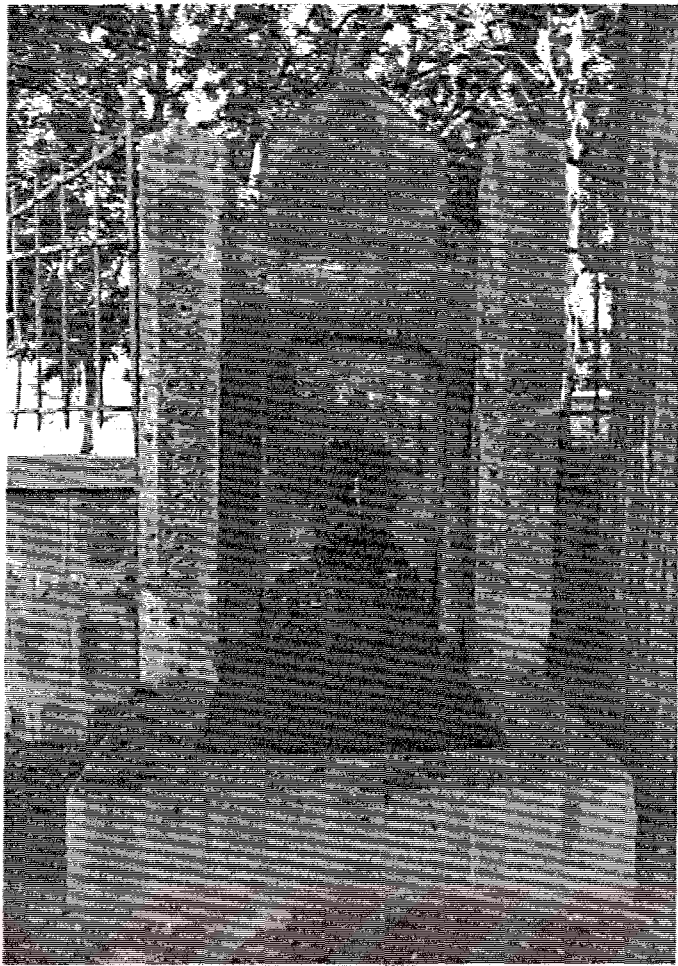
78

79

80

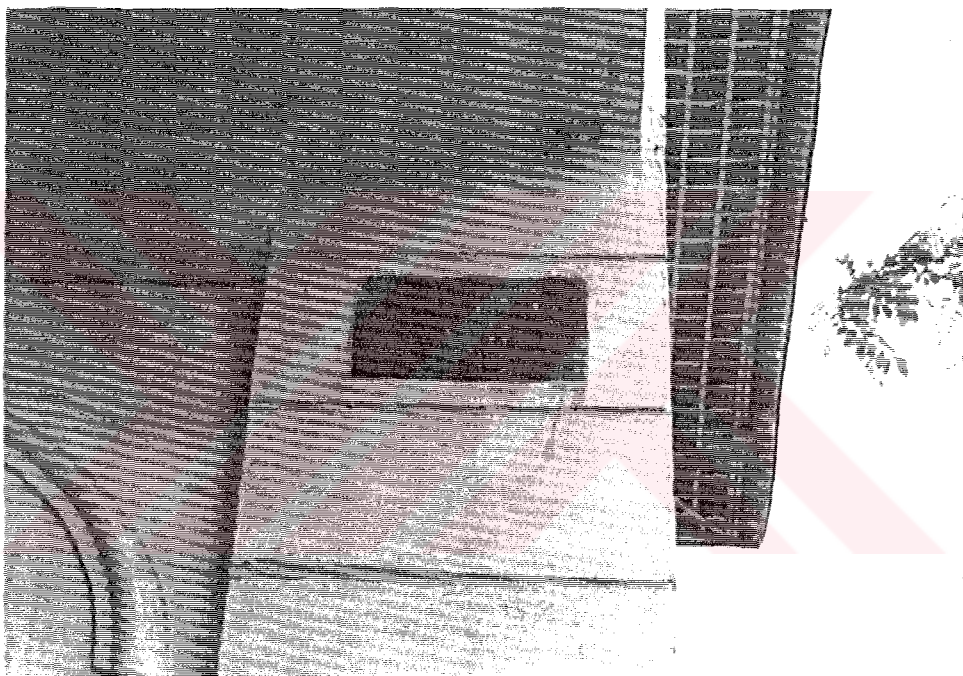
81

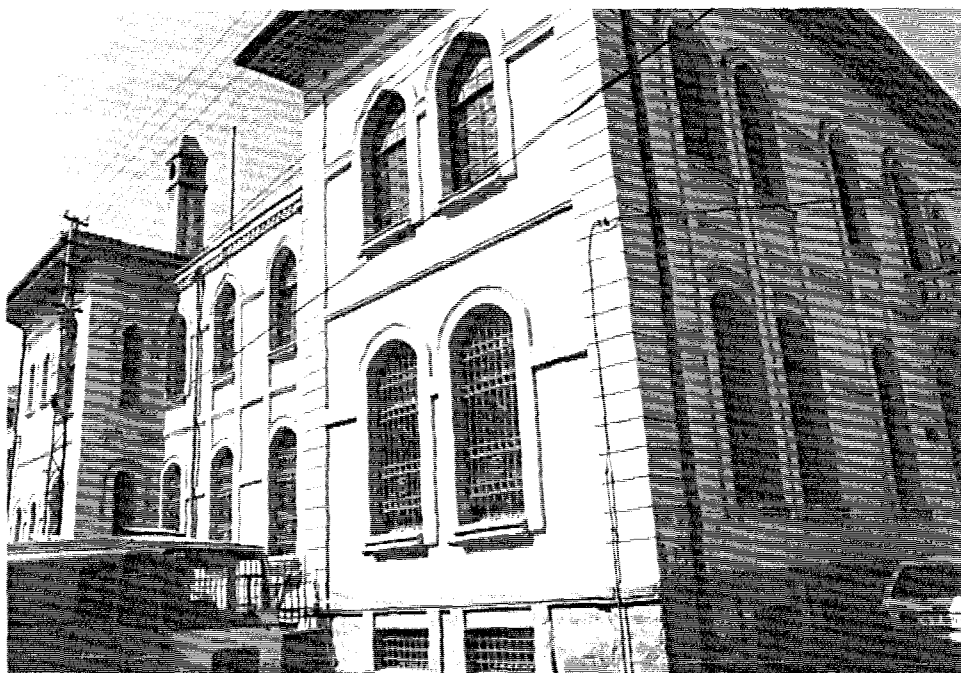
82

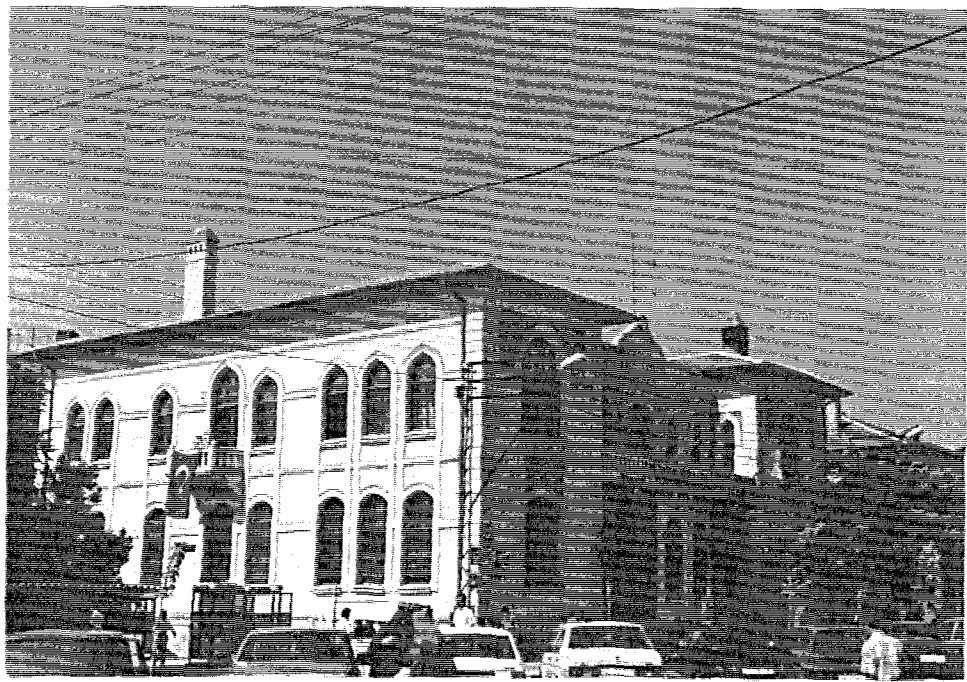
83

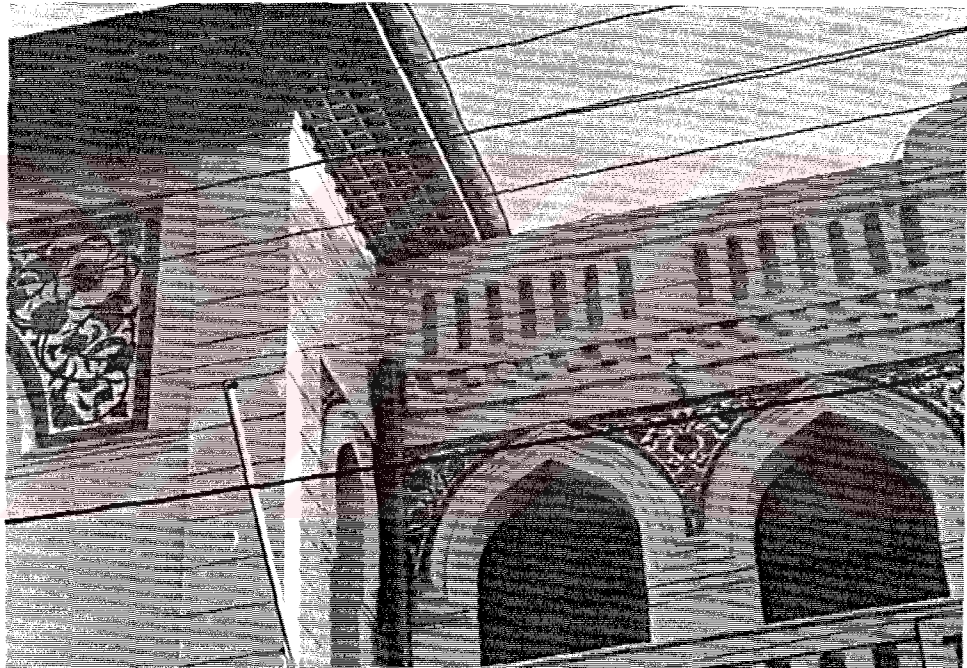
84

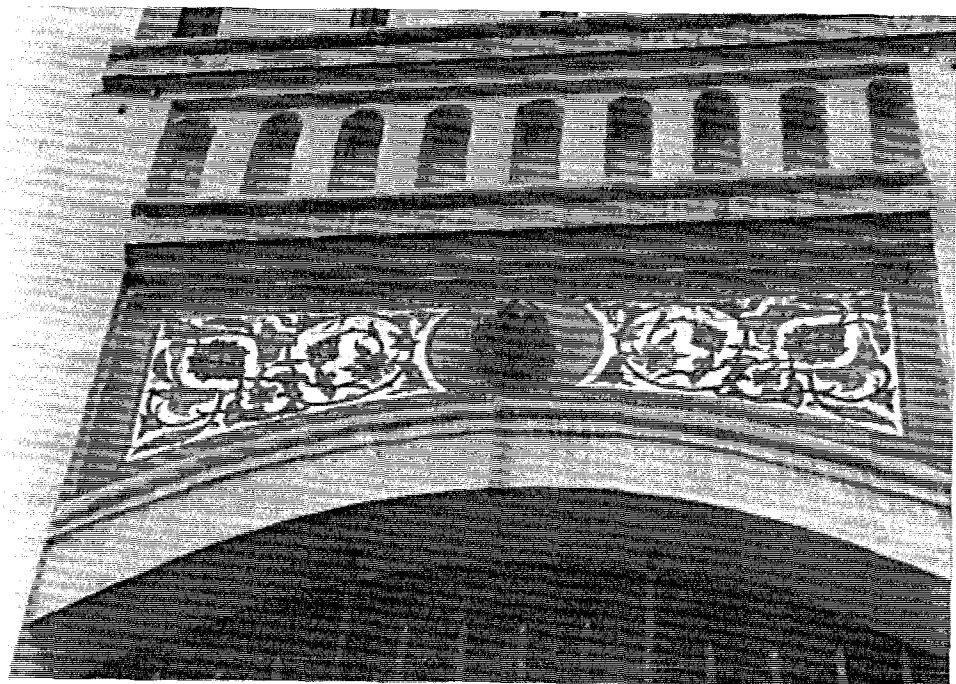
85

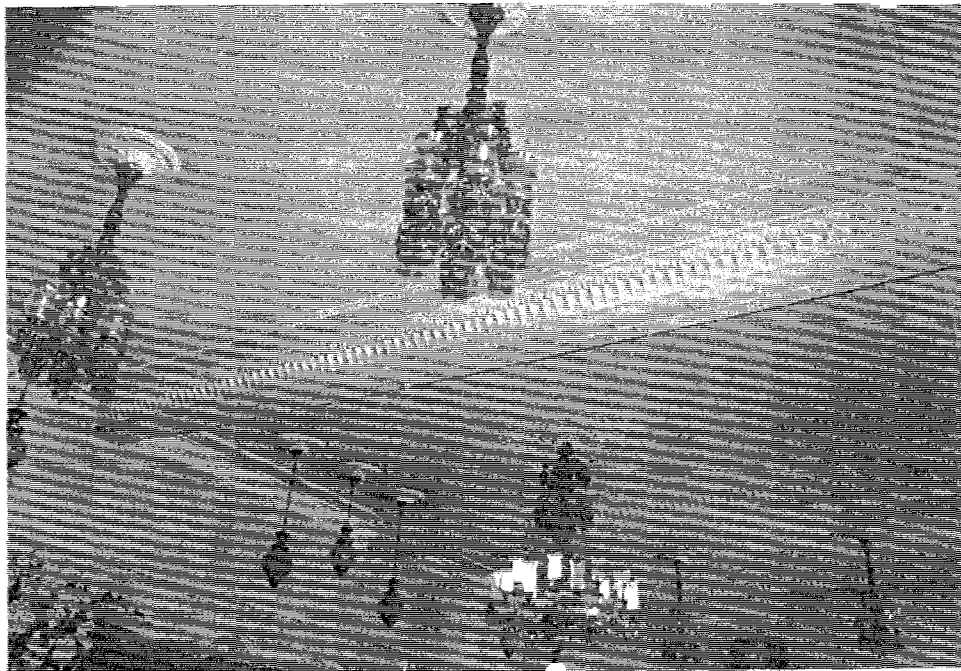
86

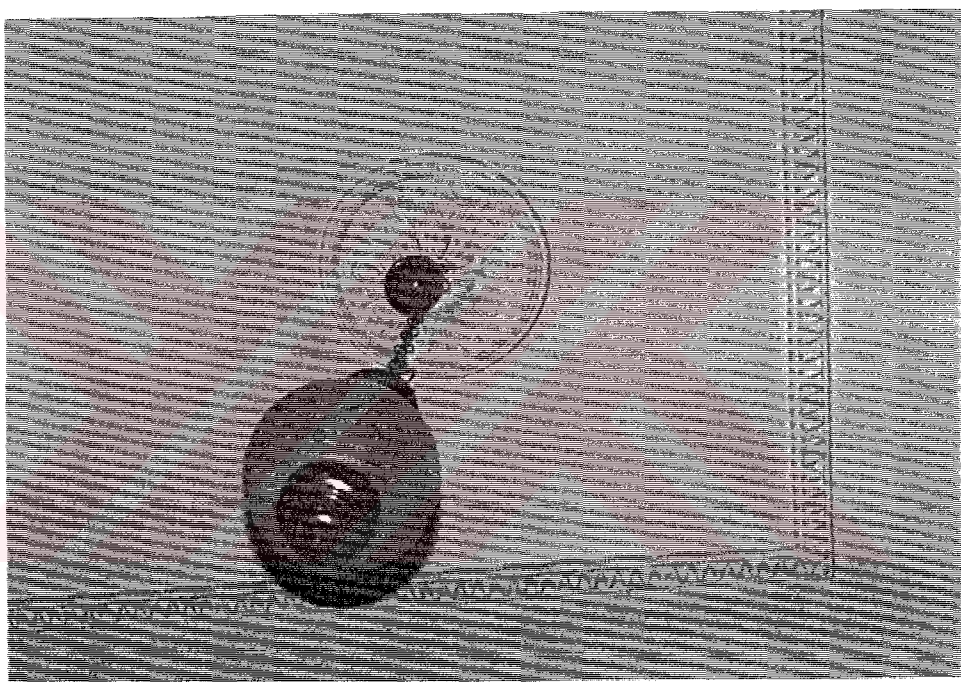
87

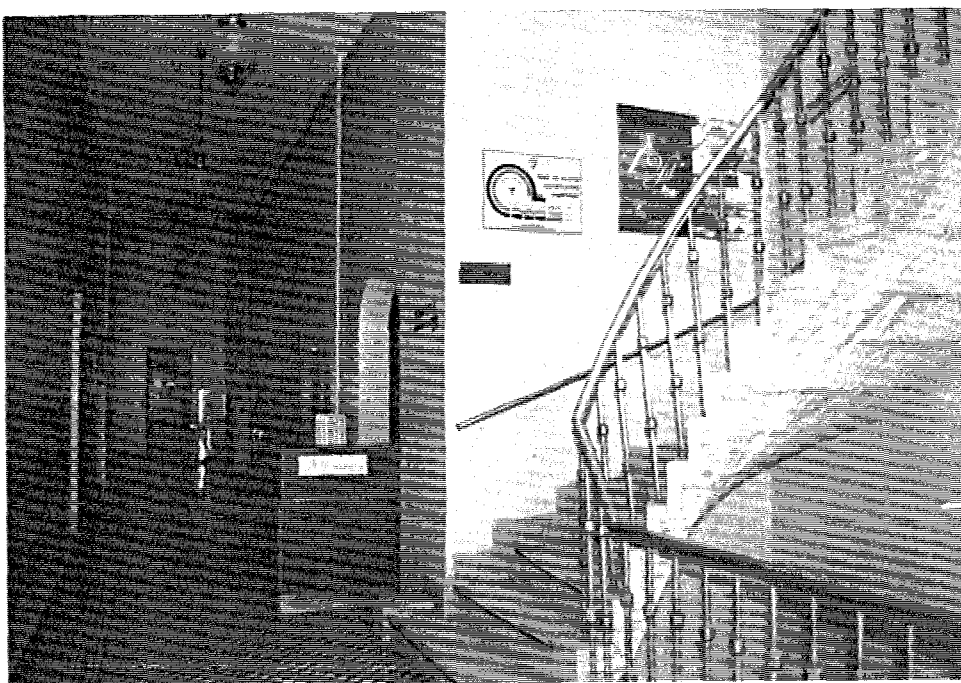
88

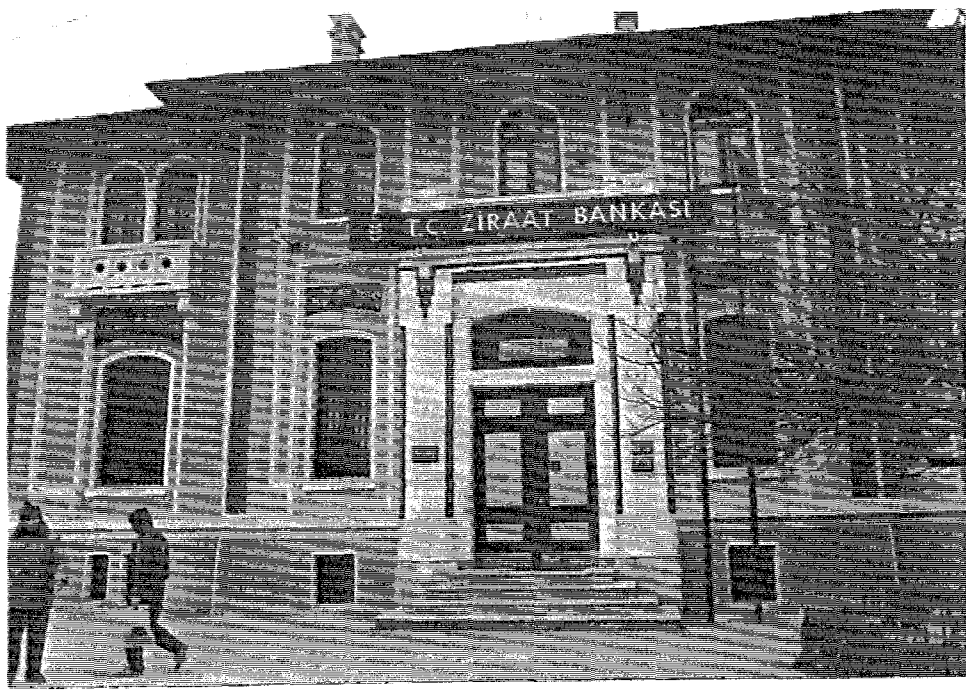
89

90

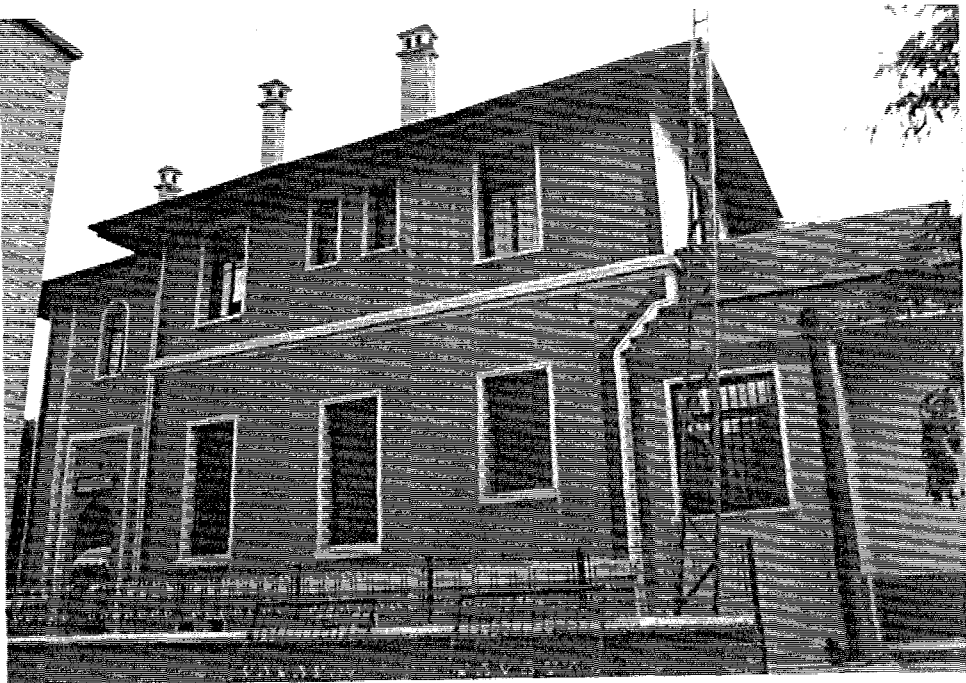
91

92

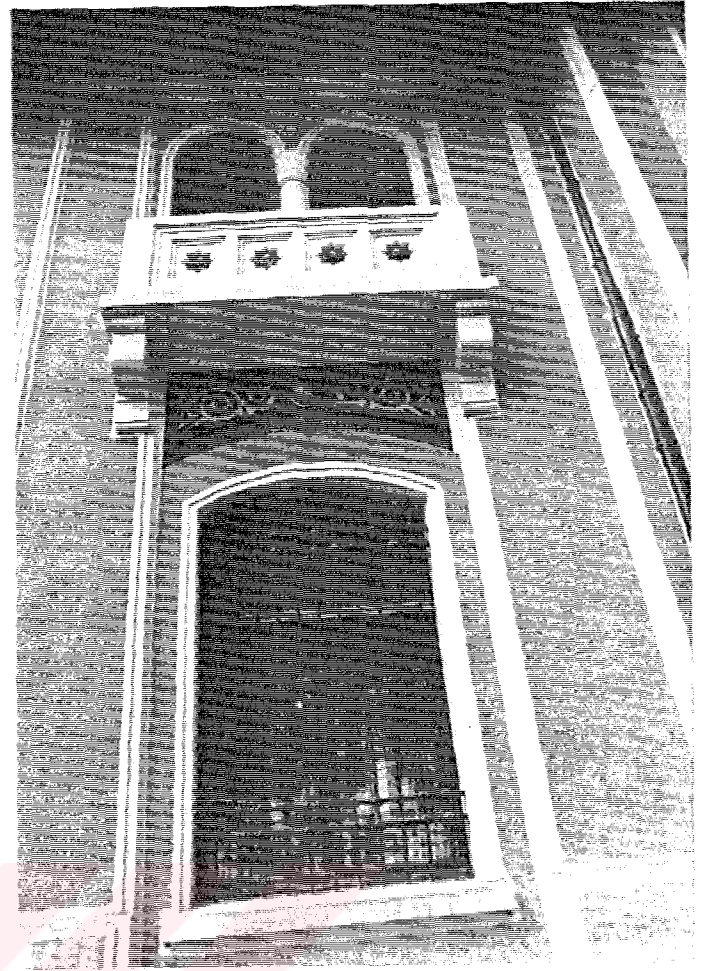
93

94

95

96

97